

MIȘCAREA LITERARĂ

Anul XI, nr. 2 (42), 2012 BISTRIȚA

© „Îi stimez pe toți aceia care scriu” – articole despre Alex Ștefănescu de Mircea Popa, Cristian Vieru, Vistian Goia, Andrea Hedeș, Olimpiu Nușfelean, Iacob Naroș, Corneliu Florea, cu un interviu de Ioana Revnic © Profesia de critic literar © *Cec în alb* de Adrian Iliuță © Eveniment: *Copilăria – Iubirea – Singurătatea* de Vasile Muste, *Femeile insomniacului* de Radu Țuculescu, *Turnul Babel* de Cezar Boghici, *Viața de zi cu zi* de Laszlo Alexandru © Poezia Mișcării literare: Florin Caragiu © Proza Mișcării literare: Vasile Gogea, Dan Gabriel Săcărea © Comentarii: *Ochiul dragonului* de Ion Moise, *Coordonate ale imaginarului în opera lui Mircea Eliade* de Gheorghe Glodeanu © **Patru convorbiri despre N. Steinhardt** – Virgil Nemoianu, P. S. Vasile Someșanu, Aurel Rău, Radu Țuculescu © Mircea Gelu Buta – 60 © Raft © Cartea străină © Caietele Liviu Rebreanu © **Carlors Fuentes sau scrisul ca exorcizare** © Plastică © Album cu scriitori © Parodii de Lucian Perța © Cititor de reviste ©

CUPRINS

Editorial: Cum te poți rata ca lector/ 1	
Mircea POPA: Alex Ștefănescu – un critic pentru liniștea literaturii/ 2	
Cristian VIERU: Alex Ștefănescu – asumarea unei istorii a literaturii române contemporane/ 7	
Vistian GOIA: Din „ștrengăriile” lui Alex Ștefănescu/ 9	
Andrea HEDEȘ: Jocul cu mărele de timp/ 13	
Olimpiu NUȘFELEAN: Un edificiu critic complex/ 15	
Iacob NAROȘ: Șapte ani cu Alex Ștefănescu/ 18	
Corneliu FLOREA: Galeria cu invitați literari/ 24	
Alex ȘTEFĂNESCU: Profesia de critic literar/ 26	
Alex ȘTEFĂNESCU: Mai mult respect pentru păianjenii/ 33	
Alex Ștefănescu de vorbă cu Ioana Revnic despre copilărie/ 41	
Alex Ștefănescu: CV/ 48	
Foto-album Alex Ștefănescu/ 49	
Adrian ILIUȚĂ: Cum să citești fără să fii citit de nimeni/ 50	
Andrei MOLDOVAN: Poetul ca o pierdere de sine/ 53	
Andrea HEDEȘ: A fost odată.../ 56	
Vistian GOIA: Mircea Cărtărescu – între certitudine și îndoială/ 58	
Mircea MOȚ: Cezar Boghici, Turnul Babel/ 61	
Ion Radu ZĂGREANU: Jurnalul de pe blog/ 62	
Sandu Al. RAȚIU: La noi (adică pretutindeni)/ 64	
Florin CARAGIU: Călătorie în inima nopții/ 67	
Vasile GOGEA: Două proze ținute „la păstrare” treizeci și cinci de ani/ 69	
Andrei MOLDOVAN: Vlad Țepeș c'est moi!/ 74	
Anastasia DUMITRU: Coordonate ale imaginarului la Mircea Eliade/ 77	
Valeriu Marius CIUNGAN: Poeme/ 82	
Doru Gabriel SĂCĂREA: Constantin/ 83	
Cezar BOGHICI: N. Steinhardt la aniversară/ 90	
Patru convorbiri despre N. Steinhardt: Virgil NEMOIANU, P.S. Vasile SOMEȘANUL, Aurel RĂU, Radu ȚUCULESCU / 92	
Dan CIACHIR: Un gentleman pravoslavnic/ 102	
Tudorel URIAN: Un umanist în postmodernitate/ 104	
Prof. dr. Livia Ana TĂTARU: Omagiu la 60 de ani/ 107	
Cornel COTUȚIU: 60 ?!/ 107	
Ion MOISE: Dr. Mircea Gelu Buta la rotundul unei vârste onorabile/ 108	
Ion MUREȘAN: Ani de liceu/ 109	
Ana DRAGU: Mai aproape de viață/ 200	
Zorin DIACONESCU: Ecuația autorității morale/ 201	
Preot profesor Nicolae FEIER: O nouă cititorie bistrițeană/ 113	
Elena M. CÎMPAN: Un tratament pentru carte/ 115	
Victor ȘTIR: O remarcabilă sinteză românească de bioetică/ 116	
Prof. univ. dr. Nicolae MIU: Un erudit/ 117	
Alexandru-Cristian Miloș: Liceul, Clasa ninsă/ 118	
Menuț MAXIMINIAN: Mircea Gelu Buta (Note biobibliografice)/ 119	
Prof. univ. dr. Mircea Gelu Buta: „Intellectualii sunt responsabili pentru felul cum înțeleg lucrurile și pentru ceea ce fac sau nu în consecință”/ 122	
Foto-album Mircea Gelu Buta/ 126	
Corneliu LUPEȘ: Tic-tac liric autohton/ 127	
Menuț MAXIMINIAN: Vulcanul nestins al poeziei/ 132	
Povești cu România/ 133	
Nestor Șimon, readus în actualitate/ 133	
Doina MACARIE: Calea care duce spre fericire/ 135	
Andrea HEDEȘ: Diortosiri în sticlă/ 137	
Virgil RAȚIU: Singurătatea alergătorului de cursă lungă/ 139	
Liviu PĂIUȘ: Două destine/ 141	
Virginia NUȘFELEAN: Carlos Fuentes sau scrisul ca exorcizare/ 144	
Magda CÂRNECI: O amazoană a tandreții – Elian/ 148	
Album cu scriitori/ 149	
Lucian PERȚA: Parodii pur și simplu/ 152	
CITITOR DE REVISTE/ 154	

Revistă de literatură, artă, cultură
Serie nouă
Anul XI, nr. 2 (42), 2012, Bistrița

Apare trimestrial
sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Editor: Consiliul Județean Bistrița-Năsăud

Director fondator: Liviu Rebreanu (1924)

Redacția:

Olimpiu NUȘFELEAN (director)
Ioan PINTEA (redactor șef)
Ion MOISE (redactor șef adjunct)
Virgil RAȚIU (secretar de redacție)
Andrei MOLDOVAN

Coperta: Marcel LUPȘE

(În imagine Alex Ștefănescu)

Număr ilustrat cu lucrări de Elian.

Tehnoredactare: Adrian NĂSTASE

Adresa redacției: Bistrița,
str. Arțarilor, nr. 46/A/16, 420069
Telefon/fax: 0749.248708, 0263.233345
E-mail: olimpiu49@yahoo.com
ioanpinte2002@yahoo.com
Web: www.miscarealiterara.ro

Administrația: Centrul Județean pentru Cultură
Bistrița-Năsăud, str. Grigore Bălan, nr. 11, Bistrița

Marketing: Alexandru CÂȚCĂUAN,
Casa de Cultură a Sindicatelor, Bistrița.

Aparițiile inițiale ale revistei au fost sprijinite
de Casa de Cultură a Sindicatelor
și S.C. Aletheia, Bistrița.

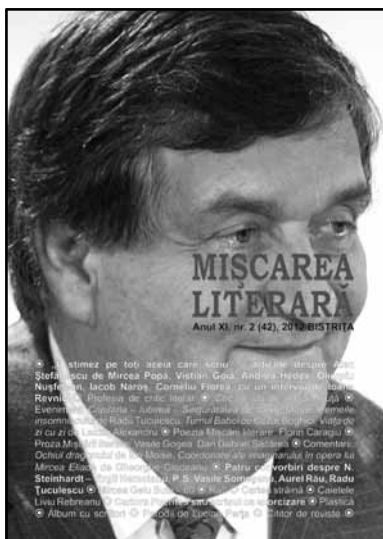
Revista apare cu sprijinul Asociației Culturale
Liviu Rebreanu – Mișcarea literară

Revista Mișcarea literară este membră A.R.I.E.L.

Tiparul: S.C. Eikon S.R.L. Cluj-Napoca

ISSN 1583-1957

Redacția respectă grafia autorilor.

Cum te poți rata ca lector

Cum te poți rata ca lector? Păi nu altfel decât citind cărți proaste. Așa cum se întâmplă cu scriitorii. Numai că scriitorii mai sunt ținuti cît de cît sub control de instanțele criticii. Există un reper sigur cu care poți relaționa, deschis, prin receptare/atitudine a criticii sau în intimitatea actului... creator. În ceea ce îi privește pe cititori, văzuți generic, aceștia sînt cam lăsați la voia întâmplării. Nu-i avem neapărat în vedere pe cititorii... specializați. Cititorul... generic scapă cam repede de sub tutela profesorului și intră sub teroarea influențelor imediate, a modelelor, a prietenilor vag inițiați într-o direcție sau alta, a unei realități editoriale aproape năucitoare.

Despre scriitorii care își ratează cărțile, Alex Ștefănescu a scris o carte, care a inspirat de altfel și titlul acestui comentariu. Criticul a realizat și numeroase emisiuni TV. Acesta a identificat chiar câteva „metode” sau rețete sigure de ratare a unei cărți. În intimitatea actului lecturii, cititorii rămîn singuri. Există o vagă cultură a alegerii unei cărți, ca și diferite căi de a ajunge într-o librărie sau la un stand de carte, dar lucrurile plutesc totuși într-o cuprinzătoare indeterminare, pîndite mereu de hazard. În plină criză a lecturii, suntem tentați să le transmitem cititorilor un îndemn heliadesc: „Citiți, băieți, citiți... orice, numai citiți!” Ne bucurăm cînd sînt prezenți cîțiva cititori la cea mai neînsemnată adunare literară. Se fac vădite eforturi pentru a-i aduce pe oameni spre literatura... bună, dar cît e cîștig și cît pierdere în acest efort?

E adevărat că în orice apariție editorială, oricât de neînsemnată, există o intenție nobilă. Fie și un anumit profit pentru editor... Orice carte spune ceva, mai mult decât... nimicul. Adevărat e și faptul că uneori e atât de greu să stabilești granița între o carte bună și o carte proastă. Poate că unii nu sînt de acord cu această aserțiune. Dar ne-am putea imagina cîtă energie și bunăvoință se consumă în actul lecturii inutile, al falsei lecturi, în perioade faste sau nefaste din viața cărților? Cîți oameni și-au ratat condiția de cititori (adevărați) în perioada literaturii proletcultiste, obligați să citească pagini care le agresau sau falsificau sufletul? Mă gîndesc apoi cu tristețe la oamenii care trebuiau să ia de bune operele lui Ceaușescu, fie și pentru studiu la lecțiile politice, care și-au exersat agerimea minții pe texte anoste, impregnate de o ideologie cotropitoare!... Mă mai gîndesc la copiii, la tinerii sau chiar la adulții care își pierd nopțile citind cărți cu vampiri sau literatură pur și simplu vulgară, oricum am defini această... vulgaritate...

Evident, există și o altă față a lucrurilor. Scrierile proaste, vorba lui Alex Ștefănescu, se pot constitui și într-un „carnaval al prostiei omenești”. Printr-un demers sanogen, ca un Caragiale desfășurat pe o scenă a cărților, criticul face un spectacol din cărțile proaste, la care și-i face părtași pe cititori și, cu subtile speranțe, chiar pe scriitorii în... cauză. Dar spre un asemenea spectacol nu poți veni dinspre o lectură... ratată.

„Cititorul deschide calm, fără să știe ce-l așteaptă, cartea lui (...) Și deodată cade în groapa unei fraze din care nu mai reușește să iasă.”, spune criticul. În această situație, te întrebi: cum poți să-l scoți pe un cititor dintr-o lectură ratată?

Olimpiu NUȘFELEAN

Alex Ștefănescu – un critic pentru liniștea literaturii

Mircea POPA

Ceea ce sare în ochi de la început atunci când cercetezi activitatea critică a lui Alex Ștefănescu este respectul său pentru demnitatea scrisului. În orice postură s-ar afla, fie cronicar la Televiziune sau susținător al rubricii sale din „România literară”, Alex Ștefănescu vine în întâmpinarea cititorului de literatură bună, călăuzindu-i pașii, însoțindu-l cu insistență pentru decelarea cărților bune de cele proaste, pentru formarea gustului omului care iubește literatura și care se dorește pătruns de ea. Poate că tocmai aceasta este menirea de bază a criticului. De a sesiza înaintea altora spațiile de răsfăț estetic ale unor produse culturale, de a pune în valoare ideatica lor profundă, sensurile adânci ale trăirii umanului, semnificația unor idei călăuzitoare. Poate tocmai de aceea, el meditează adeseori pe marginea unor asemenea probleme de maximă importanță a scrisului, cum ar fi: demnitatea scriitorului, un mod de a înțelege viața, de ce nu ne putem dispensa de spiritul critic, umanismul viziunii, la umbra temelor în floare, bucuria de a scrie etc. Idealul său de critic este G. Călinescu, sub

„Îi stimez pe toți aceia care scriu.”

semnul căruia își așează și textele din *Istoria literaturii române contemporane* (1941-2000), și despre care scrie în *Jurnalul* său de critic următoarele: „Ceea ce captivează la G. Călinescu și azi este curajul intelectual cu care, citind un text literar, se dispensează de opiniile deja existente și face cercetări pe cont propriu... În modul acesta, autorul *Istoriei literaturii române de la origini până în prezent* realizează o energetică și adeseori

spectaculoasă depășire a convenționalismului actualizând ceea ce părea definitiv clasat.”

Credem că acest mod de a fi în literatură îi este propriu și lui Alex Ștefănescu, preocupat și el să continue în spirit personal opera critică a lui G. Călinescu de acolo de unde o lăsase și, în același timp, să pună ordine în literatura mai nouă, raportând-o mereu la creațiile anterioare, dar și așezând-o pe aliniamentele unei noi înțelegeri. Spiritul călinescian îl urmărește însă cu insistență încă de la începuturile sale literare la revista „Tomis”, apoi pe la toată mulțimea de ziare și periodice în care și-a încercat scrisul, deoarece opțiunea sa a fost de la început pentru cronică de întâmpinare, pentru scrisul foiletonist. Formarea sa în preajma valorilor clasice se simte atât în primul său volum *Preludiu* (1977), cât și în *Dialog în bibliotecă* (1984) sau în *Prim-plan* (1987), în care preocuparea pentru sistematizarea și ierarhizarea valorilor este evidentă. Plăcerea analizei merge mână în mână cu aspirația spre sinteză, așa cum se poate constata în *Prim-plan*, carte în care încearcă să ne ofere o sistematizare a literaturii române contemporane, prin realizarea a 35 de portrete esențiale, care ar aduna sub copertile aceleași cărți pe cei mai importanți scriitori contemporani, începând cu T. Arghezi, Bacovia, Blaga, Bogza, Preda, Doinaș, Sorescu, Alexandru, Adrian Popescu și Dinescu. E o primă panoramă a scrisului românesc contemporan în care criteriul exigenței funcționează destul de prompt, cu unele mici abateri, cum ar fi acceptarea lui V. Em. Galan, a lui Al.

Andrițoiu sau Maria Banuș printre scriitorii clasicizați. Eroarea va fi reparată în Panorama din 2007, când sita de cernere a valorilor va fi cu mult mai riguroasă și unde prezența în grupul „aleșilor” va fi destul de restrânsă. Și aici însă, istoria concepută de el ocolește criteriile riguroase ale unei istorii literare de tip clasic, preferând decupajul literar, organizarea de tip jurnalistic, care să atragă atenția asupra unui fenomen, mai degrabă decât să-l epuizeze, să-l circumscrie metodic. Tehnica colajului este aici suverană în sensul că autorul reține, din mulțimea de posibilități care i se deschid în față, doar o seamă de linii directe, prin care se poate schița profilul scriitorului analizat, semnalând adică acele componente de originalitate prin care scriitorul respectiv s-a impus în contextul epocii. Care ar fi aceste trăsături definitorii în cazul lui G. Călinescu, de pildă? Mai întâi profesor de estetică al întregii națiuni, teatralitate și spirit polemic, geniul ca personaj de roman și poezia postmodernă în anii 60. Alte caracterizări sunt tot atât de pregnante, precum: „condiția de străin” la G. Bacovia, „un festival al stilului livresc” la Ion Barbu, „scrisul ca reacție la evenimente” în cazul lui Petre Pandrea, „spectacolul sofisticii” în cazul lui Petre Țuțea, „critic al valorilor sigure” și agent de „memorie culturală” la Tudor Vianu etc. Aceste fascicule de lumină vin să proiecteze în prim-planul atenției publicului acele secvențe caracterizatoare care surprind diferența specifică menită a crea premizele pentru o nouă reevaluare critică a scriitorului în cauză. Cititorul nu trebuie să caute în această Istorie nici largi desfășurări exegetice și nici tendința de a epuiza în totalitate multiplele laturi ale activității unui scriitor, ci mai degrabă acele repere fundamentale care trimit la esențe. Istoria lui Alex Ștefănescu poate fi considerată un ghid util de introducere în literatură, un breviar de idei și teme literare, un repertoriu de semne și direcții literare, o succesiune de antiteze și diferențieri valorice.

Operația de susținere a scrisului valoros se conjugă în cazul lui cu o acțiune permanentă de depistare și respingere a non-valorilor, veleitarilor și diletanților din câmpul

literar, respectiv a tot ceea ce e blamabil și neacceptabil în cadrele unei literaturi. Alex Ștefănescu vedește o plăcere specială de vânare a impostorilor și gafeurilor literari, a aspiranților nemotivați spre glorie și recunoaștere literară. Ca altădată Ilarie Chendi, Alex Ștefănescu se pronunță fără menajamente pentru „steagul roșu”, adică pentru războiul pe față împotriva a tot ceea ce nu satisface minimul de exigență estetică, asupra a tot ceea ce depășește starea de normalitate și ajunge să frizeze gustul literar încetățenit, ajungând să taie în carne vie, și să reacționeze prompt și fără circumstanțe atenuante. Cele două cărți scrise de el

special pentru a stăvili asaltul literaturii din partea neputincioșilor literari sunt edificatoare, credem noi, și pentru felul de a fi al criticului, care dispune de un arsenal vast și rafinat de a duce lupta cu acești intruși, spulberându-i pur și simplu printr-o exemplară convergență de mijloace punitive, care stârnesc nu numai plăcerea de a savura actul unor înfrângeri fără drept de apel, dar și admirația pentru modul execuției în sine. Vălul de ironie pe care-l revarsă asupra acestor nechemăți, corigenți sau repetenți la examenul de admitere în rândul breslei noastre comportă o anumită scenografie sau regie adecvată, mergând de la indulgența blândă la strigătul sarcastic și inclement, aseasonat cu acel cumul de motive și listă de argumente, în fața căreia pălește orice semn de împotrivire sau protest. Mereu la post, mereu gata să înfrunte necunoscutul, Alex Ștefănescu este înaintea de toate un cititor împătimit, un mare iubitor de literatură bună din toate sectoarele și domeniile frumosului. Cartea de poezie, de teatru, de proză, de critică, de istorie culturală etc. îl interesează în mod egal, implicându-se cu aceeași pasiune în modul în care aceste cărți știu să-și transmită mesajul, să propună noi perspective asupra

culturii noastre. Noutatea nu poate fi confundată cu valoarea și cu autenticitatea, ea fiind doar un element complementar în judecarea operei literare, după cum nici stridentele de tip hipersexual, limbajul descusut sau promiscuu, exprimarea licențioasă sau ținând un avangardism ieftin nu capătă în cazul lor notă de trecere. În 2003, el dă la iveală volumul *Ceva care seamănă cu literatura*, urmat mai apoi de un altul intitulat *Cum te poți rata ca scriitor. Câteva metode sigure și 250 de cărți proaste* (Humanitas, 2009), în care examenul critic se transformă într-o cozerie spumoasă și delicioasă în același timp pe marginea unor texte cu pretenții literare, dar cu imense deficiențe de ordin stilistic, conceptual, gramatical, ideatic. Cartea de literatură este în concepția sa un mic sanctuar arhitectural, de viziune și de transparență formală care trebuie să atragă, dar să și cucerească, să seducă prin originalitate. Acolo unde aceste elemente lipsesc vom întâlni doar suficiența, platitudinea, falsul, kitschul, improvizatia, eșecul. Desigur, toți acești superbi contemporani ai noștri sunt de părere contrară, în sensul că își consideră scrierile adevărate opere de artă, împliniri de ordin artistic demne de a rămâne pentru totdeauna în tezaurul de aur al literaturii române. Flerul indubitabil al criticului ne spune însă contrariul: ne dovedește, cu argumente dintre cele mai greu de înlăturat, precaritatea mijloacelor artistice ale acestor „scriitori”, mulți dintre ei ajunși membri ai Uniunii Scriitorilor, lăudați de/între prieteni sau critici de conjunctură, beneficiind de prefețe generoase ale unor confrăți care și-au pus exigența critică la mezin. Iată câteva distonanțe de acest gen: o carte de tip „romane”, semnată de Beatrice Silvia Sorescu, este dezavuată de critic pe motiv de desuetudine, în ciuda celor afirmate de prefațator: „Marian Barbu susține că autoarea propune „o poezie modernă”. Nici urmă de modernitate. Citind versurile, le „auzim” cântate de o dizeuză planturoasă și răgușită într-un restaurant cu candelabre și scaune plușate”. Un alt poet, tot de la Craiova, crede că poate produce poezie religioasă „printr-o simplă rechiziționare a lexicului folosit în lumea bisericească”, ceea ce-l determină pe

critic să intervină printr-o frază memorabilă: „Nu se poate colabora frivol cu Dumnezeu”; un altul, „spirit cultivat, specialist în istoria religiilor” își intitulează poemele *Migrene*, ceea ce-l determină pe criticul nostru care depistează că „realitatea descrisă este sordid-licențioasă”, să pună lucrurile la punct, recomandând: „Era bine ca autorul să scrie numai două-trei poeme de acest fel, iar după aceea să ia un antinevralgic.”; un pretins scriitor care își închipuie că oferă lumii un florilegiu de idei originale, le și protejează prin avertizarea „Toate drepturile rezervate”, ceea ce duce la reflecția amară a criticului: „Cu alte cuvinte, bijuteriile de aramă și de sticlă nu numai că sunt așezate pe câte o pernuță de catifea, dar mai sunt și protejate cu gratii”. Soluțiile și recomandările de acest fel curg gârlă. Alex Ștefănescu este înainte de toate un ins cu umor infinit, un ins care rabdă multe, care la viața lui a citit multe, care s-a lovit de multe orgolii. Orgoliul de a scrie, de a deveni scriitor cu orice preț, în ciuda lipsei de talent, este unul din viciile majore ale literaturii noastre și mai ales al editurilor de după 1989, care, devenite particulare, publică orice contra cost. De aici și inflația extraordinară de veleitari și aspiranți la gloria literară, știut este că mania „autorlâcului” bântuie de multă vreme printre români, punând la grea încercare geniul național. Într-o postfață numită *Confesiunea unui fost cititor, în prezent critic literar*, criticul nostru își mărturisește postura ingrată în care a fost pus de multe ori de către liota de cititori care i-au trimis cărți și manuscrise spre a le judeca și a le da „bun de expediție”, punându-l în situația ingrată a unui condamnat la galere. La aceasta se adaugă numeroasele invitații la festivaluri, congrese, simpozioane, debateri, întâlniri literare etc., cărora orice critic consacrat e greu să le facă față, mai ales când sunt însoțite de un arsenal nelimitat de tentații și argumente extraliterare, și care au devenit extrem de cronofage, un „uriaz malaxor al literaturii” și, pe cale de consecință, un suport de sprijinire a mediocrităților literare din provincie, care se cred îndreptățite să fie recompensate pentru prestația lor mărunță. Dovedind un adevărat fanatism al centrului,

autorul *Jurnalului de critic* încearcă pe toate căile să păstreze spațiul curat și demn al literaturii, alungând liota de suplicanți, înzestrați cu diplome de excelență și premii de tot felul, fapt care dă acestor neaveniți sentimentul că sunt nu numai utili, dar și doriți, așteptați, că fără ei literatura română e pe moarte. „O imensă, monstruoasă birocrăție stă între mine și literatură. Am iubit cândva literatura mai mult decât pe mine însumi și am pierdut-o, am pierdut-o irevocabil” se lamentează el, având în vedere că a devenit și el parte dintr-un întreg. Imaginea criticului suferind, asaltat de indivizi pe care trebuie să-i declare în chip irevocabil drept scriitori talentați, dându-le astfel botezul literar, îl determină să se autoflageleze într-un portret de o savoare incontestabilă: „Printre aruncătorii de cărți în văzduh mă număr adeseori și eu, împotriva voinței mele, din lașitate, conformism sau din cine știe ce calcul, care se dovedește întotdeauna greșit. Cred că arăt groaznic. Bătrân, nu foarte bătrân, dar, oricum, marcat de cei 54 de ani pe care îi am, gras, transpirat, stau, de exemplu, într-o librărie, în fața unui public instabil ca nisipurile mișcătoare și bâigui ceva general valabil despre autor, despre cartea lui (pe care de obicei am apucat doar să o răsfoiesc), în timp ce asistența se foiește, şușotește, zâmbeste și, discret, ne mai și părăsește, dând o dovadă neașteptată de spirit critic. Încerc uneori să-i „cuceresc” pe cei prezenți și bineînțeles reușesc, pentru că am ajuns un expert în așa ceva! Asta am ajuns: un expert în smulgerea unei recunoașteri fugitive, de compezență, din partea a șapte-opt necunoscuți, aflați întâmplător într-o librărie”.

Mărturisirile criticului decepționează, dar nu revoltă. Care critic ce se respectă n-a fost și „lansator de cărți”, vorbitor de ocazie într-o librărie, care dintre noi n-a trebuit să ne ascundem adevăratele opinii despre carte și să plusăm calitățile și realizările celor în cauză? Postura descrisă de Alex Ștefănescu este una obișnuită la noi, iar conveniențele sociale, împrejurările vieții literare de la noi conduc adeseori la concluzii greșite, la cazuri nefericite de consacrări. Ce valoare mai au premiile literare? Desigur că nici ele nu

reflectă starea adevărată a literaturii, supusă și ea unor presiuni sociale și mediatice foarte diverse și sofisticate. Alex Ștefănescu depistează toate aceste neajunsuri ale vieții publice românești, din care cauză recurge în mod insistent la respectarea primatului textului. Pentru el, orice judecată critică are în vedere doar cartea, pe care o parcurge în liniște și singurătate, stabilind calitățile care o recomandă, autorul manifestând o adevărată obsesie pentru literatura de calitate. Dovedește în toate cazurile un simț al umorului ridicat, demontând cu ușurință arsenalul de mijloace perisabile la care apelează tinerii autori dornici de afirmare. Extrem de citit, cu fișierul de lecturi la zi, el posedă o adevărată știință de a promova

literatura bună și a o respinge pe cea proastă, manifestând veleități de clinician, de terapeut, dar mai ales de asanator al climatului literar. Parcă auzim din când în când strigătul de „În lături!”, aruncat de Maiorescu cu mult timp înainte celor fără har literar. Moralitatea lui e dincolo de orice bănuială, căci adeseori sub șfichiul biciului său inclement cad și scriitori deja consacrați sau unii care fac concesii gustului comun. Între aceștia se numără și D. R. Popescu, cel din romanul *Falca lui Cain*, despre care verdictul său cade asemeni unei decapitări: „Era mai bine însă dacă nu-l citeam. *Falca lui Cain* oferă imaginea involuției lui D. R. Popescu ca scriitor, involuție declanșată, de altfel, cu ani în urmă când, îmbătat de succes, el a început să creadă că poate face o carte din tot ce-i trece prin minte. Așa-zisul roman *Falca lui Cain* are un sumar eterogen, fiind alcătuit din pagini de roman, de poezie și de teatru. Seamănă mai mult cu un almanah decât cu un roman... Un almanah are cel puțin o calitate: este atrăgător. Cartea lui Dumitru Radu Popescu este plictisitoare de la prima la ultima pagină”. Și poetul George

Anca este sancționat pentru „bolboroseala poetică” cu iz filosofic, Ion Pachia Tatomi-rescu pentru aberațiile rostite pe marginea paradoxismului lui Nichita Stănescu, Bogdan Ulmu pentru o piesă „second hand” despre Creangă, iar o carte de polemici a lui Laslo Alexandru este întâmpinată cu acest gest de lehamite: „În polemicile sale autorul este la fel de lipsit de eleganță ca acele mahalagioaice care, când se ceartă, își ridică poalele-n cap pentru a-și arăta anumite părți ale corpului. Mahalagioaicele, cel puțin, se ceartă între ele, în timp ce Laszlo Alexandru jignește din senin oameni de valoare...” Nici cartea lui George Popa despre Metaforă nu reușește să obțină scrutinul său, întrucât ea „nu este altceva decât o beție de neologisme... Nu ne rămâne decât să reflectăm și noi asupra potențialității infinite a vanității unor autori”.

Epitetele și caracterizările puse în circulație de Alex Ștefănescu sunt imprevizibile și pline de fantezie. Ele sunt urmărite cu o curiozitate mereu vie, greu de estompat, deoarece autorul dă dovadă de o ingeniozitate inepuizabilă. Fiecare carte are motivul ei special pentru care e respinsă, fiecare text e la fel de ingenios, de inventiv. Proferarea lor nu e jignitoare, nu e făcută să desființeze un scriitor, ci mai degrabă să-l ridiculizeze, să-l pună într-o situație jenantă. Criticul Ion Buduca e autorul „unui tratat ezoteric plin de ineptii, de un irezistibil comic involuntar”, în care autorul „prepară un cocteil din filosofia antică grecească, noile cosmologii (inclusiv aceea a lui Stephen Hawking), gândirea chinezească, gândirea indiană și creștinismul”. Citind cartea, Alex Ștefănescu nu face altceva decât să declare că „lectura cărții lui

Ioan Groșan m-a îmbătrânit cu o manvatară. Și aceasta fără să ajung să am o conștiință de tip serafimic”. Hazos de tot este modul în care Vasile Rusu concepe o carte despre Eminescu în care marele poet devine „personaj de roman polițist”, într-un scenariu care capătă și o mai mare consistență: „Nu mai rămâne decât să aflăm că și Veronica Micle era de fapt agent CIA, care lucra sub acoperire și că l-a drogat pe poet cu săruturile ei, ca să-i mai tempereze intransigența politică”. Halal!

Alex Ștefănescu este unul dintre criticii puternic implicați în mișcarea de resurrecție a literaturii și criticii românești. Pătruns de nevoia unei exigențe sporite în sistemul public național (unde este inclusă fără îndoială și politica, căreia i-a consacrat pagini revelatoare în jurnalele sale „secrete” dar și în volumul de publicistică politică *Gheața din calorifer și gheața din whisky*), el ne apare când în postura unui „bici al lui Dumnezeu” contemporan, când în aceea a unui iacobin inclement trimițând la ghilotină atât pe reacționari înrăiți, cât și pe contemporani eșuați și rebarbativi, operație pe care puțini critici și-o asumă cu atâta consecvență și responsabilitate. Este modul lui de a-și exprima iubirea față de literatură.

Prezența lui Alex Ștefănescu într-o literatură tânără și neașezată ca a noastră nu este numai indispensabilă, ci de-a dreptul salutară. Fără verbul lui acid, persiflant, ironic și demolator, literatura română ar semăna cu o arătură plină de buruieni. Or, plivitorul care este readuce sănătatea și perenitatea câmpului literar și ni-l redă în frăgezimea și fertilitatea lui inițială. De astfel de grădinari este nevoie oricând!

Grădină japoneză

Alex Ștefănescu – asumarea unei istorii a literaturii române contemporane

Cristian VIERU

Una dintre cele mai pertinente voci ale criticii literare contemporane este cea a lui Alex Ștefănescu. Autor al unor consistente volume și articole din cunoscute reviste de specialitate, acesta stârnește, atât prin operă, cât și prin atitudinea sa, o serie de controverse deoarece are puterea să își surprindă „publicul” prin proiectele sale originale, des adaptate la provocările lumii în care trăim. Scrierea unei istorii a literaturii, în care analizează o perioadă grea prin care trece cultura poporului nostru – epoca dominată de comunism –, reprezintă un act de curaj deoarece un astfel de demers, deși este amplu, nu poate fi atotcuprinzător, chiar dacă inițiatorul lui și-ar dori acest lucru. Subiectivitatea istoricului poate răni orgolii; contemporanii, ignorați, sau cei receptați altfel decât ei înșiși ar fi vrut putând isca dispute ori contestări. Dar, până la urmă, aceasta este soarta unei opere mari. Ea este discutată, apreciată și negată în același timp.

Istoria Literaturii Române Contemporane (1941-2000), apărută la Editura *Mașina de scris*, București, în 2005, se deschide cu o serie de *Precizări preliminare*, în care autorul ni se confesează că a oscilat între mai multe titluri. Unul dintre acestea ar fi fost cel sugerat de Nicolae Motoc: *Istoria exactă a literaturii române contemporane*, ilustrându-se astfel dorința istoricului de a-și exprima tranșant propria opinie despre scrierile artistice și nu numai din perioada sus-amintită. Autorul subliniază de la început că se află în pragul conceperii unei istorii căreia i-a fost martor. Tot în acest cuvânt inițial, Ștefănescu realizează o originală clasificare a scriitorilor din perioada comunistă, triere de natură să stârnească deja nemulțumiri. În accepțiunea istoricului trei sunt categoriile autorilor contemporani perioadei comuniste: prima este

a aceluia care au fost răpuși de sistem, „persecutați, exilați în propria țară, sau plecați în exil”. O a doua este formată din personalitățile care au acceptat scrierea unei „pseudo-literaturi” pentru a primi în schimb grațiile regimului totalitar. O ultimă serie este a „nescritorilor”, care, lipsiți de orice urmă de talent, au obținut statutul de artiști ca răsplată pentru colaborarea cu regimul comunist.

Ceea ce atrage atenția, încă de la început, este structura gândită de Alex. Ștefănescu, prin care acesta își va organiza materialul de lucru. Astfel, lucrarea este constituită din cinci mari părți, fiecareia corespunzându-i, pe de o parte, o delimitare cronologică, iar pe de alta, o analiză substanțială a textelor apărute. Cele cinci părți sunt: *1941–1947. Sfârșitul unei lumi*, *1948–1959. Arta supraviețuirii literare*, *1960–1971. Primăvara de la București*, *1972–1989. Refuzul revoluției culturale*, *1990–2000. Renaștere confuză*. Ca element inedit, mai trebuie subliniat faptul că fiecare dintre aceste secțiuni este precedată de o înșiruire de evenimente istorice și literare marcante pentru cultura noastră. Chiar dacă însăși această alegere a faptelor implică, evident, o doză de subiectivitate, istoricul își va argumenta opțiunea printr-un spectacol de idei ce devin un simbol al unei certe conștiințe lucide. Spre exemplu, în primul capitol, avem descrisă una dintre cele mai fericite apariții în cultura noastră: „În toamna anului 1941, în plin război, apare **Istoria literaturii române de la origini până în prezent** de George Călinescu, lucrare de mare anvergură, spectacol de inteligență critică și talent literar, remarcabilă sinteză – fără termen de comparație în culturile altor țări – evidențiind valoarea și originalitatea literaturii române.”

Luciditatea nu este demonstrată numai în domeniul criticii literare, Ștefănescu dovedindu-se un bun analist al contextului socio-istoric în care se întâmplă un anumit fapt literar. Iată în ce condiții istorice George Călinescu cere universității ieșene un concediu de trei luni pentru a urmări, îndeaproape, tipărirea lucrării sale la București: „În 1939, când în Europa se declanșează cel mai devastator război din istoria lumii, România se desprinde cu greu din starea de normalitate, pe care (pentru că a avut parte de ea foarte rar de-a lungul secolelor) o trăiește ca pe o reverie.” Faptul istoric este pertinent comentat și nu apare întâmplător în demersul critic. Evoluția politică explică întreg destinul literaturii. Analizele în acest domeniu îi permit lui Alex Ștefănescu să fie chiar ironic. Demonstrația este savuroasă: „Dacă atmosfera morală din România ar rămâne mereu aceeași și nu ar exista nici o intervenție brutală din afară, societatea românească n-ar trece spontan la comunism niciodată. Comunismul este profesat de opt sute-nouă sute de oameni, indivizi nerealizați social, complexați, cu sentimente de apatrizi sau descendenți ai unor familii din înalta societate, plictisiți de ideea de a repeta destinul părinților lor. Statul român nu-i ia în serios. Când întrec măsura, cu vociferările lor anti-românești, îi scoate, ca partid – în mod mecanic, fără să dramatizeze situația –, în afara legii. Cert este că partidul comunist din România, o parodie de partid, cu activiști care fac o navetă a servilismului politic București–Moscova, nu ar avea nici o șansă de unu la un milion să câștige vreodată alegerile în România fără sprijin din afară.”

Capacitatea de sinteză a criticului este de luat în seamă. După originala descriere a vieții politice, în același subcapitol, intitulat *Viața literară în timpul războiului*, se realizează o clară radiografie a lumii celor care scriau în timpul celui de-al doilea război mondial. Aflăm că, la declanșarea conflictului internațional, cenaclul Sburătorul „încă funcționează”, iar în timp ce scriitorii deja consacrați precum Arghezi, Bacovia, Blaga, Pillat și Voiculescu publică ediții retrospective la Editura Fundațiilor Regale, apare o nouă generație de scriitori numită generația pierdută, din care vor face parte Geo

Dumitrescu, Dimitrie Stelaru, Ion Caraion, Constant Tonegaru. Mai mult, se arată că producția editorială nu este marcată de război, iar critica se bucură de importante apariții: volumul *Arta prozatorilor români* de Tudor Vianu sau eseul *O viziune românească asupra lumii* a lui Ovidiu Papadima. Aflăm elemente de culise din acele timpuri. Spre exemplu, lucrarea lui Papadima „stârnește controverse” printre contemporanii autorului.

Aceeași tehnică de punere în legătură a contextului cu textul este de regăsit și în celelalte capitole ale *Istoriei*. După ce se descriu tendințele perioadei, scriitorii considerați importanți au parte de o creionare a biografiei, unora subliniindu-li-se meritele, alții fiind ținta unor ironii (deoarece Ștefănescu își permite să se erijeze într-un observator liber, neîngrădit; o face într-o manieră elegantă, care i-ar dezarma și pe aceia cărora le sunt adresate ironiile). Spre exemplu, Ilenei Mălăncioiu i se recunoaște meritul de a fi promovat „cu devotament și bun gust literatura română contemporană” cât a condus, temporar, o prestigioasă editură. În schimb, Adrian Păunescu „este un învingător, dar unul fără glorie, întrucât cei care îi cunosc valoarea acum sunt alții decât cei care i-o recunoșteau în tinerețe. În tinerețe îl prețuiau Șerban Cioculescu și Nicolae Manolescu. Acum îl prețuiesc Corneliu Vadim Tudor și Leonida Lari”. Ironia criticului rămâne constantă pe parcursul întregii secțiuni dedicate poetului sus amintit, dar această atitudine nu va scădea din valoarea analizei liricii lui Păunescu.

Această *Istorie a literaturii...* va rămâne unul dintre demersurile cele mai pertinente ale criticii românești postbelice. Ceea ce o face unică în comparație cu celelalte astfel de proiecte (puține la număr) este savoarea ce rezidă din atitudinea autorului. Stilul inconfundabil, subtilitatea raționamentului critic și textele suport cu care Alex Ștefănescu își argumentează ideile se îmbină într-un mod fericit în originala lucrare. Iar dacă autorul și-a exprimat admirația nemărginită pentru munca lui Călinescu, putem spune, că într-o mare măsură, prin această lucrare, este scrisă mai departe o *Istorie a literaturii noastre*, de acolo de unde a lăsat-o criticul interbelic.

Din „ștreqăriile” lui Alex Ștefănescu

Vistian GOIA

Pe scriitorul afirmat în mai multe genuri literare îl știu de mulți ani, îndeosebi din paginile *României literare*. Aici, după ce parcurg editorialul lui Nicolae Manolescu, sobru și tăios în raționalitatea lui, caut pagina unde a scris mai tânărul său confrate și emul. Dacă în scrisul mentorului găsesc mereu idei parcă rupte dintr-o „directivă” menită să orienteze întreaga suflare scriitoricească, în cel al discipolului aflu ceva care mă destinde mintal și, uneori, încerc chiar un freamăt afectiv. Alex Ștefănescu posedă un „stil” aerisit, fluent și accesibil, care te cucerește de la o frază la alta și nu caută să impresioneze cititorul prin cunoștințele pe care le posedă. Așa cum s-a afirmat, este un stil vecin cu cel gazetăresc, mie amintindu-mi adeseori de cel al lui Pompiliu Constantinescu din perioada interbelică.

De obicei, Alex Ștefănescu scrie o cronică literară, o pagină de jurnal, una de polemică tranșantă cu acea dezinvoltură a intelectualului stăpân pe condeiul său ștreqăresc, încât cititorul onest aderă repede la adevărurile exprimate, iar cel incult le respinge din capul locului, expunându-se ridicolului.

Da, nouă ni se pare că în tot ce scrie se află în postura „ștreqarului” cuprins de plăcerea hoinăreliei pe ponoarele literaturii. Criticul nu se teme de nimeni, nu face temenele în fața vreunei autorități, îi ridiculizează pe veleitari, iar în confesiunea intimă nu se sfiește să-și arate cele mai gingașe sentimente și cele mai delicate pățanii ale tânărului și, apoi, ale maturului. A fi predispus la „ștreqării” înseamnă a fi mereu tânăr, a dovedi spirit ludic în manifestările tale, adică acei „stropi de creativitate” care te mențin la distanță față de „banalitate” și față de gestul „plicticos”.

Pentru Alex Ștefănescu, a scrie literatură nu este niciodată o obligație impusă de cineva, ci o necesitate internă de a comunica, o „bucurie de a scrie”, o formă de exprimare. După lectura *Scrisorilor provinciale* ale lui Ștefan Bănuțescu, criticul reține tocmai „elogiul” pe care prozatorul îl face scrisului ca formă de comunicare. Și pentru critic, scrisul constituie dovada încrederii depline, naturale, în „capacitatea cuvântului de a-l reprezenta pe individ în conștiința semenilor”, a încrederii într-un „mod de a fi a textului, într-un stil”. (vezi *Jurnal de critic*, 1980, p.117).

Cu... Obama, la Washington...

În identificarea stilului atâtor scriitori pe care i-a citit și comentat, Alex Ștefănescu posedă, așa cum s-a afirmat, justetea intuiției și pregnanța formulării. Descoperă rapid cunoscuta „qualite'-maîtresse” prin care se disting creatorii unii de alții. De pildă, pe Ioan Alexandru îl vede, la debut, drept un poet „răzvrătit și măreț”, precum „fierarul” lui Arthur Rimbaud, iar după întoarcerea din Germania, drept un „umil și cucernic” ca Zosima din *Frații Karamazov*, poezia lui devenind „monotonă, imnică, lipsită de dramatism”, dar încărcată de retorică. După

Alex Ștefănescu, poezia lui L. Blaga este rezultatul întâlnirii mai multor genuri (filozofie, eseistică, aforistică, teatru, memorialistică), „așa cum floarea se naște din colaborarea pământului, apei și cerului”, fiind o conciliere între tradiție și modernitate, între folclor și expresionism. După acest enunț clarificator, urmează o formidabilă comparație între universul blagian și cel coșbucian. Întregul comentariu acoperă mai puțin de o pagină.

Altădată, tot atât de concentrat, surprinde arta prozatorilor George Bălăiță și Dumitru Radu Popescu. Întâi se referă la câteva creații ale acestora, pentru a decanta specificul fiecăruia. Iar, în final, cititorul află judecățile criticului: în timp ce D. R. Popescu preferă o „năstrușnicie țărănească, de bălci, G. Bălăiță se lasă captivat de o bizarerie cărturărească, borgesiană, de o fantezie de după-amiază”. Termenii livrești nu îi exclud deloc pe cei domestici.

Pentru receptarea operei lui Al. Philippide, criticul recomandă cititorului că nu e necesar să apeleze la cunoștințe din mitologia antică, din istorie și aforistică celebră, pentru că, în majoritate, cuvintele întrebuințate de poet aparțin limbajului comun: vântul, singurătatea, amurgul, iubirea, visul ș.a. Așadar poetul se limitează la universul „elementar”, acesta deține o valoare lirică sigură.

Când valoarea literară se află sub limita acceptabilității, criticul este necruțător. De pildă, pe Cezar Petrescu, autorul romanelor de după 1945, îl caracterizează „superficialitatea voioasă” și „reprezentările” în alb/negru. Lui Zaharia Stancu nu-i iartă credința că are mai multă „noblețe” decât toți aristocrații la un loc. Pentru ciclul romanelor cu Darie este comparat cu un „daltonist” care nu distinge roșu de verde, fiindcă prozatorul nu distinge literatura de gazetărie. Marian Popa suferă de „enciclopedia mecanică”. Iar când analizează lecturile lui Marin Preda, criticul se convinge că acesta e un „cititor sceptic”. Comentariile din *Jurnal de critic* sunt sintetice și de o limpezime și expresivitate cum rar întâlnești la criticii tineri.

Alex Ștefănescu a scris nu numai despre autorii de primă mărime, ci și despre cei considerați în raftul al doilea. De exemplu, surprinde în câteva propoziții tendința spre spiritualizare în „Poezia miresmelor” a lui Emil Brumaru. „Bucătăria” din spațiul poetic al acestuia semnifică un teritoriu mitic al genezei, unde aromele, emanațiile, parfumurile sugerează sufletul nevăzut al materiei. Totuși, nu cred că Alex Ștefănescu nu a observat o anume repetiție în acest univers prea încărcat de aceleași elemente și prea decolat în a evoca plăcerile domestice cunoscute.

Pe de altă parte, am apreciat simpatia cu care a scris despre „eternii adolescenți” din ciclul *Cireșarilor* lui Constantin Chiriță, considerată adeseori o operă desuetă, pentru că aparține literaturii pentru copii și tineret. Remarcă aici distribuția rolurilor în funcție de aptitudinile personajelor, ritmul trepidant, susținut de suspens-uri și surprize etc.

În *Jurnal secret. Dezvăluiri complete, 2003-2009* (Corint, 2010), ne-a încântat deopotrivă talentul portretistului și istețimea moralistului. Aici, Alex Ștefănescu nu s-a cruțat deloc, nu și-a ascuns nici o slăbiciune, nici o înclinație spre năstrușniciile vieții parcurse în anii respectivi, ori în cei dinaintea acestora. Ceea ce impresionează plăcut este dinamica vieții cu rost benefic pentru el. Știe să extragă din orice întâmplare, vizită, călătorie ș.a. ceva ce seamănă cu „aventura”, cu neprevăzutul, cu surpriza. De aceea ritmul relatării e alert, amănuntele povestite sunt credibile și frapează prin ineditul lor. Probabil li s-au întâmplat și altora „pățanii” identice ori asemănătoare cu ale autorului, însă, prin felul cum sunt povestite (cu acel umor frust, cu detașarea unui om care-și controlează mereu destinul), ele aparțin numai lui Alex Ștefănescu.

De pildă, prezența la o recepție a ambasadorului Suediei la București, îi prilejuiește revederea, după mulți ani, a fostei lui profesoare de latină (Elena Morogan), care l-a notat cu 5 la examen, deși merita 4, neștiind nimic. Dar, studentul din 1968 o roagă (chiar umilindu-se) să nu-i dea nota care o merita pentru că nu a învățat din simplul motiv că profesoara era foarte frumoasă și, în loc să

învețe, a privit-o tot timpul orelor! Insolit a fost debutul ca poet al studentului, prin poeziile publicate la *România literară* de către Geo Dumitrescu, semnatarul rubricii „Poșta redacției”. Însă poeziile au fost semnate cu nume feminin (Ioana Matei). Întâmplarea îl buimăcește pe vestitul poet care aștepta o fată, însă îi deschide ușa un tânăr de 21 ani!

Întâmplări și obiceiuri diurne fac savoarea notațiilor fugare ale moralistului. Asemănător altor români de rând, se îmbolnăvește de gripă, sărutând o doamnă la un spectacol. Sigur, Alex Ștefănescu (precum orice bărbat) ar fi vrut să sărute numai doamne cu „obraji catifelaji”, însă ele fiind însoțite de soți prost bărbieriți, scriitorul se simte obligat să-i pupe și pe aceștia, „ca taxă pentru sărutarea nevestelor!”

Când îi moare mama, simte o mare durere. Este activ în formalitățile de înmormântare, nu-și dă seama de pierderea neasemuită. Abia după, simte un „dor sfâșietor”, fiind tentat să-i dea telefon ca să-i audă vocea. Este o notație de o sinceritate sublimă.

Pe de altă parte, îi condamnă pe tinerii care discută de la distanță, (pe fereastra blocului) prin „răgete de animale înjunghiate”.

Nu lipsesc notațiile care sunt relatate cu bună-dispoziție, deși conținutul lor se referă la diferite „suferințe” ale românilor. Aflăm astfel de pățania Doinei Uricariu, căreia i s-a furat ușa de stejar de la intrarea în casă!

Când îi apare mult contestata *Istorie...*, autorul face o sumedenie de călătorii prin orașe mai răsărite, pentru a-și lansa cartea de aproape 3 kg. La Sibiu sunt prezenți și câțiva intelectuali care i-au criticat-o. Pe cât au fost de violenți și necruțători în scris, pe atât de politicoși în raporturile umane obișnuite. Astfel, tocmai contestatarii îi cară la etajul II „cărămida” tipografică, iar „mucalitul” autor se amuză privindu-i cu satisfacție răutăcioasă (zicem noi), șoptindu-și în barbă: „I-a pedepsit Dumnezeu”! De ce? C-au avut alte păreri decât autorul?

Sigur, nu-l putem învinui pe cel care a scris *Jurnalul* de un orgoliu nemăsurat. El este un jovial, vede viața amuzându-se, armele lui de apărare sunt ironia și autoironia, de aceea numai proștii se pot supăra pe el. Seninătatea

și zâmbetul intelectualului superior îi asigură succesul oriunde e prezent: la televiziune, în redacțiile unor reviste, la târgurile de carte ș.a.m.d. Oare, risc prea mult dacă-l consider pe Alex Ștefănescu un „Moromete” în haine cărturărești? Nu am întâlnit până la el pe cineva predispus să-și etaleze „urâtenia” cu atâta satisfacție. Când își serbează ziua, spune că e „urâtă” ca persoana sa: „plouă și bate vântul”. Chiar dacă vremea s-ar înfrumuseța, viața tot urâtă ar fi în țara de baștină, din motivul simplu că economia noastră de piață „este funcțională ca o căruță fără roți, trasă de un cal de lemn pe un drum desfundat”. Adevăr cutremurător pentru oricare român adevărat.

În privința înfățișării fizice, „dracul” nu-i așa de negru precum vrea să pară. Pentru un bărbat, frumusețea e în altă parte. Când l-am văzut o singură dată (tete-à-tete), în cabinetul profesorului Ilie Rad de la „Jurnalistica” din Cluj, mi s-a părut a fi un om masiv care-mi amintește de Orson Wells. Privindu-l, mă gândeam că dacă s-ar împiedica de vreun scaun și ar cădea peste „micimea” mea, m-ar lăsa lat pe podea!

Pe de altă parte, nu lipsesc din *Jurnal* săgețile îndreptate împotriva semenilor care nu-și dau seama de prostia și agresivitatea lor. Gigi Becali este „coana Chirița a zilelor noastre”. O tânără frumoasă intră în cabinetul redactorului și se așază pe biroul criticului propunându-i ceva strigător la cer: să-i publice în revistă niște versuri, oferindu-se, în schimb, să se „culce” cu el. Spontan, spiritul critic o temperează ripostând: adică „vrei să-ți fac două servicii!”

Firește, în *Jurnal* apar o seamă de politicieni, scriitori, intelectuali de diferite profesii, portretizați cu flerul unui scriitor autentic. De pildă, în timp ce Nicolae Breban monologhează la nesfârșit fără să-și dea seama, Eugen Simion a îmbătrânit frumos, asemănându-l cu Liviu Rebreanu. Cu Mircea Cărtărescu stă cu plăcere de vorbă la TV, aflând de la el ce înseamnă succesul în literatură. În schimb, nu-i privește cu blândețe pe scriitorii români așezați la Paris (în frunte cu Mircea Iorgulescu) și vin în țară de-și lansează cărțile, pentru a le vinde românilor.

Despre mentorul său, Nicolae Manolescu, a scris de mai multe ori, completându-i portretul cu alte nuanțe, descoperite la diferite vârste. A fost impresionat de „autoritatea aproape tiranică” a criticului, încât „cronica” lui de la *Contemporanul* și *România literară* era mitizată, devenind o „arcă a lui Noe” care-i salva pe unii autori de la „înecul în amnezia colectivă”. (vezi *Istoria literaturii române contemporane*, 2005). În *Jurnal de*

critic aprecia cronica maestrului fiindcă era mereu „expresia surprizei și fericirii că literatura există”. Dar, când observă (într-un interviu recent din *România literară*) degradarea chipului lui N. M., adică „primele semne ale îmbătrânirii”, lui Alex Ștefănescu i se pare că cerul a căzut pe capul său, Manolescu fiind „simbolul tinereții triumfătoare”. Însă, emulul a uitat să adauge: chipul îmbătrânește, dar spiritul rămâne mereu viu!

Euridice

Jocul cu mărgelile de timp

Andrea HEDEȘ

Un stilou și o umbrelă, un vraf de cărți, o ceașcă de cafea neagră, aburindă, un cărucior, un buchet de flori, două săbii încrucișate într-un crâncen duel, o pereche de ochelari... Urcând? Coborând? Plutind poate printr-o vizuină a vreunui iepure alb, desigur, altul decât cel al micuței Alice, spre a ajunge, ca printr-un tunel al timpului, într-o cu totul altă Țară a Minunilor? Ce să fie acest început de poveste pe fond siniliu? Nimic alt decât *Întâmplări*, întâmplări dintr-o lume la fel de sprintară, în care, da, personajele, cu totul și cu totul adevărate, se micșorează ori se măresc, poartă evantai și mănuși, unele, au prea mult piper, altele, pălării, iepuri de martie, regine și trandafiri vopsiți și chiar mai mult decât atât. Sigur că se poate mai mult decât atât! Doar aceste *Întâmplări* se petrec într-o țară în care imposibilul devine posibil și într-o lume în care personajele sunt de vis, deoarece sunt chiar visate de un *Bărbat adormit în fotoliu*.

Este vorba, v-ați dat seama deja, de volumul criticului literar Alex Ștefănescu, publicat la Editura Curtea Veche (2010). Un volum de *Întâmplări*, cum modest dar hâtru le numește autorul lor, o carte de citit în vacanță, memorii și ceva în plus. Alex Ștefănescu nu doar are *demonul* jocului. El este *Magister Ludi*. El înșiră cu bucurie uneori candidă, alteori exuberantă, întotdeauna cu o privire lucidă, care nu își iartă nici o umbră de naivitate, înșiră așadar mărgelile de timp. Evenimente, instantanee, personalități, personaje, o culoare, o fărâmă de cer, o voce, o emoție, o tresărire, toate sunt privite, analizate, nu sub lupă ci sub microscop, înainte de a fi înșirate pe ață, fiecare cu rolul precis, bine determinat, în funcție de nuanța, materialul, de finețea, forma ori dimensiunea lor, pentru crearea efectului dorit. Întâmplările sunt povestite cu har, ele curg fluent, personajele

sunt creionate cu un simț de observație acut, fie că sunt scriitori, bucătărese, câini, pești, fenomene meteorologice sau flori, acuratețea de polaroid probează o stăpânire înaltă a tehnicii scrisului, dar asta nu e defel surprinzător. Autorul povestește cu nedisimulată plăcere, domol, alegând cuvintele cu pedanterie, construind cu eleganță, migăind cu tenacitate iluzia și detaliul. *Homo ludens*, căci, nu-i așa, *jocul este mai vechi decât cultura*, Alex Ștefănescu se amuză în a polisa volumul cu aerul unei cărți, cum am mai spus, de vacanță, în care *Întâmplările povestite sunt reale, fapt care nu garantează, bineînțeles, valoarea literară a cărții (dar nici nu o prejudiciază)*. Este un joc de-a v-ați ascunselea la care

Alex Ștefănescu își invită cititorii, personajele volumului și chiar pe sine însuși. Pentru ca farmecul să fie deplin, ori pentru ca jocul să fie dus la superlativ, Țara Minunilor devine, pe nesimțite Țara Oglinzilor, timpul se sparge în mărgelile sidefii, iar chipurile și întâmplările ce se întorc spre noi reflectate de apele șlefuite seducător sunt metamorfozate. Alex Ștefănescu are bucuria și candoarea unui copil care descoperă caleidoscopul. Dar să nu ne grăbim! În spatele cortinei Alex Ștefănescu jonglează cu cele două măști. Dincolo de aerul de primăvară, de transparențele de acuarelă, de culorile joviale, sunt notele grave, culorile saturate ale nostalgiei, ale trecerii timpului, trecere pe care deși o putem conștientiza, explica, aproape asuma, rămâne

mereu dureros de absurdă, însumând un șir lung de pierderi. O superbă parabolă și o meditație amară pentru aceasta fiind povestirea *Fără martori*, doar prima mărgea din acest anotimp al volumului: *Am primit odată mai mulți boboci de bujor și i-am pus în apă. Apoi a trebuit să lipsesc câteva zile de acasă. Când m-am întors, tulpinile erau descăpățânate, iar de jur-împrejurul lor, pe fața de masă, se aflau grămăjoare de petale ofilite.* Povestire pusă în oglindă cu *Pactul cu Dumnezeu*, în care, o tânără de o frumusețe rară, cultivată și înzestrată cu elocvență, făcuse un legământ la biserica Trei Ierarhi, cum că se va călugări dacă mama sa, grav bolnavă de cancer, se va însănătoși, lucru care se întâmplă, tânăra respectând *Pactul cu Dumnezeu* și devenind călugărița Evdochia. Alte nuanțe, tonuri, irizări sunt sesizate și înșiruite pe firul de ață, mărgele cu sâmburi de lacrimă, în povestirile care picură, una după alta: *Într-o vară, copil fiind, mă aflam la țară, la bunica din partea mamei, și așteptam cu nerăbdare să văd ieșind puii din ouăle de sub cloșcă. Tei săptămâni ar fi trebuit să aștept. Numai că eu mi-am pierdut răbdarea (...). Am spart coaja, cu unghiile degetelor mari, și dinăuntru s-a ivit într-adevăr, un pui, dar numai jumătatea lui de sus. Cealaltă jumătate era gălbenuș. (O crimă), Quod Erat Demonstrandum, în care o ghilotină taie necruțător patru degete ale unui muncitor și mai apoi ale*

șefului acestuia, *De-a v-ați ascunselea*, sau despre pierderea inocenței: *Totuși, îmi rămăsese în suflet o îngrijorare vagă. Presimțeam că într-un viitor îndepărtat, care avea să mă propulseze în lumea adulților, mi se va întâmpla ceva misterios și ireversibil, care mă va face și pe mine să plâng, culminând cu povestirea La Prut: între tată și fiu era o distanță mare, de peste 50 de metri, poate chiar 70, (...). Discuția dintre ei era stranie, un deznădăjduit schimb de strigăte, nu avea un subiect anume, ci era un fel de îmbrățișare prin cuvinte. După un timp, tata i-a explicat tatălui lui că eu sunt fiul lui cel mai mare. Eu mi-am ridicat mâna și am fluturat-o cu aparentă voioșie, dar în momentul acela plângeam.*

Oameni și cărți, sunt oare la fel de efemeri în fața curgerii timpului? *Noaptea am visat că literele se ștergeau la fel din toate cărțile pe care le aveam în bibliotecă. Luam câte un volum în mână și din el se scurgea o cenușă ușoară, iar când îl deschideam nu găseam decât pagini albe. (Cărți cu pagini albe). Versus, Perspectiva ștergerii memoriei mi se părea mai înspăimântătoare decât perspectiva morții. (Coșmar)*

Sed fugit interea fugit irreparabile tempus, singula dum capti circumvectamur amore. Și, totuși, tocmai această dragoste pentru detaliu, din care se poate ridica o carte, ar putea fi stavila fragilă în calea sa...

Ariel

Un edificiu critic complex

Olimpiu NUȘFELEAN

Poate că titlul acestui articol ne-ar duce cu gândul spre un clișeu al exprimării, dar n-am găsit un enunț mai simplu, care să exprime mai sugestiv – după umila noastră părere, desigur – rezultatul – de pînă acum – al demersului critic al lui Alex Ștefănescu. E un demers ce ilustrează alegere aparte, extraordinară, personală și, în cele din urmă, originală – deși actualitatea literară nu prea crede în originalitate!... – a criticului de a se pune în slujba literaturii. Iar Alex Ștefănescu înțelege să-și așeze demersul, deliberat, programat am putea zice, în slujba literaturii, cu tot ce ține de o asemenea provocare.

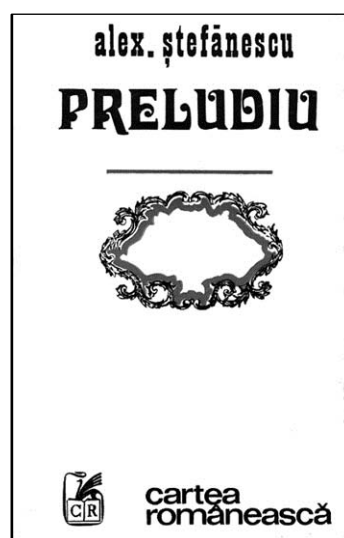
Cînd citești un comentariu critic semnat de Alex Ștefănescu, textul te captivează într-un mod aparte. Textul se constituie într-un fapt literar în sine, un eveniment beletristic, aproape autonom, fără să-și uite însă ținta critică. Evoluția criticului, riguros ghidată prin apele aproape tulburi ale literaturii actuale, cîștigă expresie într-un discurs critic relaxat, flexibil, informat și precis în percepții, obiectiv, sugestiv și provocator în prognoze. Comentariul repetitiv – mijlocit de activitatea de critic literar, de critica de întîmpinare – nu obosește niciodată, nu cade în șablon, își menține prospețimea, spiritul viu. Criticul are, probabil, o rețetă de succes, pot fi identificate cîteva elemente ale acesteia, dar, dincolo de acestea, fericirea lecturii critice – și mă gîndesc la lectura operată de critic, dar și la aceea a textului critic făcută de cititor – fericirea acestei lecturi se hrănește dintr-o mare dragoste de literatură, ce sălășluiește în sufletul criticului. Alex Ștefănescu se apropie cu dragoste de cărțile despre care scrie. O dragoste manifestată chiar și față de cărțile proaste, adică ratate, după cum mărturisește.

Actul critic este o operă de continuitate, dar și de intimitate. Reflecția critică izvorăște dintr-o subiectivitate profundă, care, prin grila

critică, urcă aprecierea realității livești în planul obiectivității. Lectura operată este bivalentă. Lectura cărților este asistată constant de o lectură a gesturilor propriului eu, cu reflexe reversibile. Criticul își organizează cronicile, editorial, într-un „jurnal”, cum tot atît de bine elaborează un „jurnal secret” al propriei vieți. Percepția (critică sau literară) își menține astfel legătura cu viața, lucru ce-i conferă o forță în plus.

Văzînd permanența cu care criticul se interesează de cărțile proaste, cărora le acordă atenție în presa literară, în cărți sau la TV, m-am întrebat dacă o asemenea îndeletnicire nu este periculoasă, dacă instanța critică nu riscă să fie învinsă de anonimatul unei realități livești amorfe. Două tentații îl feresc de impas: spectacolul prostiei (omenești; cîta vreme e omeneste să fii... scriitor), spectacol oferit de cărțile ratate, la care criticul și-l face părtaș pe cititor (ca și, măcar în intenție, pe autorul în cauză), și, pe de altă parte, acțiunea sanogenă, necesară cîmplului literar, dar căreia nici un critic nu i se livrează efectiv. Toate acestea fac parte dintr-o proiect ambițios, dintr-un program urmat constant, cu seriozitate maximă.

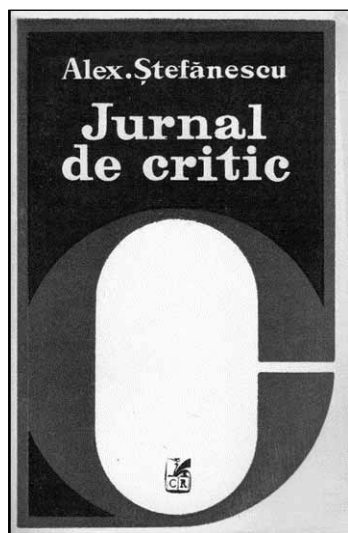
Primul volum de critică literară semnat de Alex Ștefănescu se intitula *Preludiu*. Prin

„M-a făcut fericit apariția cărții, o iubeam, așa urâtă cum arăta, și o căutam înfiorat de emoție, cu privirea, prin vitrinele librăriilor.”

chiar acest titlu, se anunța o „deschidere”, debutul unei activități ce viza o evoluție. Exercițiul cronicii de întâmpinare era completat și fixat apoi de descinderi în adâncul operei unor clasici precum Arghezi sau Nichita Stănescu... Contactul cu exercițiul creator în sine, beletristic, e menținut prin abordarea genului dramatic. Gestul critic nu e lipsit de o anumită afecțiune, de „emoționalitate”, contrar obișnuințelor... critice. De altfel, criticul știe „cum se fabrică o emoție” și folosește această știință în elaborarea discursului, convins, cred, că o asemenea grijă îl apropie mai mult de cititor.

Alex Ștefănescu este preocupat în mod aparte de propriul eu, căruia îi „construiește”

o poziție privilegiată, forte vizibilă. Folosește mai multe căi pentru a-și promova și menține vizibilitatea, care înseamnă receptare maximă din partea cititorilor. În situația în care criticul este perceput ca un om de bibliotecă, Alex Ștefănescu „se risipește” (la modul frumos și util) în

critica de... ziar, în repetabile emisiuni televizate, neocolind nici prezențele social-politice.

Legătura cu actualitatea o îmbogățește și întărește prin legătura cu tradiția. Fixează actualitatea pe fundamentul unei tradiții într-o paradigmă culturală emergentă. Lucrul acesta apare foarte clar în elaborarea *Istoriei literaturii române contemporane. 1941 – 2000*, care este un pariu îndelung anunțat, câștigat în cele din urmă, al criticii și istoriei literare actuale.

Prin modelul ilustru avut în vedere (*Istoria* lui G. Călinescu), prin chiar „istoria” sa, rotundă, subiectivă și... incontestabilă, rezultat al unei munci disciplinate duse împotriva filosofiei timpului, izbîndă a unui spirit critic exersat în focul aparițiilor editoriale din contingent, cu un comportament

critic specific, asumat și afirmat fără ezitare, Alex Ștefănescu își angajează demersul în evoluția organică a istoriei noastre literare. Istoricul literar învață de la autorul istoriei literare din 1941 ingineria timpului (organizare strictă în vederea scrierii operei), angajarea într-o încercare de anvergură într-un timp (postdecembrist, acum) ostil cercetării literare, cufundarea în labirintul cărților, tonul polemic neobosit și lapidaritatea enunțului, asumarea unui „punct de vedere estetic, nu cultural”, scriitura dezinvoltă. Toate acestea nu sunt o simplă imitație, desigur, cînd demersul critic însumează și alte aspecte. Cu unele lacune, generate de o grabă (mărturisită) a redactării, cu unele aspecte discutabile ale metodei abordării, *Istoria* lui Alex Ștefănescu recîștigă o axiologie pierdută a literaturii noastre postbelice, în speță a criticii de profil, menită, aceasta, să inițieze în cele din urmă o asemenea axiologie. Autoritatea discursului este dată, mai întîi, de calitatea de martor a autorului, contemporan cu autorii abordați, cu practicile și mentalitățile epocii. Miza este și morală, istoricul fiind convins că a existat „o conștiință trează, deși ascunsă, a literaturii”, care trebuie relevată. Criteriul abordării este estetic: valoarea operei, generată de individualități, va fi exprimată și într-o „schită de antologie” a citatelor reproduse. Portretele scriitorilor tratați – extinse sau mai restrînse, de o mare pregnanță a scriiturii – fixează repere inconfundabile și revelatoare în evoluția literaturii române postbelice, scrise sub comunism, cum îi place autorului să precizeze, într-o diversitate căreia istoricul îi dă coerență prin selecție, atitudine, viziune și discurs critic. Sumarul acopere generos perioada. Aplicația este plauzibilă în limitele subiectivității. Refuzul clasificării autorilor după școli, curenți, curente literare, doctrine, considerate inutilizabile în sistematizarea literaturii de care se ocupă (lucru acceptabil ca expresie a originalității abordării), îl conduce pe autor să-și compartimenteze lucrarea „pe baza unui criteriu mixt, politico-literar”, gest ce poate să surprindă și în același timp să explice natura demersului istoric.

Citim *Istoria* lui Alex Ștefănescu ca pe un roman, întreprindere definită astfel în buna... tradiție a criticii literare moderne. Concurează la aceasta mai multe elemente: miza literară, atitudinea critică, selecția, prezența manifestă a eului critic, dar mai ales „jocurile” discursului, un discurs captivant, viu, dezinvolt, polemic, fixat pe puncte de interes diverse, literare și extraliterare sau în

tangență aproximativă cu literatura. *Istoria* aceasta se constituie în axul principal de susținere a unui edificiu critic complex, exemplar pentru literatura noastră. Oricâte contestații ar aduna, *Istoria* aceasta rămîne un moment de referință, o dovadă că asemenea cărți pot fi și făcute, nu doar anunțate. Iar viitorul ne-ar putea demonstra că o asemenea carte poate fi și... întregită.

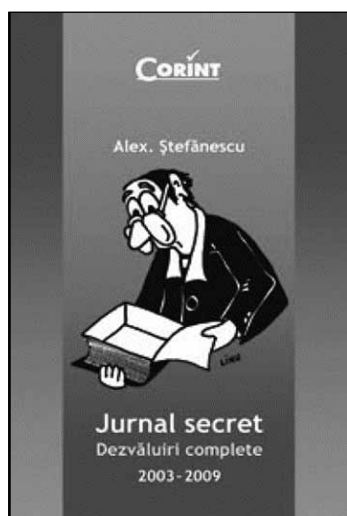

Alice

Şapte ani cu Alex Ştefănescu

Iacob NAROŞ

Motto: „Scriitorul trebuie să ştie că viaţa lui întreagă nu poate avea ascunzişuri, nici taine, nici menajamente. Mai curând sau mai târziu, toate se vor da pe faţă, toate SECRETELE”

Pe lângă istorie şi critică literară, Alex Ştefănescu cultivă şi nonficţionalul, prin cronică, jurnal, publicistică şi altele, cu intenţia vădită de a combate minciuna şi fariseismul.

Alex Ştefănescu vine în ideea motto-ului citat din Rebreanu, (**Arhiva Liviu Rebreanu, I, manuscrisul 6**) şi se prezintă sincer: „Sunt bucovinean (deşi m-am născut la Lugoj, unde părinţii mei s-au aflat temporar).

Sunt sentimental şi delicat (deşi am 1,87 m înălţime şi cu mult peste 100 de kilograme). Sunt necomunist, din naştere şi irevocabil (deşi am fost membru al PCR). Am mulţi prieteni (deşi iubesc singurătatea). Am mulţi duşmani (deşi sunt o fire generoasă şi îngăduitoare). Muncesc cu seriozitate şi mă ţin întotdeauna de cuvânt (deşi trăiesc în România). O iubesc exclusiv pe soţia mea, Domniţa (deşi îmi plac toate femeile)”, (20 sept. 2003).

Autorului îi place să fie „cărăuş de cărţi”, 7-8 kg pe zi, indiferent dacă sunt bune sau proaste. Umorul şi autoironia fină sunt prezente. Autorul nu are o amantă că nu e „o personalitate”; până la urmă, îşi găseşte una: „calculatorul” (17 ian. 2003).

Când lucrează la un CV pentru un dicţionar al scriitorilor, nu uită să sublinieze că: „Biografia lui e interzisă minorilor sub 12

ani, are violenţă moderată, nuditate non-sexuală (se bucură că nu e ca alţii trecuţi la 16 ani, cu interdicţii), de ziua lui (6 noiembrie) regretă că a ieşit, mai bine nu s-ar fi născut”.

Alte precizări în completarea autopo-tretului său apar în 2004: „Nu mă simt gras, ci deghizat în gras”(2 aprilie). Aflăm că autorul e şi poet, el are trei poeme: **Balada lui Radu Vasile**, a doua baladă – **Toma** (închinată nepoţelului criticului) şi al treilea poem pentru Emil Brumaru.

Cum arată o zi din viaţa lui Alex Ştefănescu, critic literar? După propria-i mărturisire cam aşa: „De dimineaţă, vizita unui prozator din Paşcani, direct de la gară şi înainte de opt, acesta e insistent şi cu plocoane (sticla cu vin); la redacţie, altul din SUA, şi mai şi, la masă, o femeie admiratoare întreabă de cartea ei; pe stradă, criticul este abordat violent pe aceeaşi temă” (28 ian. 2007).

Anul 2005 îi prilejuieşte autorului reflecţii filozofice: viaţa lui e comparată cu a unui „şoricel căzut într-un borcan gol din cămară, noaptea nu poate dormi din cauza surescitării”, pe deasupra, este îngrijorat de „sosirea bătrâneţii”. Plină de un umor sănătos şi contagios este următoarea notă din 14 oct. 2005: Alex faţă-n faţă cu o domnişoară poetă se întreabă ce i-ar putea oferi acesteia, dacă ea s-ar îndrăgosti de el: „Părul – da (nu e alb, nici cărunt); ochii – nu (că au conjunctivită cronică); urechile – nu (că au păr pe ele); dinţii – nu (că sunt galbeni); gâtul – nu (că are spondiloză cervicală); pieptul – nu (musculatura e flască) şi, în sfârşit, picioarele – nu (că au reumatism)”.

O altă autodefinire o întâlnim în 2007, 15 noiembrie: masa de scris este pentru critic adevărata lui viață. Comparația cu eliberarea unui câine bătrân din lanț, după 15 ani, care, văzându-se slobod, n-a mai fost în stare să iasă din perimetrul obișnuit este mai mult decât convingătoare.

Jurnalul din 2008 nu are decât 29 de zile cu notații ample și încheiate, el începe cu data de 5 mai. Motivele pentru care autorul reia jurnalul sunt în același ton optimist și tonic: „*Estomparea succesului la femei, încolo, nu urmărește o imagine convenabilă pentru el*”.

Anul 2009, criticul Alex Ștefănescu își face bilanțul activității literare și constată că două din cele 16 cărți (*Istoria literaturii române contemporane* și *Cum poți să te ratezi ca scriitor*) i-au adus mulți dușmani. De ce? „*Citind-o pe prima, s-au înfuriat că nu sunt în ea, citind-o pe a doua, alții sau poate aceiași s-au înfuriat văzând că figurează în ea*”.

Umorul negru apare atunci când autorul primește amenințări cu moartea, el nu se sperie, ci mizează pe faptul că, „*așa cum n-au talent literar, cei în cauză n-au nici talent de asasini*”. Ce află criticul din presă despre el după publicarea *Istoriei lit.* este din nou motiv de luat în glumă: „se credea cordial, bine intenționat și agreabil”, din articole reiese că e „odios”. Detractorii care-l fac „*elefanțel bețiv și mâncău polifemic*” sunt neînsemnați, nepomeniți în *Istoria* sa. Se înșiră câțiva: Radu Cernătescu, Paul Cernat, Ionel Brandabur, Grigore Faustocea, Ștefan Borbely, Laszlo Alexandru și Carmen Mușat, în special. Răspunsul autorului e năucitor: „*mâncău poate, bețiv nu*”. Lansarea acestei cărți este descrisă începând cu Oradea, Suceava, Brașov, Bacău, cu observații din cele mai fine. La Brașov, pentru că n-au participat toți scriitorii, Alex Ștefănescu îi ironizează fin, ca invitat al unui om de afaceri, el face o călătorie cu elicopterul și în mulțimea de pe străzile orașului îi vede pe Alexandru Mușină, Caius Dobrescu, Gheorghe Crăciun, Andrei Bodiu – de aici, „*de sus, par foarte mici, niște puncte în mișcare*”.

Alex Ștefănescu este impresionat de programul de invidiat al scriitorului român stabilit în Franța, Vintilă Corbul: 14 ore

muncă, 4 – relaxare (mâncare și plimbatul câinelui) și 4 ore, somn. Comparația cu românii care dorm „*toată ziua*” stârnește zâmbete.

Întâmplările literare sunt prezentate lunar, cu amănunte picante și observații pe măsură. La târgul de carte **Bockarest**, lansările de carte merg ca pe bandă rulantă: „*Autorul anonim stă în fața publicului cu o expresie de falsă modestie. Alături se află directorul editurii într-o scurtă de piele, și un critic literar lipsit de imaginație. Publicul e alcătuit din membrii familiei autorului, prieteni și salariați ai editurii...*” Nu puțini dintre cititori au un sentiment de „deja vu” față de acest aspect.

La târgul de carte **Gaudeamus**, unii vor să se vadă... neapărat cu o carte în mână!

Emisiunea TV **Un metru cub de cultură** îi dă prilejul autorului de a se întâlni și dialoga cu diverse personalități: Eugen Uricariu, Ilie Constantin, Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu, Emil Hurezeanu, C. T. Popescu, Ana Blandiana, Daniel Cristea-Enache, Mircea Cărtărescu, Horia-Roman Patapievici ș.a.

Evenimentul anului 2005 este apariția *Istoriei lit.* la care Alex Ștefănescu a lucrat timp de zece ani, cartea are 3 kg și 1176 de pagini format mare. După cele scrise, unii din lumea literară îl părăsesc. Cu Mircea Dinescu, Alex Ștefănescu lansează și revista **Aspirina săracului**.

Momentul Eminescu – 15 ianuarie, ocazie cu care autorul recomandă poetului să schimbe versurile din **Scrisoarea III**, în loc de: „*Bulgăroi cu ceafa groasă, grecotei cu nas subțire,/ care se adun în sfatul țării ca să se admire*” să fie: „*Activiști cu ceafa groasă, securiști cu nas subțire. Dar poetul n-ar avea timp, e ocupat cu completarea formularelor financiare*”, ironizare indirectă a birocrăției din finanțe.

Alte manifestări la care participă autorul: simpozion despre *Literatura în comunism* – versuri populare cu tâlc (*Un catren cules în județul Bistrița-Năsăud, în 1969, de M. Mardare* – rezumă disprețul față de CAP-urile din timpul lui Ceaușescu:

„Ceapeu, grădină mare/ Cine fură acela are/ Domnii fură cu căruța/ Iar noi furăm cu trăistuța”); *Elevii și literatura ș.a.*

Talente literare obositoare, insistențe prin scrisori (un veterinar îi scrie a o sută scrisoare cu versuri, un necunoscut din închisoare îi cere cărți, o poetă îl face misogin că nu i-a lăudat versurile), iată, cu cine se luptă criticul.

Este amintit dialogul cu Nicolae Manolescu, adevărat „spectacol de inteligență”, schimbul de idei dintre Pleșu și Liiceanu de la **Realitatea Tv, Conferința** pe tema războiului de 77 de ani ținută de Neagu Djuvara, alte Talk-show-uri TV grotești, unele împotriva elitei intelectuale, altele de vârf cu Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu, Emil Hurezeanu și C. T. Popescu. Nu lipsesc nici spectacole de poezie la Teatrul Național cu Ion Caramitru din Nichita Stănescu, sau discursuri despre citit (Oradea, ca președinte de onoare al Olimpiadei de Limbă și Literatură pe țară sau *Ora de literatură* la Biblioteca Națională. Ideea lansată de Alex Ștefănescu elevilor este înălțătoare: „Cititul îi face pe cei ce citesc mai frumoși sufletește dar și la înfățișare”.

Antipatiile literare sunt cu adresă precisă: Liviu Ioan Stoiciu, C. T. Popescu, Alexandru Mironov, dar și cunoștințe apropiate, personalități apreciate și îndrăgite ca: Doina Uricariu, Eugen Șerbănescu, Ioan Alexandru, Marta Petreu, Gabriela Melinescu, Varujan Vosganian, Ștefan Cazimir, Mircea Dinescu, Ana Blandiana, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Radu Anton Roman, Horia Roman Patapievici, Petre Țuțea, Petru Popescu, Horia Matei, Eugen Simion – la 70 de ani are o „noblețe ce amintește pe cea a lui Rebreanu”, Grigore Vieru ș.a.

Despre Daniel Cristea Enache aflăm că e „cel mai bun critic literar din România, când Alex Ștefănescu e plecat din țară” iar Nicolae Manolescu este apreciat prin tot ce zice și face (un exemplu – definirea tinerei generații care „are timpanul gros și himenul subțire”. Ana Blandiana publică un articol în *România literară* cu titlul **Bășcălia la români**; ce îi place autorului e ideea că: „Românii se simt inferiori celor din jur și drept revanșă, își bat joc de ei”.

La 52 de ani, autorul își rememorează locurile unde a citit, în cele mai diverse situații: la masa de lucru, în pat, întins pe spate, în iarbă, în tren, în avion, în mașină, în săli de așteptare, în camere de hotel, pe bănci din parc, pe patul de spital, în cada de baie, mâncând, cu iubit pe genunchi, în redacții, biblioteci, săli de clasă și amfiteatre studențești. Cei 52 de ani i se par autorului „a fi o perioadă istorică, nu biografică”. Sună straniu – „A trecut peste o jumătate de veac de când parcurg cu privirea de la stânga la dreapta, rând după rând, texte tipărite, scrise de mână, dactilografiate sau desenate de fascicolul de electroni pe monitorul computerului”.

Alte notații se referă la întâmplări personale, intime, amintiri din propria lui viață. Replica dată uneia care i-a propus să se culce cu criticul dacă îi publică o pagină de versuri e memorabilă:

„– Bravo, d-șoară, adică vreți să vă fac două servicii!”

Coșmar de critic: Alex visează „că i se toarnă pe gât cu ajutorul unei pâlnii, literele unei cărți”, pe stradă un poet îi citește din poemele lui. Cu umor disimulat, Alex Ștefănescu se bucură în sinea lui că n-a întâlnit un romancier.

O doamnă îl verifică dacă are sau nu perucă, când vrea să facă mișcare pentru a slăbi, nu are unde, are numai ghinioane, câinii „sunt răi și surzi la argumente ca niște sindicalști”. La librărie, autorul face pe ignorantul și întreabă ce cărți ar putea să cumpere; la farmacie, cere amănunte despre expresia „pe cale bucală” asta și din plăcerea de a simula. Antagonismul dintre sosirea criticului cu bodyguardzi și realitatea smulsă din lumea reală, „viața mizeră și pitorească între blocuri” cât și „lumea mondenă cu dezamăgirile ei (obligat să mănânce tot, autorul dă bir cu fugiții)” – iată alte aspecte sesizate în notele de jurnal din fiecare an.

Dintre notele cu caracter personal, predomină cele în care se are în atenție lucrul banal și mărunț: periuța de dinți și calitatea ei, ridicolul horoscopului ascultat la radio, dragostea pentru pisică, bucuria primei zăpezi, foamea și câinii vagabonzi, coada de la

pașapoarte, la dentist, prepararea sucului de roșii în casă, intrarea în sex shop din greșală, întâlniri de familie, comportamentul la volan ș.a.

Amintiri din biografia sa sunt dintre cele mai diverse: hotărârea năstrușnică de a rămâne într-un sat din Bulgaria, „să i se piardă urma din România”, despre mărtisorul de altădată sau Ziua îndrăgostiților.

Moartea mamei îl surprinde pe Alex Ștefănescu între „amărăciune și satisfacție că a retras-o dintr-o lume în care se trăiește atât de urât” (2005). Când autorul are tensiune, îi vin în minte: „*Ipotetice păreri: ce s-ar întâmpla dacă ar da colțul? (ar încurca pe mulți)*”.

Scene obsedante pentru autor sunt acelea în care apar bătrânii abandonati, fără mâncare, medicamente și fără protecție.

În 2006, autorul are speranțe pentru casa ce-o va construi la țară, evadarea din bloc este necesară, biroul e prea mic, construit după modelul ceașist, cărțile nu-i mai încap.

În **Observator cultural**, Alex Ștefănescu este cotate ca „cel mai sexy critic și istoric literar”.

Ochiul de observator sever al lui Alex Ștefănescu nu putea să ocolească politicul, în special pe Ion Iliescu, căruia îi dedică cele mai multe „atenții” (18 în 2003; din 1990 până-n 2003, despre Iliescu a scris de 122 de ori, „Iliescu despre el, nu”. Câteva merită amintite pentru felul ingenios prin care criticul întoarce și răstălmăcește situația: „Iliescu se laudă că trăiește din salariul lui exclusiv și că nu are proprietăți: „*Ce caraghios! „Este ca și cum cineva s-ar lăuda că nu-și plătește impozitul sau nu se spală”*. Alta: 28 febr. 2003, Ion Irimescu sărbătorit la Academie la împlinirea a o sută de ani... a sărutat mâna lui Iliescu. Ca să iasă din încurcătură și Iliescu i-a sărutat mâna... Morala autorului: „*Unui alpinist îi stă bine să escaladeze Everestul. Everestului nu-i stă bine să-l escaladeze pe alpinist*”.

Tot Iliescu văzut la TV, pe peretele biroului se vede o icoană; „*Acum înțelege de ce fulgeră și tună. Dumnezeu urmărește și el din cer emisiunea*”.

Alte ținte politice avute în vizor se adaugă după Iliescu: Emil Constantinescu,

Traian Băsescu, Adrian Năstase, Adrian Păunescu (Iliescu și Păunescu la TV – grotescul dialogului), Miron Mitrea și alți pesediști „*mulțumiți de ei înșiși...*” Iliescu e preferat în diverse ipostaze: Iliescu și NATO, Iliescu și sărăcia, Iliescu și grevele, Iliescu și Cotrocenii, Iliescu și impozitarea... Se adaugă Radu Vasile – „*un fel de Albă ca Zăpada a politicii românești*”, Vladimir Tismăneanu, C-tin Dudu Ionescu, Dan Matei Agaton, Gigi Becali.

Autorul este deranjat de limbajul de lemn al lui Iliescu, dar și de faptul că acesta dă regelui Mihai un premiu (după ce l-a fugărit pe șoselele patriei), „*l-a prins în cele din urmă la ICR – unde se sărbătorește înființarea institutului*”; autorul este intrigat de „*grotescul din loja oficială: regele Mihai, Adrian Năstase, regina Ana, prințesa Margareta, Radu Duda, Răzvan Teodorescu...*”

Alex Ștefănescu sesizează situațiile anormale de zi cu zi, le prezintă cu iz satiric sănătos. Într-o vizită la Palatul Elisabeta, ochiul autorului este agasat de două tablouri prost pictate, comparate cu cele ale lui Nicolae Ceaușescu și Elena din cauza culorii pământii. Concluzia este: „*Pentru o justă reprezentare ar trebui ca Berlusconi să semene cu Octav Cozmâncă*”. Nu sunt uitate și alte figuri ale vieții politice ca: George Pruteanu, C. V. Tudor, Victor Ponta, Mircea Geoană, Gabriel Oprea, Cristian Tabără, Emil Hurezeanu. Sunt amintiți și oameni politic integri: Ion Diaconescu, Ion Rațiu, Theodor Stolojan, Victor Ciorbea, Dinu Patriciu, Emil Constantinescu.

Cu sau fără voia lui, autorul candidează de senator la Suceava, din partea PNȚCD, prilej de aduceri-aminte din anii de liceu.

Anul 2004 se încheie cu un bilanț trist pentru critic, povestea vieții lui are 18 ani cu Gheorghe Gheorghiu-Dej, plus 24 cu Ceaușescu și 15 ani cu Iliescu. După 2004 nu mai e Iliescu și Năstase, alții intră în atenție: Radu Timofte și securitatea, Nicolae Pleșiță. Într-un top al prostului gust se înghesuie încă: Iliescu și Vadim, Răzvan Teodorescu și Laszlo Tokes, Victor Ponta și Petre Roman.

Umorul e prezent și în descrierea unui palat de la Olănești, de-al lui Ceaușescu, de un lux exorbitant dar... fără biblioteci. Deasupra fiecărei căzi de baie „*atârnă și azi un mâner prin care se chema medicul în caz de urgență*”. De un asemenea dispozitiv ar fi avut nevoie și la Târgoviște, cei doi, „*în fața plutonului de execuție*”.

Ideea de a-l aduce pe Ion Diaconescu la TV și a-l sărbători împreună cu Iliescu i se pare revoltătoare: „*E ca și cum și-ar serba ziua onomastică un om cinstit și un infractor*” (ianuarie 2007).

Faptul divers, cotidian este prezent prin cele mai surprinzătoare aspecte: cum se caută o stradă în București, asfaltul și gropile, zgomotul străzii, aspectul ei („*străzii îi lipsește o populație lipsită de griji, veselă*”). Umorul e prezent: femeile își arată buricul (zona neacoperită e fascinantă la fel „*ca zona din Călăuza lui Tarkovski*”). Scriitorul se întreabă retoric: „*Ce-ți poate cădea în cap când te plimbi pe stradă? Un ficat, îmi place să cred că era de om, moartea la Veneția și la București, în fel și chip dar nici să-ți cadă un porc în cap de la etajul cinci...*”

Alte aspecte ale străzii: discuții auzite din mers, cum se vorbește, prostul gust, relația cumpărător-vânzător, cum reacționează țărani la cuvintele: PIZZA, HUT, SHOW ROOM, diminutivele în reclame, câinii maidanezi, comportamentul uman, negocierile cu taximetriștii (autorul se visează țigan ca să nu fie refuzat de ei), hoții de buzunare... Nu sunt uitate muzica tinerilor și versurile aiurea: „*Ana are mere, Gina are pere, sau peri!*”

La cele de mai sus se adaugă și: pericolul câinilor agresivi din cauza cărora nici nu te poți plimba, hoții din curtea blocului, cerșetorii, relația cu tinerii, poluarea sonoră a orașului, inundațiile și cerșitul,

Multe note se referă la vizite făcute altora: la Nicolae Manolescu, casa de vacanță de la Câmpulung, sau musafiri primiți în casa de la țară: Dan C. Mihăiescu și Tania Radu – perechea apreciată și intrată în mitologia vieții literare.

Dintre cele hazoase amintim parabola „friptura și amorul” (avantaje ale fripturii: „*Nu trebuie convinsă, nu trebuie să te ascunzi*

cu ea, nu rămâne gravidă, nu are Sida, nu cere s-o iei de nevastă”... pe când femeia...). Farsele amicale (Ion Cristoiu e disperat când găsește pe biroul lui un copil într-un coș de nuiele... crezând că e al lui.) alternează cu observații revoltătoare – CNA interzice oamenilor de cultură să realizeze emisiuni TV (11 dec. 2003).

Crezul personal, motivarea scrierii, de ce scrie Alex Ștefănescu?, întrebare retorică – la care tot el răspunde că ar fi urmarea a unui joc din copilărie – povestirea care modifică starea sufletească a celor din jur. Poziția lui optimistă e vădită, se entuziasmează în fața primăverii, a florilor ei; dacă n-ar fi avut școală, autorul ar fi fost un țăran cu umor; din cărți a învățat că lumea e largă, că există în afară de tine și alții.

Maria Tănase este îndrăgită de autor, cântecele ei prin versurile populare, aparent simpliste, sclipesc de inteligență: „*Câte slute sunt și mute/ Au câte-un bărbat de frunte/ Numai una, ia, ca mine/ N-am bărbat, am o rușine*”, (28 dec. 2006).

La ziua lui Adrian Păunescu de la Taverna sârbului a lui Marius Tucă, spune despre Păunescu: „*Bătrânețea l-a cizelat frumos*”. Este deranjat de Ion Iliescu care: „*Cu un firesc al obrăzniciei ce îi e caracteristic, strânge mâna invitaților ca și cum el ar fi în cauză*” (19 iulie 2009).

Jocul de cuvinte, punerea lor față-n față, antitetic, pare a fi procedeul reușitei acestui jurnal: când doctorul îi interzice dulcele, consolarea autorului e în cuvinte: „*vinuri dulci – nu, vinuri acre – da, fete dulci – nu, fete acre – da*”. Despre cazare la hotelul partidului înainte de 1989, autorul subliniază că s-a trecut la „*hotelul partidelor*”. Dacă nu folosește zahărul, criticul „*nu poate fi dus cu zăhărelul ci, cu „îndulcitorul*”. Când vorbește despre îmbrăcăminte – pânză topită, apare următorul joc de cuvinte: „*Pânza topită mă duce-n ispită, la bătrânețe s-ar potrivi: brânza topită mă duce-n ispită*” (28 august 2009).

Criticul suferă că n-a făcut compromisiuri pe tărâmul criticii literare, el și-a reprimat sentimentalismul. Alex Ștefănescu nu mai are voie la mare, regretă că pierde entuziasmul

plecării, vacanța înseamnă întotdeauna în altă parte, adică la: New York, China, Bulgaria, Paris, Rusia, Chișinău, Irlanda, Anglia, de unde învață mereu câte ceva.

Ca semn de recunoaștere și prețuire, Alex Ștefănescu primește titlul de cetățean de onoare al orașului Suceava, al județului Suceava și al municipiului Ploiești.

Starea de sănătate e și ea un prilej de glumă: „Nu e nicio dramă în asta (că o să moară) dar regretă că nu a apucat să scrie

câteva cărți pe care le considera importante. Printre ele – una în care ar fi rezumat tot ce a înțeles el despre viață. De fapt – meditează autorul – poate că Dumnezeu tocmai asta vrea, să nu spun lumii ce AM ÎNȚELES”.

Nu este nici un secret, suntem siguri că jurnalul va continua, Alex Ștefănescu cu umorul lui inconfundabil ne va delecta cât de repede, în anii ce urmează, adică ne va povesti: „Exact ceea ce, în general, nu se povestește”.

Beethoven

Galeria cu invitați literari

Corneliu FLOREA

Galeria de Arte din Bistrița a fost amfitrioana scriitorului Cristian Bădiliță și a criticului literar Alex Ștefănescu, care au oferit o reprezentare literară pe măsura personalităților lor.

Întâi a sosit poetul, fiindcă în acea seară Cristian Bădiliță a citit poezie din noul său volum, *Jucați-vă mai des cu focul*, Editura Grinta, Cluj, prefăcut de marele, la propriu și figurat, critic Alex Ștefănescu. Personal nu știam ca redutabilul specialist în patristică și scriitorul tranșantului volum *Godul Nordian* comite și poezie până în faza de editare. Aflând acest amănunt, admirația mea față de domnia sa a crescut brusc, precum cotele apelor Dunării câteodată, fiindcă eu am încercat să fiu poet o singură seară în viața mea și atunci m-am ales cu o palmă, ceea ce m-a determinat să renunț definitiv, deși știam că mulți cuceresc, cel puțin pentru o seară, lumea sau cel puțin persoana dorită. Eu am abandonat asemenea metode de cucerire, dar admir cuceritorii prin poezie!

Cristian Bădiliță, fără discuție, este inteligent, ager, educat și dotat cu inspirație creatoare. De asemenea are o personalitate plăcută, de cuceritor, de mă și întreb, ros de invidie până-n vârful urechilor, dacă mai era cazul să asalteze cititoarele, cititorii și prin poezie. Mă întreb, în timp ce îl ascult cum își citește poeziile, ale căror versuri curg ca frunzele moarte pe apele unui râu de munte, toamna târziu. Aplauzele mă trezesc din reverie, pizmuindu-l: *dacă mă făceam poet culegeam și eu aplauze, dar așa, ca medic, mă arată lumea cu degetul cum culeg ciubucuri...*

Al doilea musafir, criticul literar Alex Ștefănescu, întârzie să se arate. Prin telefon am aflat că abia a trecut, cu greu, de Târgu Mureș, așa că mai avem de așteptat. Între timp se cugetă adânc despre poeți și poezie, timp în care eu îmi amintesc de volumul *Godul*

Nordian, titlu format prin inversarea primelor litere, un calambur, la *nodul gordian*. Lectura m-a exaltat prin obiectivitatea critică prin care prezintă lumea noastră românească, de parcă ar trăi în Ferentari nu pe undeva prin Franța. De exemplu, despre Patapievici scrie *că are meserie de ștab, proțâpî într-un post inutil în România*. E clar de ce a scris acest adevăr. Știu și de ce pe Liiceanu îl consideră, nici mai mult nici mai puțin decât, *întemeietorul unui grupuscul elitar în fundul curții*, iar pe Pleșu îl ia în colimator de câteva ori, ajungând să-l caracterizeze *autor de pastile jurnaliste despre WC-urile japoneze*, ceea ce nu e prea departe de nivelul real pe care se află fostul ministru al culturii și apoi de externe al României postdecembriste. Și după ce trece peste Păler (*comunist*) și Buzura (*neocomunist*), ajunge la Grupul de Dialog Social, care pentru Cristian Bădiliță nu este decât o *fabrică de creiere spălate*. Parol! Iar ca un corolar la adresa elitelor politice, culturale și religioase de astăzi scrie: *Dumnezeule mare, trimite-le un psihiatru, că popii nu ajută la nimic* (pag. 170). *Godul Nordian* a fost pentru mine o lectură ce m-a delectat și am recomandat-o în scris, iar, la această întâlnire, sincer l-am felicitat pe autor, fără să am pretenția de a-mi scrie și mie cel puțin un catren, nu un poem cum i-a dedicat lui Alex Ștefănescu. Ce, ne comparăm? Cum la poezie nu mă pricep, îmi aplec capul și las cititorii, poeții și criticii literari să aprecieze.

Cu o întârziere de o oră și jumătate (adică 90 de minute, ce înseamnă șase sferturi academice!) a intrat, ca un titan în galeria înghețată de atâtea așteptare, maestrul criticii literare, Alex Ștefănescu, urmând să ne vorbească despre personalitatea culturală a poetului. Și a făcut-o magistral, fiindcă multe i se pot reproșa criticului, cu excepția inteligenței și profesionalității! Inteligenței m-au

fascinat dintotdeauna fiindcă m-au depășit și sunt impredictibili. De exemplu, Alex Ștefănescu poate face dintr-un elementar un geniu și invers. Nu e vorba de invers în cazul de față, pentru că Bădiliță este o valoare, în pas de front, a culturii românești, iar Alex Ștefănescu doar i-a cântat un marș triumfal fortissimo! De la început a spus: *...pentru nici un scriitor nu am făcut un drum atât de lung ca pentru Cristian Bădiliță, pe care-l admir și cred că este un Mircea Eliade al timpurilor noastre, având aceeași anvergură și fior literar.* E lung drumul de la București la Bistrița de Năsăud, dar pentru o asemenea comparație merită orice osteneală și întârziere. Mircea Eliade, pe bună dreptate, a devenit etalonul culturii românești după 1989, dar nu știu cât a scris Alex Ștefănescu despre anvergura etalonului înainte de această dată. Vorbind despre poezia celui etalonat cu Mircea Eliade, criticul afirmă ca *este cel mai liber poet după Nichita Stănescu, că poezia sa este luminescentă, fosforescentă, inteligentă și emotivă cu vocație a bucuriei, cu humor și o ironie duioasă. Inspirația lui este interminabilă, are tandrețe și folosește cuvintele cu dragoste.* Ajuns aici, marele critic face o comparație cu Mihai Eminescu, care la fel

folosea cuvintele cu dragoste, *cu grijă să nu se risipească*, și dă cu bumerangul în Mircea Cărtărescu, *care le folosește ca pe niște pahare de plastic de unică folosință, le aruncă, le devalorizează!* Poftim, cum demolează cu buldozerul soclul viitorului Premiu Nobel pentru literatură al lui Cărtărescu și toarnă fundație critică literară soclului Cristian Bădiliță! Mie îmi vine în minte ceva din Conu Iancu: *mare pișicher... și Alex al nostru... le întoarce ca la Ploiești!*

Sincer, Alex Ștefănescu este un cuceitor verbal, mi-a făcut mare plăcere să-l ascult deși, în trecut, m-a tocat critic și aruncat printre cei 250 de ratați, după el, pentru că am făcut un denunț penal împotriva lui Patapievici pentru blasfemiile lui scrise la adresa Românilor și României. Mă opresc, parafrazând parțial un poet: *Alex Ștefănescu nu a făcut lungul drum până aici numai pentru Cristian Bădiliță ci și pentru el însuși....*

Discuțiile care au urmat au fost evocatoare, interesante, plăcute, a căror primă vioară a fost Alex Ștefănescu, la cererea auditorului. A fost cu adevărat un armonic concert literar de o seară.

Casa cu Flori, Bistrița, aprilie 2012

Alex Ștefănescu la Bistrița, cu Victor Știr, Al. C. Miloș, Olimpiu Nușfelean, Nicolae Vrăsmaș și Gavril Moldovan

Alex ȘTEFĂNESCU

Profesia de critic literar

Am să vorbesc despre profesia de critic literar. Nu sunt nici pe departe cel mai important critic literar care ar putea să facă asta. Totuși am o anumită experiență și e interesant să explic ce a însemnat pentru mine și ce cred că înseamnă în general profesia de

critic literar în cultura română, astăzi îndeosebi. Am să mă folosesc pe mine ca material didactic ca să explic anumite idei. Scriu, de altfel, o carte despre meseria de critic literar și am pe o foaie, aici, și titlurile capitolelor din viitoarea carte. Experiența la care mă refeream înseamnă peste 35 de ani de critică literară. În 1970, când eram student în

ultimul an de facultate, domnul Nicolae Manolescu, pe care l-am admirat întotdeauna și îl admir și astăzi, m-a îndemnat să scriu critică literară. M-a îndemnat într-un mod autoritar – eu scriam versuri, m-a convins că am înclinație pentru critică. Nu știu dacă acum nu cumva regretă că a provocat această schimbare de destin în ceea ce mă privește.

În cei peste 35 de ani de când scriu și public critică literară, am scris și publicat cu aproximație 5000 de articole. La început le număram cu mare înfrigurare, apoi am abandonat această ocupație, ce ținea de vanitatea vârstei. Am mai publicat 14-15 cărți de critică literară, toate consacrate literaturii române

contemporane, iar cea mai recentă, apărută acum câteva luni, este „Istoria literaturii române contemporane”, o carte de mare cuprindere (aproape 1200 de pagini), o carte care a avut un mare ecou. S-au publicat până acum 150 articole despre ea. Precizez cu sinceritate – doar 60 favorabile, iar 90 foarte nefavorabile, multe scrise cu o violență de limbă rar întâlnită; ceea ce ilustrează riscul pe care îl are un critic literar de a scrie despre scriitori în viață. Scriitorii morți sunt foarte politicoși, nu reacționează niciodată, nu protestează, nu consideră că nu-i înțelegi.

Pe de altă parte, în chip paradoxal, scriitorii valoroși de astăzi sunt mai modești decât scriitori lipsiți de valoare, care sunt foarte agresivi. Și sunt agresivi, poate, pentru că undeva, în sinea lor, își dau seama că nu au valoare și îi doare foarte tare că *se spune* asta.

De aici nu rezultă că eu întotdeauna am dreptate. Este foarte probabil că uneori greșesc. Un critic literar nu este un zeu, este un om. Poate să aibă momente de opacitate, să nu înțeleagă valoarea unei cărți. Dar sigur este că nu am făcut niciodată greșeli intenționate, așa cum susțin diverși autori.

Acestea toate ca o scurtă carte de vizită. Ce este însă un critic literar? M-am gândit tot timpul de-a lungul celor 35 de ani ce înseamnă să fii critic literar, dacă eu mă instalez în această condiție în mod corect și, dacă da, ce rost am eu în lume, la ce sunt eu de folos. Mai ales că la început chiar părinții mă întrebau cu ce mă ocup și era destul de greu să le explic. Dar și alți semenii nu își dădeau seama de ce este nevoie de critica literară. Literatura îi emoționa, dar critica li se părea ceva în plus.

Foarte insistent și dramatic mi-am pus această întrebare acum doi ani în urma unei întrevederi cu Gigi Becali la hotelul „Marriott”, unde m-am dus, nu contează din ce cauză (să-i vând un fotbalist sau să cumpăr un fotbalist – ceva de genul acesta)... (*râsete*) După ce am intrat acolo am rămas în primul rând stupefiat de mărimea statuii lui Mihai Viteazul care era pe biroul lui Gigi Becali, o statuie atât de mare încât ar fi putut fi instalată și într-un parc. Am vorbit cu el, și Gigi Becali a început prin a se referi la profesia mea: „Dumneavoastră sunteți critic literar, nu?, mi-a zis mie Dan Pavel că asta sunteți.” Judecând după ton, era ca și cum m-ar fi prins cu ceva în neregulă. A continuat: „Înseamnă că sunteți un om foarte rău”. I-am răspuns: „Nu sunt absolut deloc rău, sunt prea bun, sunt de o amabilitate excesivă care de multe ori mă face victimă”. „Ba sunteți rău. Vă bucurați de câte ori apare o carte proastă.” „Cum să mă bucur, de ce să mă bucur?” „Pentru ca să aveți despre ce să scrieți. Dacă toate cărțile ar fi bune, dumneavoastră n-ați avea din ce să trăiți. Marea dumneavoastră satisfacție e să apară cărți proaste. Atunci vă puteți câștiga existența.”

Vă dați seama ce greu ar fi să-i explic lui Gigi Becali ce înseamnă critica literară. Este un personaj care n-are răbdare și mi-ar trebui mulți ani pentru ca, procedând cu tact pedagogic, recomandându-i cărți, apropiindu-l de literatură, să-l fac să înțeleagă în sfârșit că, de fapt, critica literară este – cum spunea marele dispărut Alexandru Paleologu – *arta de a admira*, nu plăcerea de a țopăi de bucurie pe cadavrul unei opere literare. Plăcerea de a admira *în mod exigent, în cunoștință de cauză*.

Un adevărat critic literar preferă să citească o carte bună și să scrie despre ea pentru a-și putea exprima admirația, să arate de ce o admiră și să transmită interesul pentru ea și altor contemporani. Ajungem astfel la diferența dintre un cititor obișnuit și un critic literar. În esență, nu este nici o diferență. Un critic literar este și el un cititor, însă unul profesionist. Spre deosebire de cititorul obișnuit care după ce a citit o carte poate să spună doar că i-a plăcut sau nu, criticul literar trebuie să spună de ce i-a plăcut sau nu. Și

asta nu pentru că este mai inteligent, ci pentru că este mai experimentat. Căci asta face tot timpul. Și nu-i ușor să faci asta toată ziua. Una e să citești din plăcere, și alta să citești din obligație profesională. Mi-aduc aminte că în adolescență, când nici nu-mi trecea prin minte că o să ajung critic literar, citeam din plăcere și parcă ziua era prea scurtă când mă lăsam absorbit de o carte bună. Acum ceva din acea bucurie s-a stins. Citesc, de foarte multe ori, din obligație profesională. Și, credeți-mă, citesc mult mai mult literatură proastă decât cititorul obișnuit. Asta este paradoxul meseriei de critic literar. Oricare alt cititor poate să-și selecteze lecturile. Un critic literar trebuie să citească cam tot ce apare ca să poată recomanda contemporanilor săi literatura cu adevărat bună. Și se produce în timp un fel de intoxicare. Un critic literar parcurge atâta maculatură încât poate ajunge la un adevărat dezgust față de literatură. Dar în momentul când nu mai simți nici o bucurie pentru lectură, te poți considera descalificat, în calitate de critic literar. Un ideal al criticii literare ar fi – oricât de departe ar merge profesionalizarea – să rămână acea candoare inițială, acea capacitate pe care o aveam în adolescență de a ne bucura de o carte. Acel mod liber de a ne lăsa fermecați de frumusețea literaturii.

Vreau să explic de ce mi-am intitulat conferința „Profesia de critic literar”. Cuvântul „profesie” poate părea o brutală demitizare a condiției de critic literar. Problema aceasta se pune în general atunci când este vorba de condiția de scriitor. Multor scriitori nu le convine să spună că sunt de profesie „scriitori”. Pare prea banal. Cum adică, „de profesie”?! Sunt ca un medic, ca un frizer, ca un inginer? Da, bineînțeles că sunt asemenea lor. Și-apoi, chiar dacă această condiție, de scriitor, are ceva misterios, astral, ceva înălțător, nu este corect din partea noastră s-o numim altfel decât profesie, pentru că miracolul nu interesează publicul, el se petrece în sufletul nostru. Este indecent să apărăm în fața publicului și să spunem: „Noi avem o misiune, asta e menirea noastră, este vocația noastră, prin noi vorbește o instanță superioară.” Este și riscant pentru un scriitor

să pretindă așa ceva, pentru că atunci societatea poate să-i spună că are o răsplată zeciască și că nu mai e cazul să primească un salariu! Să fie fericit că trăiește o iluminare!

Trebuie să facem abstracție de această „mitologizare” a condiției de critic literar și de scriitor. Scriitorul este un profesionist al provocării emoției cu ajutorul cuvintelor. Este plătit ca să ne emoționeze. Criticul literar, la rândul lui, este plătit ca să îi evalueze creația. Pare simplu. S-ar putea vorbi sute de ore despre mijloacele pe care le folosește scriitorul, cu inepuizabila lui inventivitate, ca să ne emoționeze. Dar, în esență, îl plătim ca să ne emoționeze; ca să ne captiveze, să ne încante. Altfel nu merită banii. De la criticul literar trebuie să aflăm dacă o operă literară e bună. Iar dacă în timp constatăm că am dat banii de pomană, nu o să mai credem în opiniile lui, el își va pierde autoritatea. Cui se adresează un critic literar? El se adresează cititorilor. La noi încă este o gravă confuzie. Scriitorii își închipuie că un critic scrie pentru ei. Nu scrie pentru ei. Am explicat multor autori că îi respect foarte mult, chiar și pe cei fără talent, pentru că au un soi de eroism, pentru că mizează totul pe această îndeletnicire care nu este sigură, căci se pot trezi cu părul alb și fără o operă, înțelegând că și-au închinat viața unei himere. Îi stimez pe toți, dar când scriu un articol nu mă adresez lor. Dacă m-aș adresa scriitorilor, aș putea foarte bine să le trimit scrisori particulare în care să le explic ce părere am despre cărțile lor.

Eu nu fac pedagogie cu scriitorii, nu vreau să îi învăț cum să scrie. Unii scriitori mă întreabă: „La ce îmi ajută mie că ai scris chestia asta?” Dar nu mi-am propus în nici un fel să îi „ajut”. Eu vreau să mă fac folositor *cititorilor* (și scriitorilor în calitatea lor de cititori). Deci mă adresez tuturor cititorilor. Îmi fac datoria față de ei. Îi informez în legătură cu ceea ce am citit, pentru că nu toată populația unei țări poate citi toate cărțile care apar. Fiecare are altă îndeletnicire. Așadar, un critic literar este un om care nu face altceva decât să citească și să îi țină la curent pe ceilalți cu ceea ce crede că ar merita să citească la rândul lor. Este foarte important ca el să își facă datoria față de public. Ce

deosebire există între scriitor și criticul literar? În general, prin tradiție se crede că scriitorul este foarte important, este un creator, iar criticul – un fel de umbră a scriitorului, un profitor al muncii scriitorului; nu face decât să inhibe spiritul lui creator, să-l descurajeze. Chiar marele Eminescu a căzut în capcana acestui resentiment față de criticul literar. Să ne aducem aminte versurile lui: „Critici voi, cu flori deșarte,/ Care roade n-ați adus/ E ușor a scrie versuri/ Când nimic nu ai de spus”. Dar Eminescu nu se referea la Titu Maiorescu, ci la o serie de autori obscuri care îl defăimau și printre ei erau nu numai critici literari, ci și poeți de mâna a doua. De fapt tot Eminescu mărturisea undeva că visul său e să scrie o poezie care să-i placă lui Titu Maiorescu, căci criticul ideal la care se gândeste când scrie ceva sau revizuieste ceva e Titu Maiorescu. Avea deci în minte un cititor, iar Titu Maiorescu era cititorul profesionist. Se adresa – cum e și firesc – ideii de *cititor*.

După părerea mea, între un scriitor și un critic literar nu este o foarte mare deosebire. Se poate sesiza o deosebire flagrantă doar în ceea ce privește *obiectul* scrisului lor. Scriitorul scrie despre realitate, iar criticul despre realitatea literaturii. Amândoi scriu. Doar că scriitorul scrie despre ce vede în jur, despre existența reală a oamenilor, despre relațiile dintre ei, iar criticul literar scrie despre ficțiunea scriitorului, scrie despre ce a scris scriitorul. Asta a dus la ideea că un critic face o literatură de gradul doi, adică o literatură despre literatură. Poate apărea și o literatură de gradul trei sau patru, când un critic scrie despre, de exemplu, opera critică a lui Călinescu, apoi vine altul care scrie despre criticul care a scris despre Călinescu ș.a.m.d.

Toate aceste ogîndiri succesive pot să dea impresia de inutilitate, de narcisism, de ocupație sterilă. Dar nu sunt. De fapt este un joc intelectual, o permanentă activare a minții, o formă de înnobilare a ființei omenești. Problema este dacă mai are cineva timp de toate astea. Nu are. Din păcate. Și asta spre paguba celor care nu au timp. Se pierd multe din cauza modului febril, nesăbuit în care ne trăim viața. Dar asta este o discuție pe care ar trebui să o susțină Liiceanu sau alt filosof.

Iată și alte întrebări posibile. Când trebuie să faci cineva critică literară? La tinerețe sau la bătrânețe? Călinescu a dat acestei întrebări un răspuns de neuitat. A folosit o formulă paradoxală, în stilul său caracteristic: criticul literar este un scriitor care a ratat în poezie, proză și teatru. Adică a experimentat și a încercat să scrie în toate genurile pe care le cunoaște, le-a înțeles mecanismele și în cele din urmă, fiind în cunoștință de cauză, are competența necesară ca să se pronunțe asupra poeziei, prozei sau teatrului.

Eu, fără să desconsider deloc ingeniozitatea interpretării lui Călinescu – cine ar putea să o facă? este vorba de un critic genial – am totuși o altă opinie: cred că foarte bine e să faci critică literară când ești tânăr și abia apoi, dacă simți nevoia, să scrii poezie, proză sau teatru. Când ești tânăr, scriind critică literară, *înveți* cum e făcută literatura, te uiți la ea și te întrebi cum a fost creată, o analizezi atent, *înveți* din această examinare atentă. Pentru că cititorul obișnuit nu o citește atent, o citește lăsându-se transportat de ficțiune, de emoție, de frumusețea ei literară. Pe de altă parte, tânărul este integru din punct de vedere moral, curat, are reacții spontane, nu minte. Nu există critic literar care să-și păstreze această integritate morală până la sfârșitul vieții. Oricât de cinstit ar fi, oricât ar dori să lupte cu presiunile făcute asupra sa, cedează în cele din urmă, intransigența lui se erodează. Mă refer la criticii cinstiți – și avem mulți – iar nu la cei care de la început fac o afacere din critica literară. Pe aceștia nici nu-i consider critici literari. Se produce în timp o cedare pentru că presiunile pe care scriitorii le exercită în timp asupra criticilor sunt infernale și dovedesc o inventivitate extraordinară. Nici nu *înveți* bine să te aperi în fața unui tip de imixtiune, că se și inventează altul. Criticul este mereu nepregătit; și este vulnerabil și pentru că, stând mai tot timpul în casă, ca să citească, nu are experiență în lupta cu viața. Când iese din casă ești precum o bufniță care se rătăcește ziua pe o stradă.

Se exercită asupra lui multe presiuni. În primul rând este reacția imediată de nemulțumire. Cei despre care scrie că nu au talent, nu

au valoare, nu-i mai răspund la salut, îl amenință, îl jignesc – practic ar putea ajunge, fiind cinstit până la capăt, în situația de a nu mai putea ieși în societate sau de a fi mereu atent cui întinde mâna, ca să nu riște să rămână cu ea întinsă.

Unii autori sunt și subiectivi, și instabili afectiv. Mă gândesc uneori, amuzat, să public o carte, și am să și fac asta spre sfârșitul vieții, o carte în care să reproduc pe o coloană toate dedicațiile primite de-a lungul timpului de la scriitori și alături, pe altă coloană, toate reacțiile lor *după* ce le-am comentat și evaluat creația. Și atunci se va vedea: în stânga – „lui Alex Ștefănescu, cel mai talentat critic literar, singurul în care am încredere, care chiar dacă mă desființează are dreptate” etc., iar în dreapta – „Ești un dobitoc, n-ai înțeles nimic, degeaba ai citit atât, faci parte dintr-o mafie literară, știu cine te-a influențat... ce bani ai luat, mă, ca să mă distrugi?” Ei bine, chestiile astea pot părea amuzante, dar când sunt trăite nu mai sunt deloc amuzante. Sunt zile întregi când poți fi afectat de aceste reacții, de aceste treceri dintr-o extremă în alta. Chiar de curând am reprodus, în replică la un articol foarte violent scris la adresa mea de Ștefan Borbély, un ultraintelectualizat critic din Cluj, dedicația de pe una din cărțile lui: „Domnului Alex Ștefănescu, întreaga admirație a lui Ștefan Borbély”. Așa scria Ștefan Borbély pe vremea când încă spera că îl voi prezenta elogios în *Istoria literaturii române contemporane*. Pentru că *după* apariția cărții mele, constatând că nu figurează în paginile ei, să susțină în scris, furios, că sunt, de când mă știe, un biet „locotenent al lui Nicolae Manolescu”, că am avut întotdeauna foarte puține idei, că sunt un „frustrat belicos” etc.

Mi-am spus: poate că, într-adevăr, sunt o nulitate și un personaj odios, dar atunci cum se explică faptul că eseistul din Cluj îmi declara cândva „întreaga lui admirație”? Ce credit poate să aibă un om ca el care admiră deplin, fără nici o rezervă, pe cineva demn de dispreț?

Sunt și alte forme de exercitare a presiunii. Sunt autori care declară că li s-a făcut... rău după ce au citit ce ai scris despre ei, că au avut probleme cu inima. Sunt autori care te

invită la restaurant. Sunt autoare frumoase, care se uită la tine semnificativ, pe sub gene, și în clipa aceea aproape că începi să și crezi că sunt talentate. Nu-i ușor să rămâi indiferent la asemenea priviri. Toate acestea și altele. Ei, și-apoi, e dependența criticului literar de revista la care lucrează. Am avut norocul să lucrez la o revistă care cultivă și apără, prin tradiție, spiritul critic, *România literară*. Dar ce te faci dacă lucrezi la o revistă la care redactorul-șef este un poet sau un prozator minor care vrea să fie lăudat. Nu-l lauzi, înseamnă să rupi relațiile cu revista aceea, apoi cu alta și alta, până când nu mai ai unde să publici.

Forma supremă de integritate a unui critic literar ar fi să tacă. Dacă vrea totuși să se exprime, trebuie să lupte ca să spună ce crede. Am făcut timp de doi ani o emisiune, *Un metru cub de cultură*, la Realitatea TV. Acolo invitam eu personalități ale culturii noastre, dar publicul nu are cum să știe că foarte mulți alții încercau să mă convingă să-i invit. Ceea ce este destul de neplăcut; căci una e să-ți alegi tu, după anumite criterii, invitații, și alta este să-și ofere serviciile cineva. Unii dintre cei care doreau să apară la televizor erau autori într-atât de lipsiți de valoare, încât mi-ar fi compromis emisiunea. Le-am spus că nu pot să fac asta și, bineînțeles, s-au supărat.

În România sunt 2450 de membri ai Uniunii Scriitorilor și încă 4-5000 de autori care nu sunt membri ai acestei organizații. Dar Dumnezeu nu distribuie tuturor talentul, ca pe un ajutor social. Din cei 2450 de membri ai Uniunii Scriitorilor, după părerea mea, doar vreo sută sunt scriitori adevărați, și doar vreo zece sunt foarte buni. Ceilalți au doar meritul că scriu.

E bine să existe mulți oameni care scriu. E bine ca în cultura românească să existe o arie mare de selecție. Dar nu înseamnă că toți cei care vor să devină scriitori chiar vor deveni. Eu nu mă gândesc cu antipatie la cei care se simt lezați când afirm despre ei că nu au valoare, ci mă gândesc – și nu sunt ipocrit – cu simpatie și compătimire; dar mă gândesc cu compasiune și la mine, pentru că trebuie să le suport reacțiile de multe ori lipsite de fair-play.

Nu înțeleg de ce cred unii scriitori că un succes regizat, falsificat poate să însemne ceva pentru ei. Eu nu m-aș mulțumi deloc cu un succes obținut prin aranjamente și insistențe. Adevăratul succes pentru mine ca scriitor ar fi ca mergând pe stradă să văd că un necunoscut are cartea mea în mână și că a fost atât de nerăbdător s-o citească, încât a deschis-o încă de pe stradă și că, absorbit de lectură, merge neatent, lovindu-se de ceilalți trecători. Acesta e succesul: să vezi că pe cineva îl interesează cu adevărat ceea ce scrii tu. În rest, premii literare, cavouri la Bellu pe alea scriitorilor, traduceri în străinătate, laude ditirambice la lansări – toate astea nu înseamnă nimic, absolut nimic.

România este unică în lume prin amploarea interesului față de literatură; cu asta ar trebui să ne mândrim. Eu am vorbit, poate, sarcastic despre această situație, dar ar trebui să ne bucure că la noi nu s-a stins interesul pentru literatură. Mi se întâmplă să întâlnesc oameni dornici să devină scriitori peste tot, în orice instituție, în orice oraș, în cele mai diferite medii sociale. Am trăit numeroase întâmplări legate de aceste întâlniri neașteptate. Un agent de circulație, în timp ce eram la volan, m-a fluierat foarte categoric. Când m-am oprit mi-a explicat că scrie versuri și că voia de mult să mă cunoască. Și că mă roagă să-i citesc versurile. Erau versuri de dragoste, polițistul era un bărbat foarte frumos – semăna puțin cu Eminescu dar, evident, nu avea nici pe departe talentul lui. Mi s-a întâmplat ca un dentist, în timp ce îmi făcea o lucrare, să-mi lase un mic aspirator în gură și să-mi spună: „Uite, mai avem puțin, aș vrea să vă citesc niște versuri de-ale mele”. Și a scos din sertar niște foi și a început să-și declame versurile, patetic. Imaginați-vă scena. Eu cu aparatul acela în gură, iar el recitând. Puteam să spun că nu îmi plac versurile? (*râsete, aplauze*) Dădeam și eu din cap foarte zelos, lăsând impresia că poemele sunt bune. Un general al SRI m-a invitat la sediu, ceea ce m-a emoționat; m-a tratat cu un coniac și o cafea. Se pregătea să publice carte de versuri și m-a rugat să-i spun părerea mea și, eventual, să-i fac o selecție. Un prim-ministru, autorul unor versuri, mi-a trimis volumul său. Nu există

profesie în care să nu fie doritori să facă literatură. Este, ca atmosferă, ca stare de emulație, ceva încurajator.

Interesul pentru literatură nu s-a stins la noi. Este adevărat că dacă aş face o statistică – am schițat una, dar n-am competența unui sociolog – s-ar vedea că interesul pentru literatură s-a refugiat în orașele mici și sate. În orașele mari este diminuat. Dacă statul român ar înțelege acum că producția de texte literare reprezintă o valoare, că talentul literar e ca un zăcământ, la fel de important ca acela de țitei sau de aur, ar putea să-l exploateze inteligent și avantajos pentru toată lumea. Am trimis odată un memoriu unui guvern postrevoluționar în care explicam că literatura este cea mai bună marfă pentru export, pentru că, după ce ajunge în afara țării, rămâne în continuare și în țară, în aceeași cantitate. Dacă vinzi aur sau țitei, rămâi fără ele. Pe când literatura, exportată fiind, rămâne și acasă. Este o marfă miraculoasă, nu s-a mai văzut o asemenea marfă. Ar trebui valorificată. Au reușit sud-americanii să facă afaceri cu literatură, o afacere culturală, frumoasă. Acesta este încă un mod prin care noi risipim bogăția țării. Faptul că nu captăm acest flux de talente literare din România și nu-l valorificăm.

Mă întorc la ce face criticul literar copleșit de abundenta producție de texte literare. Este foarte important să discearnă, să stabilească ce anume merită să fie considerat literatură și ce nu. Pentru că în literatură funcționează un principiu neîntâlnit în alte domenii, și anume: *numai ceea ce este valoros există*. Asta este foarte interesant. De exemplu, o mașină bună există ca și una proastă. Se află amândouă acolo, nu poți să le ocolești, ocupă un spațiu. Dar literatura nu există decât atunci când are valoare. Altfel, pur și simplu nu există. Degeaba are forma unei cărți, degeaba copertile unei cărți proaste seamănă într-o bibliotecă cu cele ale unei cărți bune. Una există, alta nu există. Ca să folosim limbajul lui Gabriel Liiceanu: în domeniul literaturii, *criteriul axiologic devine criteriu ontologic*. Criteriul de valoare devine criteriu de existență.

Noi nu putem introduce în circuitul vieții culturale „cadavre” de literatură. De

aceea avem o mare responsabilitate. Noi trebuie să ne asumăm răspunderea și să îndemnăm publicul să se apropie de literatura adevărată, bună sau mai puțin bună, dar de *literatură*, nu de o falsă literatură, nu de o literatură fantomatică pe care de fapt nu o citește nimeni. Puteți constata asta ori de câte ori intrați într-o librărie; din sutele de cărți de autori români, o mare parte stau acoperite de praf și numai câteva sunt mereu deschise sau cumpărate. Partea vie este mult mai restrânsă decât partea moartă dintr-o literatură. Asta este una din misiunile criticului: să despartă ceea ce este viu de ceea ce este mort.

Mai este de spus ceva, foarte important: în momentul de față criticul ar trebui să se ocupe nu numai de citirea și evaluarea textului, ci și de *relansarea interesului pentru literatură*. Dispare, sub ochii noștri, în întreaga lume (în România, din fericire, mai lent decât în multe alte țări), interesul pentru literatură, ceea ce reprezintă o mare pierdere. Dispare pentru că nu are cine să-l transmită, pentru că nimeni nu pune suflet în asta, pentru că trebuie un anumit eroism ca să propagi literatura.

Literatura nu poate fi citită ca alte texte – de aici pleacă totul. Literatura are un limbaj al ei care nu mai este cunoscut decât unora. Se va ajunge în curând ca limba literaturii să aibă un regim de limbă moartă, ca latina sau greaca veche. Asta mă îngrijorează cel mai mult: ideea că în viitor (nu contează că eu nu voi mai fi atunci) s-ar putea să nu se mai citească, să nu mai fie cunoscută această limbă zeiască (de fapt, singura limbă *cu adevărat* ome-nească) – asta chiar îmi dă un sentiment de zădărniciie, de descurajare.

Cum trebuie citită literatura? În orice caz, *altfel* decât textele care oferă informații. Am un exemplu pe care l-am mai folosit și la care țin foarte mult. De câte ori trecem strada ne uităm la semafor și știm bine ce înseamnă fiecare culoare. Cum reacționează un om care vede că la un semafor sunt aprinse, de exemplu, simultan, culoarea roșie și verde? Putem face o anchetă și vom constata că toți consideră semaforul defect. Chiar e. Dar această simultaneitate a culorilor poate fi considerată și altfel. Ca un joc. Ca o

tachinerie. Ne putem imagina că semaforul a devenit scriitor și se joacă. Iar aprinderea simultană a celor două culori poate să însemne: „Poți să treci, poți și să nu treci!”. Ca în versurile populare: „Du-te-ncolo,/ Vino-ncoace,/ Lasă-mă/ Și nu-mi da pace!” Are trecătorul sufletul pregătit ca să intre în acest joc? Pe stradă ar fi o catastrofă ca un trecător să gândească asemenea unui cititor de literatură, pentru că s-ar produce accidente. Dar în literatură, în bibliotecă, tocmai de o libertate interioară este nevoie. Eu cred că trebuie să-i reînvățăm pe oameni acest joc care este magic și căruia mulți i-au uitat regulile. Să-i învățăm în primul rând pe tineri, în școală, pentru că mulți profesori suferă de un fel de frigiditate

estetică și nu pot transmite bucuria lecturii. Am văzut într-un manual de literatură ceva grotesc – poezia *Floare albastră* de Eminescu, diafana poezie a lui Eminescu, analizată astfel: care sunt actanții? schițați diegeza poemului! stabiliți seriile sinonimice! treceți într-un tabel, pe o coloană, arhaismele și, pe altă coloană, neologismele! etc. Și mă gândeam: ce improprie și alienantă metodă de a trata un asemenea poem au găsit autorii manualului. Dacă aș fi elev și aș studia întâi manualul, nu aș mai citi în vecii vecilor poezia *Floare albastră*. Să reînvățăm să citim și să colaborăm pentru asta mi se pare prima urgență în momentul de față. Vă mulțumesc. (aplauze)

(Textul reprezintă transcrierea conferinței cu același titlu ținute la Teatrul Național București în 2008.)

Erotică

Alex ȘTEFĂNESCU

Mai mult respect pentru păianjeni!

10 octombrie 2009. Ce bine că trăiesc! Că exist! Că încă trăiesc! Ce dragi îmi sunt toți cei care respiră acum, odată cu mine, pe Pământ! Ce dor îmi e de cei care au trăit înaintea mea! Ce fericit aș fi să știu că oamenii care se vor naște după ce eu am să dispar se vor bucura, ca și mine, de viață!

E o zi frumoasă, de toamnă. Mă scald în lumină, odată cu gâzele care au ieșit să se dezmoștească, la soare, și cu arborii cuprinși de o exuberanță coloristică târzie. Există (ne-a explicat Edgar Papu în *Barocul ca tip de existență*) un fast al declinului. Îmi face bine gândul că îmbătrânesc și că peste nu mult timp am să mor. Am trăit cam șase șeptimi din viața la care speră un bărbat din România. Mai am o șeptime. Am să parcurg cu mulțumire și, inevitabil, cu melancolie și această a șaptea parte.

Unii cunoscuți mă suspectează de demagogie când mă aud vorbind așa. Alții mă consideră frivol, incapabil să înțeleg tragismul existenței. Se înșală și unii, și alții.

Sunt fericit că străbat și această parte ultimă a vieții și că urmează să dispar. De ce? Pentru că în felul acesta simt intens că *sunt în rând cu lumea* și că am un destin comun cu ceilalți oameni. Declinul însuși este o formă de integrare și de participare la viață.

Cum să nu înțeleg tragismul existenței? Îl înțeleg. Dar îl înțeleg ca pe o suferință inuită, provocată de vanitate. Și îi compătimească pe cei care nu se pot împăca deloc cu ideea sfârșitului iminent. Au o gândire pedestră. Când mergi pe jos, te rănești adeseori la picioare. Dar dacă plutești pe valurile mării, orice suferință dispăre. Mă las în voia existenței ca și cum aș pluti pe valurile mării. *Să mă ducă unde vrea, să mă ridice și să mă*

coboare, știe ea, mai bine decât mine, ce trebuie făcut!

15 octombrie 2009. Întâlnire de neuitat în metrou. O femeie lătăreată și șleampătă, cu dinți lipsă, nepieptănată, îmbrăcată într-un halat ca de zugrav, neîncheiat în față, vine impetuos spre mine, râzând. Precis a pus ceva la cale. Mă îngrozesc, mă uit în jur să văd dacă are complici. De ce trebuie să mi se întâmple tocmai mie așa ceva?

– Pot să stau lângă dumneavoastră?

Ce aș putea să spun?

– Stați!

– Nici nu știu ce mult mă bucur că vă întâlnesc! A fost o zi anostă, pentru mine, și mă gândeam că merit o compensație. Și iată că mi se oferă...

Limbașul îngrijit folosit de femeie mă surprinde. O întreb:

– Mă cunoașteți?

– Da, îmi răspunde ea, cu entuziasm. Bineînțeles că vă cunosc. V-am citit toate cărțile, sunt abonată la *România literară*... Cel mai mult îmi plac articolele dumneavoastră polemice.

Mi se pare că visez. În afară de faptul că mă flatează ceea ce spune, mă bucură și îmi inspiră respect modul cum vorbește.

– Vă interesează literatura?

– Foarte mult. Cândva voiam să fac Facultatea de Litere, dar ai mei nu aveau bani și a trebuit să muncesc ca să îi întrețin pe frații mei mai mici.

– Cum vă numiți?

– Iolanda Kațiki. E un nume grecesc...

Discuția continuă încă patru sau cinci minute, până când extraordinara mea interlocutoare, care mi se pare din ce în ce mai

frumoasă, trebuie să coboare. Îmi mai spune ceva care îmi se pare extrem de important:

– Cunosci mulți oameni simpli care trăiesc în ignoranță. Au foarte mare nevoie de învățătură. De ce dumneavoastră, intelectualii, nu vă adresați direct lor? De ce lăsați în grija mea să le povestesc și să le explic ce gândiți? De ce vă certați inutil unii cu alții în loc să-i luminați pe cei pe care își duc viața în întuneric?

Trenul oprește și necunoscuta mă părăsește în grabă, zâmbindu-mi fermecător.

– Atenție! Se închid ușile. Urmează stația Piața Unirii cu peronul pe partea stângă!

Am impresia că am visat. Totuși, în suflet mi-a rămas un sentiment de vinovăție care îmi dovedește că totul s-a întâmplat cu adevărat.

17 octombrie 2009. Grădina mea este plină de pânze de păianjen. Mi-am făcut obiceiul ca atunci când o străbat să agit în fața mea o mătură, ca să le rup și să nu le simt atingerea neplăcută pe față, pe gât, pe mâini. Îmi tai cărări prin păienjeniș ca un explorator prin junglă. Uneori, din această luptă dusă la întâmplare mă aleg cu câte un păianjen răzbunător suit pe mine și chiar cu câte o înțepătură dureroasă, cum este cea a cărei urmă o port pe o pleoapă, sub forma unei mici umflături.

Azi dimineață, în plin soare, am ieșit în grădină hotărât să termin definitiv cu pânzele de păianjen. Dar prima pe care am văzut-o mi-a câștigat admirația și m-a făcut să-mi retrag declarația de război.

După cum se știe, păianjenii își țes plasele în tot felul de unghere, acolo unde au de ce să le ancoreze. În grădină se folosesc de obicei, în acest scop, de pomii aflați la mică distanță unul de altul. Pânza care m-a fermecat constituia o excepție. Era prinsă cu o latură a ei de un pin solitar, aflat în mijlocul gazonului. Cealaltă latură, eu, cu imaginația mea de om, n-aș fi știut de unde să o prind și aș fi lăsat-o să fluture în vânt, ceea ce înseamnă că în scurtă vreme s-ar fi distrus. Păianjenul a ancorat-o însă, ingenios, cu un fir oblic, extrem de lung, de pământ. Rețeaua octogonală foarte frumos desenată strălucea în

soare și stătea perfect întinsă, susținută de legăturile cu trunchiul pinului și de firul pieziș care se pierdea undeva în iarbă. Cum reușise, oare, fragilul și terifiant-grațiosul păianjen să ducă la bun sfârșit această lucrare, de o sută de ori mai mare decât el? Era ca și cum eu aș fi construit singur un pod de fier peste un fluviu.

Am început să mă uit mai atent și la alte pânze de păianjen. Ce artă! Este o crimă (culturală) să le distrugi. De acum înainte se vor bucura de protecția mea.

29 octombrie 2009. Librăria „Diverta” (de la parterul fostului magazin „Eva”). Urmează să vorbesc, alături de Marius Tucă, despre Petru Popescu, cu prilejul publicării noului său roman, *Supleantul* (scris în limba română și având drept subiect povestea de dragoste dintre el și Zoia Ceaușescu). Este foarte mare înghesuială aici. Mulțimea de oameni a umplut întâi locul rezervat lansării, apoi a inundat coridoarele dintre standuri și, în cele din urmă, a urcat pe scara care duce la etaj. Sute de priviri sunt îndreptate asupra lui Petru Popescu, care, înalt și zvelt, americanizat, are încă o atitudine sportivă (la cei 65 de ani ai săi). Camerele de luat vederi, aparatele de fotografiat, microfoanele, reportofoanele sunt îndreptate și ele asupra scriitorului, ca niște arme sofisticate cu care urmează să fie vânat.

Ce mult mă bucură această imagine – directă, expresivă – a succesului unui scriitor! Este o dovadă că literatura încă interesează, că pentru cei care scriu nu e totul pierdut.

P.S. Mi se va spune că succesul lui Petru Popescu este impur, că mulți dintre cumpărătorii cărții sunt atrași nu atât de frumusețea ei literară, cât de dezvăluirile senzaționale în legătură cu Zoia Ceaușescu. Chiar dacă așa ar fi, tot succes este. Sute de oameni vor avea, începând din această seară, o carte în plus în casă. Și nu orice fel de carte, ci una scrisă cu talent.

31 octombrie 2009. Sunt cu Domnița la un grandios bal al milionarilor, organizat la Palatul Parlamentului, de Halloween, în scopuri umanitare. Lumea oamenilor de

afaceri mă atrage, dar îmi rămâne străină. Îmi plac foarte mult nevestele oamenilor de afaceri care, neglijate de soții lor, se bucură când le curtez. Și, slavă Domnului, le curtez!

Eu și Domnița suntem invitații unor *businessmeni* care nu numai că ne-au plătit biletele de participare, dar au achitat din timp și donațiile pe care urmează să le facem. Domnița nu știe asta. Când vine o domnișoară zâmbitoare și cu fustă scurtă și o întreabă cu cât vrea să contribuie în sprijinul copiilor de țigani lipsiți de rechizite școlare, răspund în locul ei:

– Cu zece mii de euro.

Este o glumă plină de cruzime. Domnița se face albă la față:

– Nu avem atâția bani...

– Nu-i nimic, răspund eu, răsucind cuțitul în rană, vindem mașina.

Domnișoara își notează suma și mă întreabă și pe mine:

– Dar dumneavoastră, cu cât contribuiți?

Bravez mai departe și îi răspund cu dezinvoltură:

– Tot cu zece mii de euro.

Domnița, înspăimântată, mă trage de mânecă:

– Ai înnebunit, vrei să vindem și casa?! Alex, nu e o joacă, domnișoara chiar își notează sumele și ne pune să semnăm. O să plătim toată viața...

M-am jucat destul cu inima ei. Îi spun că totul a fost achitat dinainte și ea răsuflă ușurată. Apoi, fiindcă momentul e penibil (oricum, n-o să mai fac niciodată glume de genul ăsta), mă duc cu soția unui milionar până la garderobă, de unde ea vrea să-și ia o eșarfă. Soțul ei, angajat într-o discuție pe teme financiare cu alt milionar, nu are timp să o însoțească.

Pe drum, zeci de *paparazzi* ne fotografiază frenetic. O prind afectuos pe distinsa doamnă pe după umeri și ritmul și așa vertiginos în care se succed *blitz*-urile se accelerează brusc.

2 noiembrie 2009. Mă întâlnesc pe stradă cu Cristian Gava. Este un tânăr genial, acum politicos și trist, lipsit de efervescență intelectuală cu care mă uimea altădată. Îmi

aduc aminte momente din istoria relațiilor mele cu el.

Pe vremea când avea nouă ani, părinții lui, amândoi oameni admirabili, din Pitești (tatăl, fabricant de mobilă, mama – medic) au venit împreună cu el la mine acasă ca să-mi ceară un sfat.

Ce se întâmplase? Singurul lor copil, Cristian, nu semăna deloc cu ceilalți copii de vârsta lui. Citise toate cărțile din casă și cerea mereu altele. În scurtă vreme epuizase și fondul de la Biblioteca Județeană și își manifesta în continuare foamea de texte tipărite.

M-a înduioșat situația. Mi-am adus aminte că, pe vremuri, mi-a fost dat să asist la ceva asemănător. Odată, punând ouă de găină la clocit, bunica a strecurat printre ele și câteva ouă de rață, pe care găina nu le-a deosebit de ale ei și le-a acceptat. Au trecut săptămânile, au ieșit puii din ouă și a venit vremea când cloșca a mers cu tot cârdul de ghemotoace de puf auriu pe malul iazului să pască iarbă nouă. Atunci s-a petrecut ceva, pentru ea, senzațional. Câțiva dintre puișorii ei, și anume cei cu ciocurile mai late, s-au apropiat cu interes de apă. Găina-mamă a început să cârâie alarmată și să-i avertizeze pe imprudenți. Dar ei, după o clipă de ezitare, s-au aruncat în valuri și au început să înoate fericiți. Cloșca părea consternată. Ceea ce vedea îi contrazicea brutal instinctul matern.

La fel de contrariați îi vedeam și pe părinții lui Cristian. Am discutat îndelung cu băiatul ca să-mi dau seama dacă nu cumva era vorba doar de o manie. Nu era. Copilul înțelegea cărțile și le comenta cu seriozitate, în deplină cunoștință de cauză. Uimitoare era nu numai precocitatea sa, ieșită din comun, ci și capacitatea sa intelectuală judecată în sine, cu care îi surclasa pe mulți profesioniști ai lecturii.

A doua întâlnire a avut loc când Cristian împlinise cincisprezece ani și când l-am invitat la emisiunea *Un metru cub de cultură* pe care o făceam la Realitatea TV. Ca să nu pierd timpul cu superlative la adresa lui, l-am invitat să trecem rapid, în fața telespectatorilor (emisiunea se transmitea în direct), prin toate literaturile europene. Ceea ce a urmat i-a ținut

cu respirația tăiată chiar și pe blazații operatori, care de obicei mestecau gumă în timp ce manevrau camerele de luat vederi. M-am folosit de tot ceea ce știam, după cincizeci de ani de citit cărți, i-am adresat lui Cristian cele mai neașteptate întrebări, iar el nu numai că-mi dădea răspunsuri complete, dar schița repede noi posibilități de dezvoltare a discuției. Eu îi ceream să-mi vorbească despre *Infernul* lui Dante, el o făcea fără ezitare, dar imediat după aceea începea să prezinte demonologia italiană din Evul Mediu. Eu îi ceream să caracterizeze literatura scandinavă, el definea, recurgând la numeroase exemple, literaturile finlandeză, norvegiană, suedeză, daneză și irlandeză, pentru ca abia apoi să încerce să evalueze literatura scandinavă în ansamblul ei, eu îl invitam să se pronunțe asupra lui Berdiaev, el aducea în discuție și alți esești ruși, de inspirație mistică, de la începutul secolului douăzeci și nu pierdea ocazia să se refere și la ortodoxismul românesc etc. etc. A fost o emisiune de neuitat, o alergare în doi prin diverse literaturi, în cursul căreia eu, la cei 57 de ani ai mei, găfâiam și rămăsesem mult în urmă, în timp ce partenerul meu de discuție, la cei numai 15 ani ai săi, se avânta neobosit spre noi și noi spații literare.

Nu numai că știa tot ce se putea ști (și, oricum, mai mult decât mine) despre toate acele literaturi, dar avea o atitudine critică față de orice operă literară, o regândise cândva sau o regânda pe loc, cu o fervoare a inteligenței cum nu mai văzusem vreodată.

A treia întâlnire semnificativă este chiar cea de acum, de pe stradă. Cristian a devenit de puțină vreme student al facultății de Limbi Clasice din București. Dar între timp a colaborat și la unele televiziuni din București, unde i s-a dat să realizeze *talk-show-uri* politice (nu literare, cum ar fi fost cazul). Contactul cu problemele vieții politice de la noi, dar și cu ceea ce se petrece în culisele televiziunilor românești l-a obosit moral. A fost ca și cum albatrosul lui Baudelaire ar fi trebuit să coboare nu doar pe puntea unui vapor, ci și în cală, pentru a fi tăvălit prin negreala din sala motoarelor.

Mă uit la el cu admirație și cu o strângere de inimă. E un tânăr frumos, cu privirea strălucind de inteligență. E o ființă omenească aleasă, o ilustrare a ideii de genialitate. Și e, în același timp, prizonierul unei lumi prozaice, care n-are alt scop decât să-l transforme într-un om obișnuit.

9 noiembrie 2009. În *Cartea albă a Securității*, un informator mă prezintă (într-un raport datând din septembrie 1989) ca pe un admirator al Doinei Cornea. Așa și eram. Faptul că o femeie se opunea de una singură, neclintită în verticalitatea ei, unui regim care dispunea de mijloace represive terifiante mă impresiona până la lacrimi și mă făcea să mă rușinez, prin comparație, de lipsa mea de reacție.

După 1989 admirația mea față de Doina Cornea s-a accentuat, poate și pentru că am văzut-o la televizor fragilă, vulnerabilă, cu o voce subțire, nemelodioasă, luând atitudine împotriva lui Ion Iliescu. Nu-mi mai era rușine, ca pe vremuri, făceam și eu același lucru în zeci și zeci de articole sau cu ocazia participării la emisiuni TV pe teme politice.

De fapt, de câte ori o ascultam vorbind, nici nu mă mai gândeam la mine, urmăream, cu încredere absolută, ceea ce spunea ea. Mă *încredințam* ei, ca unei instanțe morale supreme. Am idealizat-o, inevitabil, pe Doina Cornea. Așa se face că am ajuns să cred că ea este o conștiință atotcuprinzătoare, că înțelege chiar și ceea ce alții nu înțeleg, că are o capacitate intelectuală cu totul ieșită din comun. Cu această iluzie am deschis cartea ei, *Jurnal – ultimele caiete*. Ce greșală de apreciere am făcut! Ce bine era dacă nu-i citeam cartea!

11 noiembrie 2009. „Eu și Chiți prindem șoareci” – așa s-ar putea intitula o povestire care ar avea drept subiect ceea ce mi s-a întâmplat azi. Pisica noastră, frumoasă, arogantă și bine hrănită, face din prinderea șoarecilor un fel de sport de lux. Îi capturează în grădină și apoi ni-i aduce în casă, ca pe niște trofee (sau poate crede că ne ajută să ne completăm masa). Trebuie să folosim fârașul ca să-i ducem din nou afară.

Unul dintre acești șoareci, probabil doar amețit de loviturile ei, și-a revenit, îmi închipui, în simțiri și a început să exploreze casa. Cert este că eu l-am întâlnit în baie, într-un moment când numai la asta nu mă așteptam. Am țipat ca o femeie (ah, voi fi taxat drept sexist...), apoi am luat un mop și am încercat să-l altoiesc. N-am reușit, loviturile cădeau mereu pe alături, iar el s-a refugiat sub un dulap.

Atunci, am adus-o în baie pe Chiți, ca specialistă în prinderea șoarecilor. Am închis ușa, făcând-o suspicioasă pe partenera mea, care își amintea, fără îndoială, că ultima oară când am dus-o în baie am spălat-o împotriva voinței ei. Cu coada mopului, l-am obligat pe șoarece să iasă din ascunzătoare. După o cursă scurtă, în zig-zag, a fost imobilizat de Chiți. Ea i-a mai dat drumul de câteva ori și l-a recuperat de fiecare dată, pentru a-și re trăi succesul. Mi-am pierdut răbdarea și i-am făcut semn că trebuie să părăsim baia. Inteligentă, cooperantă, Chiți l-a apucat pe șoarece, cu dinții, de spinare, a coborât împreună cu mine scara, care duce de la etaj la parter, iar când i-am deschis ușa de la intrare, l-a transportat pe bietul șoarece, înnebunit de frică, până în mijlocul gazonului și l-a eliberat, plictisită.

I-am propus ulterior lui Chiți să facem, eu și cu ea, o echipă de prindere a șoarecilor din casele oamenilor și să ne câștigăm astfel existența. Ea mi-a întors disprețuitoare spațele, și-a ridicat coada și, pășind agale, s-a dus să doarmă într-un fotoliu.

13 noiembrie 2009. Nu știu alții cum sunt (de fapt, știu: mefienți față de ritualurile sărbătorilor și chiar față de ideea însăși de sărbătoare), dar eu iubesc festivitățile. Îmi plac momentele de bucurie colectivă, ceremonialurile, omagiile aduse învingătorilor.

Acum mă aflu la Iași, la ediția a doua a unui select festival de poezie, intitulat *A doua petrecere cu poezie, prieteni și... trufe de ciocolată*. Inițiatorul și organizatorul festivalului, Emil Stratan, este om de afaceri, dar și creatorul unor cărți-obiect fastuoase (una, cu coperte de aramă, cuprinzând versuri de Emil Brumaru, am și eu în bibliotecă). Ca don Quijote, Emil Stratan luptă pentru un ideal

greu de înțeles de mulțimea de Sancho Panza din vremea noastră: întoarcerea la poezie.

Poeții pentru care a venit publicul anul acesta sunt Ovidiu Genaru, Adrian Popescu, Caius Dobrescu, Mariana Codruț, Ioana Crăciunescu, Florin Iaru, Liviu Antonesei (el însă a renunțat să participe, în ultima clipă), Pavel Șușară, Lucian Vasiliu, Paul Vinicius. Recitalul de poezie oferit de ei este ascultat cu sfințenie și aplaudat cu frenezie.

Publicul este el însuși un spectacol, fiind format din intelectuali de elită, femei frumoase și elegante, tineri cu priviri inteligente. Poate fi văzut în sală și atât de iubitul poet Emil Brumaru, burzului, ca de obicei.

14 noiembrie 2009. Este seara târziu și particip la banchetul de despărțire, într-un salon vast al Hotelului „Unirea”. Astăzi a fost o zi plină. A avut loc, întâi, festivitatea de decernare a premiilor (marele premiu l-a câștigat Adrian Popescu).

A urmat un recital de poezie al lui Eusebiu Ștefănescu, care a entuziasmat asistența (eu, exaltat, consider acest recital un eveniment în biografia mea). Cu inteligență artistică și umor de idei, extraordinarul actor a evidențiat locurile în care poezia lui Eminescu și cea a lui Nichita Stănescu „fac atingere”. Datorită lui, am trăit din nou acea beatitudine a lăsării în voia poeziei, de care am nevoie ca de un drog. Aproape la fel de mult m-a impresionat un monolog, *Sufleurul fricii*, scris (cu un curaj nebun) de Matei Vișniec înainte de 1989 și interpretat (cu un patetism dezlănțuit, cu o adevărată cheltuie de ființă) de Ioana Crăciunescu.

Acum, la banchetul de despărțire, care a avut loc într-o sală vastă a Hotelului „Unirea”, atmosfera a fost livresc-incendiară. În ceea ce mă privește, am dansat, provocator, în prezența lui Ovidiu Genaru, cu soția lui, Cristina și, romantic, cu fermecătoarea Andreea Rotaru.

Am scris *livresc-incendiară* pentru că scriitorii, în general, nu se dezvăluie propriu-zis, ci simulează dezvăluirea, așa cum îl cunosc din cărți. Își parodiază propria dezvăluire orgiastică (ceea ce nu înseamnă că n-o și practică). În libertinajul lor este și un

joc de-a libertinajul, care îmi place mai mult decât orice (nu întâmplător sunt inaderent la petrecerile cu nescritori). Eu mi-am compus o atitudine de seducător sud-american, care le-a determinat pe unele doamne și domnișoare să-și compună, la rândul lor, o atitudine de... seduse. Dacă ne-am strâns în brațe, dacă ne-am sărutat... a fost pentru că asta cereau rolurile noastre.

P.S. Cel mai bun dansator s-a dovedit a fi (la cei 93 de ani ai săi) Mihai Șora.

28 noiembrie 2009. Sunt (ca și ieri, ca și alaltăieri), la Târgul de Carte „Gaudeamus” din București. Urmează să vorbesc, alături de Lidia Bodea și Vladimir Tismăneanu, la lansarea unui nou volum din memoriile scrise de Annie Bentoiu, *Timpul ce ni s-a dat. 1947–1959*. Începutul l-am făcut joi, 26 noiembrie, când am participat la lansarea propriei mele cărți, *Jurnal secret (2003–2009)*, ediție de autor, ne varietur, Ed. Corint. Alături de mine se mai aflau, în fața participanților la lansare, Nicolae Breban și Augustin Buzura, ca și o frumoasă domnișoară, a cărei identitate am refuzat să o divulg și n-am s-o fac nici acum. Cartea, ilustrată cu desene încântătoare de Florin Ștefănescu, a avut succes (s-a făcut coadă la autografe).

29 noiembrie 2009. Onești. În sala de festivități a bibliotecii orașului (instalată într-o clădire neo-futuristă superbă) are loc sărbătorirea lui Nicolae Manolescu, cu prilejul împlinirii vârstei de 70 de ani (sărbătoritul declară că este vorba de o greșeală și că în realitate împlinește 50). Constantin Th. Ciobanu îi înmânează Premiul de Excelență, în cadrul celei de-a XLI-a ediții a Zilelor Culturii Călinesciene. Când îmi vine rândul să iau cuvântul, povestesc o întâmplare petrecută la Onești, cu mulți ani în urmă:

– Și-o poate imagina cineva pe Ana Blandiana arbitrând un meci de fotbal? Presupun că nu. Și totuși un asemenea meci a avut loc.

Era în 1983, în primele zile ale lui iunie. Alături de numeroși alți scriitori, mă aflam la Onești, la „Zilele culturii călinesciene”, organizate ca în fiecare an de Constantin Th.

Ciobanu. Ca să ne scoată la soare dintre zidurile clădirilor între care participam la interminabile dezbateri (captivați de aceste dezbateri, întrutotul libere, uitam să ne mai uităm la ceas), primarul orașului ne-a propus să jucăm un meci de fotbal pe stadionul orașului. Să-l jucăm noi, scriitorii, nu să ne ducem ca spectatori la unul jucat de alții! Propunerea a produs animație și fost acceptată, tocmai pentru că era trăznită.

Pe stadion ni s-a pus la dispoziție echipament real, din acela folosit în meciurile oficiale, inclusiv ghete cu cramioane. Ana Blandiana, care de la început a anunțat că vrea să fie arbitru, a primit binecunoscutul costum negru și un fluier. Nicolae Manolescu și-a constituit o echipă puternică, chemându-i să joace alături de el pe Laurențiu Ulici, Mircea Martin, Radu Călin Cristea și Ion Bogdan Lefter (ultimii doi, tineri și agili, membri ai Cenaclului de luni). Echipa din care făceam eu parte îi mai cuprindea pe (mai puțin sprintenii) Mihai Zamfir, Dan Culcer, Ovidiu Genaru și Bogdan Ulmu.

Ca să nu jucăm în fața unor tribune goale, ceea ce ar fi fost dezolant, primarul avusese grijă să aducă, cu concursul unei profesoare de română, patruzeci-cincizeci de eleve de liceu, instruite să aplaude când ar fi fost cazul. În timp ce ceilalți se chinuiau să se îmbrace și să se încălze, trăgând de câte o mânecă sau sărind caraghios într-un picior, eu m-am furișat până la fete și le-am rugat – spre amuzamentul lor – să scandeze, când am să le fac semn: „În materie de sex/ Cel mai bun este Alex!”

Nu mă pricepeam deloc la fotbal, spre deosebire de Nicolae Manolescu, capabil să alerge și să dribbleze aproape ca un profesionist. Totuși, când a început jocul, am început să mă agit cu mult zel. Drept urmare, încercând să-l depozitez pe Nicolae Manolescu de balon, l-am faultat grosolan. Imediat Ana Blandiana a fluierat și a dictat lovitură liberă... în favoarea mea!

Nicolae Manolescu a început să protesteze:

– Este de neconceput! Alex m-a lovit pe mine, nu eu pe el.

– Nu contează! a spus hotărâtă Ana Blandiana. Alex a scris mai frumos despre cărțile mele decât tine. Iar dacă mai protestezi, te dau afară de pe teren.

Nicolae Manolescu fierbea de indignare. Tocmai atunci, cu un sadism care nu-mi este caracteristic, le-am făcut semn fetelor din tribună. Și ele au început să scandeze:

– În materie de sex/ Cel mai bun este Alex!

Nicolae Manolescu a rămas consternat. Avea, pe față, expresia cuiva care simte că totul se prăbușește în jurul lui.

Cu aceste cuvinte, închei.

Toți cei din sală izbucnesc în râs. Nicolae Manolescu, dând dovadă de *fair-play*, râde și el.

18 decembrie 2009. O ziaristă mă întreabă de ce am acceptat, în preajma alegerilor, să fac parte din comitetul de sprijin al lui Crin Antonescu (în condițiile în care preferința mea mergea către Traian Băsescu). Dacă i-aș spune angelicei domnișoare adevărul, m-aș compromite. Mai bine o las să creadă că am făcut un calcul diabolic, ca să exploatez la maximum situația.

În realitate, lucrurile s-au petrecut în felul următor. În sinea mea, eram hotărât să votez cu Traian Băsescu. Totuși, problema nu mă interesa foarte mult, pentru că după participarea mea ridicol-patetică la toate evenimentele politice de după 1989, ajunseseam la o blazare totală și ireversibilă. Iată însă că într-o noapte, la 0:30, mi-a dat telefon Emil Constantinescu și m-a rugat să fac parte din comitetul de sprijin al lui Crin Antonescu. Vorbea neconținut, impetuos, dezvoltând o argumentație bine articulată. În scurtă vreme mi-am dat seama că dacă refuz o să pledeze neobosit, o oră, două, trei, iar eu nu-mi doream altceva decât să dorm. Așa se face că am cedat repede, spre... dezamăgirea lui Emil Constantinescu, căruia victoria i s-a părut probabil prea ușoară.

Ce comedie tristă! Am acceptat să fac parte din comitetul de sprijin al unui candidat la președinția României numai și numai pentru că în momentul luării hotărârii mi-era somn!

21 decembrie 2009. Sunt, cu Domnița, într-o lojă la Ateneu, la „Zece pentru România”. Privim, de sus, celebritățile care umplu sala până la refuz. Pe scenă, Mihai Tatulici, cu un microfon la rever, se pregătește să anunțe, solemn, rezultatele concursului. Dintr-o dată, pe culoarul de jos își face apariția un întârziat: Gigi Becali. Domnița se strâmbă, oripilată de prezența lui în aceeași sală cu noi. Gigi Becali înaintează ezitant, constată că nu mai sunt locuri libere, că nimeni nu-l întâmpină și se alarmează în mod vizibil. Urcă la etajul unde se află și loja noastră. Eu și cu Domnița stăm în primul rând de scaune din lojă, iar în spatele noastre mai există, ca prin minune, un loc liber. Gigi Becali îl vede și ne întreabă cu o voce de om deznădăjduit:

– Pot să stau și eu pe scaunul ăsta?

Atunci îmi vine ideea să-i fac Domniței o farsă. Mă ridic repede de lângă ea și îl invit pe Gigi Becali să ocupe locul meu:

– Vă rog să vă așezați aici! Ne faceți o mare onoare. Soția mea este o admiratoare a dv. N-o să uite niciodată seara asta.

Domnița mă fulgeră cu privirea. Gigi Becali îmi mulțumește și se așează în locul meu, iar eu mă așez pe scaunul din spatele lor. Ceea ce urmează seamănă cu o secvență dintr-o comedie mută. Gigi Becali se uită întrebător la Domnița, ca și cum ar vrea să înceapă o conversație cu ea. Domnița îi întoarce spatele ostentativ. Gigi Becali își mută privirea la scenă. Domnița îl examinează disprețuitor. El simte și... mi se adresează:

– Am impresia că doamna nu prea mă agreează...

– Ba da, îi spun eu. Dar e timidă, nu are curajul să-și exprime sentimentele.

Numeroși fotoreporterii și operatorii TV își îndreaptă aparatele spre Gigi Becali și, implicit, spre Domnița, care se încruntă într-un mod înfricoșător. Gigi Becali renunță la serviciile mele de intermediar și o întreabă direct:

– E adevărat ce zice soțul dv.?

Ea îi răspunde cu o singură silabă, rostită însă pe un ton categoric, ca o cădere de ghilotină:

– Nu.

22 decembrie 2009. Aseară, Gigi Becali a mai stat ce-a mai stat, stânjenit, în loja noastră, a schimbat câteva cuvinte cu persoane din loja vecină și, în scurtă vreme, a plecat. Azi dimineată, numeroși cunoscuți i-au dat telefoane Domniței, fie ca să o felicite că a stat alături de Gigi Becali, fie ca să o tachineze. O văzuseră la televizor. După fiecare convorbire ea trântea telefonul și avea aerul unei femei hotărâte să divorțeze.

4 martie 2010. Asist, ca în fiecare joi seara, în redacția revistei *Cultura*, la o scenă care, la prima vedere, pare pașnică, dar care în realitate este terifiantă. Augustin Buzura, în picioare, roșu la față, cu ochelarii aburindu-i-se mereu, îi dictează Angelei Martin, care stă pe un scaun în fața calculatorului, articolul său pentru prima pagină a revistei. Cunoscutul scriitor are, în mod surprinzător, o atitudine umilă, în timp ce femeia de la computer, gravă, îmbrăcată în negru, pare o instanță supremă, intransigentă. Augustin Buzura citește din manuscrisul care tremură ușor în mână lui câte o propoziție și se uită temător-întrebător la Angela Martin. Ea nu se pronunță imediat, se încruntă, clatină din cap și dă verdictul:

- Nț! Nu-mi place!
- Ce anume? întreabă Buzura.

– Cum sună... E prea...

Angela Martin nu poate niciodată să explice ce anume nu-i place. Dar are un aer superior-visător ca și cum textul ar trebui să arate cu totul și cu totul altfel

Când cere înlocuirea unui cuvânt anume, pentru că „...nț... e nu știu cum...”, nu găsește decât cu efort o altă variantă. Lipsită complet de simțul limbii, se chinuiește minute în șir, se găgâie și se mămâie, până când, într-un sfârșit, rostește ceva. De obicei înlocuiește cuvintele grele, bolovănoase, adică tocmai ceea ce dă forță scrisului lui Augustin Buzura, cu neologisme din limba nu de lemn, ci de material plastic a comentariilor politice. Iar scriitorul, dominat în mod straniu de femeia în negru, acceptă, cu capul plecat, această castrare a textului său.

23 aprilie 2010. Răresc salata. Au răsărit mii de plante mici și delicate pe o suprafață de mai puțin de un metru pătrat. Dacă le-aș lăsa așa cum sunt, n-ar avea loc să crească una de alta. Stau pe zidul scund cu care este împrejmuită grădina de zarzavat și, aplecându-mă, smulg cam 19 bucăți din 20. Sunt divinitatea grădinii. Eu hotărâsc ce destin va avea fiecare firisor: dacă va muri acum, pe loc, sau dacă udat de ploii și încălzit de soare va crește și „va lega”, rotunjindu-se armonios, sub cerul diafan al primăverii.

(fragment din volumul *Jurnal secret, serie nouă*, în curs de elaborare)

Răpirea din serai

Alex Ștefănescu de vorbă cu Ioana Revnic despre copilărie

– Care este prima amintire a ta în care apari tu, copil fiind, și părinții tăi?

– Eram în brațele tatălui meu, la Lugoj, pe podul de fier de peste Timiș, iar alături se afla mama, într-o rochie de vară, cu o basma ușoară, de mătase albă, pe cap. Tata mă apleca peste balustradă, ca să văd crapii mari care țâșneau din când în când din valuri, atrași de bucățile de pâine aruncate de unii privitori. Mama îl certa pe tata (probabil i se părea periculoasă experiența pe care o făcea cu mine) și, la un moment dat, m-a luat hotărâtă din brațele lui și m-a strâns la piept, cu aerul că nu mă mai dă nimănui.

Scurta dispută dintre ei doi m-a făcut, probabil, să simt că sunt important. Cred că atunci am luat cunoștință de faptul că exist.

Era, presupun, în 1949. Locuiam la Lugoj, aduși acolo de mișcarea imprevizibilă a istoriei. Tata era originar din Herța (aceea aflată azi sub administrație ucraineană), iar mama provenea dintr-un sat mare dintre Fălticeni și Târgu-Neamț, Boroaia (după numele unei văduve, Bouroaia, a unui boier, Bour, de pe vremea lui Ștefan cel Mare). Se cunoscuseră la Cernăuți, unde lucrau amândoi în administrația financiară, iar în 1944 se refugiaseră, împreună cu alți colegi, conform unui plan de evacuare a ținuturilor ocupate de sovietici, la Lugoj.

Mă născusem la 6 noiembrie 1947 și aveam să mai stau, cu părinții mei, la Lugoj până în 1953, an în care ei s-au întors (cu trei copii mici născuți, toți, la Lugoj) în nordul

Moldovei, stabilindu-se la Suceava (așa se explică de ce, ca să nu fiu considerat bănățean, pentru că nu sunt, declar uneori că m-am născut la Suceava). Tata și mama, care se căsătoriseră în 1943, în plin război, într-o permisie a lui tata, marinar pe o navă militară de pe Dunăre, au așteptat patru ani să li se nască primul lor copil. Eu am fost acela! Patru ani doriseră cu ardoare să vin pe lume și, exact în momentul când își pierduseră aproape orice speranță, am apărut.

Ce bine mi-am regizat apariția! Am beneficiat de regimul acelui personaj așteptat din unele piese de teatru despre care se vorbește în actele unu și doi și care se arată abia în actul trei. Am fost primit cu maxim interes. Asupra mea s-a revărsat toată dragostea părinților (cum nu se va mai întâmpla cu frații mei, cu toate că și ei au fost, bineînțeles, iubiți). Mama, în special, a simțit pentru mine un fel de adorație mistică. Mi-a transmis-o fizic – s-ar putea vorbi de o transfuzie de pasionalitate – în orele lungi în care mă ținea strâns la pieptul ei, ca să mă alăpteze sau doar ca să se bucure de atingerea mea. Așa a început educația mea sentimentală. Așa se explică, probabil, de ce și eu am înclinația să trăiesc dragostea ca pe o adorație mistică.

Intensitatea iubirii mamei pentru mine a luat uneori forme nebunești. Îngrozită la gândul că s-ar putea din cine știe ce motiv să mă piardă, mama m-a sculptat, în mărime naturală, într-o bucată de lemn de tei (urmând exemplul eroinei dintr-un roman melodra-

matic, la modă atunci). Sculptura, din păcate, s-a pierdut, atunci când ne-am mutat la Suceava.

– *Ce ai simțit când s-au născut mai întâi sora (care, probabil, atunci, ți s-a părut o ciudățenie, mai ales că era fată), apoi fratele tău? Cum îți explicai venirea lor pe lume?*

– Nu-mi aduc aminte ce am simțit când s-a născut sora mea, botezată Alexandrina (după numele tatălui meu, Alexandru). Se povestea însă adeseori în familie că pe la doi ani, când sora mea avea doar câteva luni (s-a născut la 27 iunie 1949) am fost surprins în preajma căruciorului ei, cu un ciocan în mână, pregătit s-o omor! Noroc că ciocanul era mare și greu, astfel încât n-am reușit să-l ridic deasupra capului ca să-i dau lovitura de grație. Nu țin minte episodul. Eventuala gelozie față de sora mea s-a dizolvat repede în duioșie și recunoștință, pentru că ea m-a ocrotit cu devotament și spirit de sacrificiu începând din momentul în care s-a făcut ceva mai mărișoară și până în ziua de azi. Așa cum a făcut-o și cu ceilalți membri ai familiei.

Ea a început să vorbească înaintea mea. Și azi vorbește mai bine decât mine, având o proprietate a termenilor pe care eu n-o am. Găsește de fiecare dată cuvântul potrivit și nu are nevoie, ca mine, să recurgă la imagini, ca să exprime o idee. (Și la limbi străine este mai talentată.) Țin minte că, la doi ani, mă corecta, când spuneam „zazi” în loc „de zahăr”:

– Nu se spune „zazi”, se spune „zahăl”.

Și o spunea... în ciudată, ca o profesoară agasată de perseverența în greșeală a unui elev.

La nașterea fratelui meu, Florin (petrecută în 27 iunie 1951), am fost prezent ca martor ocular! Mama a născut acasă, asistată de o moașă. Eu și cu tata fuseserăm izgoniți într-o cameră vecină, fiind considerați inopertuni din cauza calității noastre de bărbați. Într-un moment de neatenție a tatei, auzind-o pe mama țipând, am deschis rapid ușa și... l-am văzut pe fratele meu ieșind dintre picioarele ei. Avea, în mod curios, părul negru și ud, ținea ochii strâns-închiși și își strâmba, cu un fel de dezgust, gura. Priveliștea a durat o secundă. Tata m-a tras imediat înapoi și a închis la loc ușa.

Eu nu înțelesesem că e vorba de fratele meu și i-am cerut lui tata explicații. Tata mi-a răspuns, nu știu din ce cauză, fantezist:

– Mama n-a fost cuminte, a înghițit „marinarul” (marinarul era o păpușă a mea, de cauciuc, reprezentând un marinar) și acum doctorița i-l scoate.

M-am uitat nedumerit la tata. „Marinarul” era chiar lângă noi, pe un scaun.

– *Până la urmă, de unde ai aflat adevărul despre cum se fac copiii?*

– Mi l-a spus copilul unui tâmplar, care locuia în apropiere de noi. Dar... nu l-am crezut. Mergeam frecvent la acel tâmplar pentru că în jurul bancului lui de lucru și al strungului (la care făcea fuse și picioare de scaune, bețe de bătut toba și mânere pentru sertare) se adunau, în afară de talaș, bucăți de lemn de diferite forme (prisme, semisfere, cilindri etc.) pe care eu le numeam generic „cuburi” și le colecționeam cu pasiune. Ce frumos mirosea lemnul proaspăt tăiat cu ferăstrăul sau netezit cu rașpelul! Ce carnație albă și suavă avea! Stăteam cu fundul în stratul de talaș din acea împărăție a lemnului și discutam cu prietenul meu, pe un ton serios, problema fabricării copiilor. Dar îmi aduc bine aminte că doar simulam interesul față de subiect. Tot ce spunea el trecea pe lângă mine. Eram prea fericit ca să mai am vreo curiozitate.

După nașterea fratelui meu am încercat să înțeleg de unul singur cum se zămislesc copiii. De unde anume apar, văzusem. De acolo, dintre picioarele deschise ale unei femei. Dar de ce apar, cum anume sunt confecționați și din ce, am aflat mult mai târziu, la orele de anatomie de la școală.

(Merită să deschid aici o paranteză ca să-ți spun că, multă vreme, am avut o reprezentare nebuloasă a sexului femeii. În zadar asistasem la o naștere. Copilul ieșit pe jumătate din corpul femeii ascundea privirii mele, în clipa aceea, locul prin care ieșea. Eram elev de liceu și încă îmi închipuiam că fetele au acolo un fel de crin regal, pentru care simțeam, aprioric, o atracție misterioasă. Sau că sexul lor seamănă cu o stea de mare – idee pe care aveam să o regăsesc într-o povestire fantastică a lui A. E. Baconsky, *Farul*.)

– ...Și când ai conștientizat, pentru prima oară, că toți oamenii mor, inclusiv tu?

– Mi-ai pus o întrebare la care de obicei evit să răspund, fiindcă răspunsul pare neverosimil: încă dinainte de a merge la școală, de pe vremea când nici nu știam să citesc. Îți dai seama că nu pot să spun exact ziua și ora (nu sunt Marin Mincu!). Sunt sigur însă că locuiam încă la Burdujeni, o suburbie a Sucevei, ceea ce înseamnă că era în 1954 (în anul următor ne-am mutat în Suceava, într-o casă cu o curte mică, pe strada Dimitrie Dan nr. 1, foarte aproape de biserica Sf. Dumitru). Și-mi mai aduc aminte că era vară și că după-amiezele părinții ne obligau, pe mine și pe frații mei, să dormim măcar o oră, iar noi le puneam condiția să ne primească la ei în pat. Au trecut de atunci cincizeci și cinci de ani, dar, dacă închid ochii, retrăiesc momentul. Patul, mare și solid, cu tăblii negre, ne cuprindea pe toți. Florin și Sanda se cuibăreau între mama și tata, iar eu mă întindeam de-a curmezișul, la picioarele tuturor. În geamurile înalte, bătute de soare, era pusă hârtie albastră (din aceea cu care ani la rând noi, copiii aveam să ne învelim caietele și manualele școlare). De ce albastră și nu albă, n-am să înțeleg niciodată, dar aproape toată lumea o prefera, poate pentru că proteja mai bine camerele de lumina devastatoare a verii. (Am citit undeva că și la ferestrele casei din București a lui E. Lovinescu putea fi văzută vara, când el pleca la Fălticeni, hârtie albastră.). În vasta încăpere era un întuneric străveziu misterios, iar de afară răzbăteau estompate zgomotele verii: ciripitul unor păsări, vocile unor copii care se scăldau undeva, departe, în apa Sucevei. Eu nu dormeam nici măcar o clipă. Țineam ochii închiși, dar nu dormeam. Ascultam respirațiile alor mei. Eram sigur că adormiseră toți, întrucât respirau calm și uniform.

Simțeam atunci o fericire fără margini. Împreună cu ai mei, din care nu lipsea nici unul (ceea ce nu se întâmpla în restul zilei), mi se părea că totul este cum trebuie să fie, că mi-am găsit rostul în lume, că sunt mai ocrotit decât oriunde în altă parte. Îmi erau toți nespus de dragi, iubirea mea pentru ei avea

ceva metafizic, parcă aș fi făcut parte din Sfânta Familie.

Dar exact atunci când trăiam această beatitudine, știam că fiecare clipă care trece înseamnă o cheltuie din rezerva de clipe pe care o avem la dispoziție, știam că va veni la un moment dat, cu o punctualitate nedezmășită, sfârșitul. Respirația fiecăruia dintre ei marca pentru mine, ca un metronom terifiant, trecerea ireversibilă a timpului. Știam, nu doar intuia, știam cu clarviziune, cu o cutremurătoare certitudine, că ne apropiem, ne apropiem, ne apropiem de moarte.

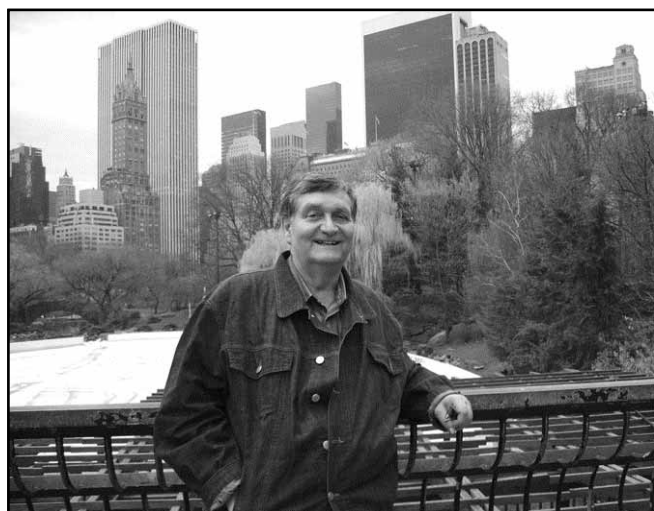
Mi se sfâșia sufletul de regret, îmi doream cu o intensitate ieșită din comun, frizând nebunia, să-i salvez pe ai mei și pe mine însumi. Îmi trăgeam cearșaful peste cap și îmi imaginam că ne aflăm cu toții într-o navă cosmică imensă cu care fugim de moarte. Este uimitor (pentru mine, cel de acum, nu neapărat pentru cine va citi eventual această confesiune) că aveam noțiunea de navă cosmică, într-un moment în care nici măcar nu se lansase un satelit în jurul Pământului (aceasta se va întâmpla abia în 1957). Da, îmi imaginam, la nici șapte ani, o navă cosmică, dotată cu un pupitru de comandă, cu mobilă (inclusiv patul nostru cu tăblii negre), cu o grădină de zarzavat, de genul celei care exista în fața casei noastre din Burdujeni. Locuiam fericiți în acea navă, care peregrina la nesfârșit prin cosmos, ducându-ne tot mai departe de Pământul pe care îl consideram un fel de sediu al morții. Trăiam frumos, jucam șah, tata îmi citea cu glas tare din câte o carte, mama culegea zarzavat din grădină și gătea, iar apoi ne chema la masă.

– Te-ai împăcat, peste ani, cu moartea părinților tăi? Cum ai reușit – tu și frații tăi – să vă învingeți neputința cumplită, vecină cu deznădejdea, pe care orice om o simte atunci când pierde definitiv pe cineva drag?

– Am lucrat zece ani la cartea mea, *Istoria literaturii române contemporane*; mă mândresc cu ea, este cartea vieții mele. Dar aș fi oricând de acord să dispară din biografia mea, ca și cum n-ar fi existat vreodată, numai să-l mai văd o dată și să-l strâng în brațe pe tatăl meu. Am acum, la bătrânețe, o grădină la care am visat încă din anii adolescenței; cu

peste o sută de pomi fructiferi, cu două mii cinci sute de molizi întreșeuți, ca gard viu, cu viță de vie, cu zmeură, cu căpșuni, totul sădit și îngrijit de mâna mea. Aș fi fericit să renunț la această grădină dacă în schimb mi s-ar da voie să-l mai întâlnesc o dată pe tatăl meu.

Câteodată mi se pare că-l văd pe stradă și simt o emoție puternică, mă avânt să-l ajung din urmă, dar în următoarea secundă îmi aduc aminte că a murit și îmi vine să plâng. Încerc, totuși, să-l văd mai de aproape pe bărbatul care îi seamănă, nu-i seamănă deloc, îmi spun, să mă ia naiba, cum am putut să-l confund pe un necunoscut cu tatăl meu!

La New York, 2009

Lucrurile rămase ca amintire de la mama sunt toate făcute de mâna ei (era cel mai îndemânatic om din câți am cunoscut). Dar nu asta mă emoționează neapărat, ci faptul că fiecare dintre ele este gândit astfel încât să mă ocrotească. Un pulovăr împletit de ea, cu andrelele, dintr-un fir de lână verde, asociat cu o ață tare, care îi mărește rezistența, este compact ca un sacou confecționat dintr-o stofă groasă (este prevăzut, de altfel, cu nasturi în față, ca un sacou). Îmi amintesc că mi l-a dăruit acum vreo douăzeci de ani, de ziua mea, într-un noiembrie friguros și că, atunci când l-am probat, a vrut să vadă cum se încheie la gât, ca să fie sigură că o să-mi țină cald până sub bărbie. Și plapuma făcută de ea este mare și grea, nu alunecă noaptea, în somn, de pe mine. În schimb pernele, umplute cu puf de gâscă, sunt ușoare, ca să mă simt mângâiat atunci când îmi lipesc obrazul de ele.

Dureros este faptul că nu pot să povestesc nimănui, cu lacrimi pe obraji, deși simt uneori nevoia s-o fac, cum mă ocrotește mama și post-mortem. Aș provoca zâmbete ironice. Nimeni nu se înduioșează dacă un om în vârstă ca mine mărturisește câtă nevoie are de dragostea maternă. Cui îi pasă de trupul meu mare și ruinat? Era o vreme când mama îmi inspecta cu infinită grijă și duioșie acest trup, când îl ferea de orice zgârietură. Iar acum, devastat de trecerea timpului, e lăsat în paragină, fără ca asta să mai impresioneze pe cineva.

– Hai să vorbim despre lucruri frumoase – cine te adormea seara? Cum: cântându-ți, legându-te, spunându-ți povești?

– Tata nu mă legăna, dar se așeza pe marginea patului și îmi citea povești din cărți mari, cu ilustrații frumos colorate, pe care mi le și arăta din când în când, întrerupându-se din citit. Îmi răspundea serios la eventualele întrebări, niciodată nu se maimuțărea, cum fac unii maturi când vorbesc cu copiii.

Și mai târziu mi-a citit. Pe vremea când eram student la București și mă duceam în vacanțe la Suceava, îmi citea cu glas tare, ca să-mi menajeze ochii, unele dintre cărțile care figurau în bibliografia mea de student.

De altfel, după cum știi, chiar și în ultimii lui ani de viață, a citit pentru mine (de data aceasta în gând) și a rezumat în scris nici mai mult nici mai puțin decât o mie de romane românești. Știa că nu pot prelua de la el evaluări sau interpretări, dar se gândea că îmi vor fi de folos (și chiar mi-au fost) informațiile în sine: numele personajelor, vârstele și profesiile lor, numele localităților, anii în care aveau loc anumite evenimente etc.

Dar să mă întorc la îndepărtata copilărie. O dată, când aveam patru sau cinci ani, aflându-mă împreună cu tata pe un deal de lângă Deta, o mică localitate din apropiere de Lugoj (nu știu ce căutam acolo, cred că tata, ca inspector financiar, făcea muncă de teren, și mă luase cu el), am adormit în iarbă, iar lui i-a fost milă să mă trezească. M-a apărat de soare cu propriul lui trup, a alungat insectele care încercau să mă înțepe și... oile care încercau să mă pască, m-a vegheat cu dragoste timp de mai multe ore.

Mama, da, mă legăna, fie în brațele ei, fie într-un leagăn propriu-zis, fie (când ne aflam la țară, la Boroaia) într-un scrânciob amenajat în curte între doi meri. Nu-mi citea povești, ci le improviza, cu o inventivitate inepuizabilă. Niciodată nu puteam ghici ce se va întâmpla, mă lua mereu prin surprindere, dar nu aluneca în fantezii suprarealiste. Povestea rămânea mereu coerentă și emoționantă, mă impresiona până la lacrimi, iar când se termina cu bine mă făcea să oftez eliberat de griji și să adorm împăcat cu lumea.

Tot mama îmi cânta, ca să mă adoarmă, cântece chiar de leagăn, sau altele, asemănătoare cu cântecele de leagăn, de exemplu *Somnoroase păsărele*.

Cunoscuții mei se miră când le spun că îmi place să merg cu vagonul de dormit și că în vagonul de dormit dorm mai bine decât în patul meu de acasă. Dar acesta e adevărul. Legănat de tren, mă simt probabil din nou copil, fără griji. Iar poveștile mi le spun singur, în gând.

– *Ai amintit de cele o mie de romane pe care le-a citit și le-a rezumat tatăl tău. Efortul lui extraordinar, izvorât dintr-un devotament infinit față de tine este zguduitor. Am parcurs – până acum – câteva zeci de rezumate întocmite de el și am rămas impresionată de seriozitatea cu care a citit cărțile, de acuratețea detaliilor. Credeam, de pildă, că știu locul fiecărei virgule din textul romanului Baltagul, dar din cele scrise de tatăl tău am aflat un amănunt pe care îl ignorasem complet: faptul că acțiunea se petrecea pe vremea când „se schimbaseră calendarul cu 13 zile, trecându-se la stilul nou”, adică după Primul Război Mondial (am găsit această precizare în capitolul al X-lea, în secvența ce redă discuția Vitoriei cu nuntașii întâlniți la Cruci). Rezumatul romanului Bărbierul regelui Midas de Ion Minulescu începe cu afirmația „era în vara anului 1924”, amănunt pe care l-am dibuit... într-o telegramă primită de unul din personaje, datată 9 VII 1924... Aș putea să continui la nesfârșit cu astfel de exemple. Pe de altă parte, am sesizat că unele verdicte cu care tatăl tău își încheia rezumatele dovedesc un spirit critic real. Laudă sau desființează – într-un mod*

pertinent – unele romane, ca un adevărat critic literar. Era literatura română pasiunea secretă a tatălui tău? A visat el – vreodată – să devină scriitor?

– Tata nu și-a dorit niciodată să fie scriitor, dar avea un cult pentru literatură. A citit mult, mii de cărți. Când era copil, părinții îl certau fiindcă pierdea timpul cu cititul; trebuia să se ascundă cu câte o carte în podul casei (unde nu răspundea când ei îl strigau, intrigați că nu-l văd prin curte). După ce s-a căsătorit, îl certa nevasta văzându-l absorbit de lectură, nu pentru că n-ar fi participat la treburile casei – participa, avea un pronunțat simț al datoriei –, ci fiindcă era geloasă; i se părea că este trădată când el se scufunda în lumea fictivă a cărților. Deși a fost toată viața inspector financiar, cunoștea mai bine literatura română și străină decât unii profesori de literatură de liceu. În tinerețe, aflându-se în București, a frecventat, temporar, cenaclul Sburătorul al lui E. Lovinescu, nu ca să citească texte de-ale sale (nu scria), ci ca să asculte ceea ce citeau sau spuneau alții. Pe mine visa să mă facă arhitect (fiindcă tatăl lui fusese zidar), dar imediat după ce a aflat că vreau să scriu (aveam opt ani când am compus în cunoștință de cauză prima mea poezie, *Incendiul*), a adoptat bucuros ideea și m-a încurajat în această direcție.

Tindea să-i mitologizeze pe marii scriitori. Tot ce afla despre Eminescu (chiar și faptul că uita să ducă rufele la spălat) îi provoca admirație. Și avea un respect nemărginit față de cărți. Nu era un colecționar maniacal, nu ezita să le împrumute, oricui, dar le considera mai importante decât o casă sau o mașină, decât orice bun material. Dacă vizita pe cineva care nu avea în casă o bibliotecă, nu mai voia să-l revadă vreodată.

A trăit o emoție puternică (mai puternică decât a mea) când mi-a apărut prima carte. A citit-o primul, integral, a învelit-o într-un carton subțire, a așezat-o la îndemână, pe noptieră, pentru ca, stând în pat, să o mai deschidă din când în când.

Cele o mie de rezumate ale unor romane românești, la a căror pregătire pentru tipar colaborezi și tu în prezent, le-a făcut fără gândul că vor fi publicate vreodată. Intenția

lui era doar să-mi fie de folos, punându-mi la dispoziție prezentări clare și precise, pe care să mă pot baza atunci când n-aș fi avut timp să recitesc cărțile în cauză, unele foarte groase. Dar, chiar și concepute ca instrumente de lucru, nedestinate publicării, rezumatele se remarcă – după cum ai observat – prin sistematizarea corectă a informațiilor, printr-o focalizare decisă a atenției asupra esențialului și chiar printr-o anumită eleganță stilistică (deși nu lipsesc frazele greșit construite).

Tata nu putea să-l mitologizeze pe un om care era chiar fiul lui. Pentru ca totuși s-o facă (întrucât aceasta era înclinația lui, când era vorba să și-l reprezinte pe un scriitor), a renunțat la privilegiata poziție de tată și a încercat să devină un fel de secretar al meu. Numai că eu n-am vrut să renunț la condiția de fiu.

– *M-a înduioșat „inventarul” lucrurilor rămase de la mama ta. Despre plapuma care singură se întinde la loc, pentru a te acoperi cu grijă, când te dezvelești în somn, ai mai scris. Să completăm „lista” cu încă două daruri primite – de această dată – de la tatăl tău: mașina lui de scris, de fabricație germană, care nu s-a defectat niciodată și răsadurile de căpșuni pe care le-ai plantat, iar – mai apoi – le-ai înmulțit în grădină. Cu...*

– Dacă aș enumera toate lucrurile pe care le am de la ai mei și aș face și istoricul fiecăruia dintre ele, aș ajunge la un text mult prea amplu – ar putea rezulta chiar o carte, de genul „romanului” *Paltonul de vară*, în care Mircea Horia Simionescu menționează obiectele pe care ar fi tentat să le ia pe lumea cealaltă... Totuși, am să mai amintesc de un mărtișor, pe care l-am găsit prins pe partea invizibilă a reverului unui sacou. Sacoul mi-a rămas mic, de când m-am îngrășat (nici nu-mi vine să cred că am fost cândva atât de subțire cum dovedește sacoul), dar l-am tot păstrat într-un dulap de haine, undeva, într-un loc obscur. Nu demult, făcând o triere a hainelor, înainte de a arunca sacoul nemaîmbrăcat de atâta vreme, i-am verificat buzunarele și, nu știu din ce cauză, și reverele, și am descoperit un mărtișor delicat, făcut cu ani în urmă de mâna mamei. Ce stupide sunt zdrăgănelele care se vând de 1 martie pe străzile Bucureș-

tiului! Și ce fin și de bun-gust este acest mărtișor lucrat cu acul, ce gingaș șnur are, cu ce artă de bijutier au fost confecționați cei doi cilindri miniaturali, unul alb și altul roșu, din carton învelit cu fir de mătase!

Nu sunt superstițios deloc, absolut deloc, dar simt că mărtișorul acesta îmi poartă noroc, fie și numai prin faptul că mi-o evocă pe mama, într-un moment de tandrețe al ei. Îl port permanent asupra mea, tot ascuns sub rever, îl mut de la o haină la alta, mi s-a întâmplat chiar într-o zi, când ieșeam din casă, să-mi amintesc că nu-l am la mine și să mă întorc din drum ca să-l recuperez și să mi-l prind în locul știut.

– *Dar ce însușiri ai moștenit de la fiecare părinte în parte? Din ceea ce ai mărturisit aici-colo, în diverse interviuri, am dedus că îi semeni foarte mult tatălui tău.*

– Semăn cu el, în primul rând, la înfățișare. Corpul îmi este construit la fel ca al lui: înalt, masiv, bine legat. Numai că el nu era deloc gras. Când se dezbrăca, la ștrand, făcea senzație, arăta ca un actor din filmele americane de acțiune. Sunt și puternic, aproape la fel de puternic cum a fost el. Ne încercam pe vremuri adeseori puterea, făceam Skandenberg, iar el mă învingea de fiecare dată, la limită. Abia după ce a trecut de șaptezeci de ani am început să-l dobor eu.

Pot să ridic un fotoliu ca pe nimic sau să împing o mașină înțepenită, chiar și un camion. Pot să duc o femeie în brațe câțiva kilometri... n-am mai încercat asta în ultima vreme, dar puteam, până nu demult.

Pe de altă parte, semăn cu el prin momentele de absență pe care le am. Asemenea lui, când cei din jur discută probleme prozaice, mă abstrag, devin surd la ceea ce se spune. Nu o fac în mod polemic, dar mă plictisesc și, automat, evadez spre ceva mai înalt, visez cu ochii deschiși.

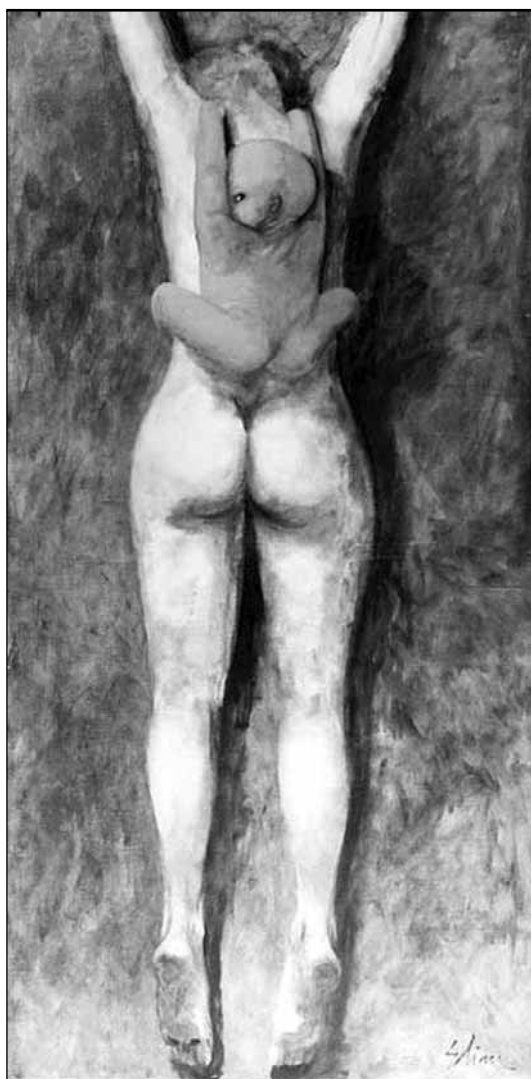
De la mama, care a fost profesoară de lucru manual – și, mai mult decât atât, era întruchiparea însăși a ideii de îndemânare –, am dobândit, poate că mai degrabă prin educație, decât genetic, o îndemânare ieșită din comun. Știu să fac orice. Nu la fel de bine ca ea, dar aproape la fel de bine. Mâinile mele pot să îndeplinească cele mai delicate operații.

Și înțeleg repede cum se fabrică sau cum se pune în funcțiune ceva. Poți să faci o experiență cu mine. Să mă întrebi, pe neașteptate, cum și cu ce se stropește viața de vie, sau cum se poate desena un unghi drept fără să ai un echer, sau cum se poate găsi nordul, sau cum poți face publicul dintr-o sală să râdă etc. etc.

În copilărie, eram fericit când mama mă ruga să o ajut să coase cu mașina de cusut (care nu avea pedală, ci numai un mâner). Eu învârteam mânerul, iar mama, având ambele mâini libere, punea ața în acul mașinii,

potrivea țesătura sub ac și, în continuare, cu o mână o pregătea să intre la coasere, iar cu cealaltă o trăgea, fiindcă plăcuțele de metal cu zimți de sub ea nu aveau destulă putere ca să o antreneze. Important era ca eu să ghicesc când anume trebuie să mă opresc din învârtit manivela și când anume să pornesc din nou. Nu greșeam niciodată. Trăiam atunci o fericire fără margini, colaboram perfect, fără cuvinte, cu mama, eram, eu și ea, o singură ființă.

(fragment dintr-o carte de convorbiri aflată în lucru)

Maternă

Alex ȘTEFĂNESCU

Alex Ștefănescu s-a născut pe 6 noiembrie 1947. Este critic și istoric literar, prozator, dramaturg, publicist, realizator de emisiuni TV. Autor a 20 de cărți, dintre care cel mai mare ecou l-a avut *Istoria literaturii române contemporane. 1941-2000*, apărută în 2005. Despre ea s-au scris 270 de articole pro și contra (mai ales contra), a fost răsplătită cu Premiul Uniunii Scriitorilor și Premiul Academiei. Emisiunea *Un metru cub de cultură* difuzată de Realitatea TV i-a adus Premiul APTR pentru talk-show-uri pe 2004, iar altă emisiune, realizată pentru TVR Cultural, *Istoria literaturii române contem-*

porane povestită de Alex Ștefănescu – Premiul APTR pentru emisiuni culturale pe 2008.

În 2009 a publicat o carte despre două sute cincizeci de cărți proaste, *Cum te poți rata ca scriitor*. Tot în 2009, a început să realizeze și o emisiune TV pe această temă, *Tichia de mărgăritar*, pe TVR Cultural.

Începând din toamna lui 2011 realizează, pentru același post TV, emisiunea *Iluminatul public*, în care aduce în prim-plan cele mai bune cărți apărute după 1989.

Începând din vara (fierbinte) a lui 2012 prezintă zilnic câte o carte în *Evenimentul zilei* la o rubrică intitulată *Cititor de serviciu*.

Semnătura de zăpadă

La vie en rose

Cu balaurul criticii literare

Ședință a României literare în livada lui Alex

Alex în livada lui cu Daniel Funeriu și Ana Blandiana

Foto-album Alex Ștefănescu

Dumitru Țepeneag, Alex Ștefănescu,
Mircea Dinescu, Mașa Dinescu, Ioan Groșan la Neptun

Lansare *Jurnal secret*

Cum să citești fără să fii citit de nimeni

Adrian ILIUȚĂ

Oamenii citesc, atunci când o fac, în moduri diferite. Și nu e vorba doar de sensul conotativ al cititului (cu trimitere spre înțelesuri, interpretări, unde lucrurile stau cu prisosință așa), ci de sensul propriu al termenului. Din felul cum un ins atinge prima oară o carte, cum o ține în mână, o deschide, stăruiește asupra unei pagini sau frunzărește filele se poate vedea cât de diferiți suntem. Dar poate chiar aceste mărunțișuri, aceste chestiuni exterioare ce țin de tabieturile cititului pot însemna un preludiu ce-și pune definitiv amprenta asupra voluptăților intime ale actului în sine. Acest citit de „din afară”, atât de variat pe cât de variată este și cititorimea, poate avea o finalitate comună (sau un numitor comun, în termeni matematici, căci este și o matematică a cititului...) ce se cere citită (citit) la rândul-i.

Un foarte bun prieten din vremea facultății avea un obicei de lectură pe care l-am observat îndeaproape și la care am meditat mult timp. Cărțile de care se înconjura acesta erau în proporție covârșitoare vechi și foarte vechi. Rare deci erau aparițiile editoriale care păstrau amprente crude ale

Cec în alb

tipografiei. Am aflat ulterior că aceste noutăți în materie de carte erau fie cadouri primite cu diverse ocazii, fie cărți cumpărate de la diverse lansări/prezentări care aveau legătură cu vreun profesor/scriitor de care se simțea legat în vreun fel sau altul, fie împrumuturi de la apropiați/biblioteci în cazul cărora nu existau ediții mai vechi. Așadar, cărțile noi erau

pentru prietenul meu mici întâmplări aniversare sau accidente destinale.

Normalitatea în privința achizițiilor sau împrumuturilor de carte era construită altfel de bunul meu amic. Avea o plăcere deosebită de a colinda anticariatele în căutare de te miri ce carte veche, cu cine știe ce dichis editorial care, pe deasupra, mai era și un chilipir. Se mândrea, imitând stilul reclamelor la modă (în manieră ironică, bineînțeles!), cu noile lui achiziții vechi... Fiecare carte salvată din anticariat avea un lucru distinct prin care se diferenția în ochii lui. Mi le prezenta ca pe fetele bune de măritat, deși eu le vedeam ca pe domnișoare foșnind cu zgomot înspre o pensie îndelung interpretată... Recunosc că nu am înțeles multă vreme această preferință pentru vechituri a prietenului meu.

Felul în care își alegea cărțile de împrumut de la bibliotecă (fie pentru acasă, fie pentru sala de lectură) era, de asemenea, interesant prin detectivistica pe care o presupunea. Își căuta în fișiere edițiile vechi sau un pic mai noi ale vreunei opere. În cazul edițiilor vechi mergea la sigur: cărțile acelea aveau filele de culoarea toamnelor putrede și mirosul perdelelor coclite din sala noastră de lectură. Pentru edițiile mai către zilele noastre avea un fler față de cele populare, cele ieftine: hârtie de calitate a celei igienice (după cum o catalogam eu), bine crâmpoțită de mâini mai puțin igienice. Erau deci cărți mai noi, dar care, „arate” de lecturile rapide și hulpave ale studenților, se prezentau îmbătrânite înainte de vreme.

[Multe dintre aceste cărți ale timpului nostru rămăseseră cu sechele groaznice în urma încercărilor repetate ale minților tinere

de a-și potoli setea de cunoaștere. Se găseau studenți care doreau să pătrundă atât de adânc în intimitatea cărții (precum *Ion* al lui Rebreanu, care ar fi strâns pământul la piept ca pe o ibovnică), încât filele, stoarse de efort, se trezeau divorțate, fără știrea lor, de coperte sau de vreun alt mănunchi de surate de-ale lor, luându-și zborul către o libertate nedorită. Dar asta e o altă poveste...]

Actul cititului îl surprindea mereu pe vechiul meu prieten într-o stare de grație, de emoție pură. Cartea veche, deschisă, era pentru el ca singura mare iubire, ca o declarație de dragoste, ca o cerere în căsătorie. Degetele lui umblau sfioase, ușoare pe deasupra filelor, atingându-le mai mult cu umbra lor. Când citea de plăcere, îmbrățișa cu toate degetele mâinilor cartea, nedeschizând-o până la capăt, ci păstrând o zonă umbroasă, tainică, la rădăcina filelor, pe deasupra căroră își plimba ochii încet, cu lentoare. Probabil că acolo, către însumarea cotorului, filele își topeau câte un pic cuvintele pentru el în forme moi cu înțelesuri noi...

Când făcea lecturi „de serviciu” (pentru seminarii, cursuri, referate), punea cartea pe masă cu grijă față de șubrezenia (dacă era cazul) cotorului sau a filelor și, alăturat, avea nelipsitele lui fișe de lucru (= bucăți de foi A4 tăiate în secvențe mai mici pentru a servi mai bine transportului de idei și apoi trecerii în anonimatul unor mape). Aceste fișe ajungeau să se lipească deseori de coperta cărții, lăsând să se scurgă pe ele ceea ce ochii, de data aceasta harnici, cărau de printre rânduri și în clipiri dese. Nu de puține ori, prietenul meu își marca pagini din carte (pagini cu o anumită referință importantă pentru el) cu bucățele de hârtie reciclată sau cu diverse semne de carte inventate. Niciodată nu îndoia urechea filei, așa cum îndeobște se practică.

Astfel se derula cititul său printre filele bătrânelor cărți: în liniște.

O ultimă ciudățenie ar trebui evocată: de multe ori el îmi arăta diverse mângălituri, adnotări, desene, comentarii licențioase, toate găsite printre filele vechi, jerpelitate ale tomurilor obosite și răbdătoare cu tatuajele gratuite.

Prietenul meu era fascinat de asemenea apariții. Deveneau un pretext în plus de a citi sau detalii ce trimiteau spre nebanuite și rodnice piste de lectură. Căci el nu mai era interesat de carte doar, ci de povestea ei cu alte mâini care au găzduit-o, cu cei ce au fost și ei pe acolo... El citea pe cei care scriau citind pe-o carte deja scrisă... Iar el nu scria niciodată pe vreo carte.

Mirarea mea în legătură cu tot acest comportament de lectură și de apropiere fizică de carte s-a născut, firesc, din comparația directă și continuă cu năravurile personale legate de aceleași lucruri. Eram și sunt în continuare opusul prietenului meu din aceste puncte de vedere.

Detalez un pic (mai mult!).

Cărțile cu care îmi place să mă înconjur le prefer noi. Cu cât mirosul de cerneală e mai puternic, cu atât mai bine. Am o fascinație pentru aceasta. Prin urmare, e de domeniul evidenței că nu băteam prea încântat anticariatele în vremea studenției. Prețurile mici mă împlânzeau, totuși, să fac anumite concesii. Pe atunci cărțile noi, arătoase, trainice, cu preț pentru muritorii de rând, erau OZN-uri [între timp, piața s-a liberalizat, criza s-a cristalizat, prețurile s-au normalizat, din anticariate m-am expulzat]. Și când luam o carte veche, ea trebuia să îndeplinească anumite criterii fixe: să aibă coperte tari la purtător, să-și păstreze toate filele pe drumul spre casă, să nu se confunde cu o carte de colorat (= fără mângăleli, sublinieri etc.), să nu fie din hârtie igienică (din aceea găseai la orice butic și, în plus, mai nouă!). Iată de ce nu multe cărți vechi au trecut testul și au domiciliu în biblioteca mea.

Prefer cărțile noi de departe. Cărțile bune: tipărite bine, curat, cu tăietura exactă a paginilor, fără file lipite una de cealaltă, cu coperte intacte, cu colțuri integral desenate, cu hârtie din neamul hârtiei. Și dacă se poate, cu: coperte tari, cotor arătos, cusătură trainică. Iar, dacă e să fie regal (= ori suntem la promoție, ori nu mai suntem!), cu: semn de carte + supracopertă. (N-am gusturi proaste, știu.)

Acesta era și este profilul meu de carte.

La bibliotecă sau la sala de lectură eram constrâns mai mereu: cărți vechi sau foarte vechi, achizițiile noi erau rare. Dar asta nu însemna că nu citeam cu o anumită plăcere, deși uneori îmi fugeau filele din fața ochilor sau rândurile tipărite șters. La propriu. Cititul în sine însemna pentru mine o atenție concretă față de integritatea cărții, în cazul celor de la bibliotecă.

Aveam și am aceleași gesturi și tipicuri în legătură cu felul în care lecturez. Sunt un pedant. Mă spăl mereu pe mâini înainte de a citi. Cititul, ca și mâncatul, necesită curățenie exterioară și interioară. Am grijă de coperte și de cotor în timpul cititului. Nu vreau coperte boțite sau dunga cotorului tocită de insistența degetelor mele. Dau filele cu răbdare chiar și când se întâmplă să fiu grăbit. Răsfoitul unei cărți nu înseamnă tropăitul cu cizme de cauciuc prin noroi. Nu deschid o carte broșată niciodată la maxim, nu o apăs cu podul palmei ca să-i văd măduva cotorului. Sprijin cartea în podul palmelor sau în vârful degetelor. Doar cu degetele mari rețin grosimea filelor pentru a o ține deschisă. Și ar mai fi vreo câteva alte obiceiuri ce-mi întregesc cazierul.

Ceea ce trebuie să rămână ca o concluzie e ideea mea despre trecerea prin carte, oricare ar fi ea și de orice fel. Anume că trebuie să citesc *fără să fiu văzut de alții*. Să nu las urme, să lecturez curat, cu mânuși, să nu las amprente. E filozofia mea despre citit. Acesta e numitorul comun cu prietenul meu, aici drumurile noastre de hârtie se întâlnesc. Ce-i drept, unul venind dintr-o parte, altul dintr-alta. El străbătea poteci vechi, tocite și răsumblate, eu urmam doar drumuri noi, autostrăzi uneori abia date spre folosință.

Dacă lui îi plăcea să umble prin tot ce-i vechi, pentru ca prin asta să se cufunde în istorii și să se înțeleptească adunând și cântărind viețile și faptele altora, mie mi-a plăcut să simt noul, prezentul cu parfum

pătrunzător de viitor, să mă caut pe mine doar în mine și-n singurătatea lucrurilor celor ce mă înconjurau și să-mi promit că voi fi mai mult cu fiecare filă așezată peste o alta.

Felul nostru de a citi a însemnat și înseamnă *tăcere*. Nevăzut. Inefabil. Înseamnă să fii modest și anonim. Înseamnă să lași drumul pe care ai trecut, ca să ajungi *acasă*, intact și pentru folosința altora. Și ei vor trebui să ajungă *acasă* pe-un drum neîntinut.

A citi curat o carte e ca și cum ai intra într-o casă. Ea nu e a ta la început. Dar totul din ea face să te simți perfect confortabil astfel încât să nu îți dai seama când sau cum ea devine casa ta. Și trăiești în ea o viață întreagă. Apoi, într-o zi, pleci din ea, poate te mai întorci sau nu, cu gândul că cineva va veni, îți va lua locul și se va simți cam la fel. Casa aceea va fi și a lui, așa cum a fost și a ta, deși tu știai, undeva într-un colț al minții tale, că ea nu e totuși a ta pe deplin și întru totul. E a tuturor și a ei înseși.

Prietenul meu și cu mine suntem asemeni celor două fețe ale unei file. Una veche, cealaltă nouă, scrise tot cu litere, citite de același ochi. Cititul nostru e și un mod de a înțelege viața. *A fi deosebit prin a nu fi cu nimic deosebit*. Căci ce ar putea spune cineva despre noi răsfoind cu răbdare cărțile lui, cu grijă cărțile mele?

Îl văd pe prietenul meu plimbându-se cu interes printr-o piață publică înțesată de oameni, studiind și înțelegând toată forfota și împrejurarea, ieșind, în cele din urmă, din decor fără măcar să se fi lovit accidental de vreun trecător grăbit...

Mă văd pe mine pe un câmp întins, alb de o zăpadă proaspăt așternută, călcând sigur înainte și lăsând urme de pași, rotunde și moi, scrutând în zare, ca un vânător cu nările aburind, o pădure depărtată în primăvară...

Poetul ca o pierdere de sine

Andrei MOLDOVAN

Lăudabilă este inițiativa Editurii Tipo Moldova din Iași de a publica în cadrul „Colecției Opera Omnia – Poezie contemporană” (îngrijite de scriitorul Valeriu Stancu), antologii de versuri ale unor scriitori de azi care, cei mai mulți, au voci deja conturate în spațiul poetic românesc. Ele se constituie în volume de referință necesare într-o vreme în care nu doar ritmul din ce în ce mai alert al vieții, ci și imaginea mai puțin coerentă a isprăvilor editoriale – ca să nu mai vorbim despre piața de carte! – nu pot decât să ducă la o atitudine pozitivă față lucrările de sinteză, fie și doar la nivelul antologiilor de autor. În seria amintită a apărut recent și o selecție consistentă din poemele lui Vasile Muste (*Copilăria – Iubirea – Singurătatea*, 2011), scriitor maramureșean, pe cât de rafinat, pe atât de discret, autor ce pare să se simtă confortabil dincolo de luminile puternice ale prim-planului, dar a cărui prezență nu poate fi trecută cu vederea.

Nu este greu de observat, la mai toți autorii ce-și au rădăcinile în Maramureș, o anumită determinare geografică a operei lor prin unele coordonate ce se constituie de cele mai multe ori într-un plan secund contribuind mai mult sau mai puțin la conturarea identității prin repere ale durabilului. Toate acestea, se înțelege, în condițiile în care amprenta stilului îi diferențiază, dar și modul în care se raportează la neliniștile existenței în lumea ce îi provoacă dinspre imediat spre incomensurabil.

Vasile Muste nu face nici el excepție. Determinarea geografică a operei sale (Bahtin introduce noțiunea de „cronotopi”, în sensul unor determinări măsurabile de spațiu și timp în operele literare, dar nu pe o astfel de direcție vrem să dezvoltăm în comentariul

nostru) există mai întâi prin raportarea la permanențe, printre care cultura tradițională ocupă un loc privilegiat. În volumele sale de început sonorile și motivele populare sunt o prezență firească. Ele duc la o forță expresivă realizată fără efort creativ vizibil, poetul simțindu-se „acasă” în haina sensibilității populare datorate de înțelesuri profunde:

„vinovat de stea sub nor/ ce-am trăit/ am împărțit/ ce-am visat/ mi s-a luat/ luna-i-lu-na-i-lu/ de-ai fi fost iubire nu/ aruncam cu bobii-n vânt/ să alung de pe pământ/ umbra lacrimii și-a cui/ te-a dat toată nimănui/ lu-na-i-lu-na-i-lu/ vinovat de stea sub nor/ de-

ai fi fost iubire nu/ întomnam păduri în zbor/ lu-na-i-lu-na-i-lu” (*Lemuria*). Aproximarea de poezia populară se cere înțeleasă și în sensul unei stimulări a creativității, a redescoperirii unor forme și sensuri bănuite sau nebănuite. Cei care sunt aproape de cântecul maramureșean vor înțelege că nu exagerez. Să rememorăm câteva versuri de tulburătoare adâncimi, dar și de o îndrăzneală creativă demne de invidiat de orice mare poet: „Mândru-i ceriu și sărin (nu „senin” – se păstrează rotacismul!, n.n.),/ Pe-a mea parte norii vin;/ Mândru-i ceriu și-nstelat,/ Pe-a mea parte norii bat.” sau „Și-atâta m-oi duce-n noapte,/ Până m-oi tâlni cu moarte,/ Să mă puie-n copârșeu,/ La un loc cu Dumnezeu”. Nu e de mirare că poeții sunt stimulați și de

Eveniment

mecanismul creației în asemenea cazuri, ca o asumare firească a unor cântăreți târzii. Autorul poemelor din antologia despre care vorbim explorează domeniul tradiționalului în direcții multiple, printre care se cuvine să o amintim și pe cea basmică, în care motivele și formele sau formulările realizează trimiterile necesare (*Biografie selectivă*).

Atașamentul autorului pentru ținutul ce l-a dat lumii este o altă coordonată comună a poeziei din Maramureș și deopotrivă a lui Vasile Muste. Spațiul geografic asumat nu rămâne doar cel regional, ci este unul al neamului: „iartă-mi Basarabie părinții că și-au tras/ pădurea peste trup și n-au căzut/ pe prispa zilei în care mureai/ tu însuși pentru ei// iartă-mi Basarabie părinții/ prin venele lor/ curge Prutul/ spre zei” (*Rugă de țară*). Autorul – și nu e singurul – contribuie în acest mod la reabilitarea unei specii poetice „căzute”. Mai târziu, sentimentul relației cu pământul se va nuanța și va duce la o intensă trăire a înstrăinării (*Zbor deasupra așteptării*). Intensitatea dramatică a îndepărtării de matrice generatoare de valori și armonie, până la urmă, a îndepărtării de sine este cu atât mai accentuată cu cât nevoia atașării de lucrurile durabile e mai manifestă. De aici și o sete de dăruire, pentru a încerca să împlinească neîmplinitul, pentru a măsura nemăsurabilul. Asumându-și timpul și spațiul, poetul se consideră deopotrivă al altora și al pământului (*Primăvara o potecă spre cer*). Cu timpul, toate astea se nuanțează, trec într-un spațiu care este dincolo de certitudine, identitățile încep să fie căutate cu nostalgia horatiană a unui timp pierdut iremediabil, cu valorile lui: „în verile lungi și fierbinți prin/ crăpăturile istoriei/ fluviu-n câmpie/ țâșnește sângele țaranilor tulbure/ de foame și sete cum ies din păduri/ lupi hăituiți de iuți vânători// ochii secolelor ies din cuiburi// rar/ tot mai rar se întoarce/ înapoi în țărani” (*Sângele țaranilor*). De aici începe desprinderea poetului de notele comune ale unui lirism determinat geografic.

Vasile Muste își cultivă vocea poetică pe alte dimensiuni decât cele luate în seamă de noi până aici. Cu toate astea, am menționat aspecte care, deși nu sunt de prim-plan, au calitatea de a da sens întregului demers poetic al autorului. Aici sunt certitudinile care trec pe nesimțite în spațiul dubitativului generând

sentimentul de neliniște în universul poetic pe care-l propune (*Dialoguri*), pornind mai întâi de la îndoirea de sine (*Despărțirea de poezie*), de la anularea unei identități în căutarea alteia, poate cea considerată ca fiind adevărată, bănuită cu înfrigurare în starea de dezechilibru care se iscă inevitabil într-un astfel de demers. Zadarnicul își află materializarea poetică în iubirea pentru pustiu a poetului ce trăiește dulcele blestem, ușor romantic, de a fi altfel decât ceilalți, cu trimiteri nedisimulate spre o anumită etapă a creației lui Ioan Alexandru, dar cu seve aduse dinspre imagismul esenian: „într-un vis de mai copilărend/ împăca-voi lutul cu lumina/ pasărea pustiului pe rând/ vansera izvorul și grădina// asfințit sub lumânări de flori/ îmi voi șterge numele din veac/ și cămașa asta cu ninsori/ spre iubire n-am s-o mai desfac” (*Blânda întoarcere*). Despărțirea de Alexandru stă tocmai în modul în care Vasile Muste se raportează la sacru, căruia nu i se dedică fără rezerve, ocolind astfel o zonă a misticii poetice. Nu spunem că e de bine sau de rău. Ioan Alexandru a făcut-o magistral, a conturat-o cu putere și i-a dat un sens estetic. Autorul volumului *Copilăria – Iubirea – Singurătatea* nu parcurge aceeași cale și astfel optează pentru o ipostază lirică independentă. Mai mult, în poemele sale se pot întâlni forme ale unui sacru îmbătrânit în raport cu ființa, cu vagi trimiteri argheziene, firește, ca reprezentare poetică: „că Tu ești Doamne cel-fără-de-nori/ ai înviat zvârlindu-i pe pământ/ murim încet de foame de ninsori/ și ne îngheață lacrima-n cuvânt// cei drepti îți strigă Doamne îi ascultă/ mai lasă-mi ochii traversați de verde/ se trag umile punțile spre munți/ poeții mor când nu mai au ce pierde// măntorc în mine ca într-un muzeu/ în care ruginește Dumnezeu” (*Rugă*). Reperele durabile ce și le dorește aproape, printre care sacralul este una dintre ele, în mod paradoxal, îl scot din propria-i ființă, îl înstrăinează iremediabil de sine, pentru că relația nu poate să fie una absolută, ci una relativă, așadar imperfectă.

Toate cele de mai sus duc la accente lirice care îl plasează pe poet într-un „etern târziu”, niciodată în ritmul timpului comun și pripit. Postura ar putea fi considerată drept una privilegiată, cel puțin sub aspect estetic, de vreme ce îl aduce pe autor aproape de relevarea sentimentului absurdului: „în cursul

toamnei oficial scade melancolia pianul/ închis Cezara cânta la patru mâini cu lumina/ cândva/ din venele părinților pe dealuri mesteceni urcau/ în cămăși de mire// prin oraș ploile fac trotuarul am tot mai puține/ vești despre mine încât nu știu de/ ce acest pumn de țărână și lacrimi poartă/ încă numele meu” (*O excursie în pădure*). Vasile Muste nu este, cu toate astea, cel care să contemple o lume absurdă. Drama lui este aceea a încercărilor de a echilibra înțelesurile în univers, de a restabili o armonie a lumii. Drumul ales este unul al zădărniceii, de vreme ce presupune întoarcerea la matcă, totuna cu imposibila întoarcere în timp, fapt ce devine dureros (*Încercarea iubirii*).

De unde sentimentul tragic? De unde durerea? Pentru că toate astea există. La urma urmei – și nu este caz singular –, poetul își reclădește întreaga-i ființă dincolo de sine. Este mai degrabă o creație a dăruirii fără rezerve când, încercând o autocontemplare îi este relevat un gol imens. Pentru Vasile Muste poezia este dăruire prin golire de sine: „nu iubi nu-ți lăsa singură/ umbra pe calea ferată/ cu disperarea în limbă/ să nu faci nici o pată/ pe fața de masă a zilei ce vine/ nu îi fi ierbii promis/ spune-i somnului numai de bine/ să îi fie de vis/ spre răsăritul ce nu s-a născut/ doar asfințitul are acces/ dacă vieții tale nu-i ești pierdut/ nu fi poet/ mai ales” (*Mai ales nu*).

Astfel de limite, asemenea praguri ar duce în mod firesc la accente de rupere, de sfâșiere în discursul liric, ceea ce nu se întâmplă în cazul de față. Pentru Vasile Muste, abisurile interioare se estompează, se topesc în rafinamentul poetic. Schimbarea destul de frecventă a perspectivelor lirice, a planurilor percepției duce la o orchestrare a poemelor capabile astfel să reia temele în partituri diferite, să sugereze mari resurse creative în stare să ofere imaginea, fie și în nuanțe care sugerează mai mult, a unui spațiu poetic posibil, mai degrabă decât a unui etalat. O ambiguitate studiată, aproape elegantă îi stă la îndemână: „din cuibul ochiului cald și rotund/ cu o singură bătaie de pleoape/ a țâșnit pasăre albă lumina/ de strigăt aproape// o vreme s-a oprit în furtună/ pe dunga fulgerului ca pe un ram/ unii spun că ea

o pasăre tristă/ ceilalți că iubeam” (*Lumină strigând*). E un joc al perspectivelor de la pasăre la unii, apoi la ceilalți și, în fine, la o asumare poetică indirectă.

Primele volume, mai cu seamă, plătesc tribut unei iubiri excesive pentru metaforă, materializată în aglomerări care la prima vedere nu aduc prejudicii poemelor, dar sunt podoabe ce s-ar cere risipite cu mai multă chibzuință. Cu toate că volumele mai târzii vin cu o simplificare a modalităților în folosul profunzimii poetice, cu toate că impersonalizarea arată un alt nivel al creației, în pofida unor realizări incontestabile în spațiul înnoirii mijloacelor – printre altele, prin explorarea lirică a narativului, transformarea dialogului în forme diferite de percepere a lumii –, cu toate astea, poetul rămâne cu o preferință constantă pentru imagism, în mod special cel venind dinspre opera eseniană, nu dinspre bogatele sale manifestări din literatura occidentală de la începutul veacului trecut.

Cu toate meritele lui Vasile Muste, nu se cuvine să trecem cu vederea o seamă de neîmpliniri, nu prea multe, pe care volumul antologic le are totuși. Ele constau într-un aer ușor facil care se face simțit atunci când poetul lasă să curgă trăirile cu prea multă ușurință, fără un filtru al artei poetice, considerând probabil că totul devine poezie pur și simplu. Uneori asta nu se întâmplă și debitul necontrolat al unor asemenea exprimări nimerește de cele mai multe ori în locuri comune. Este o realitate, dar nu de natură să devină o caracteristică a volumului.

Poezia lui Vasile Muste este una care, pornind de la reperele durabile pomenite deja aici, atinge cu multă naturalețe nuanțe ale unui modernism accentuat, într-o armonie care poate surprinde, dar care se realizează prin repetata trimitere la începuturi: „multă vreme nici eu n-am mai dormit/ aveam insomnii postdecembriste/ serviciile secrete își ștergeau/ lacrimile în uriașe batiste// o vreme n-am mai scris despre oameni/ era iarnă era pentru ultima oară/ nu mai aveam cui să îi cer iertare/ și oamenii au început să moară” (*Împotriva scrierii*).

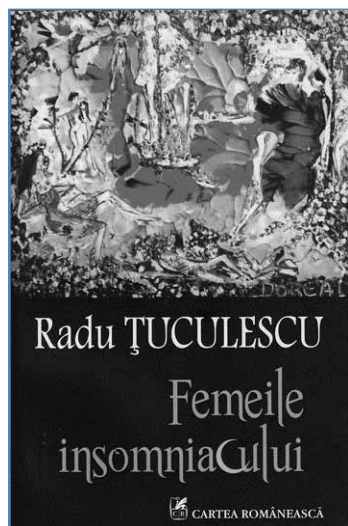
O pierdere de sine generoasă, ca orice risipă poetică.

A fost odată...

Andrea HEDEȘ

Profesorul de muzică din gimnaziu ne spunea că ori de câte ori ascultă Bolero-ul lui Ravel are în minte legănarea monotonă, prin deșertul fără de sfârșit, a unei caravane. „*BOLEROUL – este conceput pe un ritm ostinat care persistă până la sfârșitul lucrării. Ravel expune la flaut o amplă melodie*

alcătuită din două perioade muzicale după care reluând mereu aceeași linie melodică îi suprapune succesiv câte un instrument la cvartă și octavă. Rezultatul este persistența accentelor melodiei care, la fiecare reluare modificându-se efectul timbrar, crește ca intensitate.” (Wikipedia).

O insinuare de lentoare și catifele, de opium și mirodenii, zaharicale dar și rotunjimi orientale: perfumus ce îmbie gândul până în seraiul din *Alf layla wa layla*: „*Nici o mirare nu-i că, dintre forme/ Cele ce ne vrăjesc în primul rând/ Oricât de grele-ar fi, de-ar fi enorme/ Cele rotunde, doar acelea sînt!/ Căci de privești, sus, veșnicele sfere/ Ce se-nvârtesc în slăvi, tremurătoare./ Și tot ce e rotund: numai mistere/ Și freamăt sînt, și farmec, și mișcare...*” iar acesta este mesajul sibilinic pe care Radu Țuculescu îl „uită” la intrarea în roman, ori poate să fie una din „*Femeile insomniacului*” cea care l-a scăpat în prag, cu frivolitate, ca pe o batistă ușoară, cu monogramă? Căci cel mai recent roman al lui Radu Țuculescu (*Femeile insomniacului*,

Editura Cartea Românească, 2012, Premiul Revistei *Mișcarea Literară* pentru Proză pe anul 2012) este plămădit să stea în lumea sferelor, a rotunjimii perfecte, pe care autorul o caută, cu religiozitate, desenând din nisipul fin al treceri nopților o mandala în culori saturate, privită direct în lumina crudă a soarelui, dar care se dovedesc delicate pasteluri atunci când e privită în lumina discretă, intimă, de veioză Tiffany, lumină în care amintirile, la fel ca lucrurile „își caută, își definesc forma” (Ion Truică).

Romanul se cabrează cu voluptate pe timbrul insistent al Bolero-ului, textul execută mișcări precise, de o sagacitate inspirată, dar cu grația unei Ida Rubinstein stăpânind perfect tehnica dansului pe pointe. Orchestrația în curgerea sa rafinată este „întoarsă” de către firul narativ, asigurând portanța și înălțimea romanului. Asemenea Bolero-ului ravelian, romanul lui Radu Țuculescu este conceput pe un *ritm ostinat*, preluat din cutuma narativă a *Nopților orientale* și care, întocmai ca în lucrarea muzicală ori cea literară citate, reflectă natura mecanică a acestuia. Și așa cum Ravel „expune la flaut o amplă melodie alcătuită din două perioade muzicale”, Radu Țuculescu dezvoltă tema singurătății, la fel, alcătuită din cele două perioade muzicale, singurătatea... de unul singur și singurătatea în (cel puțin) doi, prin tema călătoriei, a călătoriei prin viață, o călătorie aidoma celei a unei caravane prin arzătorul deșert, linie melodică reluată, „la fiecare reluare modificându-se efectul timbrar”, astfel încât firul epic crește ca intensitate. Suita de povești a romanului, povești consangvine, similare tehnic, deși pornesc de la matricea celor „*O mie și una de nopți*”

beneficiază de spiritul ludic al autorului care desfoliază această „matrice uter” cu un termen al Ruxandrei Cesereanu, pentru a o reconstrui, reconverti într-o partitură care debutează cu o explozie de ironie, amară, dură, care fardează, în fapt, incursiunea în fantastic: „Când se nascu Septimius Ilarie, ursitoarele erau adunate în jurul unei mese rotunde, rudimentare și grosolane, din lemn nelustruit, mușcat vârtos de cari. Jucau cărți, fumau țigări ieftine fără filtru și dădeau pe gât, cu gesturi aproape ritualice, păhărele cu rachiu alb”. De altfel, ca pentru a marca o dată în plus tema circulară, povestea, căci în *Femeile insomniacului* Radu Țuculescu își asumă rolul de povestaș, perfect integrat într-o întreagă „dramaturgie a umbrei” (Ion Truică) ce servește compoziției ca element generator, în povestea de început, cea care absoarbe cititorul în atmosfera, ambianța, în suita acestor povești a căror miză este, în fapt, „jocul cu eternitatea” (Ioan Cărmăzan) precum și în cea care încheie cercul, e vorba de o plonjare în fantastic, autorul desenând astfel magicul Ouroboros: o partitură în care sângerosul Șahriar este înlocuit de un „galanteadores”, un Don Juan, arhetip al seducătorului, locul frumoasei Șeherezada este luat de Solitudinea mereu feciorelnică ale cărei „narațiuni ritualice nocturne” (Ruxandra Cesereanu) sunt tot atâtea povești irizate de un fin erotism, povești despre singurătatea în doi, în care atmosfera urbană este populată

cu ființe cvasinepământene, cu abilități magice: Septimius Ilarie și Augusta, divina profesoară de latină, cea care „fuma țigări lungi cu filtru dublu, subțiri și albe, ca niște delicate degete de harpistă”. Toate acestea sunt mixate cu tușe decise de realism, cu „repere” de istorie și geografie contemporană care au rolul unor iepuri falși, cu voluptatea jocului, a trucurilor narative, a mizei, dar și cu o nesfârșită, deși bine disimulată, tandrețe, căci în cele din urmă, romanul „*Femeile insomniacului*” este o rotundă mângâiere vindecătoare, specifică terapiei *caresse* – „atingere tandră”.

Cu un zâmbet hâtru, în falsul final al poveștilor fără de sfârșit, Radu Țuculescu pune în mâna cititorului un fir, firul roșu, magic, al unei... Ilene Cosânzene? Circe? Ori poate Hestia rătăcită ea însăși într-un labirint-repertoar, un fir roșu căruia abia acum, în ultimele rânduri ale volumului, îi este îngăduit a fi văzut și, trebuie precizat, în același spirit ludic poveștile sale au nevoie de un ascultător cu abilități magice, ca cele ale eroilor dintre coperte, pentru dezambiguizare, deoarece inima romanului este un fruct cu coajă lignificată. Până la urmă, acela poate fi cititorul care, sedus de firul poveștilor, va coborî de-a lungul acestuia, până la izvorul din care „au fost scoase poveștile numite O mie și una de nopți, cu toate întâmplările de pomenire și cu toate pildele câte se cuprind în ele” (*O mie și una de nopți*, vol. 1).

Tristan și Isolda

Mircea Cărtărescu – între certitudine și îndoială

Vistian GOIA

Citind cartea cu titlul *Jurnal* (vol. I și vol. II), am rămas când uimit, când dezamăgit de „balansarea” scriitorului între certitudine și îndoială. Ceea ce creează cititorului un sentiment de perplexitate este tocmai judecata lui, „curat originală”, cu privire la însemnătatea scrierii respective în comparație cu celelalte opere – de ficțiune, ale autorului. După opinia lui, *Jurnalul* nu poate deveni niciodată „operă mare”, care să-i minimalizeze restul scrisului. Mai mult,

confesiunea este o „scriere imatură”, un fel de „trăncăneală” ale unor „țate interioare”. Chiar e convins de un „adevăr”: dacă ar deveni cândva scriitor „mare”, *Jurnalul* „ar înceta”! [1]

Din aceste răbufniri (cam nesu-pravegheate), putem trage concluzia că *Jurnalul* ar aparține condeierilor fără „capodopere”, deci

autorilor cu scrieri secundare, neînsemnate ca valoare literară. Însă, se poate argumenta și ipoteza contrarie: cu cât opera scriitorului este mai valoroasă, cu atât *Jurnalul* este mai căutat și mai citit. Exemplul edificator îl constituie chiar personalitatea și opera lui Mircea Cărtărescu, editat, tradus în principalele limbi de circulație, comentat de criticii literari de prestigiu și premiat de forurile academice. Apoi, operele sale sunt citite de marele public, sunt comentate în școală. Așadar este scriitorul „zilei”, așa cum era Marin Preda în anii '80 ai veacului trecut. De aceea nu cred că autorul nu ține seama de toate acestea. Oare să nu-l intereseze pe scriitor contextul social în care și-a clădit statura? Declarația sa din *Jurnal*, din interviuri, potrivit căreia „Aș vrea să fiu important în propriii mei ochi”, [2]

nu cred că exclude părerile celor care l-au citit și apreciat.

Pe de altă parte, deși opiniile sale despre acest gen de scriere sunt ușor negative, Nicolae Manolescu, în *Istoria critică...*, îi consideră *Jurnalul* o „capodoperă a genului”. Iată, deci, o mică contradicție: în timp ce scriitorul îl minimalizează ca valoare, marele critic îl consideră o „capodoperă”! Unde este adevărul?

Tipărită în două volume, cartea cu titlul *Jurnal* acoperă anii 1990-1996 (vol. I) și 1997-2003 (vol. II). Din lectura acestora descoperim, printre altele, „stările” și „căutările” unui scriitor modern și ale unui om necruțător cu el însuși și cu cei apropiați lui.

Certitudinea și îndoiala îl însoțesc oriunde: când scrie, când călătorește, când citește și meditează ș.a.m.d. Aminteam în studiile precedente că atât Panait Istrati, cât și Nae Ionescu aveau mereu sufletele „ca un cazan sub presiune constantă”. Cred că din aceeași tipologie face parte și Mircea Cărtărescu. Nemulțumirea față de ceea ce a scris deja, îl determină să se îndoiască de calitățile cu care l-a înzestrat natura: „Nu sunt nici inteligent, nici talentat”. Se simte „depășit, neadaptat, marginalizat”. „Nu pot lega nimic, nu e nimic în intelectul și-n simțirile mele”. Scriitorul se teme și de stările de „liniște” și „fericire”, care generează, în credința lui, „încremenirea și moartea sufletului”! [3]

Surprinzător, pe aceeași pagină, mai jos, notează următoarele: „Nimeni nu are mai mult instinct literar decât mine”! Dar prezența instinctului, cum recunoaște el însuși, constituie și marea lui slăbiciune, care-l poate termina ca artist. Așadar se contrazice cu farmec.

Sigur, ca orice om, și Mircea Cărtărescu e cuprins, de multe ori, de stări fizice proaste: îl doare o măsea, constată că e slab ca un câine, suferă de insomnii etc. Notarea acestora constituie sarea și piperul unui *Jurnal* intim autentic. Scriitorul se bucură (ca un copil când își găsește jucăria pierdută) atunci când simte întoarcerea spre lectură și spre scris.

Recucerirea poftelor de creație îl influențează pe plan uman, simțind din nou „prestigiul și prietenia celor din jur”.

Pe plan psihologic cunoaște adeseori „crize de nervi”, simte că și-a lăsat „mintea în paragină”, de asemenea, că nu poate să facă „politică”, întrucât firea lui e „întoarsă spre interior”, deci recunoaște, indirect, că, temperamental, e un introvertit. De aceea *Jurnalul* nu este spectaculos prin peisajele lumii pe care o străbate (America, Germania, Amsterdam ș.a.), ci prin sondajele adânci ale propriului eu.

Crizele de nervi, normale pentru un scriitor modern, obsedat mereu de Kafka, Proust, Dostoievski ș.a., alternează cu momente de liniște, în care omul și scriitorul „degustă singurătatea” și „căldura sobei”. În aceste ceasuri binecuvântate, stresul, așa cum recunoaște, îi este zero, fără adrenalină în sânge, încearcă voluptatea odihnei de după masa de prânz. Dorește să lase baltă societatea și să se retragă în literatură, trăind numai din scris, chiar nu mai vrea să devină o „personalitate”! După părerea noastră, așa ceva nu e posibil. Cel care scrie cărți pentru o masă de cititori atât de diversă și stratificată devine, volens/nolens, o personalitate, indiferent dacă în sens pozitiv ori negativ. Apoi, fiind și cadru universitar, personalitatea scriitorului se află mereu în creștere, se află în tumultul discuțiilor generate de conștiințe intelectuale tot timpul proaspete. De aceea mulți tineri îl visează ori tânjesc după „modelul” Cărtărescu, chiar dacă el nu se consideră un „model cultural”, nu se consideră „un star al vieții culturale românești, ci un om care muncește, un om care încearcă să se depășească pe sine cu fiecare lucru pe care-l face”. [4] În cartea sa, *De ce iubim femeile*, judecata este aceeași, dacă nu cumva scriitorul exprimă „o falsă modestie”! Recunoaște, precum un creștin la spovedanie, că nu e nici „bun”, nici „frumos sufletește”, deci nu poate fi un „model” pentru nimeni, cum nici el nu a avut „modele în viață”. De aceea s-a obișnuit să nu se păcălească pe el însuși și să știe „ce zace cu adevărat” în persoana lui. Scrutându-și personalitatea ca un priceput psiholog, Mircea Cărtărescu crede că ființele umane nu sunt „obiecte”, ci „procese”. Precum un psihanalist împătimit, el „se caută pe sine însuși”, dar nu ca să se găsească, ci „faptul că mă caut pe mine însumi este semnul că deja m-am găsit”. [5] Bravo lui, dar cum îl vor mai afla criticii literari, dacă scriitorul este într-o

neîntreruptă „căutare”, de la un an la altul și de la o carte la alta?!

În legătură cu lipsa „modelelor” din viața sa, Mircea Cărtărescu se aseamănă, în anumite privințe, cu T. Maiorescu. Acesta nu l-a acceptat nici pe tatăl său drept model, deși era un intelectual adevărat. În *Jurnalul* pe care-l comentăm, Mircea Cărtărescu îi amintește des pe Kafka, pe Proust și pe Dostoievski. Ne întrebăm dacă în adevăr aceștia or fi fost „modelele” sale într-o oarecare măsură. În interviul din *Tribuna*, din care am citat, scriitorul bucureștean recunoaște că Marcel Proust, alături de Kafka au fost „cele mai mari modele” ale sale în proză. Influențați de ei a coborât în sine și a scos de acolo, din anumite încăperi ale minții sale, „câteva flori de mină, cele care trăiesc în obscuritate și uneori sunt scoase la suprafață”, paginile respective fiind printre cele mai reușite din interviul amintit. În altă pagină a *Jurnalului* (din 1996) declară francamente:

„Mă simt în afara oricărui model și lipsit de orice ideologie. Adică sunt liber. Până și de modele literare”. Iarăși se contrazice. Nu-l interesează nici Foucault, Lacan, Wittgenstein, Derrida ș.a., pentru că se simte bine în „pielea sa”, în „conștiința” sa, cu zeii săi etc.

Să revenim la *singurătatea* scriitorului, necesară și stimulativă pentru creație. Și el, și Mircea Eliade, și Eminescu, și mulți alții au căutat astfel de ceasuri, zile și nopți, când eul creativ se întreabă și caută să afle ceva despre propria „voce”, despre propriul destin. Unii dintre aceștia se refugiază în poduri și mansarde, izolându-se de tumultul vieții cotidiene, pentru a sta de vorbă cu ei însuși. Se știe ce a însemnat mansarda din strada Melodiei pentru tânărul Mircea Eliade. La fel popasul vienez cu cămăruța visurilor eminesciene.

Nici Mircea Cărtărescu nu face excepție. Începuturile literare se leagă de mansarda lui din blocul de pe Uranus, unde se refugiază ca să trăiască „aureolat de singurătate, o viață nepământească”, și unde se întreabă **cine este?** [6] Singurătatea este căutată și de maturul de mai târziu. Ea are mai multe explicații. În primul rând, s-a obișnuit din copilărie să fie aproape singur în casa părintească. De mama sa nu s-a putut atașa, fiind doar femeia care-i spăla rufe, îi prăjea cartofii și-l îndemna să plece la facultate. Cu o mamă „neutră” și cu un tată aflat mai mult pe

drumuri, toți trei erau „ca trei insecte preocupate fiecare de propria dâră chimică”. [7] De aceea copilul se ghemuia cu plapuma deasupra capului și, apoi, suporta „umilința și rușinea de a fi adolescent”.

Paradoxal, după căsătorie, scriitorul tânjește după clipele de singurătate. Compania soției îl împiedică să se poată concentra. Chiar când ea lipsește, rămâne în mintea lui și își extinde „ceața de raze, difuz, în toate zonele”. [8] De aceea, când scrie, are impresia că face o „meserie”, fără să-și pună la bătaie „pielea și sângele”. Simte că-i lipsește determinarea, inteligența și omenia, jocul și gratuitatea. În consecință, dorește să fie „mai tânăr, mai viu, mai haios”. Însă, din interiorul propriului eu aude un îndemn disperat:

„Fă literatură, draguțule. Scrie literatură care să-ți aducă bani și glorie, să-ți schimbe viața și să te facă să redevii om în ochii tăi”. [9]

La Paris, (în decembrie 1993), încearcă să scrie, dar e împiedicat de „voluptatea fără capăt a trăirii în familie”, unde gustă clipe de viață dulce și liniștită, fără „metatrăire și fără autoanaliză”. O admiră pe Ioana, frumoasa lui fetiță, apoi, în anii următori, pe băiețelul Gabriel.

Nici pe alte meridiane, scriitorul nu se simte confortabil. La Amsterdam, tristețea și ploaia îl însoțesc mereu. „Aici toți se destrăbăleză și nimeni nu păcătuiește!” Iată o cugetare prin care a surprins specificul unei lumi nordice. În America nu-și găsește rostul în imensitatea spațiului și a lumii de acolo.

Dar, așa cum spuneam, priveliștile străine nu ocupă un spațiu privilegiat în *Jurnal*, ci trăirile interioare ale omului și scriitorului. Alternanța de „crize” și „relaxări”, cum singur recunoaște, constituie chiar logica vieții lui. Se tânguie mereu de singurătate, pe care uneori o iubește. Cunoaște stări asemănătoare

„drogării”. La 40 de ani se simte ca un „copil bătrân”! Când scrie „prost”, simte că inima îi este grea. Trăiește sentimentul înstrăinării de sine și, de aceea, dorește să viețuiască precum Hölderlin, într-o odaie la etaj, până la adânci bătrâneți. Probabil, privindu-se în oglindă, i se pare că expresia feței lui seamănă cu a nobilului din *Ghepardul* și cu a țăranilor sudici din care se trage bunicul său. A moștenit de la ei; sfiala, resemnarea, tristețea matură dar nu și înțelepciunea. La 43 de ani crede (eronat, zicem noi,) că a ieșit total din literatură, că a spus tot ce era de spus. Mai mult, cade într-o lamentație cu accente melodramatice: „Ar fi trebuit să mor eu, nu Mircea Nedelciu!” [10]

Din foarte multe motive, pentru scriitor, timpul devine o povară; nu mai poate citi și scrie cât ar vrea, i se pare că aude timpul cum urlă și vâjâie, cum îi încinge urechile și îi jupoaie fața. Suferă de „claustrofobie”, îl sufocă singurătatea, care-l apasă ca un clopot de sticlă ș.a.m.d. Din multe pagini ale *Jurnalului*, se observă că artistul modern, care este Mircea Cărtărescu, trăiește o dramă, aflându-se între două posibilități: între îndoiala chinuitoare și fericirea certitudinii.

Pe de altă parte, discuțiile iscate în jurul primului volum din *Jurnal* (2001) îl conving că acesta „e viu și contrariază”. E și convingerea noastră cu privire la ambele volume. După apariția scrierii *Nostalgia*, scriitorul român a căpătat o reputație „bine stabilită” în țările nordice, încât un scriitor norvegian i-ar fi spus că va avea soarta lui Kafka, deci va fi descoperit abia după moarte. Însă, suferind de un pronunțat orgoliu, justificat în parte, Mircea Cărtărescu îi răspunde că se consideră „inversul lui Kafka: nefericit în fericire!” Oare, cititorii săi vor fi tot atât de „fericiți” dacă *Jurnalul* va fi completat cu al treilea volum?!

Note

1. Mircea Cărtărescu, *Jurnal*, vol. I și II, Humanitas, 2005.
2. Vezi *Aș vrea să fiu important în propriii mei ochi*. De vorbă cu Mircea Cărtărescu, în *Tribuna*, nr. 214, 1-15 aug. 2011, p. 18-19 și 29. Interviu realizat de Ella Veres.
3. Vezi *Jurnal*, vol. I, p. 222-223.
4. Vezi *Tribuna*, rev. cit., p. 18.

5. Mircea Cărtărescu, *De ce iubim femeile*, ediția a II-a, Humanitas, 2005, p. 81-82.
6. Vezi descrierea mansardei, cu pitorescul ei, în romanul *Orbitor*, *aripa stângă*, Humanitas, 2002, p. 94-95.
7. Vezi *Orbitor*, op. cit., p. 17-18.
8. Vezi *Jurnal*, vol. I, p. 196.
9. *Ibidem*, p. 253.
10. *Ibidem*, vol. II, p. 81.

Cezar Boghici, *Turnul Babel*

Mircea MOT

Volumul de debut al lui Cezar Boghici, inițial o strălucită teză de doctorat, reușea să schițeze profilul unui autor preocupat în primul rând de sondarea imaginarului operei literare, finalitate a demersului său, chiar dacă unghiul abordării era unul strict delimitat, acela al sacralității poeziei românești din secolul trecut.

În volumul sugestiv intitulat *Turnul Babel* (Editura „Aldus” din Brașov), Cezar Boghici strânge articole, recenzii și eseuri publicate în ultimii ani în diferite reviste din țară: „Astra”, „Mișcarea literară”, „Verso” etc.

Ceea ce asigură unitatea fragmentelor acestui *Turn Babel* este în primul rând conștiința unui autor care, scriind despre Ion Budai-Deleanu sau despre Coșbuc, despre A.E. Baconsky sau despre Marcel Breslașu, despre Tudor Arghezi ori despre poezia lui Dan Damaschin, voce autentică a poeziei actuale, se angajează într-o aventură exemplară, după ce se convinge că, deși despre carte s-a spus totul, dacă nu cumva și ceva pe deasupra, ar mai fi ceva de spus totuși, o aventură pe cont propriu și pe risc propriu (unii ar putea crede că pornește la drum cu hărți sigure în față), sedus de impunerea unor repere solide urmate de concluzii cum nu se poate mai convingătoare.

Atunci când scrie despre clasici, doctorul și laureatul revistei „Tribuna”, printr-o nedisimulată modestie, lasă impresia că sistematizează, cu autoritate severă însă, puncte de vedere mai noi sau mai vechi, fixând ceea ce se cuvine reținut în legătură cu autorul respectiv. În realitate, Cezar Boghici pune pe masă, la vedere, contribuțiile esențiale ale altora, lângă care așază, nu timid, ci cu delicatețea și discreția care îl definesc, propriul punct de vedere, care se distanțează fin și urban polemic de celelalte.

Scrișul lui Cezar Boghici este rațional și prudent, caracteristici care-l țin departe de gesturile spectaculoase și de efecte imediate. Textul este pentru el un respectat partener de

dialog, pe care criticul îl citește atent, chiar de mai multe ori, fiind convins că textul are întotdeauna dreptate și trebuie crezut pe cuvânt. Cezar Boghici joacă fiind dispus să piardă de fiecare dată în favoarea operei. Devine chiar un avocat al acesteia, susținând-o cu o bibliografie de bună calitate, din care citează când trebuie și cât trebuie, cu sentimentul unei datorii de care s-a achitat cu cinste.

Autorul propune un demers doct, deosebit de grav, dialogul cu opera lăsând nu o dată impresia că interpretul a intrat în joc fiindcă a simțit că despre o carte nu s-a spus tot ceea ce ar fi putut să se spună ori fiindcă i s-a părut că o serie de concluzii nu sunt destul de bine scoase în evidență.

În sfârșit, nu se poate face abstracție de un aspect esențial al cărții. Autorul nu scrie decât despre cărți pe care le simte semnificative valoric. Simpla opțiune este o garanție că volumul abordat aparține unui loc important în literatură. Cezar Boghici nu pare să-și asume rolul de a despărți apele de uscat, rezervându-și în schimb plăcerea de a iscodi opera pe îndelete, în mod temeinic, într-un adevărat răgaz duminical și într-o lumină care se răsfrânge asupra scrisului său, confirmând pe deplin aerul inocent al unei lecturi de profunzime.

Amestecul diferitelor piese ale *Turnului Babel*, care este cea de-a doua carte a lui Cezar Boghici, trimite în fond spre un comentator avizat, care respectă prea mult textul cert valoric din punct de vedere literar pentru a-și permite față de acesta suspiciuni și îndoieli.

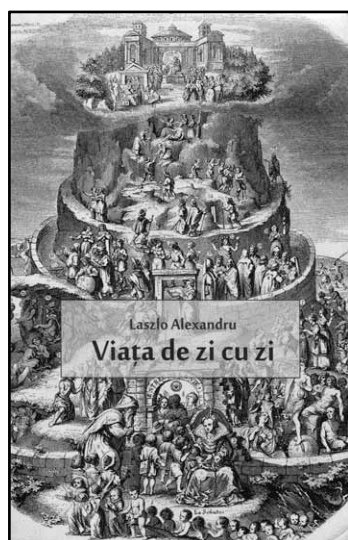

Jurnalul de pe blog

Ion Radu ZĂGREANU

„E o luptă împotriva spațiului și a timpului care se poartă cu ajutorul tehnicii”
(Laszlo Alexandru)

Răsfoind volumul „Viața de zi cu zi” (Editura „Hera Benet Publishers”, 2011), al profesorului dr. Laszlo Alexandru, m-a atras la început subtitlul ei „Însemnări pe blog”. Voiam să constat diferențele dintre un jurnal tradițional și consemnările pe blog. Acestea

din urmă, pe lângă o relație directă și rapidă cu cititorul, îți oferă și șansa de a constata feedback-ul celor scrise. S-ar putea ca păreri vizitatorilor de blog să influențeze pe destinatarul acestuia. Vrând, nevrând, „proprietarul” de blog va reveni cu alte explicații, cu alte argumentări

asupra celor expuse anterior, dezvoltând unele teme în seriale sau reluări, aș zice, de insistențe lămuritoare.

Acest fapt a stimulat „starea” de polemist a autorului, epuizarea unui aspect, a unei teme, ca răspuns la consemnările în presă sau pe blog, din partea persoanelor care au vizualizat blogul.

Polemistul este dublat de un moralist, în permanentă stare de veghe. Serialul despre antisemitism ocupă multe pagini ale cărții. Pentru a ne convinge, Laszlo Alexandru ne pune în starea de fapt a celor victimizați: „cum s-ar simți sufletul lui Ion Coja... în

straiele unui tânăr evreu, hăituit pe străzile Bucureștiului de pitecantropii cu cămeși verzi? Să-și vadă în piept steaua galbenă? Să fie umilit, bătut și schingiuit?”. Încercările de mistificare a antisemitismului, a „tinereții legionare” sau „fasciste” a unor importante personalități literare românești (Constantin Noica, Vintilă Horia, Emil Cioran), prin contrabalansarea cu valoarea operelor acestora, este sancționată de Laszlo Alexandru.

Chiar și Monica Lovinescu, elogiată pentru „tenacitatea împotrivirii față de mecanismul totalitar”, pentru „vitalitatea justițiară” este atenționată că apără „tinerețea fascistă a lui M. Eliade” și „junețea hitleristă a lui Vintilă Horia”.

Bloghistul consideră cartea lui Sorin Lavric „Noica și mișcarea legionară” (Editura „Humanitas”, 2007) „neofascistă”. Contestată este și lucrarea Martei Petreu „Diavolul și ucenicul său – Nae Ionescu – Mihail Sebastian” (Editura „Polirom”, 2009, 2010), considerând-o ca pe o „monografie denigratoare”.

„Măsuratul lumii în alb și negru” (Irina Petraș) funcționează superfluu, în cazul unei evocări sentimentale a ziaristului Alexandru Mirodan, „Tinerețea” de publicist al presei comuniste a dramaturgului, „pentru care scrie de toate, la comandă, cu un entuziasm facil” (Marian Popa – „Istoria literaturii române de azi pe mâine”, Editura „Semne”, București, 2009, vol. I, p. 943), este uitată.

Trecutul „de compromisuri” al unor scriitori, „amantlicurile lor cu secera și ciocanul” (Sorin Antohi, Ștefan Augustin

Doinaș, Ion Caraion, Eugen Uricaru, Alexandru Paleologu, Nicolae Balotă, Adrian Marino, Mircea Iorgulescu, Eugen Barbu, Adrian Păunescu, istoricul Dan Berindei), „mizeria din mațele literaturii române”, sunt semnalate, nu atât prin arătarea cu degetul, ci mai degrabă ca o atenționare a căderii „sub vremi”, ca o șansă de igienă morală pentru ridicarea pe viitor a „ștachetei exigențelor etice, în privința figurii publice a scriitorului român”. Transparența trecutului epocii comuniste se impune obligatoriu. Nu se preferă „litania indulgenței” față de colaboraționiști, practică de Nicolae Manolescu.

Un alt subiect „atacat” frecvent de Laszlo Alexandru este „cazul A. Marino”. Fire incomodă, sarcastică, agresivă, un frustrat, Adrian Marino pare a-l preocupa pe autorul jurnalului de pe blog, parcă într-un mod complementar, dar și antitetic. Ambii sunt niște incoezi în peisajul literar și cultural actual. Portretul schițat lui Adrian Marino este memorabil, delicios, pentru cel care a lecturat volumul „Viața unui om singur” (Editura „Polirom”, 2010): „un Adrian Marino hibridat cu umilința Sf. Francisc ar fi probabil ca o halbă de bere, fără spumă, sorbită cu biberonul”.

Îi displace și freudiana interpretare scuzabilă a personalității lui Adrian Marino. Relațiile „proaste” ale copilului Adrian Marino cu părinții săi l-au determinat să-și caute „părinți de substitut: cultura și recunoașterea în străinătate”.

Uneori Laszlo Alexandru devine un evocator sentimental, nostalgic al anilor copilăriei („Amintiri din copilărie”). Vizitele la „meșterul Maniu”, reparatorul de stilouri farmecă asemenea paginilor din romanul lui Michael Ende, „Povestea fără sfârșit”, în care este descrisă întâlnirea lui Bastiar Baltashar

Bux cu domnul Koreander și cu lumea cărților.

Atitudinile lui Laszlo Alexandru față de evenimentele realității de zi cu zi sunt tranșante, de bun-simț, încheindu-se de multe ori prin concluzii cu tentă ironică sau cu aluzii caragialești: „Marile solidarități se nasc din micile cîrdășii”; „În loc de filosofia civilizației, H.-R. Patapievici ar trebui să se apuce de gramatică și de conjugarea verbelor: eu lingușesc – tu lingușești – el lingușește: voi ne credeți?”; „Să se estimeze rezultatul corect: a) Marino l-a turnat pe Antohi la Securitate?; b) Antohi l-a turnat pe Marino la Securitate?; c) fiecare l-a turnat pe fiecare?; d) nici unul nu l-a turnat pe celălalt?”; „până la urmă, se pare că problema nu stă în ce anume zic arhivele, ci în dioptriile care observă doar ce anume vor stăpânii lor să găsească”; „Cei douăzeci de ani de zeloasă colaborare cu poliția politică ceaușistă, a boierului nonconformist (Alexandru Paleologu) sunt în măsură să azvîrle un pumn de bălegar urît mirositor peste insurgența sa anticomunistă de la senectute” etc.

Nu lipsesc nici cronicile unor cărți sau păreri altora (Irina Petraș) despre semnatarul de pe blog. Jurnalul de pe blog al lui Laszlo Alexandru este și o manifestare de sfidare a lui Cronos, „o luptă împotriva spațiului și a timpului, care se poartă cu ajutorul tehnicii”.

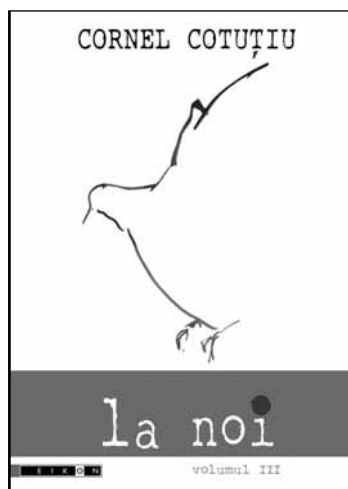
Autorul speră că aceste consemnări pe blog („picătura zilnică divergentă”), să capete pentru cititor o „semnificație unitară”. Deși diversitatea temelor abordate îți dă impresia firească de conglomerat, jurnalul pe blog al lui Laszlo Alexandru conturează un spectacol de conștiință asumat al unei personalități incoade, dar sinceră, mereu „cu cântarul etic... la purtător... Un spirit franc, tenace și aproape sinucigaș, care nu se sfiește să spună cu voce tare ceea ce alții vorbesc pe la colțuri”. (Irina Petraș). Asta atrage, asta convinge.

La noi (adică pretutindeni)

Sandu Al. RAȚIU

Cornel Cotuțiu debutează cu volumul de nuvele *În căutarea altui final* la Editura Dacia 1978, urmate de romanele *Opt zile pentru totdeauna* (1982), *Șarpele albastru* (1989), *Ce rămâne* (2001), apoi proză scurtă *Spate în spate* (2004), *Veverița de pe Rue Noel* (2007) continuând cu volumele de publicistică *Taifas în purgatoriu* (1995), *Am fost pe lumea cealaltă* (2000), *Cărăbușii de sub pernă* (2001), *Securea cu roțile* (2005), *Pompa cu*

iluzii (2008). Alcătuiește antologiile *Nexus, editorial al școlilor din Beclean* (2006), *Saeculum, dincolo de nostalgie*, (2006), *Amintirile unui școlar de altădată* de Ion Pop Reteganul (2006). Este premiantul concursului Național de proză și critică „Liviu Rebreanu”

Bistrița 2002, iar în 2004, la București, primește ordinul Meritul cultural în grad de Cavalier.

Observați un scriitor deosebit de fecund. Astăzi vine cu volumele *La noi* în care spune: „Am încercat de fiecare dată, în orice spațiu unde m-am oprit, alături de români, să-mi întemeiez o diafană locuire de suflet și spirit... Să simt, dacă e cald, cum e când e cald. Sau cum e când plouă. Să aud cum râd fetele, ori dacă bărbații sforăie. Să calc pe poteci, să contemp lu norii și dealurile. Să mănânc un porumb fiert. Să văd cum e sărăcia, modestia, îmbuibarea, prostia, speranța ori blazarea. Să gândim împreună despre vremea de mâine, povestind învăluiri în nedumeriri și speranțe,

în doruri și taine”. Deschizând această carte vei observa că nu ai a face cu note de călătorie, ci de ședere. „M-au interesat pretutindeniile românești, fie cele din jurul României, fie de peste țări și mări. Sunt preajme care nu ar avea consistență, justificare, motivație, fără raportare la această corolă matricială pe care am numit-o *La noi*”.

Veți vedea că scriitorul Cornel Cotuțiu știe mai mult să dea decât să primească. Descoperă cu delicatețe extraordinarul de acolo de unde nici nu ne așteptăm. Citind, rămânem impresionați să aflăm extraordinarul, aproape sub nasul nostru. O întreprindere între tehnica reportajului, uneori dublată de gazetarul care știe să facă din scrisul său o stare de spirit, uneori o simfonie de cuvinte care se vor unele pe altele; să vezi lucrurile cu un ochi versat în detalii semnificative. Nu pot să spun că este o carte de reportaje, ci mai degrabă este o carte de publicistică de bună calitate, pentru că scriitorul imprimă scrierilor sale o parte din sufletul său. Aceste locuri, despre care vorbește, le zgârie cu istoria lor; pe acești locuitori îi descrie în diferite situații: acasă, la muncă, înconjurați de vecini, reușind o adevărată sociologie. Știe să descopere fascinantul, acolo unde s-a aflat de la bun început. Întâlnirile dintre personaje și contextul acestor întâlniri îți creează senzația de magie, fenomen greu de definit și interpretat. Pentru aceste câteva considerente, cartea se citește cu ușurință, cititorul găsind orizontul înțelegerii în această sferă plină de sensuri. Nu întâmplător autorul este Membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România și Membru al Uniunii Scriitorilor.

Cartea începe cu un preambul; călătoria de la Giula unde au participat scriitorii

bistrițeni: Ioan Pinte, Olimpiu Nușfelean alături de autor, fiind invitații Centrului de Documentare și Informare al Autogovernării pe Țară a Românilor din Ungaria, simpozion găzduit de Liceul „Nicolae Bălcescu” din Giula. La acest simpozion au participat 20 de scriitori, oameni de știință, cultură, universitari români din Ungaria, România, Serbia și Ucraina. Pe fațada unei clădiri oaspeții noștri descoperă inscripția „între anii 1948-1981 aici a fost sediul liceului cu predare în limba română – N. Bălcescu”. Din 1981 pe tablourile de absolvire lipsește cuvântul românesc, de ce? „explicația este la îndemâna oricui”, conchide autorul. Iată ce elegant un român din România se interesează de românii din Ungaria. Giula are o populație de 40 de mii de suflete din care $\frac{1}{4}$ sunt români, existând cinci publicații românești. Populația de aici este o una știutoare, dar nu vorbitoare de limba română. În aceste locuri a trăit ca ofițer L. Rebreanu, unde funcționează publicația „Foaia românească”. Aici și-l închipuie pe blondul și elegantul român de pe Someș, Liviu Rebreanu, și unde-și proiecta volumul de nuvele *Scara măgarilor*. „Cum să te afli la Giula și să nu dorești să treci pe lângă cazarma care găzduia odată regimentul regal maghiar 2 de honvezi?” La plecare remarcă cutia poștală care era vopsită în culorile tricolorului unguresc la care se gândește: „închipuiți-vă prieteni, că i-ați trimite tânărului nostru locotenent o scrisoare. Ce i-ați scrie? Așa-i că este o întrebare frumoasă? I-ați scrie că noi românii într-o jumătate de secol am avut 5 Imnuri de Stat, pe când poporul vecin, același Imn de 150 de ani încoace”. Norocul că cei doi scriitori Cornel Cotuțiu și Ioan Pinte au fost găzduiți de poetul Gaál Aron, o internațională de spirit și cultură. Toate acestea se petrec la 120 de ani de la nașterea lui Liviu Rebreanu. Sărbătorit în locul unde a poposit și unde scriitorii bistrițeni au prezentat volumul 23 din *Opere* – Rebreanu. Scriitorul Cotuțiu își încheie entuziasmul cu remarca adresată ghidului Vasile Gurzău „am văzut destule semne pe aici, că sunteți atât de sub ei, încât până la urmă nu veți mai fi deloc, decât niște foști Vasile. Niște foști Vasile mioritici”. Vorbește apoi în

„metonimii” de banatul sârbesc, despre cele 36 de sate pur românești la sud de Dunăre care creează Valea Timocului; despre această comunitate uitată, fără intelectuali, comunitate fără istorie oficială, dar cu memorii familiale extrem de eficiente. Continuă cu Basarabia, ca „orizont al lacrimii răzvăntate” – un omagiu adus spațiului românesc, altfel decât celelalte provincii. Basarabeanul descoperă în Transilvania un peisaj asemănător, ondulatoriu „deal-vale” cum ar spune Blaga.

Aș încheia cu versurile lui Gheorghe Pituț: „La noi un om e ca o casă/ Pe deal o casă-i ca o țară/ Și țara seamănă c-o masă/ a cerului înalt de vară”. Scriitorul este magnific în arta de a crea medalioane, cum este cel dedicat Valeriei Dascăl. Se mută apoi cu prospețimi mai iuți la Viena unde arată „că-i atâta minte în jur, dar oamenii aceștia își dau seama rar căci mai e nevoie și de suflet” unde face un comentariu aparte vizitând biserica Sfântul Augustin, numită de vienezi „Biserica Inimilor”, neuitând să amintească că aici s-a produs căsătoria lui Napoleon cu Maria Luiza și a lui Franz Joseph cu Elisabeta (Sissy) și cripta aflată în turnul bisericii cu 54 de inimi „o cochetărie pentru posteritate”. Aici autorul istorisește o poveste cum că peste ani, fiul Mariei Tereza „săvârșea o lungă și obositoare inspecție la regimentele grănicerești din marginea carpatică a Imperiului, când la Salva se adresa românilor «Salve, Romuli, Parve, Nepos», adică «Fii salută mică nepoată a lui Romulus»”. Locuitorii Vienei își prețuiesc până și toaletele publice – conchide autorul. Iată, deci, meticulozitatea; majoritatea vorbesc despre teatru, case istorice, palate, pe când autorul nostru înregistrează și locurile mai puțin cunoscute, dar fără de care nu se poate. Vorbind de palatul Mariei Tereza, având 16 copii, le-a construit în palat 1441 odăi și dependințe. S-a calculat că palatul poate găzdui o armată de 10 mii de combatanți. Privind însă „timpul peste umăr, constat că i-am stricat Valeriei Dascăl bucuria de a mă purta prin Viena ca pe un drum spre sine însăși. Și mă gândeam la un altădată reparatoriu”.

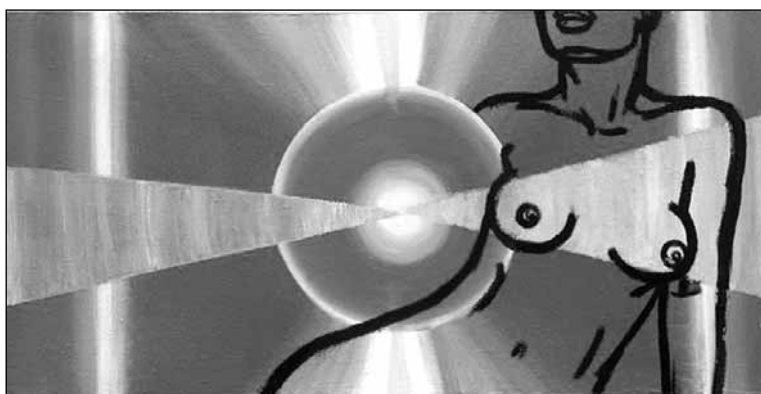
Un subcapitol din *Metonimii* ne poartă pe continentul unde „democrația e atât de

plină de sine”. Sosește pe continentul american în aprilie cu zăpadă, cu viscol, cu frig, ceea ce nu-i împiedică pe românii stabiliți acolo să-și respecte tradițiile convenite în colectivitățile lor cum ar fi balul primăverii la care tânăra Anda îl întreabă pe autor: „oare dacă am celebrat-o, o să vină primăvara?” Autorul se convinge că „românii tânjesc după țara lor, după familie și prieteni. În raport cu viața de pe continentul american, fără să creeze o antiteză, C. Cotuțiu vorbește de românii din Chișinău, Grecia, Croația, Italia. „Mi-am propus să ofer date și fapte care se comentează de la sine, prin ele însele... Unde e românul e și frumusețe”. Poetei Doina Popa și preotului Ioan Mihuț, care a reușit să ridice la Waren (Michigan) cea mai mare Catedrală Ortodoxă română de pe continentul nord-american – le dedică un spațiu mai amplu. Pe pământ canadian, la Hamilton (Ontario), grație Asociației Culturale „Pământ Românesc”, înființată de românii din exil în 1957 – o întâlnire cu bustul lui Eminescu din fața catedralei, ridicat în 2006, apoi „Rotonda Scriitorilor români din exil”. Bustul de pe pământul american este creația sculptorului Aurel Contraș pe care mai ales nășăudenii îl cunosc pentru bustul Veronicăi Micle. Pe rotondă, în margine de pădure, un alt bust al

lui Eminescu (dintre cele 3 din continentul nord-american) și poate cel mai reușit creat de Nica Petre, o sinteză între sculpturalul renașcentist și modernitatea brâncușiană. Credința creștină și dragostea pentru cultura originală sunt doi dintre factorii coagulanti (spune autorul) care cultivă și ocrotesc unitatea comunității românești. Din informațiile dobândite de la familia Popa (poate poeta Doina Popa) un gând bucuros și optimist „ce minunat e că atunci când ieșim de la Sfânta Liturghie, noi, dar mai ales tinerii, cuprindem cu inima ușoară chipul lui Eminescu”. Despre *La noi* și cărțile lui Cornel Cotuțiu, altfel de scriitură cu care suntem obișnuiți – „o gândire împreună despre vremea de mâine”.

Aș încheia cu un citat existent în cartea *Zbor alb în picături de rouă* a Doinei Popa (româncă, colaboratoare la *Curentul Internațional*, Detroit – amica talentatului prozator Cornel Cotuțiu), aparținând filosofului indian Osho: „Ori încotro căutați – în norii cei albi, în stelele nopții, în flori, în curgerea unui râu – ori încotro căutați, căutați misterul. Și oriunde îl aflați, meditați asupra lui”.

Cornel Cotuțiu, prin cele trei volume *La noi*, ne propune o meditație adâncă despre lume și mister ca rost existențial.

Exerciții cu iepurași

Florin CARAGIU

călătorie în inima nopții

acest copac julit e semnul unui vis
în care setea s-a topit.
fața ta a absorbit lumina din jur:
ești poezia acestui lac,
inima-i o mică bucată de piatră
pusă în colțul ușii,
cât să intre soarele căraș.
ești căsuța de lemn în care luna crește.

*

tineri pedalează în noapte și ne depășesc
în viteză, sub stelele ascunse în pielea rece
a cerului. ne oprim des. timpul
înfășoară aceste spații pe care le umplem,
părăsindu-le. cămașa albă, fără guler,
a nopții alunecă peste lac. tăcut
pășesc în fața ta, ca o lebădă neagră
ce-și frânge, în adânc, gâtul.
voci se pulverizează în jur, sub tirul apei
țâșnite-n văzduh din sâmburi de piatră.

*

călătoresc în inima nopții. calc pe o spinare
de apă
până ce-i trosnesc oasele și o toropeală
plăcută
cheamă vietăți din adânc. ca printr-o lupă
văd satul prăbușit într-un punct și ochii
în care întunericul se scaldă zămislind forme.
gura deschisă a lunii absoarbe țipetele
copiilor,

pielea străbătută de contururi fine e o hartă
a lumii.
sunt un ținut locuit de mici animale
de povară –
aceste gânduri ce mor la lăsarea nopții,
sub greutatea unei strângeri de mână.

*

vreau să te văd.
floarea îți bea din mâini –
frunze de mentă am adus
și izvorul închis într-o sticlă.

ochii se freacă de nervurile
zdrobite în somn și între lucruri albe
visezi la o jumătate de oră
în care viața lăsată să curgă
înundă acest viitor ce ne ține în viață.

*

**Poezia
Mișcării literare**

știința mea e să văd
cele ce vin dindărătul ochilor
și se depun pe imagini
mișcându-le, ca pe dunele aurite
ce îngroapă călărețul pe cal:
ca o piele nouă cresc
pe acest abur ce dezleagă mintea
serile înmiresmate de venirea ta.
după o zi de luptă înverșunată
cu palete de vânt, teaca nopții
înghite lama sclipitoare a văzului.

și totul seamănă cu o întoarcere
de neexplicat într-un loc
unde n-am fost nicicând,
cu neliniștea orbului ce palpează
un lucru încă însuflețit
de căldura unei atingeri.

*

ca o rață pe apă luna plină alunecă
și rămâne încurcată în crengi deasupra-le
– un răspuns la o rugă uitată? –
pe când șoldul aidoma cu al unor secerători
se leagănă. ce seceră ei, îndrăgostiții,
dacă nu acest rod pe care-l seamănă fețele,
ce-n străfulgerări se preschimbă, după care
îndelung nemișcate rămân? ce auz le e
șoaptelor tobogan? stau la o masă și gustă
unul răcoarea, altul căldura, și fiecare
simte că timpul curge de sus în pahare.

Sărut în alb și negru

Vasile GOGEA

Două proze ținute „la păstrare” treizeci și cinci de ani!

„Notă explicativă”

În propriul *Dosar de Urmărire Informativă* (D.U.I. 3357, Obiectiv „Oșanu”) se păstrează, pe lângă note informative, materiale de sinteză, planuri de măsuri, și stenograme ale unor convorbiri telefonice ale „obiectivului” sau soției acestuia, transcrieri ale unor scrisori expediate ori primite dar, surpriză, și *două texte literare* de care uitasem complet. Este vorba despre două *brouillons* de proză. Îmi amintesc acum, că în acea perioadă începusem să experimentez o formulă „contrapunctică” de proză scurtă, în care glisarea neexplicată a situației sau personajului dintr-un loc sau timp în altele era o expresie a influenței lecturilor din *Mircea Eliade*. Mă îndoiesc că „specialiștii” *Securității* au avut „organe” să detecteze această influență, deși, oricum o acuzau fără nici o nuanțare, masiv și „nediscriminatoriu”. Una dintre „povestiri” a fost folosită de mine, mai târziu, în construcția romanului *Scene din viața lui Anselmus (Bătrînul și apa)*. Cealaltă, însă, (*O țigară*), a rămas cu totul în uitare, părăindu-mi astăzi mai surprinzătoare și mai proaspătă decît, probabil, o voi fi socotit-o în

1976, cînd mi-a fost confiscată. (La percheziția de atunci mi-au fost „ridicate” mai multe manuscrise. N-am primit înapoi decît o parte. Ca, de altfel, și din cărți.)

(Re)citindu-le acum, în corelație cu aprecierile din „*notele de sinteză*” ale *Securității*, nu pot să nu mă întreb unde era „*caracterul lor necorespunzător ideologic*”, în ce a constatat gradul de pericolozitate care făcea necesară punerea în mișcare a unui întreg mecanism pentru „*a preveni apariția lor*”. Singurul adevăr cert pe care îl am la dispoziție acum e că „*prevenirea*” a reușit deplin. N-am putut să public o carte de autor decît după *Revoluția din Decembrie 1989*. Dar, „*trenul*” generației mele era deja departe! Mie îmi mai rămînea posibilitatea folosirii unei *dre-zine*! Ceea ce fac pînă azi!

**Proza
Mișcării literare**

Dar, hai să ne imaginăm că ne aflăm la o ședință a *Cenaclului Echinox*, în Sala *Shakespeare*, la *Filo*, în primăvara anului de grație 1975... Citește: „*Obiectivul*”... (V. G.)

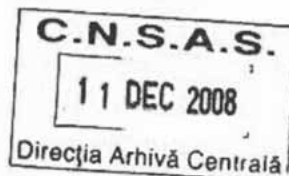
"Bătrînul", cum îi spunea toată lumea, nu era decît un pensionar singuratic despre care s-ar putea spune eventual că era morocănos fără a fi însă şi ursuz, un om care îşi avea şi el, "păsărica" lui. Sau, mai bine zis, cactusul lui. Asta pentru că, mai ales după trecerea lui lipsită de martori din lumea celor care cuvîntă, nimeni n-a simţit prea bine ce se întîmplase de fapt.

"Bătrînul" fusese măturător în port o viaţă întreagă, adică vreo treizeci şi ceva de ani, timp în care n-a încetat niciodată să viseze că va ajunge odată şi-odată un adevărat lup de mare. Drept care, le-gase o sumedenie de prietenii cu marinari dintr-o grămadă de locuri ale pămîntului ştuia pe care se putea naviga atît de frumos, fără teama de a te pierde. O sănătate de taur i-a permis să participe, de-a lungul vie-ţii, la mai toate marile destrăbălări marinăreşti din care nu rareori ieşea cu barba zdravăn scărmanată, după ce de obicei, trăia cîteva ore emo-ţia unui eventual botez al lui Poseidon, poate chiar a doua zi. Cînd, cî-te un cunoscut îi aducea aminte: "Iar te-ai îmbălsămat, Bătrîne!", el mor-măia doar: "Cu apă de ploaie, cu apă de ploaie." Putea fi văzut, aproape în toate zilele, la capătul dîgului, în pelerina lui de cauciuc albastru-decolorat, scrutînd marea încordat, dar semet în aşteptare. Marea cheamă la ea, doar să o ascultî, doar să o ascultî... Toată lumea ştia: Bătrînul aştepta apă pentru colecţia lui, unică în lume, de sticle cu apă din toa-te mările şi oceanele lumii, o colecţie pe care nu mai ştia nimeni cînd şi cum şi-a încheşat-o, poate i-o făcuse cadou marea în una din lungile lui zile de veghere pe dig. Zbuciumul mării, această incomparabilă dorin-ţă de revărsare dincolo de velul pe care nu şi-l poate înstrăina, acest plîns molcom şi adînc, stît de adînc încît putea veni de oriunde, aceas-tă forţă interogatoare ce-şi pierde răspunsurile pe plajele pustii ale a-tîtor apusuri ale aceluiaşi soare, acestea toate oare, voia să le adune Bătrînul? Nu s-ar zice, pentru că firea lui era uscată ca un peşte sărat şi singura lui grijă era, sau părea să fi, cactusul acela fantastic care-l umpluse aproape întreaga cameră cu lame lungi, ceruite, pline de ţepi ve-ninoşi. Oricine, în afară de Bătrîn, s-ar fi simţit cel puţin stînjenit cu acest mortor colosal al deşertului, în cameră. Cactusul creştea văzînd cu ochii, ameninţînd să spargă odaia strîmtă şi sărăcăcioasă, şi cu toate acestea nimeni nu-şi amintea să-l fi văzut vreodată dînd măcar semne că ar înflori. Bătrînul îl stropea de două ori pe zi, cu apă din aceleaşi sticlu-ţe: la amiază, cu apă din "Marea Roşie" şi seara, cu apă din "Marea Mediterană". Îi plăcea uneori să spună, mai ales proprietăreii care se intere-ssa mereu de colecţia lui de apă de cînd, nu se ştie cum, se îndredinţase ea că apa din "Marea Caraibilor" ar fi un leac minunat pentru reumatismul ei, că, în fiecare sticlută, în funcţie de locul, ziua şi ora cînd a fost colectată, apa conţinea o cantitate de lumină şi căldură solară, de putere de viaţă diferite. De aceea cactusul trebuia hrănit după o anumită reţetă.

Proprietăreasa aproape se obișnuise cu acest ritual și asista uneori, plină de mirare, la oficierea lui.

După dispariția Bătrînului a încercat să continue ea acest joc de-a cactusul, cum îi spunea bizerul ei chiriaș, fără să creadă în el și fără nici un rezultat. A aflat apoi că, în realitate, Bătrînul o mințise tot timpul, pentru că ducînd sticlutele pentru a le analiza conținutul la un laborator, i s-a spus că nu era în ele decît apă de la robinet, apă potabilă. "Apă de ploaie." Nu putea înțelege de ce, acest Bătrîn ce-i drept puțin cam trăznit dar cumsecade și uneori chiar curtenitor, o mințise atîta timp, pentru că niciodată nu i-a făcut scene cînd aducea femei scasă și i-a făcut totdeauna rost de sticlute cînd a rugat-o, fără să-l încerce la chirie. La urma urmei, nici n-avea ce face cu nenorocita aia de sticlă cu apă din "Marea Caraibilor". O încercare sigur că n-ar fi stricată. Așa, nu i-a rămas altceva de făcut decît să radă etichetele de pe sticle și să le vîndă la centrul de achiziții. Poate că ar fi primit mai mult pe ele dacă ar fi spus că sînt sticlele din colecția Bătrînului. Poate că nu, pentru că lumea aflase că în ele nu era decît apă obișnuită, nimic altceva.

Ciudat a fost însă faptul că, cu toată străduința ei, cactusul a început să se usuce după ce a golit sticlele. S-a strîns tot deasupra pămîntului din care creștea părăind a descoperi abia acum, cu stupefacție, că nu crescuse nici pe nisip, nici pe piatră. Bătrînica, bîntuită de cine știe ce gînduri nevinovate, începu să creadă de-a binelea că apa pe care ea a aruncat-o era într-adevăr din mările și oceanele ce erau scrise pe etichete și, dintr-o ascunsă și tîrzie dorință de îndreptare, începu și ea să aștepte, zi de zi, vapoarele, pe dig...

Sub un cer de trandafiri

Il auzeam aproape în fiecare dimineață, înainte de revărsatul neștiut al zorilor, cum își mișca căruciorul cu grătarele cu sticle de lapte, cum se oprea din când în când la câte o poartă, cum o deschidea. Apoi strada era din nou pustie, așa o auzeam eu din cameră, cât timp omul își făcea datoria: lăsa o sticlă, sau două, sînt și oameni care consumă chiar și trei-patru litri de lapte pe zi, lua sticlele goale și ieșea. Si-și împingea căruciorul mai departe, fără ca nimeni să știe.

De data aceea, mă ajunsese omul cu laptele nescormit, cu lumina răspîdită artificial și inegal în cameră, și nu știu ce voce, de unde venită, i-a spus să încerce că va avea noroc. Si, în plină noapte de iarnă, la puțin zile de petrecerea anilor, am avut dintr-o dată senzația că fereastra aburită îmi ascunde ceva. Curios, m-am ridicat de la masă și am deschis-o. - Bună dimineață!...(De?...)...știți, nu îndrăzneam, la ora asta, dar am văzut lumină...ce-i drept, am mai văzut lumină și altundeva, dar...am tras la sorti...(Ninge!?)...da, știți, n-aveți cumva o țigară?... (Cum să nu, cu plăcere)...știți cum e în asemenea situații...vă mulțumesc și, scuzați...

S-a dus mai departe fumînd cu voluptate, ochii îi ardeau de rușine dar mine ținea cu o gingășie crispată țigara. I-am dat o țigară fără să-l întreb nimic, fără să știu nimic despre el. I-am dat-o pentru că mi-a cerut-o. Dar, poate că el mi-a cerut-o tocmai mie pentru că știa ceva, ceva despre mine. Pentru a nu-l umili ar fi trebuit să-i cer și eu ceva, să-l întreb ceva. Dar n-am făcut-o, pentru că nu e decît un om care împarte sticle cu lapte altor oameni, dimineața, înainte ca aceștia din urmă să se urnească din paturi. Este și el un om, ca și mine, are și el o ocupație, obiceiuri, planuri, poate chiar o iubită, ca și mine. Probabil că avea și el visuri, sau, pentru că doarme mai puțin, are un singur vis. Altfel, ce anume îi dă putere să umble cu căruciorul acela după el, noapte de noapte, pe aceeași stradă, așezînd mereu și mereu sticle cu lapte în locul sticlelor goale, cu atenție, în liniște pe cît se poate, chiar și acolo unde știe că laptele nu e folosit decît la hrănirea pisicii care se bucură de toată grija bătrînei doamne, al cărei geam e închis și întunecat și care, probabil doarme, la ora aceea? Ce anume l-a tulburat, l-a bucurat sau l-a întristat, ce s-a întîmplat atunci cînd s-a hotărît să-mi ceară o țigară? Nu, de fapt, nu l-am ajutat s-o ceară, l-am lăsat s-o cerșească. I-am dat-o, dar ca pomană, nu ca împrumut cum ar fi vrut el.

Corina a rîs după ce i-am povestit. "Cum poți jigni un om pe care nu-l cunoști?" Dar de ce a rîs? Pentru că tînărul acela (era tînăr?) împărțea lapte? Pentru că, terminîndu-i-se țigările, m-a ales tocmai pe mine să-mi ceară, eu care rareori am destule ce să prind dimineața cu ele? Poste că nici nu avusese de loc, poste că nu avea bani. "Ce este, domnule? Ce bați la ora asta așa, să spargi fereastra? Vrei o țigară?, perfect, cumpără-ți. Pe mine nici măcar nu mă cunoști, și-apoi chiar admitînd că m-ai cunoscut din vedere, de unde să știi că sînt fumător? Bun, admitem că m-ai văzut pe stra-

128

dă fumînd, dar de unde să ştii decă mai am ţigări la ora asta? Vezi, vezi ce de motive să nu deranjezi? Dar după cum văd, nu eşti decît un biet distribuitor de lapte, un "lăptar". Bine, fie, uite, ia o ţigară, chiar două dacă crezi că astea te ajută în serviciu..." Nu, nu aşa. Şi, totuşi, cine era tînărul acela? Da, îl aud, aduce laptele. Sticlele sînt reci, mîinile îngheţate, n-are voie să spargă nici o sticlă, pentru că atunci, o pisică va rămîne fără hrenă o zi întregă. Afară trebuie să ningă, totul e alb, nu-l vede nimeni.

- Hei, hei omule! Mai vrei o ţigară? Mi-e cam urît să fumez singur... Alo, m-auzi?

- Cu mine vorbeai, tinere? Ce-ţi veni cu "mai vrei o ţigară"? Ca şi cum m-ai cunoaşte, ca şi cum ai ştii sigur că sînt fumător, ca şi cum, şi asta e culmea, sînta n-ar fi prima ţigară pe care mi-ai da-o! Culcă-te! Îţi spun eu, culcă-te şi lasă glumele că de data asta n-ai ghicit...

- Bine, dar...

- Uite ce e, fără derură, astea se fac de anul nou, de sărbători, de "Luna cadourilor" dacă-ţi place... Si-acum e vară, nu e decît o noapte de vară, în care un pensionar îşi lucrează cele patru luni la care are dreptul, pe an. Si, lasă-l, că nu-i bun, tutunul nu-i bun, îţi spun eu.

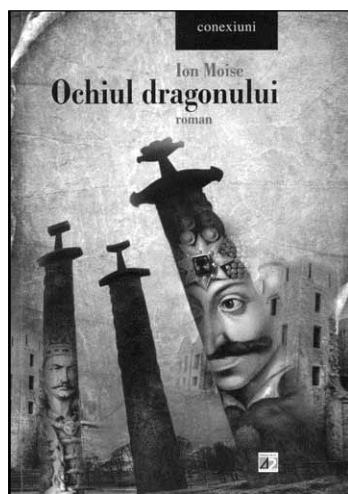
E vară! Avea dreptate, era vară... Era cald. Mîinile nu mai îngheţau pe sticle. Corina n-a mai fost, înseamnă, de mult pe la mine. Si totuşi, laptele tot în sticle şi tot înainte de revărsatul neştiut al zorilor se împărţea. Si poate la aceleaşi case, la aceleaşi pisici... Cineva însă plecase. Si timpul, şi timpul...

Cina

Vlad Țepeș c'est moi!

Andrei MOLDOVAN

Epoca dominantă pentru romanul istoric, romantismul, s-a stins demult. Sunt tot mai rare volumele de proză în care istoria și eroii ei sunt un refugiu din determinările aspre ale prezentului pentru a lăsa câmp liber excepționalului, dimensionat mai degrabă de

sentimentul puternic al autorului decât de alte considerente. Între timp, dominantă realistă a dat o altă șansă orientării romancierilor spre istorie, fie că realizează în contextul epocii evocate tipologii în repere ale veridicului, fie că tind să aducă istoria în prezent, în imediat, prin aspecte general umane. Să nu uităm că, între timp, s-au scris romane precum *Memoriile lui Hadrian* de Marguerite Yourcenar sau *Ulise* a lui James Joyce. O ancorare istorică puternică are și *Numele trandafirului* de Umberto Eco. Și asta ca să amintim doar câteva dintre cele mai vehiculate titluri ale genului, pentru că o listă ar fi foarte lungă. Distanța lor față de V. Hugo, Al. Dumas, W. Scott este mare și crește

mereu. Suntem aproape obligați să ne întrebăm, pe bună dreptate, ce mai poate aduce nou astăzi romanul istoric?

Comentarii

Este o întrebare pe care ne-o punem, chiar cu mai multe semne ale interogării, având în față romanul *Ochiul dragonului* de Ion Moise (Editura Paralela 45, 2011), evocând episoade ale vieții și domniei lui Vlad Țepeș. Autorul, la vârsta deplinei împliniri scriitoricești, a fost credincios, de-a

lungul unei întregi cariere, unei singure specii literare, romanului, deși a debutat în „Tribuna” (1968) cu o schiță, *Soarele*. Am spune că e firesc să fie astfel, pentru că avem de-a face cu genul cel mai complex, loc de întâlnire al tuturor formelor cuvântului, tentație și încercare totodată, dar și capcană pentru mulți autori. Fidelitatea prozatorului s-a materializat în câteva romane esențiale: *Orologiul* (1982), *Numai cu tine, omule* (1990), *Ploaia nopților de iunie* (1999).

Ochiul dragonului pare să fie cartea vieții sale. Evocând o perioadă istorică ispititoare, dar tulbură, vremea lui Vlad Țepeș, autorul nu rămâne în reperele tradiționale ale romanului istoric, așa cum au fost ele consacrate de romantici, dar evită cu abilitate și alunecările spre un modernism exagerat, de natură să surprindă prin abordare și formă. Ion Moise se menține într-un realism în care istoria se recompune, iar nota dominantă este dată de regăsirea ființei în înfățișările aparent diferite date de curgerea vremii.

Volumul se deschide cu o scenă de o cruzime de neînchipuit, la reședința sultanului de la Adrianopol: execuția unor boieri valahi care au îndrăznit să treacă Dunărea pentru a-și redobândi bunurile jefuite de cetele de prădători turci. Rostul unei astfel de scene este de a oferi imaginea unei lumi înfricoșătoare, dinspre realitățile otomane, probabil ca să echilibreze (în plan estetic) sau să justifice (într-un plan al raționalului) personalitatea nemiloasă a unui voievod intrat astfel în legendă: „La un semn, acolo, pe butuc, rând pe rând, câte unul murea tăiat în două. Paloșul cădea apăsător peste trupul gol, încovoiat ca un arc. Harapul îi despica mașinal, fără grabă, cu siguranță de maestru. Sângele țâșnea din zeci de artere și din când în când slujitori mascați îl ștergeau, cu mișcări repezi, mânuind niște cozi lungi, prevăzute cu ștergare mari,

absorbante. Apoi dispăreau pe o ușă dosnică, tot atât de repede cum au intrat. Victima nu murea deodată. Gura i se crispa într-un rictus hidos și ochii priveau un timp oarecare propria-i moarte. Picioarele și mâinile se scuturau în convulsii nervoase până când, în sfârșit, intrau lent, treptat, într-o poziție imobilă, flască, înțepenită. Peste ochi, peste cele două jumătăți de trup, se așternea lent și greu umbra de plumb a morții.” (I. M., *Ochiul dragonului*, p. 9) Scena continuă astfel cu înfricoșata moarte a spătarului Stancea, de domeniul fabulosului, menită să anuleze granița dintre realitate și legendă. Nu e lipsit de interes să spunem că la toată povestea asta asistă, în suita sultanului, doi frați adolescenți, la vremea aceea ostatici la Înalta Poartă: Radu, zis și Cel Frumos, și Vlad, viitorul domn. Romanul se va încheia cu o scenă similară, dar de astă dată ordonată de voievodul Vlad Țepeș. Scenele sângeroase se generează una pe cealaltă, ceea ce înseamnă, într-o accepție a romancierului, că răul este cultivat, întreținut.

Textul are fluiditate și o notă de vioiciune prin dese schimbări ale cadrului, prin compunerea frecventă a noi peisaje istorice, ale aceluiași timp firește, lucru ce oferă iluzia unor schimbări de perspectivă. Binevenită și ea! Un episod, pe cât de consistent, pe atât de viu, este acela al nunții de la Reusenii, în timpul căreia este ucis domnul Moldovei, Bogdan II, de către fratele său, Petru Aron, pentru a-i lua tronul. Fiul domnitorului, Ștefan, precum și vărul lui, Vlad, scapă printr-o fugă cu peripeții. Există în toate astea și tonalități sadoveniene, dar ele se resimt mai degrabă în fluiditatea și arhaicul frazei, nu în haina legendară a povestirii, pentru că fabulosul lui Ion Moise nu este altceva decât o redimensionare a realului, a veridicului.

În plus, autorul *Ochiului dragonului* are un umor cu totul aparte, marcat de ironie fină și subtilitate, dozate cât este nevoie să se vadă că nimeresc mai mereu ținta: „De mai bine de două săptămâni, Gheorghe Brancovici zăcea într-o mică încăpere, e adevărat, nu chiar ca în temniță, dar, oricum, nu departe de ea, neavând voie să iasă, să vorbească cu nimeni,

decât cu căpitanul cetății, Mihail Szilagy, care îl vizita în fiecare zi, la un ceas al dimineții, îl întreba de sănătate, ca, apoi, să-și vadă de treburile și să-l lase iar pradă singurătății. Părea surd la proteste, la oferte, la furiile lui nocturne când, amețit de băutură, avea obiceiul să urle și să arunce cu câinile de alamă în ușa grea, ferecată, a chiliei. Doar Balla, milostiv și sentimental ca orice bețiv, îl ghiftuia tainic cu mâncare și băutură, dar nu îndrăzneala să se întindă la vorbă cu el. Se temea de căpitan ca de dracu’. Totuși, jinduia la pungile de răscumpărare ale despotului sârb și-i lăsa, seară de seară, cu acceptul tacit al străjilor, câte-un urcior plin cu vin roșu, din cel mai bun, de Tokay. În felul acesta, ai zice că despotul nu ducea o viață chiar imposibilă.” (*Op. cit.*, p. 384)

Toate cele spuse până aici ridică în mod necesar o întrebare: cât romantism mai păstrează Ion Moise în romanul său? Interogația nu poate să rămână retorică de vreme ce avem de-a face și cu jurăminte pe spadă, cu uneltiri, capcane, atentate și femei fatale, situații limită din care se iese miraculos. Cred că romancierul păstrează atâta romantism cât s-a sedimentat în propria-i ființă. Om al prezentului, al clipei de azi, autorul nu se lasă condus, dominat de instincte romantice, dar nici nu este atât de ipocrit încât să ascundă că ele sunt o componentă, într-o proporție nu doar tolerabilă, ci și necesară a propriei sale ființe. Conținutul volumului relevă întocmai toate astea. Respirațiile romantice sunt însoțite de cele mai multe ori de pagini analitice elaborate cu

grija cu care urmărești o experiență de laborator. În felul acesta, ele nu ajung să definească romanul, ci îi conferă un pigment binevenit, textul având toate atributele unei opere realiste, cu o manifestare de modernism moderat.

Originalitatea romanului lui Ion Moise constă, însă, în capacitatea autorului de a-și asuma istoria, cu atât mai mult, cu cât romanul este scris la persoana a III-a. Mai întâi o face din postură de martor, de observator, dar și de comentator, trădat mai cu seamă când se lansează în importante reabilitări de natură culturală ale personalității voievodului Vlad: „La curtea lui Mahomed, principele Vlad a avut parte de dascăli renumiți aduși din Bagdad și Cairo, ca și din Bizanț, care l-au învățat să scrie și să citească bine în greacă, în italiană și sârbă, iar în Ardeal a prins repede latina, germana și maghiara. Citise mult până spre 25 de ani cărțile istoricilor Herodot și Manases, dar și

cele sârbești ale lui Ștefan, primul încoronat, cea a arhiepiscopului Sava și a lui Domentian, egumenul mănăstirii Hilandar. Studiase besychasmul propovăduit de Grigore Palmas, cântecele lui Thodos și lucrările gânditorului Hrisoloras. Își desăvârșise cultura în Italia și la Buda unde zice-se că se amuzase mult de cântările de dragoste ale trubadurilor nemți și unguri pe motivul că, prea tineri fiind, nu cunoșteau iubirea. Cântările lor rămâneau undeva la suprafață, seci, fără suflu, trubadurii părând niște mașinării reci care au învățat pe de rost câteva fraze lungi, versificate, acompaniate la cobză.” (*Op. cit.*, p. 331) Sunt totuși detalii, dar personajul ce domină romanul, acela al cărui nume avea să fie confundat sau identificat cu al legendarului și sângerosului Dracula, crește într-o construcție în care autorul se zidește pe sine pentru a-i da viață și durabilitate, astfel încât ar putea spune cu îndreptățire, luând modelul lui Flaubert: Vlad Țepeș c'est moi!

Afară din imagine

Coordonate ale imaginarului la Mircea Eliade

Anastasia DUMITRU

Numele lui Gheorghe Glodeanu mi-a devenit cunoscut în perioada documentării pentru disertația de doctorat (versiunea publicată *Ipostaze ale fantasticului în proza lui Vasile Voiculescu*, Editura Universitară, București, 2011). Atunci am citit cărțile directorului revistei *Nord literar: Fantasticul în proza lui Mircea Eliade*, Editura Gutinul S.R.L., Baia Mare, 1993; *Mircea Eliade. Poetica fantasticului și morfologia romanului existențialist*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1997; *Coordonate ale imaginarului în opera lui Mircea Eliade*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001.

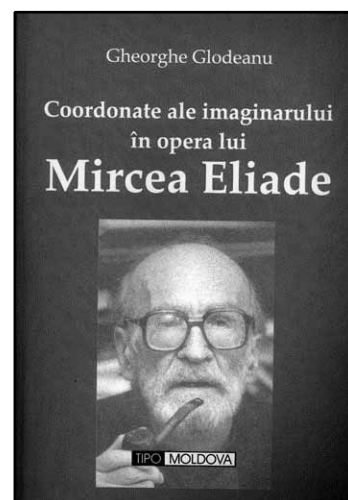
De data aceasta ne vom referi la ultima carte amintită a profesorului de la Baia Mare, reeditată și adăugită, Editura Tipo Moldova, Iași, 2009. Autorul aduce două argumente pentru a motiva prezenta reeditare, atât datorită receptării favorabile, cât și din nevoia de a-și sincroniza investigația cu noutățile din sfera fantasticologiei și a cercetării operei lui Mircea Eliade. Masivul volum de 407 pagini este structurat în trei ample capitole: *Poetica fantasticului*, *Morfologia romanului existențialist*, *Fascinația autoficțiunii și a corespondenței*.

Cartea debutează cu *Reperete unei biografii de excepție*, unde precizează printre altele că data nașterii lui M. Eliade nu este 9 martie, ci 13 martie 1907. Tot aici este sintetizată evoluția literară de la interzicerea autorului în epoca socialistă până la „valorificarea explozivă a unei moșteniri spirituale de excepție.”¹

În subcapitolul *Teoreticieni ai fantasticului* sunt enumerate cele mai reprezentative studii și autorii lor. Fantasticul este unul dintre conceptele care au fost puse în discuție în ultimii ani tot mai mult de către cercetătorii literari sau de către alți teoreticieni preocupați

de domeniile umaniste. Atenția acestora cade asupra genezei și evoluției termenului de fantastic. Definirea fantasticului a fost și rămâne în continuare o problemă nesoluționată, fiind terenul unor reale controverse între specialiști. Referindu-se la dificultatea definirii fantasticului aseamănă termenul cu cel al poeziei. „Este foarte simplu să arătăm cum este literatura fantastică, dar nu ne prea vine la îndemână să spunem ce este ea.”²

Teoreticienii trec sau nu probele sisifice în demersul de teoretizare a acestui concept care scapă încorsetărilor pentru că fantasticul reprezintă spațiul ambiguității. Cercetătorii literari nu au căzut de acord asupra delimitării terminologice a acestor termeni de mare complexitate. Gheorghe Glodeanu, deși nu intenționează să aprofundeze fantasticul, îi enumeră pe cei mai valoroși exegeți: Tzvetan Todorov, Roger Caillois, Louis Vax, Marcel Brion, Marcel Schneider, Howard Phillips Lovecraft. Ultimii patru cercetători citați insistă asupra efectului terifiant al fantasticului. Lovecraft a consacrat o lucrare supranaturalului în literatură³, unde menționează importanța creării unei atmosfere specifice în literatura fantastică. Nu contează atât intriga cu structura și mecanismele ei, cât *intensitatea tensiunii emoționale* pe care ea o provoacă. Acesta este motivul care face din sentimentul de frică un criteriu esențial în delimitarea fantasticului. Amintește de studiul lui Marcel Brion, *Arta fantastică*, unde insistă asupra

caracterului proteic al „formelor în care neliniștea seculară a omului, hăituit de spaimă și de frică, a proiectat imaginile anxietății sale, încercând poate astfel să se elibereze de ele, și chiar în anumite cazuri, să le exorcizeze”.

Gheorghe Glodeanu consideră că teoriile autohtone ale fantasticului nu sunt cu nimic mai prejos ca variantele „de import.” Aduce mai multe argumente, în acest sens, precizând rolul unor cercetători români: Sergiu Pavel Dan, *Proza fantastică românească*, București, Editura Minerva, 1975; Adrian Marino, *Dicționar de idei literare*, București, Editura Eminescu, 1973, cap. *Fantasticul* sau Ion Biberi. Adrian Marino abordează fantasticul drept o *categorie estetică* având multiple conotații, particularitatea comună fiind ideea de *ruptură* intervenită în ordinea semnificației, iar Ion Biberi susține că fantasticul este o *atitudine mentală*.⁴ Neacceptând opinia autorului *Dicționarului de idei literare*, „că nu am avea o literatură fantastică propriu-zisă, amintește de Mircea Eliade, „creatorul unei originale teorii despre literatură fantastică, un remarcabil practician al genului.”⁵ Concluzia subcapitolului *Teoreticieni ai fantasticului* este că fantasticul este variat, are o multitudine de aspecte sub care el se poate manifesta. Tocmai această multitudine de aspecte pe care le îmbracă fantasticul face dificilă delimitarea lui exactă, nefiind posibilă emiterea unei definiții universal-valabile care să înglobeze varietatea și multitudine de aspecte sub care el se poate manifesta. Definiția ideală a fantasticului nu a fost găsită și este puțin probabil să se găsească una vreodată, care să cuprindă esențialul, formulat într-o frază. Așa se explică apelarea la metafore-simbol „fantasticul se înscrie în zodia lui Proteu”⁶.

Scopul autorului cărții *Coordonate ale imaginarului în opera lui Mircea Eliade* nu este să insiste mult asupra „elementelor de noutate, defectelor și a eventualelor deficiențe ale diferitelor narațiuni legitimize care consacrate fantasticului,” preferând „în locul unui studiu pur teoretic, munca pe text, metoda productivă, în măsură să dezvăluie sensurile adânci ale prozei lui M. Eliade,” așa cum

anunță criticul.⁷ Următoarea secțiune a volumului se axează pe *conceptul de literatură fantastică* în viziunea lui Mircea Eliade. Profesorul de la Baia Mare își documentează studiul din mărturisirile, interviurile și însemnările de jurnal ale autorului *Nopții de sânziene*, propunându-și să investigheze diacronic „puterea de seducție a imaginarului” asupra celui care avea să devină marele istoric al religiilor. Încă din anii copilăriei universul fantastic îl fascina, astfel scrie prima compunere școlară fantastică despre primăvară, apoi *Memoriile unui soldat de plumb*.

Gheorghe Glodeanu precizează că după ce perioada de ucenicie a lui Mircea Eliade a trecut, autorul „devine creatorul unei teorii originale despre fantastic, bazată pe *camuflarea sacrului în profan*, având la bază teoria *irecognoscibilității miracolului*.”⁸ Coordonatorul revistei *Nord literar* amintește de contribuția la impunerea sintagmelor de *teroare a istoriei*, de reliefarea diferenței dintre conștiința europeană și cea orientală. Mentalitatea europeană se definește prin referire la problema temporalității și a istoricității, a desacralizării, iar cea indiană ne învață lecția libertății absolute, a ascezei. Ideea lui Mircea Eliade este aceea că evoluția științelor a dus în mod treptat la desacralizarea aproape totală a lumii, fapt ce explică dificultatea decodificării sacrului în banalitatea înconjurătoare. Cercetătorul continuă documentarea pentru a demonstra opinia creatorului nuvelei *La Țigănci* referitoare la importanța resurecției mitului din nevoia de căutare a noului și face mai multe conexiuni între teoriile lui M. Eliade și cele ale lui L. Blaga. Pentru ambii, mitul oferă un nucleu narativ care trebuie dezvoltat, fiind o cale a *ieșirii din timp și din spațiu*, a trăirii experiențelor decisive, a revelației, a permanentei căutări.

Exegețul evidențiază și dificultatea receptării prozei fantastice eliadești, precizând că „există la Mircea Eliade o plăcere borgeșiană de a-l rătăci pe cititor, de a-l purta astfel pe mai multe căi posibile, menținând astfel ambiguitatea textului”⁹. Lectorul parcurge o narațiune labirintică pentru a identifica sensurile profunde ale nuvelor eliadești. Vorbind despre creatorii de mâine, M. Eliade

recunoaște că numai acei scriitori vor trezi interesul cititorilor care vor reuși să răspundă pozitiv amenințării destinului. „Credința mea este că vor fi semnificativi aceia care vor anticipa soluțiile pozitive noi, astăzi greu de ghicit. Nici un nihilism al disperării, nici refuzul în absurd nu cred că ar fi soluția pentru a putea interesa oamenii care vor trăi peste cincizeci de ani. Cei care vor reuși să facă din amenințările morții un act de creație, ca în *Miorița*, aceea vor da un răspuns creator și geografiei și destinului istoric”, spunea M. Eliade.¹⁰ Gheorghe Glodeanu demonstrează că lectura se dovedește o formă de dominare și abolire a profanului, „exprimă o dorință de sustragere din fața destinului”¹¹, aducând argumente pertinente pentru a susține ideile marelui istoric al religiilor.

Pe lângă paternitatea asupra unor concepte și a unor metode de abordare a textului fantastic, Mircea Eliade rămâne unul dintre cei mai mari creatori de literatură fantastică. În acest sens, prin cartea *Coordonate ale imaginarului în opera lui Mircea Eliade*, cercetătorul universului fantastic reușește să aprofundeze conceptele lui Eliade bazându-se pe praxisul lecturii. După ce trece în revistă precursorii fantastului în literatura occidentală și română, aplică pe cele mai reprezentative texte eliadești noțiunile de timp sacru și timp profan, de stăpânire ritualică a timpului, de efect magic al memoriei personajelor căutătoare a paradisului pierdut etc. Sunt realizate unele paralelisme între opera prozastică a creatorului *Nopți de sânziene* și a *Pescarului Amin*, ambii având în sfera preocupărilor desacralizarea lumii, „îndepărtarea de forța magică a originilor duce la desacralizarea treptată a lumii”¹². Identifică accente comune referindu-se la Vasile Beldiman, cel care citește în stele, în drojdie de cafea, în boabe de porumb, în pietre și la solomonarii lui Vasile Voiculescu, eroii inițiați în cunoașterea tainelor prin magie. Aceste personaje sunt entități de tip mana, așa cum le numeam noi în cartea *Ipostaze ale fantastului în proza lui Vasile Voiculescu*.¹³

Gheorghe Glodeanu schițează o tipologie a eroilor lui Mircea Eliade: în prima categorie îi include pe inițiații, savanții sau

intelectualii din *Secretul doctorului Honigberger*, *Nopți la Serampore* sau *Ghicator în pietre*. A doua tipologie este alcătuită din eroii mediocri, de exemplu, Gavrilesco din *La țigănci*, Cucoaneș din *Un om mare* sau Iancu Gore din *Douăsprezece mii de capete de vite*; ei sunt puși să înfrunte niște situații excepționale cărora nu reușesc să le facă față. Ultima categorie este formată din personajul-autor din *Adio, Secretul doctorului Honigberger, Nouăsprezece trandafiri*.

Sunt interpretate simbolurile, miturile, temele și motivele centrale ale literaturii fantastice ale lui Eliade pentru a urmări o înțelegere adâncă și o depășire a realității prin acces la esențe și taine, prin abolirea terorii istoriei. N. Steinhardt, referindu-se la universul literar al lui Eliade, susținea „Ne aflăm așadar în fața unor aventuri cu aspect speleologic și rost ontologic, la capătul cărora stau stihiiile originare și tainele ultime. Fantasticul oriental (ortodox) este unul dintre sensurile majore ale operei lui Mircea Eliade”. Călugărul de la Rohia în cartea *Prin alții despre sine*,¹⁴ afirmă că sensul cade pe apofatic, pe taină, unde simbolurile luminii au menirea de a spulbera groaza și misterul nocturn, cu strigoi, cu tenebre etc. În acest sens, Gheorghe Glodeanu demonstrează aserțiunea amintită, aprofundează lectura și evidențiază semnificațiile mitico-simbolice.

Este știut că simbolul (*symbolon*) era la origine un semn de recunoaștere, un obiect tăiat în două jumătăți. Fiind un element de legătură, el unește elementele contradictorii și reduce opozițiile. Astfel, Gheorghe Glodeanu identifică simbolurile trecerii, pragurile, punctele dintre sacru și profan. Podul sau coloana reprezintă accesul la celălalt tărâm. Vehiculele, mașina, ascensorul, birja sunt semne itinerante ale semnificatului, ele au atribuții magice de trecere. Alte simboluri analizate sunt *Măiastra* sau *Coloana nesfârșită*, care întruchiează ascensiunea, care ne dezvăluie că în lumea profană este camuflat sacrul. Lumea aparentă, perceptibilă, comună tuturor, este totuși diferită pentru fiecare, de aceea eroii o percep diferit, simbolic. Copiii vor să se înalțe pe coloana infinitului, ei se află mai aproape de centru și îl percep calitativ diferit.

Artiștii sunt alți inițiați; de exemplu Brâncuși, în calitate de personaj, afirmă „am creat o coloană. Un stâlp. Stâlpul cerului, așa-i spuneau oamenii de pe la noi. Și când l-oi sprijini în nori, n-o să i se mai vadă capul.”¹⁵ Exegetul își continuă demersul și urmărește inițierea cititorului în universul fantastic nu numai din proză, ci și din piesele de teatru ale lui Mircea Eliade, evidențiind ruptura de nivel prin care să fie posibilă transcenderea spațiului profan, eterogen și pătrunderea în real. Se insistă asupra personajelor, asupra importanței rituale a trecerii având funcție separatoare a limitelor, ca pavază magico-religioasă. În cartea *Sacral și profanul*, cap. *Teofanie și semne*, M. Eliade susține că „pragul care desparte cele două spații arată în același timp distanța dintre cele două moduri de existență, cel profan și cel religios”. Așa se explică semnificația podului de la Cernavodă, a malului, a înălțimii, toate sunt hierofanii. De asemenea, este analizată și tăcerea, ca interdicție pentru a pătrunde în lumea tare, în lumea irevelatului.

Am amintit de paralelisme literare pe care le semnalează Gheorghe Glodeanu între M. Eliade și V. Voiculescu sau Lucian Blaga. Remarcabilă este asemănarea dintre *proiecțiile în universal: metamorfozele timpului la Jorge Luis Borges și M. Eliade* (titlul altui subcapitol), enumerând unele teme comune: „metamorfozele timpului, visului, mitului sau motivul luminii ca labirint, având un fundal metafizic adesea comun.”¹⁶ Eroii inițiați sunt depozitarii unei memorii excepționale, unul dintre ei mărturisește: „Eu singur am mai multe amintiri decât toți oamenii de când lumea e lume.”

Partea a doua a cărții, *Coordonate ale imaginarului în opera lui Mircea Eliade*, se intitulează *Morfologia romanului existențialist*. Gheorghe Glodeanu cercetează rolul poeziei autenticității amintind de adepții ei: Anton Holban, Mihail Sebastian sau Max Blecher, care descoperă „polemic limitele condiției umane”, optând pentru credibilitate, sinceritate, pentru viața nealterată. Scriitura confesivă este „reflex al libertății absolute de a fi sincer cu tine însuși,” așa cum susține Dinu Pillat.¹⁷ Exegetul face o incursiune în

naratologie, schițând caracteristicile acestui tip de literatură subiectivă, inclusiv limitele autenticității, considerată o antiliteratură din cauza mimetismului inferior. *Șantier* este considerat un jurnal intim sau un roman indirect. Exegetul aduce argumentele lui M. Eliade privind validitatea considerării acestuia ca fiind un roman indirect – „de ce ar fi roman o carte în care se descrie o boală, o meserie oarecare sau o cocotă – și n-ar fi tot atât de roman o carte în care s-ar descrie lupta unui om cu propriile sale gânduri, sau viața unui om între cărți și vise”¹⁸.

Romanul adolescentului miop este numit „cartea experiențelor spirituale trăite de omul aflat în plin proces de inițiere,”¹⁹ un Bildungsroman, o carte a cunoașterii de sine și a scrierii unui roman. Amintește asemănarea dintre autorul acestui roman și dintre Camil Petrescu privind tema condiției intelectului și a găsirii unui scop în viață. Dezideratul eroilor este ieșirea din impasul ratării.

Exegetul precizează că noțiunea de autenticitate echivalează la Mircea Eliade „cu o escatologie, cu o veritabilă doctrină a salvării”, iar verbele „a munci, a crea și a înțelege” reprezintă conceptele esențiale în biografia spirituală a lui Mircea Eliade, la care se adaugă nevoia de timp și de libertate”²⁰.

Gheorghe Glodeanu parcurge cu multă rigoare atât opera lui Mircea Eliade, cât și receptarea ei de critică, reliefând semnificațiile și valoarea ei literară. Extrage unele dintre cele mai pertinente aprecieri ale criticilor pentru a parcurge demersul exegetic. Îi citează pe Ioan Petru Culianu, Dumitru Micu, Nicolae Manolescu, Eugen Simion, pentru a aprofunda problematica autenticității – ca ontologie a cunoașterii realului. „Prozatorul este torturat de întrebări (...), răspunsurile contează mai puțin decât interogațiile, deoarece orice concluzie înseamnă ceva finit, osificat și nu mai exprimă dilemele unei cunoașteri de sine ce dorește să coboare până la rădăcinile ființei. Câtă autenticitate atâta originalitate,” susține criticul maramureșean.²¹

Ultimul capitol al cărții se intitulează *Fascinația ficțiunii și a corespondenței* unde studiază *fragmente de jurnal, tainele jurnalului portughez, literatura și confesiunea*,

romanul epistolar și corespondența (fiind subcapitole). Gheorghe Glodeanu afirmă că acest tip de literatură, numit de unii critici antiliteratură, interesează lectorul, pentru că însemnările zilnice ale unui creator „sunt în strânsă corelație cu valoarea generală a creației sale, iar cu cât un scriitor este mai important, cu atât cititorul resimte o tentație mai puternică să aibă acces liber în laboratorul intim al creației, având convingerea că prin lectura confesiunilor, el poate dezlega taina marilor spirite”.²² Drept argument aduce rolul jurnalelor semnate de scriitorii occidentali: A. Gide, J. Renard, J. Green, V. Woolf, F. Kafka sau de cei români: T. Maiorescu, C. Petrescu etc. Totuși exegetul se întreabă cât de intim este un jurnal intim? Amintește de viziunea lui Mircea Eliade asupra jurnalului: „Dar mă întreb dacă acesta ar fi rostul Jurnalului: să mă cunosc mai bine și să mă destăinuiesc cu mai multă îndrăzneală eventualului cititor. În liceu, am avut și eu, ca toți adolescenții obsesia «cunoașterii de sine» prin lungi auto-analize gen Amiel. (...) Aproape niciodată nu am simțit nevoia de a mă «mărturisii» integral într-o pagină de jurnal”, evidențiind importanța înghețării fragmentelor de timp concret

și tentativa de a schița propriul său portret spiritual. Gheorghe Glodeanu surprinde problemele pe care le prezintă diaristul: absența unei ființe excepționale din anturajul său care să îl verifice sau să îi confirme ideile, rolul culturii, al religiei, abolirea timpului prin mit și scriitură. Criticul afirmă că Eliade este „nu numai un remarcabil teoretician al romanului *trăirist*, ci și un foarte bun practician al metodei”.²³ Această aserțiune este demonstrată analizând mai multe volume eliadești: *Șantier*, *Maitreyi*, *Memoriile* etc., unde autenticitatea se dovedește a fi o aventură spirituală. Rolul literaturii confesive și al corespondenței este imens. Sunt amintite scrisorile dintre Mircea Eliade și C. G. Jung, Ioan Petru Culianu etc., care dezvăluie aspecte inedite din evoluția literară și științifică a celui care a scris *Istoria credințelor și ideilor religioase*.

Prin surprinderea particularitățile esențiale ale operei, prin vastitatea deschiderii, dar și prin spiritul sintetizator, cartea lui Gheorghe Glodeanu, *Coordonate ale imaginarului în opera lui Mircea Eliade*, rămâne un reper în ghidarea lectorului prin universul fascinant al creației eliadești.

Note

1. *Coordonate ale imaginarului în opera lui Mircea Eliade*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2009, p. 14.
2. *Ibidem*, p. 17.
3. *Supernatural Horror in Literature*, New York, Ben Abramson, 1945.
4. *Eseuri literare, filosofice și artistice*, București, Editura Cartea Românească, 1982.
5. *Ibidem*, p. 30.
6. A se vedea și Gheorghe Glodeanu, *Mircea Eliade – poetica fantasticului și morfologia romanului existențial*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1997, p. 7.
7. *Ibidem*, p. 62.
8. *Ibidem*, p. 48.
9. *Ibidem*, p. 55.
10. *Scriu în limba română, limbă în care visez*, interviu acordat lui Adrian Păunescu, în vol. *Sub semnul întrebării*, p. 247.
11. *Ibidem*, p. 64.
12. *Ibidem*, p. 99.
13. Op. cit.
14. București, Editura Eminescu, 1988, pp. 107-119, 209-210.
15. *Ibidem*, p. 234.
16. *Ibidem*, p. 250.
17. *Dicționar de termeni literari*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1976, p. 46.
18. *Șantier*. Roman indirect. Ediția a doua. Cuvânt înainte și îngrijirea ediției Mircea Handoca, Editura Rum-Irina, București, 1991, p. 13.
19. *Ibidem*, p. 270.
20. *Ibidem*, p. 285.
21. *Ibidem*, p. 309.
22. *Ibidem*, p. 314.
23. *Ibidem*, p. 337.

Valeriu Marius CIUNGAN

„Valeriu Marius Ciungan se dovedește a fi nu doar un poet infuzat de sensibilitate lirică autentică, dar și unul foarte stăpân pe meșteșug.” (Liviu Antonesei – revista „Timpul”)

BASM

ninge
ca în basme
copilăria
crește în mine
ca un om de zăpadă

ca un bulgăre
rostogolindu-se
interminabil

simt
aceste sfere
mari
pufoase
albe
sufocante

oh cât alb
câtă copilărie

ce iarnă
grea!

Poezia Mișcării literare

FEREASTRA

intra soarele
prin tălpile umede de rouă
prin coastele fumegând a ceață

se deschidea prin mine spre pământ
o altă dimineață

prindeam rădăcini de lumină
sămânța mea boemă se risipea în vânt
și plete blonde-mi răsăreau spre soare
și plete blonde răsădeau cuvântul în pământ

între soare și pământ
eram numai eu: ca o fereastră
prin care se zărea o altfel de lumină
mai pură,
mai ecleziastă!

UN OM SIMPLU

privește
lângă tine
sunt eu
vocala ce-ncepe
imediat
lângă umărul tău

sunt un om simplu
cumpătat
care-și drămuiește
vocalele
pentru ca
acest poem
să nu se sfârșească
niciodată !

Doru Gabriel SĂCĂREA

Constantin

Uite, hai să-ți mai povestesc ceva, hai să-ți povestesc ce-mi zicea deunăzi badea Costantin, un anonim bătos și interesant badea ăsta, ei, i-auzi aici, cică un tânăr însurățel nu se prea descurca cu proaspăta nevestă, de fapt aia nu-l îngăduia de loc la pat și atunci ăsta se duce la spițer, la sas, la Fischer, să-i ceară, netotul, niște *fișaguri* – adică leacuri de-ale lui Fischer –, niște prafuri miraculoase încaltea s-o aburească cumva pe mironosiță, și sasul stă o fîră, se gîndește și zice deodată: „băi băiete, ia du-te tu în aia mîne-ta acasă, zice, și uite, ca să nu zici că nu ți-am dat, na prafuri, na leacuri” și numai ce-i umflă două perechi de palme de-i zurăiră ăluia creierii din cap și sasului sticlutele de pe rafturi. Și se duce ăsta acasă și-i iese nevestica înaintea și nici una nici alta, fără să mai pună vorbă lîngă vorbă, îi trăneste și el o palmă care o lămurește pe loc că prînzul plictisitor al căsătoriei trebuie să înceapă neapărat cu desertul și că dragostea-i de bunăseamă ruptă din rai. Peste cîteva zile trece spițerul pe la client așa, într-o doară să vadă cum îi rîndu’, cum a ținut tratamentul și nebunu’, cum îl vede, se repede, îl înșfacă de piept, îl aburică așa ușurel cam vreun cot de la pămînt și-i șuieră în ureche, în timp ce-i strîngea binișor cravata: „merge, merge bine, bagu-te-n cur la mătă de sas, da, zice, ia-ți-o pe asta înapoi că n-am mai avut trebuință” și-i întoarce o scatoalcă zdravănă, așa, ca o lopată, ha, ha, da, hîtru badea Costantin ăsta, trecuse prin multe *faze* și *primejdii* pînă să ajungă la atîta înțelepciune.

– Ia spune, te rog, bade Costantine, matale ce-ți place mai mult, vinul sau țuica?

Bătrînul nivelă cu ciubota de gumă un mușuroi de gruz.

– Am acasă aparat, domnule, zice, dimineața mă măсор, dacă îmi arată 16, beau țuică, dacă îmi arată 9, beau vin.

– Ei, uite, îmi pare rău, eu acum nu am decît țuică.

– În cazu’ ăsta, zice, n-are-a face.

– Hai atunci, ia un pahar, zic.

– Eu, domnule, beau orice, de-mi cade bine. Știi cum se zice: de felegos îs felegos, da’ la mațe-s sănătos. Rîde. Pe mine nu mă conduce băutura, o conduc io pe ea. De-aș fi băut tot ce am prin cămări, de mult mi-ar fi fost prăvălită crucea. Încă ceva să vă mai spui. Nu dau niciodată paharul peste cap. Nu-i slobod. Întîi gust, dacă-i jinarsu’ curat și-mi place îi bine, dacă nu, apoi să și-l beie cine l-o turnat. Și-apoi, domnule dragă, să mai știi dumneata o vorbă și vă rog din suflet să nu vă supărați și înc-o dată faceți bine de

**Proza
Mișcării literare**

mi-ți ierta, că eu numa’ vă învăț, nu-i musai să faceți cum vă spui io, da’, ăla nu-i om care-ți dă un pahar, nicidecum, două se dau, și la copil îi dai două mere dacă-i dai, nu unu’ și de îți ține minte ce vă spun bin’ de bine dacă nu tot așa, c-apoi știți cum e, io îți arăt sacu’ da-i vedea numa’ dumneata cîtu-i de greu, io nu te ajut să ți-l pun în spinare, dacă-l vrei n-ai

decît să ți-l iei dumneata singur, no și ce ziceam?, păi ce, păi că la experiența și autoritatea pe care totuși o am eu să nu mă întrebați de ce-i așa atunci cînd lucrurile sînt așa cum vă spun eu că sînt, atît, nu, mie acu' mi-i destul, nu mai vreau încă unu', oricum îți mulțumesc frumos, domnule, e ca și cum l-aș fi băut.

– Ei, bade Costantine, zi-i de ce ești așa de șucărit? Doar nu-i fi supărat pe stele!

– Păi, îs și nu-s. Adică am fost da' mi-o trecut. Uite, îl știți pe ăsta cu oile, pe Toader, dumnilorvoastre ori îl știți ori nu-l știți, îi tot aia, că nici nu cîștigați nici nu pierdeți nimica din asta. Da' mie, mi-o păscut locul ăla fain din deal, cu cincizeci de oi, ori astea îs treburi mari, așa ceva nu se face. Cînd îi slobod, îi slobod, cînd nu, nu. Ajunși aicea, bătrînul se sumeți, se ruchidi, în scoica gîtului, acolo unde se înoadă jugul claviculelor, o venă se îngroșă și făcu o bolfă cît o alună ce palpită cu nerv sub pielea subțire, aproape transparentă. I-am și zis, continuă bătrînul. Să nu-l mai prind fără voie pe locul meu, că io încă-s în putere și nu-mi pierd vremea cu vorbe și cu leșinături, dacă apuc să pun mîna pe el, apoi io, doamne ferește, îi succesc cămeșa-n grumaz, uite-așa, de i se turtesc mandulele și-atîta-i dau pînă asud.

– Și el, Toader ăsta, ce-o zis?

– Păi, o mornăit și el ceva, nu știu ce-o mornăit, că s-o-ntors și s-o dus cam acolo unde l-am mînat io. Bine-o și făcut, c-amu' de-abia mă mai putem ține și-i scăpam vreun dos de palmă.

Încet, fața lui slabă, osoasă, bătrînă, se descrîncenă, se liniști, albul, de fapt gălbuiul lucios, plin de rețele liliachii de vinișoare al ochilor se limpezi treptat și se luminează, gura i se refăcu din ciocul de acvilă de adineauri, se recontură omeneste, ba chiar reuși să zîmbească subțire.

– Da' voinic îmi mai ești! zise tanti Cătălina. Auzi dumneata, domnule, omu' ista al meu numa' că grăiește da' nu merită să-l asculți. Nu-i bun numa' să stea-n cur pe butuc și să facă hărțăpele. Atîta și nimic mai mult.

– Uite, intră iar în vorbă, schimbînd-o, badea Costantin, și dădu în ăst timp din mîna

– ceva de genul: lasă-mă muiere să-mi văd de scule –, v-am adus niște grampiri, de-ai noștri, ecologici, zice, și rîde iar, ăștia n-or văzut chimicale ca ai lui fii-miu, ăia să și-i mînce ei, io am adunat colorazii în badoc și i-am aprins în capu' rîndului cît o fost vara de lungă, dar de stropit nu i-am stropit, acar cît.

– Cum era pe vremea dumitale? îl mai întreb și-mi iau iute seama, cum adică pe vremea lui, da' vremea asta de-acum a cui este?

– Am trăit vremuri tulburi, zice, da' dumneata le știi pe astea, ce mă mai întrebi pe mine, om prost, da, zice, uite o să-ți răspund la întrebare, să nu gîndești dumneata că în capul ăsta al meu îi numa' humă sau că io mi-s vreunul dintr-ăia care cînd o văzut prima dată franzelă o mîncat-o cu pită, și scuipă cufurit, împrăștiat, un strop rebel îl șterse de pe barbă cu dosul mîneii, da, domnule dragă, uite cum stăteau lucrurile, după mintea mea, zice, pe atunci pe vremea mea omul avea la fund un jar și la gură, iertați-mă, un rahat și-astea erau legate între ele cu o ață și era unu', acolo înăuntru, care tot trăgea de ață, ba hîț în sus, ba hîț în jos, uite-așa, și-apoi asta să știi dumneata că a fost lucru rău și greu de tot..., doar un singur lucru a fost bun, zice, uitîndu-se cu amîndoi ochii în vîrfurile nasului coroiat ca un clonț, da, a fost foarte bine că pe-atunci eram tînăr, după care oftează-zîmbind sau zîmbește-oftînd, cam așa ceva, no, zice, iscodindu-mă sfătos, am știut să-ți răspund?, da, tinerețea, asta-i obsesia tuturor, mă gîndesc, și sub nasu-i strîmb, sub buza de sus, uscată, uitată blocată în zig-zagul zîmbetului amar, pe coaja galbenă, sticloasă, a caninului de *gaudent* – în timp ce, ca orice om simplu, badea Costantin *confunda, de bună seamă, tinerețea proprie cu binele lumii* –, lumina naivă a zilei ricoșă, se aprinse și se stinse într-o steluță de-o clipă.

– Hai să-ți mai spun o *fază*, continuă dintr-un alt timp, badea Costantin. Cică, vine la dom' colonel ordonanța raportînd ultimele știri și can-can-uri. „Dom' colonel, nu vă supărați, dar umblă vorba că fata în casă îi cam gravidă”. „Asta-i treaba ei”, zice colo-

nelul. „Bine, bine, dar se zice că... îi cu dumneavoastră”. „Păi, asta-i treaba mea”, fu răspunsul, he, he, da, da, povestea-i poveste, toate-s bune dar într-o vreme amoreza naște de-adevăratelea o fetiță, mda, iar asta, barosanul, se obligă imediat, om cinstit și dă-i pensie alimentară pînă ce împlinește copila vreo optsprezece ani și atunci, la o beție, numa' ce se oftică de-odată barosanu', se umflă maiu-n el, știți cum se spune, își cheamă ordonanța și-i dă poruncă: „ia banii ăștia du-i coconiței și spune-i că-s ultimii apoi vezi, i-ai seama, ce față a face, zice, și întoarce-te iute de mi-i spune”. Se duce sluga la cocoană și-i zice ăleia ce-avea de zis, mesajul cuvînt cu cuvînt și asta o dată se înfoaie la rîndu-i și-i transmite: „acu, ia zi-i domnului așa, zi-i că fata nu-i a lui, da, apoi vezi ce față a face și, fă bine, hai îndărăt să știu și eu, ce și cum.” Ha, ha, ha. Da, e important ce stă scris pe fața omului, zice iar badea Costantin, iertați-mă că vă tot bat atîta la cap, io mi-s cam surd, zice, da' de văzut văz bine, am văzut multe și pot să vă învăț multe, nu-i musai să mă ascultați, da' uite, zice, eu văz pe fața omului, așa, ca niște umbre și umbrele alea mie îmi spun cînd omul minte sau cînd zice drept, credeți-mă, eu nu *mînt* – eu nu *mint* –, vroia el să spună dar era deja, nu știu de ce, agitat, nervos, și-și îngustă deodată ochii și-și oțeli privirea într-un fel anume parcă dînd de înțeles că dacă nu pricepi de vorbă bună, din prima, îți arde una de-ți *stînge* soarele și alta nu, dar badea Costantin își luă seama, zîmbi secretos, cu tîlc, își duse mîna la gură, o trase a *mîc* peste buze, cum închizi un fermoar, și, cum blestemi vremea rea, slobozi șoptit printre degete o sudalmă, de-aia de-a lui, ca o pecete peste toate *fazele* și poveștile alea încîlcite da' pline de învățături.

Între timp soarele ardea cu putere în creștetul chilug și țuguat al lui badea Costantin răzbind prin pînza urechilor clăpăuge, subțiri, gri-gălbui, aproape transparente *ca ursuleții Haribo* și puteai percepe cum bătea vîntul prin crengile fagilor din spatele lui, da, cu puțin efort mai-mai că se întrezărea printre vinișoare și cartilagii, conul zdrelit al Vulturului, muntele întunecat din depărtare.

Poate că urechea stîngă, aia cu lobul ca o bucățică de burete de rouă, i s-a înfierbîntat și a început să-l mănînce pentru că bătrînul după ce o horji bine între degetele zdrelite își trase o palmă zdravănă peste ea, însă asta, urechea zic, surdă cum era, nici n-auzi cînd pocni ca o coajă de ceapă.

Mă întreb cum se face că eu strig la el și nu aude pe cînd tanti Cătălina, nevastă-sa, doar îi șoptește și-o pricepe imediat.

– Bade Costantine, îi urlu în urechea dinspre mine, dumneata chiar n-auzi sau te cam faci?

– Depinde de situație, zice. Rîde. De fapt, hîhîie nu știu cum din fundul gîtului, în timp ce dă din cap ritmic, de vreo trei, patru ori, așa cum fac porumbeii cînd se urmăresc pe caldarîm. Și fă bine nu mai striga așa...

Simt imediat diferența și nu știu care e mai periculos, unu' care face pe nebunu' sau unu' care face pe surdu'.

– Nu-l asculta, domnule, zice tanti Cătălina, din mers, peste umăr, că-i bătrîn și slab, uită-te la el, îi putred ca o hașcă, dă-l în biata lui, încă-i mai arde de ponturi.

Mă gîndeam desigur intens la toate astea în timp ce bătrînul, uitîndu-se la mine, da din cap aprobînd, nu știu ce, dar aproba! Oare chiar atît de bine percepea totul?

– Știi dumneatale cum e?, spune badea Costantin, după o vreme. Nu aud, dar pricep. Și iar rîde, șod. La o ureche, zice, am pușorii iar la cealaltă, am cloșca. Și-asta-i tot cheamă într-una la ea. Și-uite-așa întotdeauna stînga știe ce face dreapta. Înțelege dumneata cum îi treaba? Numa' cînd pușorii-s flămînzi și pis-cuie sau cînd are cloșca năbădăi și cloncăne-ntr-una-ntr-una, numa' atunci zumzăitul îi o țîră cam tare.

Stăteam sub fag ca-ntr-un pridvor verde. Frunzele se răsuciseră pregătindu-se să tragă cu urechea. Pe coastă, în spatele cortinei florilor de curpăn, în vreun lemn mort, ghionoaia bătea darabana. Cum ședea bătrînul într-un cot pe patul de mușchi, un parfum ușor de vinicioare, rogoz proaspăt cosit și cimbrîșor sălbatic se strecură invizibil și fără o țintă precisă dinspre mesteceni printre

lumînăricile albastre ale gențianelor. Mirosul vîntului era încîntător iar gustul lui delicios.

Mîna Maicii Domnului, înflorită abundent, se răsucise cu mireasmă cu tot în jurul stîlpului din colțul casei zăpăcind albinele cu florile ei stranii, jumătate albe, jumătate galbene, *ca niște guri căscate de ființe mitologice*.

Într-un timp am auzit portița trîntindu-se, nu, nu era nimeni, vîntul făcuse asta, desigur. Bombănind nemulțumit, ca de obicei, deșirat, neglijent și împrăștiat cum era, nu reușesc să-mi dau seama dacă vîntul voise să intre ori să iasă. *Miresmele pădurii se prinseseră probabil de el și, bietul, nu mai reușea nicidecum să se scape de ele*.

Cerul, ca un *fichu* albastru cu picouri albe, era strălucitor și, deși infinit, arăta foarte bine organizat.

Coccinela, strivită sub casca roșie, mișca din piciorușele negre, nehotărîtă, fără țintă, fără spor, după ce aterizase forțat din vîrf de degetului, pe lunga autostradă a gardului.

Zeci, sute, mii de *striduluși* fojgăiau nevăzuți lăutărind prin ierburi.

Dinspre stîncăriile cu forme ciudate – toată lumea, privindu-le, își imaginează exact aceleași lucruri: o cruce, un pui de urs, un sfînc și o mamă cu copilul în brațe –, plană fără zgomot peste coamele tinere de lariță, bufnița, da, bufnița uriașă. Se agăță cu ghearele de vîrf de unui molid tînăr, încovoidu-l sub greutate și se legănă lin de cîteva ori pe arcul acela verde parcă jucîndu-se.

– E o frumusețe, șopti bătrînul. Ferme-cat. Era atît de aproape, o puteam studia în detaliu, încît bătrînul adăugă cu admirație, din țuguiul buzelor, că așa ceva nu mai văzuse. În pupilele lui tremurătoare erau vizibile zone mai deschise la culoare, *acolo îi plăcea soarelui să scînteieze, în zonele bucuriei, ale fericirii de-o clipă*. Bufnița își roti molcom împrejur capul îndesat între umerii aripilor și – am văzut bine –, clipi alene din ochii-i galbeni. Nici nu ne lua în seamă, aș putea spune că privirea ei semăna cel mai bine cu o ocară sastisită, plictisită. Într-o carte citisem că bufnițele suferă toate de insomnie și acum vedeam pe viu că era mai mult ca sigur o carte care spunea adevărul. După o vreme, o adiere

potrivită sosi în dreptul ei – *ca un mijloc de transport pe care-l așteptase* –, și arcul se destinse slobozind pasărea pufoasă care dispăru printre fagi ca un duh, ca o săgeată tăcută, ca o armă vie.

Apoi se potoli și vîntul. Poate îmbătrînise și el, poate obosise peste măsură și-și pierduse suflarea, cine știe?

Susurul lin ce se auzea era doar al apei. Uneori, poticnindu-se în vreo piatră apa clipoceă și împrăstia stropi limpezi iar stropii *formau parcă jocuri de gîze*.

Fluturile, amețit de mireasma șovîrfului roșu-purpuriu din care pompase cu sete, plană delicat pe umărul tău gol unde stătu îndelung, cu aripile desfăcute, ca un tatuaj viu, color.

Alunarul țipă scurt și dispăru în frunzișul suspendat, verde, în sute de nuanțe de verde, al fagilor.

Veverița țopăia deasupra hrănitorei pe care o făcusem de curînd sau poate căuta o scobitoare aromată din ac de brad sau poate doar *își făcea umbră cu coada*. O să-i montez o oglinjoară ca să aibă cu cine se ciondăni și șușoti cînd o mai veni să-și transfere nucile din camera mea în camera ei.

Paianjenul, cît o juma' de alună, a prins în dantela sofisticată a capcanei lui perfecte o *agrionidă* cu ochi de *citrin*, aripi de *argint tibetan* și fuselajul din *kianit*. Apucase deja să o apuce între chelicere și să o înțepe cînd am dat cu mîna încercînd să o scap. N-am reușit, libelula înțepeni ca o amuletă după ce se zbătuse teribil, și urlase disperată de durere ca din gură de șarpe. *Noroc că urechea ome-nească nu reușește, în general, să perceapă aceste urlate*.

Sub fagul tăiat, trifoiful crud, mărunț, se îndesise peste măsură. Parcă zeci de mîțe jucînd tontoroii și-ar fi lăsat acolo pernițele urmelor ca un covor de trefle verzi.

Pe șanț paște vaca lui badea Costantin. Bălțată, placidă. Ocolește smocul roz de potroacă, amar ca fierea, și privește ponciș printre scîndura a doua și cea de-a treia a gardului. Mă uit în ochiul ei rotund ca un ou căprui, lucios și mă văd lățit, hazliu, diform, convex. Dintr-un sector al ochiului mă hipnotizează *oglindirea miniaturii unor nori albi, dantelați*.

Pe bondarul din pluș negru, neîndemnat, stîngaci, încălțat în saboți galbeni, grei, vătuiți, nu-l vedeam în stare să decoleze prea ușor de pe heliportul uriașei margarete, de altfel se părea că și margareta și bondarul își cam pierduseră, în extaz, capul cu totul.

Uite și raritatea! De pe o coardă de alun, zdup, pe acoperișul magaziei de lemne și de acolo, tuști, sub grindă. Dacă-i vezi capul, zici că-i șoarece, dacă-i vezi coada, pare că-i veveriță. Restul, în învelișul de blană deasă, sură, face intermedierea între primul animal și cel de-al doilea. Nemții îi zic somnorosului ăștia de pîrș, *siebenschläfer*. Acum, de acolo de sus, de sub grindă, se holbează la mine cu ochi bulbucați ca niște coacăze negre. Pricoliciul, are o privire deosebită, puțin tristă, puțin alintată, cu o sclipire de încredere, mai multe sentimente se oglindesc în privirea lui. Într-un timp zvîcnește scurt, apoi *vezi că nu-l mai vezi*.

Ceva mai încolo, zbîrnîie ușor molia colibri – detaliu de dicționar: *Macroglossum Stellatarum* –, bizar minireactor colorat care forează insistent în craterul pestriț și dulce al unui clopoțel roz de *digitalis* pufos și care *filfîie atît de repede în loc, încît se vede doar o aureolă fantomatică gri-portocalie în jurul corpului în formă de torpilă*.

Codobatura era cea care sărea de pe o piatră umedă pe alta bătînd dezzechilibrată din metronomul cozii verzi-oliv. Fîșneață păsăruică. Din cînd în cînd, ca un yo-yo viu, zbîrnîind în explozii de aripi, mai-mai să-i sară penele, inovînd volte ciudate, caraghioase, se ridica, cobora iute cam un metru, un metru și jumătate culegînd gujuliile parcă înșirate pe verticalele unor ațe invizibile. Încerc să-mi închipui această vietate neostoită cuibărind cele patru-cinci oușoare crem, cu tentă fină de porțelan albastru *isabel*.

Îmi închipui, apoi, odihnindu-se pe scutul rotund plin de miere al florii de soc, bumbul verde-metalic, broșa *Ilenei*, blazonul *sinope* al *Cetonei aurate*. Închipuirea îmi iese.

Șarpele fu cel ce foșni printre frunze. Uite-l ieșit la vedere frumos, din cupru, fără venin. Ondulează cu grație scriind hieroglife prin iarba tunsă scurt, bălțată de lumini arzătoare. Cîteva secvențe sclipi arămiu în soare. Încă două, trei, patru sinusoidale fără cusur și ajunse printre pietrele fierbinți. Apoi

pieri, fluid, curgînd, la scuteală, într-o gaură fără fund.

Puiul de iepure care s-a pripășit pe-aici de vreo săptămînă ronțăie una după alta tijele dulci de limba oii. Nu-mi face pagubă. Îmi zornăie în buzunar cheile de la beci și-odată-și ridică scafele urechilor drept în sus. Se liniștește. Le culcă înapoi ușor pe spinare și ciopăie tacticos la nici zece pași depărtare. Mai zornăie o dată. Iar și le ridică, iar le lasă pe spate. N-are treabă. Îi dau pace, în *pcizda mamei lui*, cum zice scîrbălit bătrînu' care se pare că l-ar prețui mai mult într-un blid sau într-un guler decît printre verze și gulii. Tanti Cătălina îi mai blîndă, greul lumii i-a dat înțelepciune și înțelegere. Nu-l alungă nici pe el nici pe frații lui urechiați. Iepurele are menirea lui, dacă n-ar fi fost destul loc Dumnezeu nu i-ar fi dat ființă și nu l-ar fi slobozit pe pămînt.

Pe undeva, pe vreo cleambă de carpen, se auzea rîzînd pe înfundate, turturica.

(Notă imaginară: ...poteca urca, șerpuiind îngrozitor, undeva. Desigur, poteca se rătăcise pe traseu ori fusese de-a dreptul beată, forma ei alienată, graficul ei desenat de o mîină tremurîndă trăda o dezorientare profundă, de neconceput pentru o cărare care știe unde trebuie să ajungă. De fapt, dintr-un motiv sau altul, zona era înțesată de astfel de poteci rătăcite...

...ierburile mari se amestecau cu cele mici, *florile înflorite cu cele neînflorite...*, poteca pierdută străbătea prin trifoiul galben, cel alb și cel roșu, printre lumînările și coadamielului, printre ferigi, păducei, frasini, fagi și mesteceni înfundîndu-se apoi în pădurea cea mare, în pacea profundă și grea a pădurii celei veșnic vii..., da, ce putea fi?, da, nimic nu putea fi mai frumos *decît o plimbare prin cuvîntul natură...*

...*limelcmaxul* – un gasteropod mutant, gras și vărgat, plin de secreții, care nu mai încăpuse în cochilia de culoarea nisipului pietrificat și vecuia cu chirie minimă pe unde apuca, și care se odihnea acum nițeluș la umbră ca să își recapete forțele –, tocmai marcase cu o *peliculă irizată* o linie continuă de depășire interzisă, o scurtătură, către puiul de hrib care pînă mîine dimineată va crește ca din apă cel puțin cît o castană brună, lucioasă și dulce, colo hăt, între buturugi, printre frunze, unde se termină griful gardului, da, mai

avea cotobelcul multă cale de străbătut pînă la micul dejun înșă era limpede ca lumina zilei că se încadra în termen pentru că nu se grăbea nici măcar întratît încît, ca să zic așa...

...bătrînul își scoase cu încetineală ciubotele și le puse deoparte. Își dădu jos un ștrimf, îl scutură și-l așeză în iarbă, lîngă ele. Îl scoase apoi pe al doilea și își întinse îndelung picioarele aerisindu-și cotoarele degetelor rășchirate, în spuma ierbii. Îmi dau seama că, fără voia mea, făcusem împreună cu el aceleași mișcări, oftatul lui de mulțumire a fost doar o țîră mai lung. Ne apropiaserăm oarecum. Timpul meu fusese pentru o vreme simultan cu al lui...

...șoricelul, perfect camuflat, nici nu mișca. Ar fi fost leît o frunză uscată, cenușie, de crețșor, dacă nu ar fi purtat șosetele și mănușile rozalbe de sărbătoare. O dată se trădă, cînd, uitînd de el, *a început să mestece ușor, mustăcînd cu un aer absent, gînditor, după care scui pă brusc simțînd gustul imposibil de chewing-gum pentru pisici*. Îl înjură cu sîrg pe negustorul care făcuse confuzia dar, cum făcuse chestia asta în gînd, nimeni nu observă și nu auzi nimic...

...și dispăru printre bănuțee care-l pîșîiră ușor ca să nu rupă vraja. În urma lui, de sub palmuțele unei frunze de mentă se scuturară spulberîndu-se două lacrimi, limpezi ca roua, rămase acolo din umbra disdimineții...

...pentru o clipă lumea amorți într-o dulce picoteală. *Somnoroaia – cea care, dacă mai țineți minte, după ce Dumnezeu l-a făcut pe om, a adus pentru prima dată somnul pentru oameni –*, aproape că-și pusese degetele curate, subțiri și albe pe pleoapele tuturor celor de față încercînd să le împreune genele, să-i somnorească și să-i facă să viseze că totul e doar o poveste...

...de unde, de neunde, apăruse și *Somnoroaia asta...* și nu-ș cum făcea de mi senființa întotdeauna cînd era rost de vreo veste-poveste care se sfîrșea cu *noapte bună*. Era, fără tăgadă, nevăzută dar știa oricine că era o băbuță tare de treabă. Pieri într-o vreme și ea într-acolo de unde venise adică *de unde, de neunde*. O fi chemat-o la masă, la o tocană de ciuperci cu smîntîină și cu mămăligă, soțul dumneaei *Somnoroaiul*, cel care, pe lumea asta, se ocupă, zice-se, cu nesomnul).

Se mai putea spune, ca să zic așa, că toate minunățiile astea, fără de mîndrul soare, n-ar fi însemnat mare lucru dar nici mîndrul și mărețul soare, fără de ele, n-ar fi fost mai nimic.

Timpul absorbea lacom clipele acelea numărate în care ființele inferioare comunicau cu cele superioare printr-un limbaj în care cuvîntul, *rege și vrăjitor*, se desprindea de fenomene și era de prisos.

Da, îți puteai și închipui, dar se vedea limpede, cu ochiul liber, că eram într-un cartier select al naturii, într-un minirai în care totul era așa cum trebuia să fie, natura nu uitase nimic, *nu avusese scăpări de memorie*, toate cele erau la locul lor. Pînă și ciotul putred de buhaș, *o grimasă a absenței, o caricatură a ceva ce nu mai exista*, da, pînă și el era parte din splendoarea naturii...

Rezemat de fag absorbeam totul pe nesuflete și totul era atît de perfect în această simfonie încît *mă temeam să întrerup unul din acele momente care pot dura o viață întreagă, cu condiția să existe memorie*.

Acolo, atunci, era de bună seamă *ceva/cineva*, un *ceva* duios, de netăgăduit, *cineva* misterios care mă arunca direct în visul vieții mele.

Dacă m-aș fi răsucit iute, iute de tot, cred c-aș fi apucat să-l zăresc în coada ochiului pe Dumnezeu zîmbitor, calm, protector, absorbit, zămisind cu pasiune ceea ce tocmai trăiam.

(Notă: eram probabil de mult evadat, abandonat, pe undeva prin copilăria mea sau într-o prelungire a ei, da, doar *oglindea* în care-aș fi tras o clipă cu ochiul, mi-ar fi dat *desigur vreo cincizeci de ani în plus*).

Pot să vă mai spun că pînă în toamna trecută toate aceste personaje erau în viață. În viața lor – (Notă: mai puțin pîrșul care a lăcomit la un cocean de măr, a înghițit doi sîmburi așezați în cruce, s-a înecat și-a mierlit-o) – și într-a mea. Cred pe mai departe cu tărie în miraculoasa lor viațuire, care pe unde-o fi.

– De ce nu vrei dumneata să porți un aparat auditiv?

(Notă: uneori, cuvintele sînt de prisos dar *trebuie întotdeauna să recurgi la cuvinte*

pentru a împiedica tăcerea să vorbească prea tare).

– Ascultă-mă aici, domnule, eu atîta că nu aud, zice badea, în rest eu le fac pe toate. Mi-e destul. Ş-apoi sînt lucruri pe care nici nu vreau să le aud, îi bine?

În orbitele *mcgv*, maroniu-cenuşii-gălbui-vineţii, ca nişte apusuri distruse, ochii lui badea Costantin jucau rotunzi, neastîmpăraţi, umezi şi lucioşi ca două pietricele de rîu.

– Hai, zice, să vă spui un secret.

(Notă: nu ştiu de ce, toţi bătrînii vor să-ţi încredinţeze cîte-un secret, surprinzător, întotdeauna altul decît cel pe care vrei să-l afli).

Îmi pune o mîină uscată, uşoară, pe umăr, stă o clipă, cugetă, mai că s-ar răzgîndi, apoi eliberîndu-şi bojocii într-un oftat, continuă:

– Io am o grijă, zice, io nu mă tem de moarte, domnule, dar mă tem de om mort. Nu-mi place cum arată omul mort. Şi-mi dezvăluie ce-l chinuie pe el prin vise, cum l-a găsit, cică, într-o zi, dis-de-dimineaţă, tocmai cînd se belea de ziuă, pe Iosip ăl bătrîn, pe grămada de gunoi, întins pe spate, cu gura căscată, cu dinţii rînjiţi şi cu ochii, da, asta nu mai poate el uita, cu ochii boldiţi daţi peste cap în găoace, albi, ca două ouă de guguştiuc.

Mi se face milă de badea Costantin. Ştiu cît umblă pe munte, singur, călare pe Lucica. Un munte e mai tare decît un om şi-ăla bătrîn, slab şi putred ca o haşcă. Sper să nu-l afle într-o bună zi careva adormit în iarbă, *cu vreo şopîrlă făcîndu-şi cuib în urechea lui*. (Notă: mai mult ca sigur aşa ceva nu se va întîmpla, la două săptămîni de la destăinuirea marelui secret, bătrînul şi-a vîndut iapa şi acum merge pe munte doar cu fii-su, pădurarul, cu ATV-ul).

Da, pot să-mi amintesc de-un bade Costantin trist, copleşit, cu capul lăsat într-o parte, slab, *un sac de măruntaie şi cioante*, abia pulsînd sub pielea cenuşiu-gălbuie. Badea ăsta are principii, da, de pildă, zice el că oamenii trebuie să-şi rămîină datori unii altora, altminteri nu se mai caută. Da. Ştie

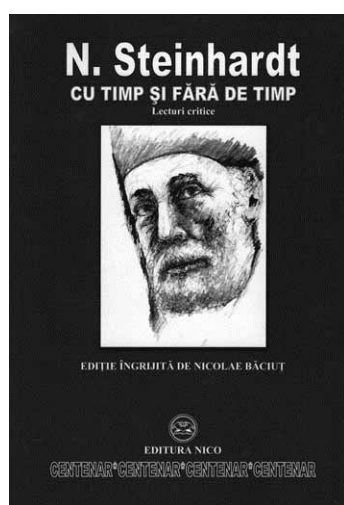
vreo mie de poveşti, da' acu tace chitic, cu gura suptă. De vreo cîteva zile l-a tras ţugu' în grajd, mulgînd vaca, i s-a umflat falca şi acu-i surd de-a binelea. În acest moment, de coborîş al vieţii lui, pe crucea lui ar putea scrie, bine mersi, următorul epitaf, şi-l citez pe badea Costantin însuşi: *nici n-am fost şi nici n-oi fi, nici în ceasul de-oi muri*, da, zice el filozof, asta-i viaţa, domnule, apoi îşi ridică clopu' drept în sus, nu-ş cum face asta, parc-ar trage de-o gumă, scoate-un „*să trăiii!*” prelung şi piţigăiat şi dispare treptat în fumul verde al pajiştii.

Pot să-mi amintesc însă şi de-un alt bade Costantin. Cel care îmi spune de-o mie de ori aceeaşi poveste, mai mult ca sigur că de-aia spun bătrînii poveştile de-o mie de ori pentru că te vād că nu pricepi, da, uite, în jurul gurii strînse are acum riduri radiale nervoase care exprimă un dezgust etern, faţă de timp, faţă de trecerea lui, a timpului, zic, sau faţă de naiba mai ştie ce, pe frunte e dotat cu o venă supărată, îngroşată în care, pe la treimea ei ticăie o umflătură vînată ca o bobiţă de strugure, da, ei bine, pe herbacul obrazului brăzdat al ăstui bade Costantin, care *nu se lasă* – deşi mulţi ar vrea să-i pupe crucea, cum zice el, oţărît –, care se teme de omul mort dar care ia în rîs moartea şi-o băscăleşte cu sete ori de cîte ori îi vine la-ndemîină, care-i bătrîn da' încă nu intratî încît *să treacă lumina prin el*, deşi nici mult nu mai are, care zice că în viaţă nu este bine să-ţi vinzi sufletu' şi să faci compromisuri pentru că, vezi dumneata, zice, la omul cu care ai făcut un compromis nu-i mai poţi porunci, da, pe obrazul lui sur, nerăzălit de-o săptămîină zac acum sumbre umbre ciufelnice şi m-am gîndit imediat că pe crucea ăstuilalt bade dîcos, ţîfnos, cu o uitătură învîlvorată, ca un găvozd de foc, şmecher şi înţelept, ar putea scrie cu totul altceva: *...fie primit, dar fă bine, omule, şi dă-mi pace, întoarnă şi prinde-a merge, şi nu te apropia prea tare, orişicît nu mai mult decît mi-i de lungă mîna, că ştii bine că nu mă pot răbda...*, şi sînt convins că de acolo din dosul crucii cineva/ceva te-ar fi privit ironic şi neînduplecat drept în ochi, ca un lup.

N. Steinhardt la aniversară

Cezar BOGHICI

Pentru că în acest an se celebrează centenarul nașterii lui Nicolae Steinhardt, revista „Vatra veche” a inițiat – încă din nr. 2/2012 – o serie critică și omagială de articole, dedicată autorului *Jurnalului fericirii*, care, iată, a devenit de curând carte. Gândită și alcătuită de Nicolae Băciut, ea

poartă titlul *N. Steinhardt – Cu timp și fără de timp. Lecturi critice, evocări* (Târgu-Mureș, Ed. Nico, 2012, 150 p.), ceea ce te duce cu mintea la un posibil portret al scriitorului, desprins, pe de o parte, din realitatea absolută, circumscrisă, a vieții sale, mai exact din informația fac-

tuală furnizată de el însuși sau de cei care l-au cunoscut nemijlocit, iar, pe de altă parte, din realitatea secundară, deschisă, a operei, în veșnicele ei alcătuiri și dezalcatuiri, datorate intervențiilor interpretative ale publicului cititor. Cu toate că abordează genuri și forme variate de exprimare (incluzând eseuri exegetice, memoriale, interviuri,

Centenar N. Steinhardt

correspondență) și că reunește autori cu niveluri diferite de competență critică, grupajul acesta reușește să creioneze o imagine coerentă a personalității lui N. Steinhardt, înfățișând aspecte relevante ale vieții și operei cărturarului – unele dintre ele consacrate, altele insolite.

Astfel, regăsim – încă din textul liminar: un interviu epistolar N. Băciut - N. Steinhardt – amănunte despre cunoscuta formație

juridică a scriitorului, despre primele lui preocupări literare, despre modelele sale culturale și, cu indiscreție față de un călugăr, despre prima sa dragoste. Pe de altă parte, câteva pagini eseistice ale cărții îl scot la lumină pe comentatorul literar N. Steinhardt, care este „un francțiror”, adică o conștiință ce privește scrisul „ca eveniment și sărbătoare”, „rezervându-și plăcerea de a se lăsa în voia cărții (și mai puțin a textului)” (Mircea Moț, „Nicolae Steinhardt, francțirorul”, p. 16), fapt ce mă trimite cu gândul la Roland Barthes, care sugerează o distincție între plăcerea cititorului, provocată de carte în sine, și plăcerea criticului, ce provine din percepția textului ca obiect cultural. N. Steinhardt este, așadar, nu un critic, în accepțiunea curentă, profesionalizantă, a termenului, ci un cititor eliberat de canoanele criticii literare.

Scriitorul – aflăm dintr-un interesant eseu al cărții, scris cu determinare – se proiectează în universul ficțiunii memorialistice, recte al *Jurnalului*, prin intermediul „eului biografic” care este angajat într-un scenariu inițiat, la capătul căruia devine un autentic *homo religiosus* creștin, un veritabil Prinț (în sens ezoteric), un Ales (v. Nicolae Munteanu, „Eul biografic”, pp. 42-46). El a avut „șansa și tăria de a găsi «ieșirea prin cer»”, cum citim într-alt loc, spre deosebire de mulți alți confrăți din temnița comunistă, iar această „deschidere «touts azimuts»”, desăvârșită prin scrierile sale, dimpreună cu „apostolatul de la Rohia”, explică și faptul că „*Jurnalul fericirii* ne poate oferi oricând cele mai surprinzătoare sinapse culturale” (Cristian Stamatiou, „Correspondențe antagonice din aureola *Jurnalului fericirii*”, p. 78).

Cu alt prilej, monahul de la Rohia e considerat „mărturisitorul la dimensiunea Muntelui Athos”, Rohia noastră fiind, prin „atmosfera de acolo, una a plenitudinii

aspirației duhovnicești”, „un altfel de Munte Athos” (Nicolae Băciuț în dialog cu Valentin Marica, p. 116). În această ordine de idei, se pot decupa, din dialogul epistolar pe care N. Băciuț l-a purtat cu N. Steinhardt, câteva rânduri amintind de imaginarul ascetic al *Filocaliei*. Astfel, la întrebarea interviatorului: „Ce înseamnă o zi, o zi obișnuită din existența dv. de acum (iulie 1987 – n.n., N.B.)?”, părințele Steinhardt răspunde: „Înseamnă o luptă cu trupul și cu mintea. Trupul, din ce în ce mai acaparator, mai neobrăzat, se tânguie, se cere îngrijit, răsfățat. Trebuie să-l disciplinez, să-l țin în frâu, să-i dau peste nas. (îngrijindu-l totuși, că e tare nevolnic.) Mintea, brusc înzestrată cu o memorie fenomenală, îmi amintește absolut toate relele, prostiile,

meschinăriile, păcatele ce am săvârșit. Îmi descoperă în fiecare zi altele. Nu-i rău (Ps. 50: *Iar păcatul meu înaintea mea este pururea.*), dar nu se cuvine nici să mă deznădăjduiesc, să ajung a mă urî și disprețui din cale afară. Trebuie, totuși, să citesc, să mă veselesc, să nu mă dau bătut, să mă port astfel încât să nu se observe de către ceilalți că am necazuri trupești ori angoase mintale, să înfrunt neantul lui Heidegger și al lui Jaspers, să opun găurii negre din centrul Căii Lactee credința mea creștină a veșniciei duhului, să-mi tot repet că nu-s numai materie, ci și spirit, și că deci nu-mi pasă de găurile negre” (pp. 119-120).

Mai sunt și alte ipostaze ale scriitorului N. Steinhardt, pe care cititorii, cu siguranță, le vor descoperi ei înșiși în cartea de față.

Reflexe

Patru convorbiri despre N. Steinhardt

Virgil NEMOIANU

– „Pentru noi, cei de pe atunci tineri, abia trecuți de 20 de ani, perioada 1963-1965 a fost formidabilă. Erau anii în care ieșeau din adâncă beznă a temniței, din infernul concentraționar figuri pentru noi legendare, oameni despre care de-abia auzisem sau pe care îi cunoscusem vag înainte de dispariția lor prin închisori: Balotă și George Tomaziu, Alecu Paleologu și Dinu Pillat, Negoîtescu și Noica – iată numai o parte dintre cei eliberați atunci, cunoscuți mie, care au schimbat în mod decisiv atmosfera și orientarea culturii românești vreme de un deceniu, cu consecințe benefice peste alte trei decenii. Printre cei despre care auzisem, dar pe care abia așteptam să-i cunosc și în persoană, se număra și Nicu Steinhardt, prieten cu familia lui Toma Pavel, cu Mihai și Mariana Șora, cu Negoîtescu” ați scris în articolul „O înțelepciune voioasă: părintele Nicolae Steinhardt” publicat în revista „Ramuri” (nr. 1, ianuarie 1993). Cum l-ați cunoscut, Domnule Virgil Nemoianu, pe N. Steinhardt și ce ne puteți spune despre personalitatea sa?

– Vezi, în acele vremuri, când eram de fapt un puști (abia trecut cu puțin de 20 de ani) raporturile noastre cu lumea intelectuală se defineau pe două niveluri. Unul era cel „oficial”: adică profesorii, academicienii, redactorii-șefi, lumea „ștabilor”. Erau și printre aceștia oameni cu merit și valoare, nici vorbă, dar majoritatea erau marcați prin falsitate, erau ireali, agenți ai răului. Iar al

doilea nivel era cel al Realității – intelectuali adevărați, filozofi, critici, poeți. Oameni care uneori puteau să publice, alteori erau pe deplin interziși, în cel mai bun caz, așa, între două ape. Cine intra aici? Oameni ca Negoîtescu, Doinaș, Șora, Titus Mocanu, în fond Noica, sau Balotă, Regman. Între ei, firește, Nicu Steinhardt. Interesant era nu numai că era vorba de o categorie de oameni ai Cărții, dar și (în altă privință) că erau oameni voioși, caracterizați printr-o anume libertate. Parcă ajunseseră încă de acum în rai. Erau săraci, erau desconsiderați, dar „noi” știam că erau purtători ai adevărului și al binelui.

Acesta e așadar contextul în care ar trebui să fie înțeles Nicu Steinhardt la ieșirea sa de după gratii. Voioșia îl caracteriza, conversația cu cărțile, cu ideile, jocul cu prezentul și cu trecutul.

Nu, nu era dedicat satisfacțiilor trupesti (mâncare, băutură și celelalte) – de altfel prea puțini dintre ceilalți se făceau vinovați de așa ceva. În schimb era la infinit înclinat spre convorbire, spre pălăvrăgeală chiar, spre schimbul de idei, spre plăcerile interacțiunii. Fără să mă anunț în prealabil, sunam la garsoniera de la etaj din str. Ion Ghica, mă primea, n-aveam motiv de vizită, ci doar chef de discuție, politică, filozofie, literatură. Un motiv principal de apropiere era tocmai că îl interesau evenimentele politice din lume, le urmărea, le înțelegea. Abia mai târziu am aflat că în tinerețe fusese apropiat de ideile liberal-conservatoare ale unui Guizot, că știa serios dreptul. Pentru moment vorbeam de alegeri (din America de pildă). Or, cei mai mulți

dintre cunoscuții literar-intelectuali nu știau nimic despre aceste teme, fie că nu-i interesau, fie că poate pur și simplu se fereau să vorbească despre ele, atunci, în plină fază comunistă. Nicu nu se ferea; el de pildă îl simpatiza pe ultra-conservatorul anti-comunist Barry Goldwater, care a încercat (zadarnic) să devină președintele Americii. L-a vizitat un soi de verișoară mai depărtată de la New York; când și-a dat seama dânsa dincotro sufla vântul, l-a părăsit furioasă, trântind ușa nu alta. Era vezi Doamne, intelectuală stângistă, după modă. Nicu îmi povestea cam mirat, dar amuzat, cu haz, scena.

Odată, invitat la mine acasă împreună cu Bambi Brezianu am făcut împreună mare haz citind în cutare ziar străin că s-au descoperit pe muntele Ararat urme ale arcei lui Noe. Zicea: „nu în astfel de lucruri se întemeiază credința mea, dar tot îmi pare bine, uite-așa, de-al naibii!” Un incident mărunț, dar simptomatic: arată modul în care se leagă evlavia de veselie. Între timp am văzut în America de pildă cartea editată de Frank Sheed despre voioșia sfinților, iar teza de doctorat a lui Teodor Baconschi purta titlul de „Râsul patriarhilor”, dovezi că această temă a fost înțeleasă de mai mulți.

Apoi cum îl interesau toate cele, mă tot întreba ce cred eu în fond despre „Îngerii iadului” („Hell’s Angels”) o mișcare de tineri motocicliști americani, cam golani de fapt, dar nu criminali propriu-zisi. Lui Nicu i se părea că este un soi de rebeliune cvasi-spirituală contra filistinismului social. Mișcarea (mai bine zis: moda) a dispărut curând.

– N. Steinhardt s-a aflat sub supravegherea Securității. V-a vorbit despre acest fapt?

– Nu, eu nu-mi prea dădeam seama că e mereu sub observația Securității. Lucrurile stăteau pe atunci așa. Noi socoteam că ne aflăm cu toții sub o neîncetată supraveghere. Că unii erau priviți mai atent, alții mai neglijent, nu conta prea mult. Cum să nu fie supravegheat un fost pușcăriaș? Ar fi fost anormal să stea lucrurile altminteri! Se constituiau spații de tăcere, se ocoleau teme, se evitau formulări prea drastice, dar fiecare îl înțelegea pe celălalt, tacit, implicit, se făcea

câte o aluzie. Era acesta un protocol al comunicării, sau să-i zic, un joc savant și subtil. Ba chiar Nicu era mai slobod la gură decât mulți alții. Mi-a spus odată (sau poate de mai multe ori): „ei mă consideră un scrântit întru Domnul, așa că îmi trec multe cu vederea”. „Ei” erau, firește, cei de la Putere. După plecarea mea din țară corespondam, dar corespondența era puțin altfel. Nicu scria rezervat, prudent, mi se părea normal. De altfel și eu îi scriam la fel, nu vroiam să-i creez dificultăți. Mai trimeteam câte o carte, câte o revistă. Omnivor al lecturii, se bucura de toate.

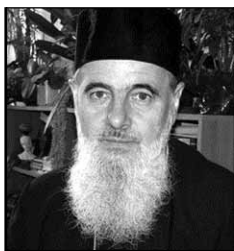
– „[...] Am scris îndată un articol sau chiar două în „Times Literary Supplement” din Londra (care este și a rămas, zic eu, cel mai bun hebdomadar intelectual din lume) în care ziceam că cei doi mari scriitori ai anilor '80 în România sunt Sârbu și Steinhardt. Îmi mențin părerea. Aceștia sunt adevărații „optzeciști”, nu diverși anonimi care se tot semeșesc și se afirmă în sus și în jos.” spuneți în interviul realizat de Carmen Firan și care a apărut în revista **România literară** (nr. 24/ 2002). Domnule profesor, vă rog să menționați câteva motive pentru care susțineți acest lucru.

– E bine că s-au afirmat chiar și în această perioadă grea poeți și prozatori și critici, mă refer, sigur, la anii '80. Au merite mari oameni ca Manolescu, Mircea Martin și ca alții în această privință, sprijinul și îndrumarea acordate tinerilor. Dar vorbim aici despre începători. De pildă un Cărtărescu și-a scris operele majore, definitorii, abia după 1990. În citatul menționat eu mă gândeam la oameni în putere care au dat rod deplin în acei ani, chit că nu au fost neapărat publicați. Așa e și cu „Istoria” lui Negoțescu, cu vreo câteva din cărțile centrale ale lui Șora, împliniri ale lui Doinaș și altele încă. Ei bine, I. D. Sîrbu a scris romane și alte texte care intră pe deplin în marea literatură română. La fel și Steinhardt cu „Jurnalul fericirii” și cu predicile din acei ani, care în fond sunt eseuri de foarte înalt nivel. Vorbim despre o rodnicie împlinită. Iată, în condițiile cele mai dificile, dar chiar cele mai dificile, s-a ajuns la realizări de supremă valoare.

– „[...] Nicu se apropia tiptil de sfințenie” ați declarat într-un interviu realizat de Cristian Bădiliță și publicat în revista „Convorbiri literare” (nr.12/2002). Ce părere aveți despre o posibilă canonizare a părintelui Nicolae?

– Nu, nu văd motive de canonizare. În România ultimelor decenii au avut loc un bun număr de canonizări care nu mi se par justificate. Oamenii de statură copleșitoare nu trebuie neapărat declarați sfinți cu toții. Este o exagerare. Iar sfințenia o au unii, fără ca prin aceasta să fie socotiți sau declarați „sfinți”.

P.S. Vasile SOMEȘANUL

– În scrisoarea adresată lui Virgil Bulat trimisă de la mănăstirea Rohia la 24.05.89 N. Steinhardt îl roagă: „Amintește-mă următorilor...” Între numele menționate este și „preot Vasile Fluieraș”. Cum l-ați întâlnit pe N. Steinhardt?

– Direct l-am cunoscut în anul 1984, dar știam de părintele Steinhardt de mai demult pentru că Înaltpreasfințitul Arhiepiscop Justinian Chira avea o corespondență cu dumnealui și cu oamenii luminați din vremea respectivă și mi-a vorbit despre dânsul. L-am cunoscut direct la cununia domnului Virgil Bulat care s-a petrecut în condiții foarte speciale... Dumnealor m-au invitat în cartierul Grigorescu unde locuiau atunci, pentru cununie. Și mi-au spus să mă duc singur. Și intrând acolo mă așteptam să fie nașii sau alte persoane care se invită de obicei la oficierea unei cununii, chiar dacă se făcea în condițiile astea mai puțin publice. (În timpul respectiv nu era singurul caz. Erau mai multe situații de genul acesta.) Și am fost surprins să-i văd doar pe domnul și doamna Bulat și pe Nicolae Steinhardt. Atâta a fost toată prezența. Dumnealui era și nașul lor. Și am oficiat cununia iar apoi m-au reținut la masă.

– V-a vizitat părintele? L-ați căutat la mănăstirea Rohia?

– După aceea, la vreo două săptămâni părintele Nicolae a venit la biserica noastră „Calvaria” unde eram al treilea preot și mi-a adus o carte care tocmai ieșise de la tipar la Editura „Dacia”, care, în timpul acela avea o

deschidere mai largă pentru că în această editură au apărut cărți importante pentru viața spirituală a timpului. Între acestea, o carte care mi s-a legat foarte mult de suflet a fost (și rămâne) *Grecia cu zei și fără*, scrisă de Pan Vadoros pentru că are un capitol dedicat Patriarhului ecumenic Athenagoras căruia îi creionează un portret de mare profunzime spirituală și duhovnicească.

Deci așa l-am reîntâlnit pe părintele Nicolae Steinhardt. Era duminică. A venit mai devreme, cam la începutul utreniei. Și un pic mai ferit așa. Sigur, n-a rămas decât foarte puțin. Mi-a înmănat cartea și mi-a spus că nu-i bine să fie văzut. Sigur că am înțeles care era problema și oricum m-am bucurat mult că l-am întâlnit personal. N-am mai avut după aceea ocazia să ne întâlnim.

Eu la mănăstirea Rohia am ajuns prima dată în 1990 când am însoțit un grup de pelerini care au mers acolo din evlavie față de părintele Nicolae și atunci am avut ocazia să vizitez și chilia în care a locuit și în care a scris. Și sigur că prezența lui era aproape continuă la biserică și în biblioteca mănăstirii Rohia, o bibliotecă foarte bogată în volume, nu numai ca număr dar și ca valoare și pe care el a organizat-o după toate regulile biblioteconomiei.

– Securitatea se afla permanent pe urmele lui N. Steinhardt...

– Fără îndoială că Securitatea era pe urmele lui dacă s-a ferit și el și Virgil Bulat să aibă public sau pe altcineva la cununie.

– N. Steinhardt nu a primit taina preoției dar totuși mulți îl numeau Părintele Nicolae și chiar veneau la el ca la un duhov-

nic. Putem vorbi de duhovnicul Nicolae Delarohia?

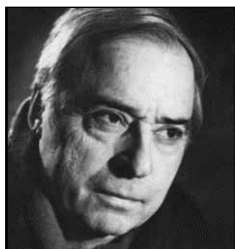
– În lumea monahală duhovnic este acela care îți poate da un sfat, acela care te poate asculta, care poate să îți lămurească anumite zone sau situații neclare sau să te ajute să treci peste anumite încercări pe care ți le aduce viața și de aceea foarte mulți călugări, fără să fie hirotoniți, au acest dar. Deci, fără să aibă o hirotonire sau să fie investit în mod haric cu lucrarea duhovniciei, mulți dintre monahi, dintre cei cu viață îmbunătățită, cu experiență de viață monahală sunt căutați ca și duhovnici. Sigur, nu pot să dea dezlegare de păcate, dar întotdeauna sfaturile lor ajută mult.

– În finalul dialogului ce alte gânduri sau amintiri ați dori să ne mai împărtășiți despre monahul Nicolae?

– Am reușit să îmi procur atunci când au apărut cărțile părintelui Nicolae Steinhardt și am fost foarte bucuros că mulți intelectuali clujeni le aveau. Și ideile și cunoștințele lui erau puse în circulație atât prin vizitele pe care le primea la mănăstirea Rohia dar mai ales prin cărțile care prin anii aceia au început să apară la edituri diferite.

Sigur că cei care au avut ocazia să-l vadă chiar o singură dată pe părintele Nicolae și bineînțeles cei care l-au văzut de multe ori și au avut discuții – avea discuții profunde pe teme de credință și mai ales pe teme filosofice de vastă cultură – n-au putut decât să fie foarte bucuroși și împliniți. Și vezi că oamenii aceștia dăruți de Dumnezeu cu multă înțelepciune continuă să formeze tineretul iar scrierile lor rămân așa ca un far călăuzitor pentru cei care vin după ei.

Aurel RĂU

– Domnule Aurel Rău vă numărați printre cei menționați de Nicu Steinhardt în scrisoarea trimisă lui Virgil Bulat, datată 24 martie '89 și reprodusă în volumul „Monologul Polifonic”. În ce context l-ați cunoscut?

– Pe Nicolae Steinhardt l-am cunoscut categoric în spațiul și în activitatea revistei „Steaua” unde lucram de mai mulți ani, în raport cu momentul în care el se ivește la orizont în publicistica de atunci. Aceasta s-a întâmplat în condițiile în care la „Steaua” se desfășura de ani de zile buni cu succes și cu frumusețe colaborarea lui Constantin Noica, cu care deveniserăm apropiați, în afara relației strict redacționale. Exista o anumită comunicare afectivă și de idei. Ne mai întâlneam uneori și la mine acasă. Câteodată numai împreună, altădată asociind și vreun alt colaborator, cazul sociologului Nicolae Mărgineanu, de vreo două ori. Așa făcându-se deci că în discuțiile pe care le aveam au existat și referiri la condeiul și la destinul lui

Nicolae Steinhardt; plecându-se de la faptul că i se acordase dreptul să revină în publicistică după ce ieșise din închisoare destul de târziu, în anul „de grație”, să zicem, 1964. Noi l-am publicat încă din 1977, cu un an înainte de a intra la mănăstirea Rohia și numai la un an de când Noica va vorbi cu autoritățile bisericești din Cluj pentru el. În acel an 1977 îl găsim în cinci numere, din douăsprezece câte apar într-un an, cu articole în rubrici diverse. Fie texte de sine stătătoare, fie mai de profil, cronici literare ori articole în rubricile „Unghiuri și antinomii” (o rubrică de eseuri și de studiu filosofic, de exercițiu filosofic) și „Confluențe” – aceasta consacrată literaturilor străine și raporturilor de idei dintre literaturile străine și literatura română.

Pot spune astfel: colaborarea la „Steaua” a lui Nicolae Steinhardt începe cu dreptul, dintr-o dată, fără ezitări din partea redacției, respectiv din partea mea. El era un om foarte deschis, de dialog. Intra în relația aceasta de dialog cu diverși redactori pe care îi întâlnea la noi, dar de obicei cu unul sau doi care răspundeau de domeniul respectiv. Dar de

regulă discuțiile erau cu mine, pentru că prefera să fie această relație directă cu redactorul șef, mai ales că, probabil, eu am fost cel care, dintre redactori, am fost atenționat de Noica și sfătuit să am toată încrederea în ce privește pregătirea și valoarea lui. Poate nu știam prea multe dinainte despre valoarea de eseist și factura intelectuală a omului de cultură care era. Nu țin bine minte unele detalii. În orice caz Noica a jucat un rol în această, să zic, cimentare a unei relații între „Steaua” și Nicu Steinhardt.

– *Părintele se afla permanent sub supravegherea Securității. În „Notă de analiză privind activitatea și legăturile pe raza altor județe ale numitului Steinhardt Nicu Aurel” lucrat în DUI „Scriitorul” publicat în volumul „Nicu Steinhardt în dosarele Securității” se vorbește și de colaborarea cu revista „Steaua”: „Tot pe linia preocupărilor literare, Steinhardt Nicu are relații cu Aurel Rău și Virgil Nistor de la revista „Steaua” din Cluj-Napoca care îi facilitează publicarea unor articole de critică literară și estetică.” Ați întâmpinat probleme în legătură cu publicarea textelor lui N. Steinhardt?*

– Formularea ați citit-o, înțeleg, în ghilimele, partea din întrebare, și vine dintr-un document; și desigur vorbește despre „subterana” care funcționa în continuare în ceea ce-l privea pe Nicu Steinhardt, ca și pe alții dintre colaboratorii noștri. Cred că și pentru colaborarea cu Noica eram supravegheați, eram luați în vizor, după cum colaborarea cu Blaga a presupus să fim mereu înconjurați de un cor de ascultători „discreți”. Nu întotdeauna ne-am dat seama. În cazul lui Blaga am presupus mult mai puțin că funcționează o urmărire continuă. Dar, atât din acest citat pe care l-ați dat, cât și din alte documente care au fost publicate, despre, din arhivele Securității, înțeleg încă odată că „Steaua” a fost mereu „în atenție”, și noi înșine, scriitorii care ne bucuram de o încredere care exista, o încredere publică pentru că aveam o prezență publică, fără probleme complicate biografice, ca oameni mai tineri. Eram desigur suspectați că aveam o preferință aparte pentru scriitori care au niște probleme de dosar de cadre. Dar evident ei intrau în

atenția revistei datorită valorii lor și modului cum puteau să se înscrie în profilul pe care-l gândiserăm noi, unul mai larg, o revistă de deschidere.

Și, concret, la întrebarea dumneavoastră: dacă am întâmpinat probleme... Am întâmpinat întâi și întâi problemele de cenzură care existau la tot pasul. Și cu siguranță, dacă aș fi păstrat un jurnal sau dactilogramele care mergeau la tipar, în forma inițială în care era cules textul, pentru a le putea compara cu forma tipărită, multe concluzii s-ar evidenția, despre un timp. Am vedea că unele texte prin ani vor fi căzut, nu vor fi fost acceptate; dar regula era, în ceea ce îl privea pe Steinhardt, că textele apăreau. Cred că exista și la el o prudență care intra în procesul chiar de elaborare a textelor. Cunoscuse bine în toată „universitatea” pe care a făcut-o acolo de unde a rezultat „Jurnalul fericirii”, ca o replică la tot dezastrul, și deci a înțeles mecanismul acesta al gândirii respectivilor; și respectiv un spațiu, un coridor prin care să poată fi comunicate ideile și expresia, lucruri care au fost caracteristice și pentru Constantin Noica, fiindcă am făcut o paralelă dintru început.

Deci oamenii dădeau glas gândurile lor, cam spuneau tot ceea ce voiau să spună, la un mod estetic, ceea ce însemna și neînregistrat ideologic, dar găsind acel limbaj înțelept, să zicem, cu o anumită conformare sau adaptare, într-o foarte mică proporție la realități, și fără ciuntiri ale faptelor și ideilor care trebuiau exprimate, au vrut să le exprime.

Deci eu nu pot să vă vorbesc prea mult despre dificultăți în a-l publica pe Nicolae Steinhardt, pentru că mereu în analiza revistei când discutam din când în când numerele, o dată la un an, căutam să vorbim și despre avantajul de a găzdui păreri foarte diferite, personalități din diverse generații care vin cu experiențe din tot felul de stagii ale evoluției culturii noastre; și unde dădeam exemple de texte care au ori o nuanță mai afirmativă, ori o nuanță patriotică. Se puteau găsi exemple și cu texte de Nicolae Steinhardt. Deci îl prezentam și pe el, îl pomeneam, ca pe o parte a unui întreg. Sau în articole de bilanț: ca pe una dintre realizările frumoase ale revistei, constructive. Deci s-a creat acest climat posibil,

în care, în redacție nu se mai făcea o deosebire prea marcată, ca în politicile de cadre, între un colaborator și altul, în afară de criteriul valoric. Pentru că printre colaboratori, cum era la noi, destul de frecvent figurau și alți foști privați de libertate, un Nicolae Balotă, un Adrian Marino. La fel Nicolae Mărgineanu, care a avut o condamnare foarte lungă, a publicat destul de frecvent la noi, în ultimii săi ani de viață. Dar scriitorii sunt din toate generațiile; și mai multe generații au plătit acest tribut, nu caut alte exemple.

Aș putea să spun cam aceasta despre publicarea lui Nicu Steinhardt. El era publicat în funcție de textele lui, de faptul că scrisul său răspundea profilului revistei. Adesea acopereau preocuparea noastră de cronici literare sau o anumită problemă eseistică avută în vedere. Deși în cazul lui trebuie să precizez chiar că ofertele de obicei veneau dinspre el, erau propunerile lui. Texte tratând despre literatura universală ori despre o carte sau alta din literatura noastră actuală, cu meșteșugul, ca să mă repet, de rigoare, de a trece cu succes printre toate furcile caudine.

– *Domnule Aurel Rău, vă rugăm să ne relați câteva amintiri legate de întâlnirile cu părintele.*

– Despre Nicolae Steinhardt aveam vești uneori de la Rohia, de vreo câteva ori de la episcopul vicar de la Arhiepiscopie care avea și preocupări literare, Preasfințitul Justinian Chira. Și veștile mai soseau și pe alte căi, bunăoară dinspre editura Dacia, unde Virgil Bulat ținea o legătură bună și cunoscută cu Nicu Steinhardt, și uneori purta el spre redacție un text; alteori textele veneau prin poștă.

Scrisorile vor fi fost mai multe, prin ani. Întotdeauna pe probleme imediate, cu propuneri de vreun text nou sau referiri, întrebări despre texte trimise. Unora le răspundeam prin scris, câtorva numai prin faptul însuși al publicării. Câteodată, pe lângă precizările foarte la obiect, ele conținând și câte un element diferit, o împărtășire a unei informații recent primite, ca odată, în 1981, când amănuntul e în legătură cu starea de sănătate a lui Mircea Eliade. Cred că scrisoarea aceasta e ilustrativă pentru acest mod de comunicare

foarte viu și particular, încât să merite a fi reprodusă. V-o arăt:

Rohia, 30-9-81

„Mult stimat și iubite domnule Aurel Rău,

V-am trimis o telegramă (cu răspuns plătit!), cerându-vă dreptul să recenzerez recentul volum al lui Andrei Brezianu.

Neprimind nici un răspuns, îmi permit să interpretez tăcerea drept consimțământ; vă trimit, alăturat, respectivul text. Îndrăznesc să vă rog, în cazul în care nu-l veți publica, să mi-l restituiți. (Fac apel, în această eventualitate, la amabilitatea d-lui V. Nistor.)

Dar sper să nu fie cazul... De curînd am primit o scrisoare a lui Mircea Eliade. M-a întristat mult: e redactată de o mîină care tremură. Îmi spune că nu a putut face operația la ochi și se plînge de starea generală a sănătății. Se străduiește cu toate acestea pentru ducerea la bun sfîrșit a părții finale din *Istoria credințelor și religiilor*.

Scrisoarea, însă, trădează o stare de spirit din care nu lipsesc oboseala și o doză de amar.

Iar caligrafia aceea tremurîndă... Ne rugăm, aici, pentru sănătatea lui.

Nădăjduiesc că nu abuzez de ospitalitatea revistei Dvs. și nici de răbdarea Dvs.

Cu cele mai alese simțăminte, al Dvs. Devotat și recunoscător,

N. Steinhardt”

Referirea la Eliade reia, indirect, elemente din discuții anterioare, desigur, despre marele scriitor din exil și o colaborare a lui cu „Steaua”. Să amintim și faptul că în 1977 i-am publicat un articol amplu intitulat „Fantasticul lui Mircea Eliade”, cu titlul scris și pe copertă, dar acesta nu cred că e singurul pe care i-l consacră în paginile noastre.

La Rohia pe monahul Steinhardt l-am întâlnit cel puțin odată, când am fost în compania unei alte fețe bisericești, episcopul de Alba-Iulia Emilian Birdaș. Și când mi-a vorbit de grijile lui cu organizarea bibliotecii. Răspundea de ea, avea și o sarcină „internă”

în acest sens. O îmbogățește, îi gândește întreaga funcționalitate.

Dar în redacție ne-am văzut în mod frecvent. Aci discuțiile putând fi la largul lor. Deci aicea era relația noastră, nu în alte medii. Unde el venea, fie să-și aducă un nou text, fie să ne punem de acord asupra unor colaborări viitoare. Cum a trecut mult timp nu-mi amintesc aceste discuții exact. Erau în febra lucrului și în fluxul relațional curent. Multe, despre cărți despre care el n-a scris, dar erau în atenția criticii. Eu îi citeam înainte de tipar toate colaborările pe care le prezenta. Acestea le mai vedea probabil vreun alt redactor, dar întotdeauna treceau pe la mine și erau și în lectura mea. Mă gândesc acum la o imensitate. Răsfoind puțin colecția revistei pot să spun că este vorba de vreo șaptezeci de articole, deci vreo două cărți, putem crede, care văd lumina tiparului întâi în „Steaua”.

Cum v-am spus mai la început, colaborările lui sunt câte cinci, șase, șapte până la opt, în numerele dintr-un an. M-am uitat din urmă la rubricile care știu că erau frecventate de el mai cu seamă, dar s-ar putea să fie și alte texte pe care în graba mare nu le-am observat în respectivele numere. Și deci putem vorbi de o prezență ca din partea unui colaborator de bază al revistei, ca a unui component al corpului principal de scriitori care erau grupați în jurul „Stelei”.

N-aș putea să cred că aceste discuții erau foarte diverse și se îndepărtau prea mult de lucrul care ne justifica dialogurile. Priveau oricum probleme curente, ținând de viața literară, eventual de vreun eveniment mai aparte, pe care îl puteam comenta. În general erau discuții așa-zis practice, fiindcă eu știam că zidurile din clădirea Administrației Financiare, care se află în piața Avram Iancu (pe atunci Piața Victoriei), unde funcționa „Steaua” de prin 1970, au urechi. După încetarea colaborării cu el, și încetarea lui din viață, de fapt, deci după 1989, într-o zi voi fi chemat de curiera redacției, telefonic, să văd instalațiile de ascultare montate în perete, sub tencuiala din spatele biroului meu. Într-o nișă, ca într-o armăroaie erau aceste aparate. Eu scriam ceva acasă și am spus că am încredere în ceea ce spun oamenii, niște polițiști, și în ce

vor să facă acolo, și că eu iau act; respectiv să le scoată singuri, fără să le mai văd. Acum, uneori, mă gândesc că trebuia să merg și să și văd. Ar fi fost poate o satisfacție. Probabil că eram supărat pe mine că nu mi-am imaginat această dotare cu aparate, de memorie...

E drept că eu mă mutam de la biroul meu când discutam cu un colaborator mai de prestigiu sau un musafir mai rar sau mai special. Mai special, ca importanță. Mă mutam de la biroul meu la o măsuță rotundă cu două fotolii dintr-un colț opus al camerei, în partea dinspre Teatrul Național a clădirii. Cred că aparatele erau performante, acelea care erau puse în perete, și se auzea din orice colț te-ai fi aflat.

Pe scurt: El intra pe ușă, anunțat de secretara de redacție, ca un aerian, cu o umilință de sfânt, dar și cu ceva dezinvolt, sprintar ca un bucureștean ce era printr-o agerime a spiritului său. Uneori exuberant, alteori tăcut, întotdeauna sub un surâs.

– *Despre volumul dumneavoastră „Ritualuri”, N. Steinhardt scrie în volumul „Monologul polifonic” următoarele: „Ca și zeii, scrie Aurel Rău în noua sa carte Ritualuri (C. R., 1987), cuvintele-mbătrânesc/dar nu mor niciodată. Nu mor desigur, însă ale lui Aurel Rău nu par nici a îmbătrâni, deloc, mereu proaspete, zglopii, pline de voieșie, patetism și tinerețe.[...]”.* Cum ați perceput interpretarea părintelui asupra cărții dumneavoastră?

– Nicolae Steinhardt știa multe lucruri despre profilul revistei „Steaua” și despre personalitatea unuia sau altuia dintre redactorii scriitori care lucrau în redacție. Și evident cunoștea și cărțile mele, mai dinainte, ca un cititor care era la curent cu toate aspectele poeziei românești contemporane și se putea pronunța în cunoștință de cauză – ceea ce se va fi întâmplat și în cazul acestei cronici la volumul „Ritualuri”. Probabil volumul i-l dădusem cu dedicație și probabil cartea se află la Rohia, ca un semn de reciprocitate, cum am primit și din partea lui cărți cu dedicație. Poate ne uităm la una din ele! Și când am văzut cronică, am simțit și o comunicare sufletească mai aparte; dar am perceput totodată spiritul de surprindere a

specificului și capacitatea portretistică, formularea succintă și în același timp metaforică, exprimând atât exigența exactă cât și un mod mai tandru de a comunica și a vorbi despre oameni care îi erau și cunoștințe în același timp. Cred că vom fi vorbit despre cronică, despre acest articol. Și în cazul de față, când mă întrebați, nu m-aș referi la mai multe în legătură cu această interpretare. Cred că a mai fost, acum nu mai pot stabili exact, încă o însemnare, despre o altă carte de-a mea, scrisă de Nicolae Steinhardt.

– *E vorba de volumul „Mișcarea de revoluție” apărut la Editura Dacia în anul 1985.*

– Da. Cred că și aici putem vorbi despre text, ca despre o aplecare foarte exactă de cititor care nu lărgea aprecierile dincolo de sensul strict care trebuia să fie exprimat. Și totodată exprima exact ceea ce avea de spus despre o carte sau despre o anumită apariție.

– *Ce alte gânduri ați dori să ne mai împărtășiți despre N. Steinhardt în finalul dialogului nostru?*

– Sunt întotdeauna bucuros văzând marele interes în posteritate, din partea criticii literare, publicisticii, și marele respect față de opera lui. Îmi amintesc că după ce el n-a mai fost printre noi l-am simțit foarte viu și foarte autentic într-o mare plenitudine în „Jurnalul fericirii”. L-am regăsit acolo pe omul de idee, pe marele artist care reușea să folosească mai mult nuanța, dar să-și exprime deplin gândul. Un stăpânitor al conceptului și al cuvântului esențial și elevat.

Acum există o preocupare și față de toate categoriile de însemnări care pot fi făcute, mărturiile care pot exista, ale diversilor oameni care l-au cunoscut. Și cred că în continuare e mult de făcut pentru a găsi toate urmele care mai pot fi și din care poate să tresară câte ceva din spiritul și din viața, chiar din biografia acestui cărturar special, martir într-un fel și atât de decis să găsească un mod de ființare și în imposibil. Așa explicându-se și titlul acestei cărți extraordinare „Jurnalul fericirii”. Un echilibru moral care vine și din opțiunea sa religioasă care a dus la jurământul lui de sihastru, și în sfârșit la întreaga

devoțiune pentru religie și pentru valorile din această mare sferă a culturii.

V-am spus că am câte un semn de carte prietenesc pe vreo două volume pe care le-am găsit mai ușor în biblioteca mea, din partea lui Nicolae Steinhardt. El se referă în amândouă la o mulțumire că poate exista în paginile revistei, unde se consideră acasă. Și poate că ar trebui să precizez că nu pentru acest motiv m-am gândit să vi le arăt ci pentru că vorbește și de aici vocea interioară a acestei minți strălucite și acestui suflet.

Una din dedicații exprimă doar această mulțumire de a se putea număra printre colaboratorii „Stelei”. Este din martie 1980. A doua este mai particulară, formulată mai bogat decât o rămânere numai la exprimarea unei, să zicem, solidarități cu „Steaua”. S-o citim:

„Domnului Aurel Rău

căruia îi datorez cinstea și bucuria de a fi colaboratorul revistei „Steaua”; unui iubitor aprig al Transilvaniei ce alt dar mai de preț îi putea face?

Cordialitate, aleasă afecțiune, sinceră considerație

N. Steinhardt
Iulie 1983”

Cred că din dedicații se pune și așa în evidență, și în acest fel, ceea ce v-am spus: că această colaborare bogată care a onorat revista „Steaua” a datorat mult și unei relații directe, de punere de acord asupra cărților care intrau în atenția lui, și de alte potriviri de gând. Alături de Constantin Noica, de alți importanți, vreo zece, esești, oameni de idee, filosofi, cum ar fi D. D. Roșca, Nicolae Mărgineanu pe care l-am mai amintit, Eugeniu Speranția, Mircea Eliade, Tudor Vianu, George Călinescu, odată Vasile Băncilă, alături de toți aceștia, Nicu Steinhardt era și el un titlu de mândrie al „Stelei”, dintr-un tablou valoric al unei întregi culturi.

Aceasta a fost scena pe care ne-am desfășurat dialogurile noastre, de la „Steaua”, câte a dat Dumnezeu să fie, un timp.

– *Vă mulțumesc.*

Radu ȚUCULESCU

– În scrisoarea adresată lui Virgil Bulat trimisă de la mănăstirea Rohia la 24.05.89 N. Steinhardt îl roagă: „Amintește-mă următo-

rilor...” Între cei menționați sunteți și dumneavoastră. În ce context l-ați cunoscut pe N. Steinhardt?

– L-am cunoscut la Dej, în 1981, când acolo a avut loc (și nu la Beclean cum eronat își amintesc unii dintre noi) o amplă întâlnire cu scriitori, profesori universitari și academicieni, timp de câteva zile. Am fost impresionat, cu toții, de vitalitatea debordantă, aproape nefirească pentru vârsta pe care o avea și... sutana pe care o purta, de spiritul său extraordinar de tânăr, nealterat de anii de închisoare și nici de... vremuri. Ne-a povestit (și desenat pe-o tablă cu creta!!) cum a montat el în închisoare piesa lui Eugen Ionescu, *Pietonul văzduhului!* I-am observat ochii plini de lumini jucăușe și zîmbetul aproape ghiduș ascuns de firele de barbă, i-am dibuit subtila ironie și deosebita siguranță de sine. Atunci, la Dej, el a fost cel care mi-a înmînat premiul Saeculum pentru primul meu roman, *Vînzătorul de aripi*, pe care l-a și comentat într-unul din volumele sale de critică.

– Domnule Radu Țuculescu, ați fost apropiat de N. Steinhardt. Vă rog să ne relațiați câteva amintiri legate de întâlnirile cu părintele.

– Întîlnirile mele cu el au avut loc, cel mai des, în... bucătăria din apartamentul prietenului nostru comun Virgil Bulat, fostul său coleg de celulă... Discuțiile noastre erau un amestec colorat și sprinten pe cele mai diverse teme, de la cele literare și muzicale, la cele... culinare. Eu am crescut într-o familie religioasă, tata dorise inițial să se facă preot. Mă ducea în fiecare duminică la biserică iar multe zile din vacanțele școlare le petreceam

la mănăstirea din Toplița, locul unde părinții mei îl considerau a doua lor casă. Dar mai puțin am discutat despre religie, eram doar fascinat de convertirea lui la ortodoxism, de sinceritatea lui absolută, de lipsa oricărei urme de meschinărie în comportamentul și vorbele sale. Întîlnirile cu el îmi ofereau, de fiecare dată, o bună doză de optimism, ca și cînd aș fi inspirat o doză zdravănă de aer curat. Ne mai și contraziceam, se aprindea repede iar eu așijderea, dar nu aveai cum să te cerți cu el, în cele din urmă. Avea avantajul unei vaste culturi, era o adevărată bibliotecă. Dar știa și să asculte, era stăpînit de-o curiozitate tinerescă, așa cum doar adevărații creatori o au. Și ceea ce mă încînta la el era că avea simțul umorului, al ironiei dar și al autoironiei, chiar dacă mascată de... „aura” călugărească. Îmi zicea, adesea: după ce ies din mînăstire nu mai sînt călugăr, consideră-mă... un civil ca și tine.

– L-ați căutat la mănăstirea Rohia?

– O singură dată. În camera lui ticsită cu cărți mi-au dat lacrimile. La Dej primisem și o vază pe care scria Premiul Saeculum și o duzină de cești din porțelan, concepția artistului Ovidiu Avram care lucra, pe atunci, la fabrica de porțelan. Atît vaza cît și ceștile aveau imprimate pe ele... o poză de a mea. Fusesse o surpriză făcută de prietenul meu Ovidiu Avram, ale cărui creații Nicu Steinhardt le aprecia în mod deosebit. Am descoperit atunci, pe unul din rafturile bibliotecii sale de la Rohia, o ceașcă... Mi-a mărturisit, zîbind cu șiretenie: „Am șterpelit-o, recunosc, atunci la Dej...” Gestul său îmi declanșase una dintre cele mai mari emoții din viață. Și-n taină, mă atinsese și o dîră de mîndrie.

– N. Steinhardt era supravegheat de Securitate. V-a vorbit despre acest fapt?

– Am vorbit despre Securitate tot cu ocazia romanului meu unde eroul principal

este supus unui lung interogatoriu. Lui Nicu i s-a părut, prima oară, că este cam neverosimil de amabil securistul care interoga, dar în cele din urmă a conchis că vremurile nu mai erau ca prin anii '50, când te ridicau pur și simplu din casă și te băgau la închisoare. Acum presiunea era mult mai perfidă fiind una psihologică. Eroul meu e lăsat să trăiască, mai departe, în „libertate” dar i s-a dat de înțeles că va fi permanent supravegheat... Ceea ce, pînă la urmă, te poate distruge mai dihai decît închisoarea. În schimb am discutat cu părintele despre turnători și am încercat să-i spun să se ferească cumva de cei care-l vizitau, să nu se destăinuie oricui căci printre „confrații” într-ale scrisului sînt și turnători. A rîs senin întrebîndu-se ce-ar putea să-i mai facă, ce-ar putea să i se mai întîmple. Și i s-a... întîmplat că securitatea i-a confiscat manuscrisul *Jurnalului fericirii* și e clar că de la turnători s-a aflat despre existența lui nu de la... păsărele!

– În volumul „*Monologul polifonic*” N. Steinhardt scrie despre romanul dumneavoastră *Degetele lui Marsias* (edit. Dacia, 1985). Părintele Nicolae în acest text se concentrează asupra personajului Carol Vătan: [...] „Mă cred totuși îndreptățit a socoti foarte util portretul lui Carol Vătan: s-a relevat aici o trăsătură posibilă a omului și mai cu seamă a omului din veacul al douăzecilea (veacul terorismului și lagărelor): aflarea satisfacției nu în bucuriile simple ale vieții ori în patimile trupești ci în chinuirea, batjocorirea și distrugerea semenului. Care plăcere mai completă decît priveliștea celui alt răstignit pe cruce ori tras pe roată? Dacă nu dispui de uneltele acestea, partida nu-i încă pierdută: măcar să-i

strivești degetele, să-i furi adică puțința de a-și marca prezența în lumea aceasta: Ura ontologică simplă, Radu Țuculescu a știut să o sesizeze în mod realist, recunoscându-i proliferarea, și fără a trece pe dinaintea crucii rînjind, scuturându-și umerii ori făcîndu-se că plouă.”[...] Cum ați perceput interpretarea părintelui asupra romanului dumneavoastră?

– Părintele citea un roman nu doar pe orizontală ci și pe verticală. Avea și în cronicile literare un stil inconfundabil, o abordare cu o pecete personală evidentă, un „ritm” și-o muzicalitate aparte. Comentariile sale sînt ele însăși niște pagini de... literatură! Cronică a publicat-o întîi într-o revistă... studentească din Iași! Dar despre roman am discutat mult cu el, l-am „disecat” împreună. Mereu mă „împungea” cu o întrebare: „Vătan ăsta vine de la... Wotan, așa-i?” Eu mă prefăceam că nu aud întrebarea, intram în joc ca... într-o piesă de teatru. Evident că avea dreptate...

– În finalul interviului ce alte gânduri sau amintiri ați dori să ne mai relațați despre N. Steinhardt?

– Îmi amintesc ziua cînd am fost la înmormîntarea lui. Puțini. Mult mai puțini decît s-ar fi crezut. Mulți dintre cei care se „băteau” cu pumnul în piept afirmînd că-s mari prieteni cu părintele, s-au făcut că... plouă! N-au îndrăznit să vină. Poate știau că totul va fi filmat de către băieții cei vigilenți, doar eram spre sfîrșitul anului 1989! A plouat în ziua aceea, îmi amintesc exact, nu se puteau distinge lacrimile de stropii de ploaie. A fost o zi mohorîță. O zi în care pînă și natura se întristase.

Interviuri realizate de **Călin Emilian CIRA**

(din cartea *Convorbiri despre N. Steinhardt*, vol. II, în curs de apariție la Editura Eikon)

Un gentleman pravoslavnic

Dan CIACHIR

Pe doctorul Mircea Gelu Buta l-am cunoscut în mai 1999. Venisem la Bistrița pentru a vorbi în librăria „Nicolae Steinhardt” despre o carte a Înalt Prea Sfințitului Bartolomeu, care m-a poftit să iau parte, a doua zi dimineața, la târnosirea paraclisului Spitalului Județean Bistrița, continuată de o impresionantă liturghie în aer liber, slujită de doi ierarhi și de peste douăzeci și cinci de preoți. Se strânseseră în curtea spitalului vreo cinci mii de credincioși, între care erau ușor de recunoscut, datorită ținutei, bolnavii internați. Într-un colț al platformei pe care se slujea, în față, un domn suplu, cu o privire concentrată, îmbrăcat elegant fără ostentație – doctorul Mircea Gelu Buta, directorul Spitalului Județean Bistrița și ctitorul paraclisului...

Despre doctorul Mircea Gelu Buta îmi face plăcere să vorbesc sau să scriu, mai ales de pe un plan de afinitate: Ortodoxia, cultura ortodoxă, valorificarea existenței în duhul Bisericii Răsăritene... Doctorul Buta nu este un belfer amator de sterile și aporetice discuții în privința Bisericii. Este un adevărat

intelectual, dotat cu intuiția credinței. Dintr-un cumul de calități lăuntrice au

izvorât inițiativele sale, atât practice, cât și teoretice, în sensul acelei „valori practice a teoriei” asupra căreia prevenea Ion Barbu. A înființat un paraclis spitalicesc, a ridicat o admirabilă bisericuță în curtea Spitalului TBC din Bistrița, a inițiat acele întâlniri, Colocviile *Medicii și Biserica*, trecute de a zecea ediție...

Mircea Gelu Buta a înțeles corelația naturală dintre medicul laic și „doctorul sufletelor” – preotul. Biserica Ortodoxă, fidelă învățaturii Mântuitorului, are chiar o Taină pentru ridicarea din boală și însănătoșirea creștinului: Sfântul Maslu. Îmi amintesc

interesul doctorului Buta pentru trecutul medicinei bisericești, fie că era vorba de epoca Vasiliadelor sau de aceea a bolnițelor bisericești de pe teritoriul țării noastre. Documentarea sa impecabilă s-a adâncit pe terenul fertil al unei afinități, întrucât, așa cum bine s-a spus, înțelegi în măsura în care iubești.

Apropierea doctorului Mircea Gelu Buta de Biserică nu s-a produs în urma unui episod „pascalian”, nici nu este, ca la mulți alții, de dată recentă. Mi s-a povestit, la Bistrița, că în anii '80 ai

fostului regim, nu ezita să își ia de mână fetița și să se ducă duminica și de sărbători la biserică. Ca director de instituție, doctorul Buta știe să conducă, dotat cu acea înzestrare aparte, anevoie de cuantificat, despre care vorbește Baltasar Grăcian, dar știe și să colaboreze, sau să se încline în fața realității.

Nu pot evita cuvântul *elită*, de care se abuzează, atunci când vine vorba de acel mănunchi de bistrițeni puternic reliefați social, cultural sau caracterial (sau toate laolaltă), care alcătuiesc Clubul Rotary, unde doctorul Buta strălucește. Am fost impresionat de membrii filialei din Bistrița a Clubului Rotary, constatând, cu prilejul a multor întâlniri, că în Transilvania, frunzașii acesteia se deosebesc mult, și numai în bine, de protipendada moldovlahă din zilele noastre. Desigur, există, în acest sens și o

Mircea Gelu Buta
60

înșelătoare vanitate ardelenescă. Am examinat-o împreună cu doctorul Buta în volumul nostru de dialoguri – al doilea – intitulat *Față către față*.

Ca orice personalitate autentică, Mircea Gelu Buta iese din hotarele profesiei sale. Una din aceste transcenderi, poate cea mai importantă, puntea dintre Biserică și Medicină, am pomenit-o. Nimeni nu-i poate ignora meritele referitoare la încreștinarea actului medical. Dacă doctorul Buta s-ar fi limitat la colocviile anuale pomenite, cu participarea unor specialiști și-a unor personalități, inițiativa sa ar fi rămas împlinită pe jumătate. Mai întâi, însă, a amenajat paraclise, a ridicat biserică și-a adus în spital preotul și Liturgia. De numele său se leagă și o bibliografie a raportului dintre Medicină și Biserică, prelungită în planul bioeticii. Nu trebuie să fii specialist pentru a vedea cât de bogat și de

nuanțat ilustrează, deopotrivă, domeniul și demersul care l-au consacrat. Era firesc ca numele său să treacă dincolo de hotarele Bistriței, dar și de ale Clujului, unde ilustrează o catedră universitară. Marja sa de manifestare este mai mult decât surprinzătoare: a tipărit un studiu – *Cioran și psihanaliza* – (în colaborare cu dr. Liliana Buta), primă abordare tematică de acest gen a compatriotului nostru.

Nu pot trece, la sfârșitul acestei schițe de portret, peste o suită de calități ale doctorului Mircea Gelu Buta, în frunte cu cinstea și corectitudinea, proprii omului de cuvânt. Și omului cu prestanță, impunând în societate, iradiind acea demnitate specifică bărbatului care își ține rangul, fidel unei meniri, alăturând credinței în Dumnezeu un simț istoric profund în înțelegerea realității pământești... Un gentleman pravoslavnic.

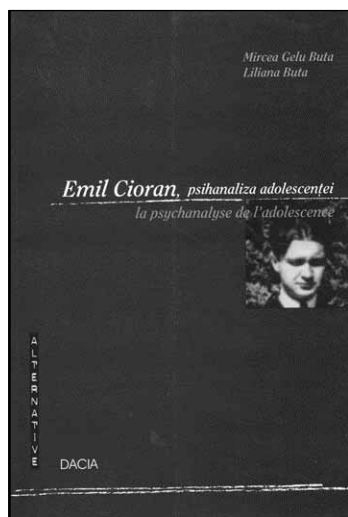

Icons

Un umanist în postmodernitate

Tudorel URIAN

La începutul anilor 2000, pe vremea în care conduceam revista *Cuvântul*, am primit la redacție o carte, tipărită în versiune bilingvă, română și franceză, cu un titlu mai mult decât incitant, *Emil Cioran, psihanaliza adolescenței/ Emil Cioran, la psychanalyse de l'adolescence*. Autorii ei, am aflat ulterior, erau doi respectați medici bistrițeni, soț și

soție, Liliana și Mircea Gelu Buta. Este inutil de spus că am citit pe nerăsuflăte cartea și că am recenzat-o în proximalul număr al revistei. Mulți critici vorbeau, la vremea respectivă despre o grilă psihanalitică de interpretare a operei lui Cioran, dar cei doi medici bistrițeni au fost primii

specialiști din domeniul medical care au explicat viziunea lui Cioran asupra lumii din perspectiva strictă a experiențelor de viață care i-au marcat copilăria și adolescența.

În anii care au urmat, am avut șansa să îl cunosc tot mai bine pe doctorul Mircea Gelu Buta. L-am vizitat la Spitalul Județean din Bistrița al cărui director este de foarte mulți ani, am participat la câteva ediții ale colocviului de bioetică pe care îl organizează, i-am citit cărțile, i-am admirat ideile și inițiativele. Departate de freacățul politic și de mizele mici ale zilei de azi, Mircea Gelu Buta este un profesionist desăvârșit al domeniului său (medicina), dublat de un om de gust în domeniul culturii și de un devotat practicant al credinței. De altfel, Spitalul Județean din Bistrița este unul dintre puținele din țară care conține un paraclis în chiar corpul său de

clădire, iar religia este folosită ca element activ în procesul de vindecare. Dincolo de posibilul efect *placebo*, contactul permanent cu un preot le oferă bolnavilor liniștea sufletească și, în anumite situații, în dialogul cu acesta reușesc să descrie mult mai bine simptomatologia bolii de care suferă. Tocmai această punte de legătură între medicină și religie, întinsă de bioetică mi-a oferit șansa ca la colocviile organizate de doctorul Buta la Bistrița să întâlnesc personalități marcante ale timpului nostru precum IPS Bartolomeu, Vasile Astărăstoaie, actualul președinte al Colegiului Medicilor din România sau Andrei Marga, la vremea respectivă rectorul Universității Babeș-Bolyai din Cluj.

Nimic nu pune mai bine în evidență personalitatea doctorului Mircea Gelu Buta decât excelenta carte de conversații cu Dan Ciachir, *Față către Față* (Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2011). Parafrăzând titlul unui volum de aceeași factură realizat de Leonid Dragomir cu filosoful Mihai Șora se poate spune că dialogul dintre Dan Ciachir și Mircea Gelu Buta este o carte despre toate și ceva în plus. Doi oameni inteligenți și foarte cultivați, proveniți din zone istorice diferite ale României, dar adepți ai aceleiași credințe ortodoxe, își împărtășesc, unul altuia, convingerile, din perspectiva experienței lor de viață, istoriei trăite sau auzite, rădăcinilor culturale, morale și, deloc în ultimul rând, religioase, care au stat la baza formării lor. Nu este o carte interviu, în care se pun întrebări, ca de la învățăcel la maestru, ci un dialog între doi oameni de același calibrul, în care o temă pusă în discuție este filtrată prin personalitățile celor doi interlocutori. Rezultatul este mai mult decât spectaculos, există multe situații în care viziunile sunt foarte asemănătoare, dar și destule în care diferențe sensibile – generate mai ales de specificitatea istorică a zonelor în

care s-au format cei doi intelectuali – se fac simțite. Oarecum firesc, întreaga discuție este pusă sub semnul distincției foarte relative dintre centru și periferie, preocupare mai veche a dialogului dintre Dan Ciachir și Mircea Gelu Buta. Intervențiile doctorului Buta, cel puțin în prima parte a cărții, sunt un omagiu adus zonei din jurul orașului Bistrița din perspectiva personalităților culturale legate într-un fel sau altul de acest oraș (tenorul Constantin Pavel, întemeietorul Operei Naționale din Cluj, în primul rând, dar și clasicii Coșbuc, Rebreanu, Goga). O legendă, nu știu în ce măsură confirmată de istorici, reproducă cu mult har epic de doctorul Buta, spune că și faimosul lider sovietic Nikita Hrușciov s-ar trage din partea locului. Dincolo de validitatea istorică a ipotezei povestea are un har epic incontestabil. Povestește Mircea Gelu Buta că, în anul 1958, după retragerea trupelor sovietice, Hrușciov a participat la o vânătoare în Munții Călimani. La sfârșitul acesteia, a observat un gonac bătrân, cu plete albe, pe care l-a luat deoparte și l-a întrebat în românește (N.B. – în românește!), dacă știe munții dinspre Sebiș și dacă mai există Fântâna lui Toma. Cum bătrânul a încuviințat, au plecat împreună, au ajuns la fântână, unde Hrușciov „a privit cu drag locul, după care a băut apă cu palmele făcute căuș, pe saturete”. Pe drumul de întoarcere, liderul sovietic l-a întrebat pe bătrân „dacă mai trăiește vreunul dintre oamenii născuți pe la 1880 în Sebiș, în Ruștior, și dacă se mai face pe acolo țuică de prună. Bătrânul i-a zis: «În Sebiș mai trăiesc mulți, însă eu cunosc doar o babă, Ana lui Călean, care s-ar trage de prin Ruștior». Hrușciov s-a bucurat (...). Imediat după plecarea lui Hrușciov, aflând despre cele întâmplare, acea Ana lui Călean ar fi zis: «Păi ăsta-i fratele meu Nechita, care nu s-a mai întors de pe front după Primul Război Mondial»” (pp. 38-40). Este greu de crezut că, dacă tot a ajuns acolo și a aflat că sora sa ar fi fost în viață, liderul sovietic nu ar fi făcut efortul să o întâlnească. Legenda este însă frumoasă și are darul de a oferi și o altă explicație, într-un plan foarte uman, a retragerii trupelor sovietice din România.

Dincolo de aspectele anecdotice, care nu sunt puține de-a lungul conversației și nici lipsite de tâlc, dialogul celor doi cărturari conține elemente de mare profunzime, legate de credința ortodoxă, comparativ cu cea catolică sau cu protestantismul, ori semnificația unor practici religioase cum ar fi postul. Un întreg capitol este dedicat magiei, exorcismului și spiritului răsăritean, în cadrul lui fiind comentat pe larg faimosul caz de exorcizare de la Tanacu. Chiar și atunci când tema aflată în discuție este una eminamente religioasă, ea este tratată într-un registru mai larg cultural, pildele din literatură (Dostoevski, de cele mai multe ori, dar nu este singura instanță citată) și filosofie (Kierkegaard) fiind adesea invocate. Erudiția și inteligența speculativă ale doctorului Mircea Gelu Buta sunt, cu asupra de măsură, puse în evidență în aceste foarte concise precizări despre timp: „În acest Răsărit, așa cum spunea Sextil Pușcariu – observație însușită și dezvoltată de părintele Stăniloae, timpul are o dimensiune fizică, desemnată printr-un termen de origine latină, și una afectivă – *vreme*; de origine slavă. Aici, în Răsărit, sună nepotrivit dictonul modern «Time is money». Tot aici, inima trece înaintea creierului și simțirea înaintea logicii. În consecință, concretul are prevalență asupra abstractului” (p. 131).

O astfel de discuție despre substanța noastră profundă nu putea face abstracție de avatarurile omului modern în acest timp al postmodernității, în care valorile tradiționale au fost bulversate, sistemele de valori au dispărut, iar oamenii acționează decerebrat în vederea atingerii unor scopuri pur materiale. În limbajul filosofului Mihai Șora, omul de azi și-a pierdut dimensiunea verticală, cea a gândurilor profunde, a sentimentelor și a moralei. Existența sa cunoaște doar dimensiunea orizontală, suprafața, stratul maximei superfi-

cialități și al goanei continue pentru atingerea unor scopuri materiale. Scrie Mircea Gelu Buta despre omul postmodern (omul recent în limbajul lui Horia Roman Patapievici): „Postmodernismul este filosofia omului obosit, împovărat de griji materialiste, de pragmatism. Imaginația, dar și bucuria sa de a trăi par secătuite. De aceea îi și place să relativizeze valorile. Pentru el totul a devenit relativ. Nu mai are repere autentice. La orice fapt sau fenomen – dar și la orice convingere –, opune o alternativă; sau o pluralitate de „soluții”. Numai că nu există alternativă la Dumnezeu și la credința în El. Sau, dacă vreți, alternativa este Vrajmașul. Bășcălia este înscrisă în cartea de vizită a postmodernismului. O lume devenită spectacol și carnaval” (p. 103).

Volumul *Față către Față*, de Mircea Gelu Buta și Dan Ciachir este o pledoarie pentru un anumit tip de spirit conservator al cărui ax central este credința ortodoxă. O

întoarcere la valorile sigure și la niște modele de care tinerii de azi sunt din ce în ce mai departe: Nicu Steinhardt, Alexandru Paleologu, Dumitru Stăniloae, Serafim Man.

Mircea Gelu Buta este un umanist din alte vremuri, rătăcit în plină epocă a postmodernității. Elegant ca un gentleman englez, posesor al unui bun simț ardelenesc, domnul doctor are un har al dialogului care îl face să fie la fel de bun partener de discuție pentru eruditul autor de cărți și pentru țărancă venită să-și vadă de sănătate. Pentru că înainte de toate doctorul Buta este un om care știe mai bine decât oricine altcineva înțelesul răspunsului pe care un stareț l-a oferit unui tânăr călugăr, în legătură cu momentul venirii sfârșitului lumii: „Atunci când se va șterge cărarea de la om la om”.

Este reconfortant să constați că în turbionul lumii contemporane, mai există oameni ca Mircea Gelu Buta.

Reflexe

Omagiu la 60 de ani

Prof. dr. Livia Ana TĂTARU

Când împlinești 60 de ani, se pare că ești încă neintrat în adevărata viață... pentru că un cântec foarte apreciat german, cântat de Udo Jürgens, spune: „La 66 de ani începe viața!” Dacă ne luăm după cântec, apoi domnul prof. univ. Mircea Gelu Buta, care împlinește 60 de ani, mai are de așteptat până să-i înceapă viața. Cântecul se referă la viața de veselie, de succes, de dragoste... Eu aș zice că în acest caz nu e chiar așa. Dl. dr. Buta va culege mai departe și la 66 de ani, ca și acum la 60, rezultatele muncii sale foarte rodnice științifice și culturale, rezultate cu folos pentru orașul nostru, pentru onorata sa familie și pentru originile sale de „bârgăuan”.

Îl cunosc de când era copil, pentru că frumoasa și vrednica lui mamă, era bună prietenă cu sora mea, Julia. Evident că eu, mai mică decât sora mea cu 4 ani, aveam prieteni de vârsta mea. Dar copilașul foarte vioi și de atunci foarte frumos, al familiei Buta, îmi

rămăsese undeva în amintire, ani de zile. Și iată, revenită după Revoluție la Bistrița mai des, iar de 3 ani definitiv, l-am reîntâlnit cu mare surprindere pe acel copil din amintire, devenit bărbat matur: are nu numai o înfățișare impunătoare, dar ceea ce e mult mai important: o activitate foarte bogată, pe diferite planuri și în diferite domenii, încât rămâi uimit cum le poate rezolva conștiincios pe toate!

Mi-a luat și mie două interviuri la TV Bistrița și astfel am constatat că are și calități de scriitor și de jurnalist. Ca director de spital în Bistrița are o muncă enorm de grea și totuși face față cu cinste tuturor cerințelor, care sunt nenumărate în zilele noastre.

Consider că e mare lucru să ai un contemporan cu asemenea calități. Felicitări și îți mulțumesc, dragă doctore, că din acel copilaș ai devenit un vestit reprezentant al nostru!

60 ?!

Cornel COTUȚIU

Mircea Gelu Buta este efigia intelectualului complet. O personalitate accentuată, vorba medicului profesor Karl Leonhard.

Știindu-l, îmi revine în minte aserțiunea lui Adrian Marino: *Intelectualul adevărat este un spirit creator*.

Evantaiul situației sale în lume, ipostazele implicării sale în cultura spirituală sunt diverse și stăruitoare: șef al unei mari unități spitalicești, cadru universitar, organizator al unor colocvii interdisciplinare, autor al unor studii de specialitate, autor de proză non-fictivă, publicist. Sursa acestora este un pronunțat simț al datoriei și camaraderiei

civice și profesionale. La acesta se mai adaugă vocația și plăcerea comunicării persuasive.

Vioiciunea privirii sale este însoțită cel mai adesea de un surâs condescendent, iar în momentele de sobrietate protocolară are un chip senin.

Și încă ceva: Cartea sa de identitate cred că e contrafăcută, mincinoasă. După cum arată, cu silueta sa dreaptă, cu sprinteneala mersului, dar și a spiritului și sufletului său, îți vine să-i zici: Oho ! mai ai până să ajungi în pragul senectuții.

I se potrivește un vers din Beaumarchais: „*E atât de rar, încât e imens*”.

Dr. Mircea Gelu Buta la rotundul unei vârste onorabile

Ion MOISE

În acest an, dr. Mircea Gelu Buta, directorul Spitalului Județean din Bistrița, aniversează 60 de primăveri de existență. E o vârstă a bilanțului unei vieți cu intensitate la cotele unei eterne și asumate responsabilități profesionale și civice. Pentru că doctorul Mircea Gelu Buta a fost tot timpul conectat la performanță. În profesie s-a făcut de tânăr recunoscut în lumea științifică medicală ca un cercetător aplicat, pasionat de elaborarea studiilor, nu puține constituind și obiectul unor comunicări științifice în țară și în străinătate. De fapt, tot în străinătate a obținut și un doctorat ce atestă înalta sa competență profesională. A scris și cărți pe teme profesionale, între care și cea cu privire la anii adolescenței lui Emil Cioran, elaborată în colaborare cu soția sa, demers ce a suscitat un viu interes în lumea literelor românești. Dar dr. Buta, prin viul izvor de energie de care dispune, de capacitatea sa complexă de intelectual ce se înscrie în prima elită a județului și a țării, acoperă cu pasiunea sa spirituală varii domenii de activitate. Una dintre acestea, căruia i s-a dăruit cu toate resursele care-i permit activitatea sa de la spital, este teologia. A inițiat ridicarea unei capele în incinta spitalului, i-a atras pe preoții care slujesc acest locaș în nobila muncă de tratare spirituală a pacienților, făcându-i colaboratori și părtași în actul medical. În același timp, a contribuit, trup și suflet, la organizarea unor simpozioane de nivel național pe tema legăturilor dintre credință și suferință, rolul bisericii în sprijinul alinării suferințelor, alături de personalul medical.

De asemenea, dr. Mircea Gelu Buta este cadru universitar, susținând cursuri teologice la Institutul Teologic Ortodox din Cluj-

Napoca. Iată un om, o remarcabilă personalitate care își permite să-și drămuiească timpul în asemenea activități care necesită un imens buget de timp, energie și pasiune ce întrece cu mult capacitatea intelectuală a unui om mediu care se mulțumește doar cu profesia de bază în care s-a pregătit.

Dar să nu uităm că dr. Mircea Gelu Buta s-a impus și printr-o excelentă activitate managerială. A înzestrat spitalul cu aparatură modernă, a reușit să atragă fonduri pentru consolidări interioare, unde a înlocuit vechile instalații cu altele noi, dar și pentru reparații exterioare, astfel ca edificiul să se înscrie între primele din țară. O calitate a sa este și cea colegială față de personal, căruia îi acordă respectul cuvenit în funcția de succesele profesionale și de competitivitatea în tratarea pacienților. De aceea este tratat cu respectul cuvenit, autoritatea sa de șef de unitate exercitându-se cu mult tact și discreție, cu un spirit colegial care îi conferă prestigiu și înțelegere în momente mai dificile din partea subalternilor. „De fapt, eu nu am subalterni, eu am colegi”, obișnuiește să se adreseze celor care alcătuiesc personalul spitalicesc.

Acum, la rotundul celor 60 de ani, dr. Mircea Gelu Buta ni se dezvăluie ca o remarcabilă personalitate ce impune un adevărat respect, unul sincer, din partea celor care-l cunosc, cu un bilanț al muncii bogat, diversificat, care l-a făcut îndrăgit și apreciat și de studenții teologi din Cluj-Napoca.

Dr. Mircea Gelu Buta, acum, la 60 de ani, ne apare ca un om adevărat, cu o conștiință de excepție.

Îi urăm „La mulți ani!” și noi împliniri în activitățile sale viitoare.

La mulți ani, domnule Mircea!

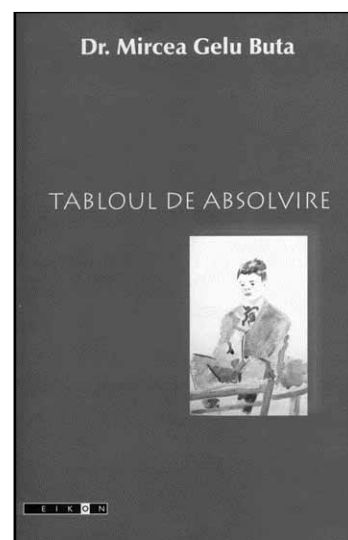
Ani de liceu

Ion MUREȘAN

Tablou de absolvire, cartea doctorului Mircea Gelu Buta, și el bistrițean, apărută la editura Eikon, 2007, nu are atât o miză literară, deși e scrisă fără stângăcii, cât una de recuperare în scris a „cimitirului tinereții mele”, cum ar zice Bacovia. „Nu voi întoarce eu capul din fotografia de grup”, scria undeva Cărtărescu. Mircea Gelu Buta încearcă tocmai asta: să-și miște capul din fotografia de grup. Pretextul narațiunii e simplu: cu ocazia unei întâlniri a promoției, după mulți ani de la absolvirea liceului, autorul este solicitat să găsească „Tabloul de absolvire” (un panou pe care se lipesc fotografiile elevilor și profesorilor („o mulțime de destine”) se desenează ceva și se scriu câteva rânduri inspirate sau înțelepte drept crez al generației). Căutând tabloul, printre alte tablouri, directorul liceului face o observație șocantă: „Observați că aceste tablouri nu conțin nici una din trăirile acestor tineri, nici măcar una din faptele lor teribile”. Răspunsul doctorului e și el șocant: „Parcă omul nu s-ar fi născut și ca urmare nici n-ar putea să moară”. Scurta conversație îl face pe autor să încerce să resuscite partea muritoare din partea nemuritoare. Memoria scoate la suprafață o întreagă galerie de „oameni, fapte, întâmplări”, portrete și caractere de colegi, profesori, rude, sau, pur și simplu, cunoștințe care se încăpățânează să reziste exemplar în amintire ca figuri luminoase (profesorul Gubesch) ori mici satrapi politici (Secarea). Sigur, nu lipsesc condimentele cu care Dumnezeu a hărăzit adolescența: iubiri, năzdrăvăanii, primele beții, cărțile memorabile, necazuri. Nu e cazul să intrăm în amănunte. Trebuie să recunoaștem că astfel de demersuri au farmecul lor, căci stimulează tendințele

noastre bovarice: căutarea de sine în oglinda memoriei altuia. Până la urmă ajungi la concluzia că situațiile sunt date în număr limitat, așa că sunt arondate, ca uniforme în armată, mai multor leaturi. Trei lucruri ar mai fi, în fugă, de observat. O dată că autorul (care se identifică cu naratorul) încearcă să surprindă, cu onestitate, și epoca, nu tocmai paradisiacă. Liceanul decodează când confuz, când limpede, dar fără ostentație și fără a abuza, intersecția a două lumi: lumea intelectuală interbelică supraviețuită de Securitate și urmărită de spectrul dosarelor, încercând să transmită copiilor valori etice și culturale solide și aristocrația de partid muncitoresc, brutală, aculturală și lipsită de principii.

O altă observație: naratorul nu-și tratează amintirile cu detașarea superioară a perspectivei omului matur. Pare a ști destul de bine că „harfele răsfirate în zbor invers le pierzi”, ca să-1 parafrazez pe Ion Barbu. Și tocmai această conservare a dimensiunilor exagerate și complicațiilor cu care liceanul își investește lumea dă narațiunii autenticitate și îi infuzează farmec și melancolie. Și, în sfârșit, fiindcă tot am vorbit mai sus de un alt jurnal de adolescență, e de observat că romantismul e în declin de la o generație la alta.

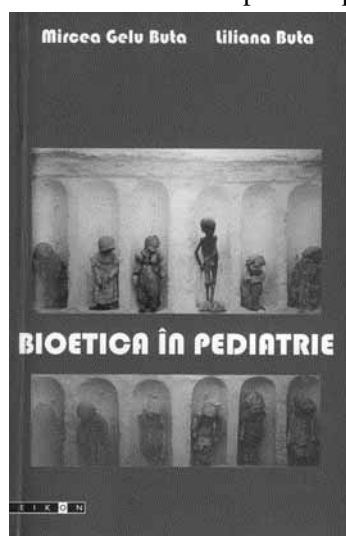
(VERSO, 2007)

Mai aproape de viață

Ana DRAGU

Cu toții avem oameni cărora trebuie să le mulțumim. Unora pentru o vorbă bună, altora pentru susținere, altora pentru dragostea pentru literatură.

Întâlnirile mele cu dr. Mircea Gelu Buta nu au fost puține de-a lungul timpului, iar frecvența lor a crescut nu atât datorită unor nevoi medicale pe care poate mulți medici le-ar

fi putut alina, cât datorită unui poem. Era un poem din prima mea carte, care tocmai văzuse lumina tiparului la Editura Charmides și a cărei apariție mă găsisese internată în spital. „Cine va spăla trupul tău și cine îi va pune haine bune...?” Așadar un poem dintr-o carte nelansată încă. Posibilitatea unei lansări nu părea să se

întrezărească, deoarece starea mea medicală transformase spitalul într-un fel de casă pentru câteva luni. Astfel, propunerea medicului iubitor de literatură de a-mi lansa cartea în spital a fost o bucurie cum puține pot avea loc într-o casă a bolii cum e, de cele mai multe ori, spitalul. O lansare frumos și minuțios pregătită într-o sală plină de doctori, asistente și pacienți. Cu afișe și anunțuri în tot spitalul. Însă, mai mult decât sprijinul material

Medicină, poezie, prietenie

indispensabil organizării unei lansări, Mircea Gelu Buta mi-a oferit suportul moral și încurajări literare din cele mai sincere. Se vedea pur și simplu cât de importantă este literatura pentru domnia sa. Nu știam atunci, dar aveam să aflu că se documenta insistent asupra relației dintre medicină și literatură și că vorbea, într-un limbaj extrem de aplicat, despre proprietățile curative ale literaturii și ale poeziei în special.

E greu de explicat ce înseamnă pentru un poet debutant un telefon prin care să fie anunțat

simplu: „Uite, am fost la un congres și i-am citit din cartea ta lui x sau y (un ministru, un cleric, un medic sau un prieten) și s-au bucurat”. În orice fel de timpuri, astfel de gesturi pe care Mircea Gelu Buta continuă să le facă, înseamnă enorm, pentru că, așa cum spunea regretatul poet și prieten Mircea Ivănescu „orișicâtuși de puțin contează enorm”. Mult a însemnat și pentru mine sprijinul literar și uman pe care mi l-a acordat un om special în vremuri dintre cele mai grele. De la grija pentru sănătate pe care medicul Mircea Gelu Buta le-a arătat-o copiilor mei, sprijinul pentru construirea Centrului de Resurse și Referință în Autism „Micul Prinț” pe care mi l-a acordat managerul medical Mircea Gelu Buta și sprijinul literar pe care mi l-a acordat scriitorul Mircea Gelu Buta, până la o filosofie specială a relațiilor interumane nu e decât un pas.

Peste ocean, pentru mai mult de un sfert de secol, revista „Literatura și Medicină” publică eseuri academice de calitate privind explorarea conexiunilor interdisciplinare dintre literatură, cunoștințe medicale și practică. Boală, boală și sănătate, științe medicale, traumele și corpul sunt examinate prin texte literare, medicale și culturale. Printre cititorii revistei se numără profesioniști în sănătate, precum și oameni de știință, literați, istorici, scriitori, specialiști în teorie narativă, retorică, traumatologi, antropologi, oameni de cultură și critici. Tematica specială a oferit examinări de neprețuit, extinse pe domenii importante precum Diferență și identitate; Genomică, Literatură, Arte vizuale și Cultură și, mai recent, Povestiri despre Cancer. „Literatură și Medicină” are un aspect tematic și general în fiecare an.

Legăturile strânse dintre literatură și medicină sunt investigate azi cu o convingere din ce în ce mai mare și în România. Nu de mult, la Timișoara a fost organizat un festival de literatură dedicat special medicilor de toate specialitățile și numărul participanților a fost covârșitor. Despre acest interes pe care Occidentul îl dă acestei relații interdisciplinare vorbește adesea cu erudiție conferențiarul Mircea Gelu Buta, ținând aproape medicii de scriitori și pe toți aceștia de religie. Cu alte cuvinte cât mai aproape de viață.

Ecuția autorității morale

Zorin DIACONESCU

Doctorul Mircea Gelu Buta provine din mai multe generații de slujitori ai cetății care i-au înțeles acesteia din urmă semnificația profundă: cetatea nu înseamnă ziduri și fortificații, ci în primul rând lege și credință. Fără aceste două repere fundamentale, orice construcție civică își pierde legitimitatea. Ori tradiția cetății bistrițene este la ora actuală doar unul din multele locuri de pe harta unei națiuni care traversează tocmai o perioadă de acută lipsă de legitimitate, de la demnitățile publice până la criteriile sociale. În acest context parcursul moral al doctorului Buta vine ca o replică, discretă, dar fermă, dată uzurpatorilor de toate felurile.

Când, după cel de-al doilea Război Mondial, România a adoptat sistemul sovietic, această schimbare s-a petrecut cu forța, știut fiind că regimul s-a bucurat de putere absolută, putere care i-a permis să comită cele mai cumplite grozăvii, dar nu a reușit să câștige niciodată ceea ce-i lipsea dintru început – legitimitatea. Demnitarii care s-au perindat la putere, începând cu cea mai mare funcție din partid și stat, aveau puteri discreționare, dar nu au fost considerați niciodată ca fiind investiți de popor. Puterea lor era puterea oricărui gangster care ia ostateci niște oameni lipsiți de apărare.

Din păcate ceea ce a urmat după decembrie 1989 a fost o democrație de vitrină, și încă mai este o democrație deficitară, marcată de același neajuns al lipsei de legitimitate. De la pseudorevoluționarii decembriști și până la politicienii actuali, care se întrec în insulte și huiduieli, lipsa de legitimitate îi face vulnerabili nu doar pe ei, ci și națiunea pe care se străduiesc, dar nu reușesc să o reprezinte. Este o tragică lipsă de înțelegere și de perspectivă care îi îndeamnă pe învingătorii de azi să continue până devin huliții de mâine, ce vor fi înlocuiți de învingătorii de mâine, nimeni altul

decât huliții de azi. Acest cerc vicios care își are originea în lipsa de legitimitate a marcat tentativa democratică, agonia și extazul primelor două decenii de postcomunism din societatea românească și situația nu dă semne că se va schimba prea curând.

Nu puține sunt vocile care întreabă: unde sunt intelectualii? Ce fac intelectualii?

Ei bine, dacă intelectualii nu prea sunt prezenți în viața politică și asta din diverse motive, nu înseamnă că ei au abandonat, tocmai fiindcă puterea nu înseamnă întotdeauna legitimitate, iar intelectualul este mai degrabă un căutător al legitimității decât un însetat după putere.

Demersul doctorului Buta, de a realiza o serie de interviuri cu personalități ale lumii intelectuale de la sfârșitul secolului XX și începutul celui de-al XXI-lea este tocmai un discurs în favoarea legitimității. Interlocutorii, medici, istorici, profesori, prelați – sunt oameni care nu au cucerit puterea sau a căror putere executivă nu a fost niciodată prea mare, în schimb sunt niște personalități care în domeniul profesiei lor se bucură de deplină legitimitate.

Acești oameni pot fi numiți anti-vedete în măsura în care vedetele prezentului sunt oameni care au acaparat putere, sau bani, sau ambele și care sunt adulați fiindcă o semnătură, un gest din partea lor poate însemna diferența dintre sărăcie și îndestulare, dintre o locuință confortabilă și un automobil scump

sau o viață modestă într-o garsonieră coșcovită și călătoria cu transportul în comun. Doar că atât vedetele zilei de azi cât și motivele adulației lor sunt false. Gloria lor nu supraviețuiește funcției sau contului din bancă, iar cei care și-au făcut chip cioplit din numărul de stele cu care își pot clasifica confortul cotidian, nu fac decât să se amăgească ca orice drogat ce își închipuie că fericirea vine dintr-o seringă și se injectează direct în venă.

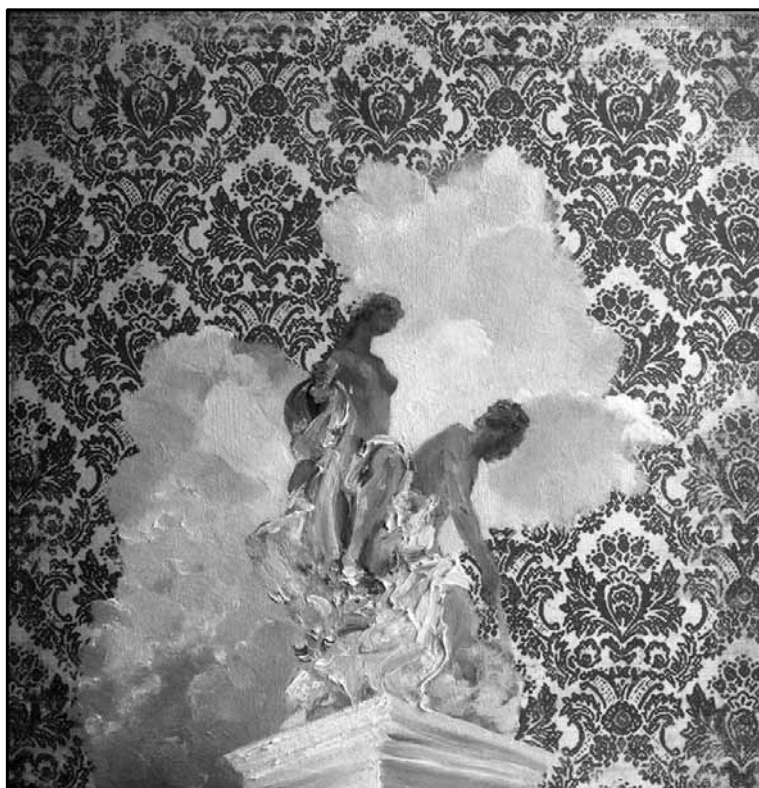
Toate acestea au fost dintotdeauna parte a slăbiciunilor omeniești, poate nu chiar atât de numeroase în orice epocă, cum sunt în zilele noastre, dar slăbiciunile rămân slăbiciuni și vor dăinui cât omenirea.

Lecțiile de legitimitate pe care le oferă interviurile doctorului Buta sunt opusul acestor stări, dacă vreți și nu vi se pare prea

pretențios spus, calea spre o posibilă mântuire din mizeria imaginației. Toți acești oameni, care prin legitimitatea pe care o dețin arată calea spre o viață autentică, așa cum o roșie din grădină, cu toate imperfecțiunile ei, valorează mult mai mult decât una umflată cu chimicale în nu știu ce seră. Comparația mea e desigur șchioapă, așa cum nici interviurile lui Mircea Buta nu pot fi gustate dintr-o dată, nu pot fi citite ca un roman polițist și apoi așezate la odihnă în bibliotecă.

Pildele din aceste interviuri cer mai mult decât o simplă lectură. Ele se cer însușite prin reflecții repetate, într-un proces de maturizare intelectuală și devenire morală, care atunci când va fi înfăptuit de noi ca națiune, va aduce marea schimbare pe care, de atâția ani, o așteptăm în zadar.

București
18.06.2012

Sans-soucis

O nouă ctitorie bistrițeană

Preot profesor Nicolae FEIER

Suferința îl îndumnezeiește pe omul credincios, dar îl zdrobește și îl deznădăjduiește pe cel necredincios.

Biserica și preotul, când se poziționează cât mai aproape de cei în necazuri și suferințe de tot felul, își îndeplinesc rolul de maică iubitoare care „plânge cu cei care plâng”, slujind lui Hristos Cel ce se află încorporat în trupul și sufletul omului neputincios. Hristos ia deseori chipul celui nenorocit, fiind, cum glăsuiește Scriptura: „Om al durerilor și cunoscător al suferinței” (Isaia 53, 1 u.).

Ctitorirea unei biserici cu Hramul „Sfinții Doctori fără de arginți Cosma și Damian” la Spitalul de Pneumofiziologie din municipiul Bistrița, de către Prof. Univ. Dr. Mircea Gelu Buta, directorul Spitalului Județean, împreună cu familia sa, cu mai mulți membri ai unui club bistrițean și cu oameni cu suflet mare, a reușit să înmulțească speranța în zile mai bune pentru numeroșii creștini care își caută acolo tratament și alinare. Ei au fost asistați până acum de vrednicul preot misionar Nicolae Cont, care a sprijinit și acțiunea de ctitorire a bisericii și căruia îi rămân de acum în grijă spitalele din partea de jos a municipiului Bistrița.

Dl. dr. Mircea Gelu Buta și colegii săi de la Spitalul Județean din Bistrița sunt la a doua experiență ctitoricească, prima fiind „Capela Sfântul Luca” din interiorul vestitei instituții de sănătate, la care slujește părintele iconom stavrofor Grigore Furcea.

I.P.S. Arhiepiscop și Mitropolit Bartolomeu a numit ca preot slujitor la noua biserică pe părintele iconom stavrofor Lucian Pop, preot destoinic și cuviincios, care va avea grijă de bolnavii dați în păstorie sa.

P.S. Episcop Vasile Someșanul a sfințit acest nou locaș de cult, așezând pe Sfânta Masă Antimisul și Sfânta Evanghelie. Antimisul este „Icoana punerii în mormânt a

Mântuitorului”. Este confecționat din mătase și simbolizează giulgiul Mântuitorului. Într-un mic spațiu dintre pânza icoanei și pânza de suport se păstrează sfintele moaște ale bisericii. Antimisul este „certificatul de naștere și de identitate” al bisericii respective. Fără antimis nu se poate face Sfânta Liturghie. Dacă episcopul retrage antimisul biserica se desființează.

Rememorând cu prietenii și colaboratorii săi momentul începerii construcției, doctorul Mircea Gelu Buta a pomenit faptul că această biserică s-a dorit a fi o biserică a tuturor, adică interconfesională, ba chiar interreligioasă pentru că: „Semăna cu o sinagogă” (Loc de adunare pentru rugăciune al tuturor). Faptul că azi are înfățișarea unei biserici ortodoxe tipic brâncovenești nu exclude aripa mântuitoare întinsă asupra tuturor celor ce doresc să-i calce pragul.

După mărturia distinsului ctitor, opțiunea pentru modelul ortodox de slujire nu se datorează numai faptului că ortodocșii sunt marea majoritate a pacienților așezământului spitalicesc, ci mai ales unei discuții din adolescență cu mama sa, o femeie cultivată și distinsă, bistrițeană veche, care se numea Silvia. La întrebarea fiului adolescent – „De ce nu sunt toate bisericile la fel?”, mama sa a deschis Sfânta Scriptură la cartea Apocalipsa și i-a citit: „În biserică din cer a venit un înger și a stat la Altar, având cădelnița de aur; i s-a dat tămâie multă ca să o aducă împreună cu

rugăciunile tuturor Sfinților pe altarul de aur de dinaintea tronului. Și fumul de tămâie s-a suit înaintea lui Dumnezeu împreună cu rugăciunile tuturor Sfinților.” (Apocalipsa 8, 3-4). Apoi, liniștită, a închis Scriptura și i-a zis: La noi, românii, Biserica este, după voia lui Dumnezeu, „...precum în cer așa și pe pământ” (Matei 6, 10). De fapt, pentru cei bine-credincioși, Biserica este pragul peste care „...omul călător/ Pe pământ rătăcitor” (Eminescu), trece din timp în atemporalitate, Biserica fiind: „Acum și pururi și în vecii

vecilor”, „Alma mater”, adică „Mama noastră iubitoare”!

Astăzi au fost puține laude pentru ctitori și nicio distincție. Aceasta, deoarece ctitorul principal are, mai de demult, cea mai înaltă distincție acordată de B.O.R.: „Crucea Patriarhală pentru Mireni”. Este membru în „Adunarea Eparhială a Mitropoliei Clujului” (Forul legislativ) și cadru didactic universitar la Facultatea de Teologie din Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj.

Dumnezeu să răsplătească tuturor ctitorilor pentru jertfa lor!

Zburător în labirint

Un tratament pentru carte

Elena M. CÎMPAN

Printre nenumărate diagnostice, consultații, rețete, prescripții, sfaturi, își face loc în profesiunea de medic și o activitate mai aparte, luată ca abatere de la specificul cu care ne-am obișnuit – tratamentul pentru carte. Chiar dacă nu orice carte are nevoie de o astfel de îngrijire „de specialitate”, mai ales după ce a apărut, în timpul scrierii, fiecare scriitor se comportă puțin ca un medic, de la stabilirea titlului și până la pagina finală. Grija față de carte se înscrie în rândul acelor preocupări „înalte”, pe care numai cel ce știe să vindece într-o vindecare deplină poate să o înțeleagă.

Mircea Gelu Buta este medicul scriitor și scriitorul medic. A adunat experiență profesională și scriitoricească. Scrie cărți, îmbogățind „corola de minuni” a lumii. Spuneam odată, la o lansare, că există oameni pentru care scrisul e a doua șansă. Dar, oare, nu pentru fiecare scrisul e a doua șansă?!..., pentru că suntem profesori, ingineri, arhitecți, preoți, care și scriem. Cred, în continuare, că dacă scrisul nu reprezintă exclusiv felul de „a fi”, el devine, se transformă, sublim, într-o stare de „a re-fi”. De aici, probabil, „ars poetica” definește felul de-a percepe împrejurul din diferite puncte ale sine-lui. Pentru Mircea Gelu Buta, modul de viață trece prin carte. El e medicul cărții, îi cunoaște istoricul, antecedentele, așa cum ar fi medic apropiat al unei casei.

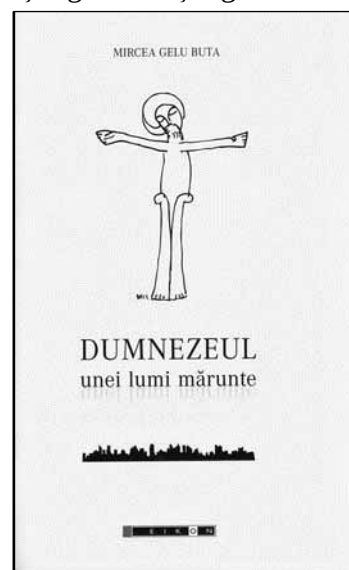
Ce bucurie trăiește o carte când știe că e scrisă de un medic?! Și câte alte cărți n-ar vrea să fie în locul lor, să se știe în siguranță, că nu se vor îmbolnăvi, și dacă o vor face, întotdeauna va fi lângă ele omul potrivit? Dar și cititul cărții de către un medic nu face decât să contribuie efectiv la o stare de bine. Poate că și cărțile se simt mai bine sub ochii unui medic. Cine știe?!... Fiecare venim înspre literatură cu profesia pe care o avem și-i dăm trăsăturile – de limbaj, de concepție, de viziune – cu care suntem obișnuiți, pentru care am fost pregătiți, ca și cum în fața literaturii am rămâne mereu copii. Scrisul de medic și cititul de medic fac parte dintre vindecări. E o siguranță ce vine din interior, ca atunci când măcar iluzoriu încercăm sentimentul că nu ni se poate întâmpla nimic rău în preajma unui medic.

Medicul Mircea Gelu Buta ar avea suficiente „cazuri” din care să se inspire, dar abordarea tematică a literaturii – așa cum o vede scriitorul Mircea Gelu Buta – depășește domeniul în care se pricepe cel mai bine – medicina, realizând „afinități elective” cu filosofia, dreptul, religia. Fire analitică, temeinică, atrasă de un detaliu al timpului – prezent, trecut, viitor – cu drag de-a înțelege evoluția gândirii omenesti, cu mirare în fața miracolului lumii, pe bază de oameni și fapte, Mircea Gelu Buta este o imagine vie ce merită așezată în panteonul de nume reprezentative – oameni deplin ai culturii, pornind de la expresia lui Noica.

Cărțile lui Mircea Gelu Buta sunt de căpătâi pentru cel bolnav sau ne-bolnav încă, înțelegând fenomenul bolii ca ceva prezent, existent latent. Adevărate cărți de învățătură, ele conțin adevărul extras din eprubetă, din laboratorul creației, adus în lumina realului, prin intermediul ideilor celor bune – înaintemergătoare într-un timp destul de mult discutat și disputat.

Apropierea de Cioran, dialogurile cu Dan Ciachir, trilogia despre Constantin Pavel fac din Mircea Gelu Buta un căutat prieten al convorbirii, al rostirilor veșnic pure, în sfere, în dorința de ne-uitare, de păstrare a unui patrimoniu de gânduri, de sentimente – valori naționale și universale.

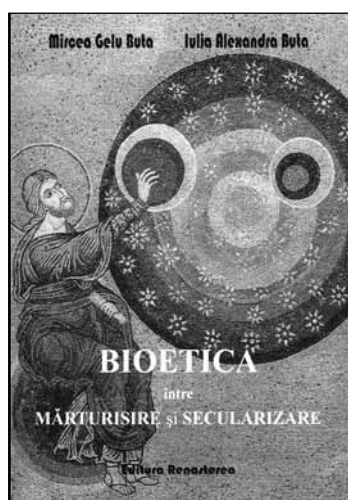
Mircea Gelu Buta „salvează” tot ce se mai poate salva într-o lume ce trăiește pe nisip mișcător. Prin cuvânt. Dacă într-o zi cărțile ar ajunge toate într-un spital – din diferite motive, la propriu sau la figurat – atunci, cu siguranță, cel mai bun vindecător al lor ar fi cel care știe ce-nseamnă o carte. Și fiecare cu boala lui. Boala lui Mircea Gelu Buta sunt cărțile.

O remarcabila sinteză românească de bioetică

Victor ȘTIR

Volumul „Bioetica între mărturisire și secularizare”, semnat de Mircea Gelu Buta și Iulia Alexandra Buta, având binecuvântarea Înalt Preasfinției Sale Bartolomeu, arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului, mitropolit al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, a apărut în excelente condiții grafice și beneficiază de o prefață – „Reflexii, interogații și

perspective în Bioetica românească” a pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă (Facultatea de Teologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca) care spune sintetic în prefață: „Lucrarea semnată de Iulia Alexandra și Mircea Gelu Buta, *Bioetica între mărturisire și secularizare*, ne dă posibilitatea de a aprecia efortul constant al societății

noastre în demersul său sfios de a ieși din zona răspunsurilor contradictorii și de a-și preciza pozițiile, măcar teologice și medicale, cu privire la acest subiect extrem de generos: Bioetica. Este vorba de o introducere, de un corpus familiar eseului, care pivotează în jurul conceptului de persoană, dar încearcă și să identifice zonele de **originare** și mai apoi de comunicare a constituantelor. Un efort salutar și **meritoriu**, un început.”

Preocupată milenii de „funcționarea” viului (Francois Jacob, laureat al Premiului Nobel pentru medicină are o carte intitulată „Logica viului”, celebră în anii șaptezeci), după acumulări științifice enorme, umanitatea își pune tot mai pregnant problema raporturilor sale cu lumea vie în general, cu omul în particular și, de aici, o întreagă gamă de probleme de cea mai ardentă actualitate, așezate în dezbaterile contemporane în zone interdisciplinare cu un instrumental de o deosebită finețe și posibilitatea de nuanțare.

Autorii au, în ordinea de pe copertă, specializări în medicină și drept, direcții care se dovedesc cele mai viguroase pe parcursul analizei, altfel bine susținută și în abordarea istoricului disciplinei, a conținutului ori a locului ocupat în câmpul dezbaterilor contemporane. Tânăra disciplină, biotica, a fost introdusă în Statele Unite de van Rensselaer Potter semnificând „...o nouă disciplină care să combine cunoașterea biologică cu cea a sistemului valorilor umane... Am ales, mai scria el, rădăcina bio pentru a reprezenta cunoașterea biologică, *știința* științelor ființelor și etică, pentru a reprezenta cunoașterea sistemelor valorilor umane.” Conceptul de bioetică a intrat în circuitul universitar, datorită olandezului Andre Hellegers. Autorii întreprind un convingător excurs în peisajul istoriei ideilor, în care se regăsesc fragmentar aspecte cumulate până azi de domeniul bioeticii, numit sau nu, deopotrivă fiind sugerate critici la adresa practicilor antiumane dintotdeauna.

Autorii fac recurs la învățătura creștin-ortodoxă, întrebându-se despre clonarea de organe, orientarea sexuală, etica testelor genetice și altele, de fiecare dată expunerea problemelor nefiind închisă în formule pietrificate, reprezentând trepte depășite de gândirea umană, ci elaborări orientate spre dialog, îmbogățite prin regândirea pe parcursul constituirii textului. Este remarcabilă abordarea diacronică, în bogăția tezaurului ideatic de ordin istoric, prezentat limpede, fără pierderea din vedere a esențialului tematic, în mod real, prodigios. Cum este firesc, volumul are în centru ființa umană cu coordonate printre care: starea de sănătate, de bine, de fericire, realizare pe multiple planuri și mai are sub spectrul analizei omul bolnav, asupra căruia se meditează în registrul creștin, mărturisirea pacientului, îngrijirea sufletului, socotindu-se că pot îmbunătăți, starea corpului.

„Bioetica între mărturisire și secularizare” apare ca o sinteză românească la nivelul internațional al disciplinei, văzută prin prisma bibliografiei de ultima oră, la momentul elaborării.

Un erudit

Prof . univ. dr. Nicolae MIU

Cultura pe care a dobândit-o cu trudă în anii tinereții, asociată cu experiența practicii medicale, au permis doctorului Mircea Gelu Buta, să-și conceapă propria metodă de lucru și cercetare, dezvoltând comparații între diverse domenii de preocupare, dovedind astfel cât de strânsă este legătura dintre știință și cultură.

Când la începutul anilor '90 s-a întors din stagiile de pregătire de la Paris, și l-am întrebat, ce impresie i-a lăsat lumea medicală franceză, răspunsul a fost următorul: „*m-am convins de rolul civilizator al științei, și în cazul de față al medicinei, ca domeniu privilegiat*”. Au urmat ani de muncă în domeniul clinicii medicale, cercetării și activității didactice în care, așa cum mi-a mărturisit „*observarea înseamnă metodă dar și răbdare, înseamnă pătrundere dar și confruntare cu fenomenele, înseamnă trăire artistică dar și trăire metafizică*”.

Așa am început să organizăm anual la Bistrița primele Simpozioane de Gastroenterologie și Hepatologie ale copilului și adultului tânăr, care s-au transformat ulterior, odată cu apariția Societății Române de Gastroenterologie și Hepatologie Pediatrică, a cărui secretar a fost mulți ani, în Congrese internaționale, frecventate de nume ilustre ale medicinei din întreaga lume.

Autor a peste 30 de volume de specialitate, sute de articole publicate în reviste din țară și din străinătate, prof. dr. Mircea Gelu Buta a reușit să impună prin inteligență și consecvență concepte fundamentale precum: Medicina adolescentului, Științele comportamentale, Bioetica creștină, Abordarea spirituală a bolii, Managementul competitiv ș.a.

Convins că există o sinteză a cunoașterii care prin artă și știință poate arunca o punte între om și Dumnezeu, doctorul Mircea Gelu Buta a reușit împreună cu vrednicul de pomenire Arhiepiscopul Bartolomeu Anania să adune în municipiul Bistrița, an de an, medici, teologi, scriitori, filozofi, juriști și

artiști, care iată de peste unsprezece ani caută să atragă atenția asupra multiplelor dimensiuni ale vieții umane. Un dialog critic bazat pe respect reciproc, menit să reconcilieze diferențele de opinie.

Absolvent al școlii tradiționale medicale românești, în care actul cultural face parte integrantă din pregătirea și structura medicului, prof. Mircea Gelu Buta surprinde prin ineditul, naturalețea și talentul intervențiilor domniei sale în acest domeniu. Iată de exemplu „*Emil Cioran. Psihanaliza adolescenței*”, volum bilingv româno-francez, apărut la Editura Dacia 2001, care reușind să-i scoată din amorteală pe „*idilicii și somnoroșii cioraniști*”, va fi inclus în „*Dicționarul general al literaturii române*”, editat de Academia Română în anul 2004. Desigur numeroasele volume de eseuri, evocări, studii istorice vă sunt cunoscute, ele fiind prezentate la momentul respectiv.

În ce privește muzica de operă, și aici aș dori să insist puțin pentru că și eu sunt un mare iubitor al acestui gen, aș dori să precizez că în știință lucrurile se petrec ca și în muzică, adică numai după ce ai auzit mult și să asculți. Iată de ce readucerea în conștiința publică a maestrului C-tin Pavel, tenor, regizor și primul director a Operei Naționale Române din Cluj este un act cu totul excepțional. Reînhumarea osemintelor acestuia în satul natal, amplasarea unei plăci comemorative pe casa memorială, dezvelirea unui frumos bust din bronz, operă a maestrului Maxim Dumitraș în comuna Bistrița-Bârgăului, editarea a trei volume despre viața și activitatea maestrului și poate cel mai important, organizarea a două festivaluri de operă „C-tin Pavel”, reprezintă efortul prin care esențele se contopesc, unitățile se încheagă, iar legea cunoașterii începe să-și dezvăluie împăcată și senină adevărurile.

Și pentru că în acest an doctorul Mircea Gelu Buta a împlinit vârsta de 60 de ani, îi doresc o viață lungă, sănătate și multe succese în tot ceea ce va dori să îndeplinească.

Alexandru-Cristian MILOȘ

*Colegului de liceu Mircea Gelu Buta
la împlinirea vârstei de 60 de ani*

Liceul

O amintire vine și ne-ntreabă
Ce fortăreață albă stăruie-n legende,
Ea are trepte multe
Pe ele elevii lumii noi demult
Tot scriem extemporale,
Ne minunăm de ora 8 când coridoarele învie,
Și plopilor par înalți cât cerul
Așa în uniformă de adolescent iubirea rămâne
mereu trează!
Ce a rămas în mine, ce a plecat?
Într-un penar ascuns îmi ard tristețea
Și n-am să uit să cânt de fericire, stelar,
romantic, matematic...
Am să înalț oraș de soare, simplu și măreț
Când timpul – Cronos, chiar el trece
și ne-ntreabă
La un liceu cu zeii-mi sufletești!

Clasa ninsă

S-a închis ușa clasei
Învățătorul a plecat!
D-atunci câte veri, ierni
Câte-au trecut?
O pasăre Albă pe fereastră-a zburat...

Nu e nimeni.
Clopoțelul nu sună,
Timpul a ieșit la tablă,
Privesc în oglindă
Să mă întorc în banca-întâi
Un senin de cer mă îndeamnă!

Clasa este ninsă,
Ninsă de ani,
Învățătorul are la tâmpile-ca și elevii parcă
ninsori,

Parcă zăbrele...
O, de-ar veni
Recreația mare
Să deschid ușa clasei
Cu colegii de Stele!

Pink jungle

Mircea Gelu Buta (Note biobibliografice)

Menuț MAXIMINIAN

Prof. Univ. Dr. Mircea Gelu Buta, manager al Spitalului Județean de Urgență Bistrița este, cu siguranță, un specialist al medicinei, fapt atestat și de rezultatele deosebite de până acum. Absolvent al Liceului „Liviu Rebreanu”, Bistrița – 1971, urmează apoi Facultatea de Pediatrie IMF – Iași, 1980. Prima specializare – Medic specialist Pediatrie, o obține în 1987, iar în anul 1992 devine medic primar Pediatrie. A doua specializare – Ecografie pediatrică generală, 1996, a III-a specializare – Management sanitar, 2006, a IV-a specializare – Bioetică creștină, 2009 întregesc paleta specializărilor. Urmează ample studii doctorale: doctor în medicină, 1996 la UMF „Iuliu Hațieganu”, Cluj-Napoca, 1992, studii postuniversitare: stagii de doctorat în Franța, anii 1992, 1993, 1994 la Spitalul Comunal Montreuil, Spitalul Clinic de Hepatologie Jean Verdier (Prof. Dr. Beau Grand), în anul 1995 la Clinica Kremelin Bicetre (Prof. Dr. Bernard Olivier), Curs de Management medical și inițiere în Nursing la Spitalul Comunal St. Pie. X – St. Camille din Bruxelles, 1992, Program de master of Business oferit de The Open University Business School, Curs de competență în Managementul serviciilor de sănătate, UMF „Iuliu Hațieganu”, Cluj-Napoca, 2004, Curs de Management Spitalicesc – Cluj-Napoca, iunie-august 2006, Curs de Perfecționare în Managementul Serviciilor de Sănătate – București, 2008, Curs de Perfecționare în Managementul Serviciilor de Sănătate – București, 2009 (Diploma în curs de elaborare). Iată, pe scurt, activitatea de specializare a profesorului Buta, medic primar pediatrie, manager – Spitalul Județean Bistrița, prof. univ. la Facultatea de Teologie Ortodoxă, UBB Cluj-Napoca.

Activitatea didactică este una bogată de-a lungul vremii: director Grup Școlar Sanitar Bistrița, 1990 – 1995, profesor Grup Școlar Sanitar Bistrița, 1990 – 1999 (Pediatrie, Puericultură, Nursing), conferențiar Asociat UMF „Iuliu Hațieganu”, Cluj-Napoca, 2002-2007, (Bioetică, Nursing, Pediatrie), cadru didactic asociat la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 2000-2008 (Nursing, Bioetică), profesor Universitar la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca din anul 2009 (Bioetică creștină).

Activitatea științifică: Buta M. G., *Corelații dintre prezența AgHBs în sânge, manifestările biologice, histologice și manifestările evolutive în Hepatita cronică la copil*. Teză de Doctorat sub îndrumarea Prof. Dr. Jianu Butnariu, UMF „Iuliu Hațieganu” Cluj-Napoca, 1995, pag. 182, Buta M. G., *Considerații asupra anemiei hemolitice Minkowski-Chauffard la copil*. Lucrare de diplomă sub îndrumarea As. Univ. Dan Moraru, I.M.F., Iași, 1980, pag. 74.

Cărți publicate: Buta M. G., 2012, Coordonator – *Bustul de la poalele Heniului*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2012, vol. 130 pag.; Buta M. G., 2012, Coordonator, *Medicii și Biserica, vol. X, Medicină și spiritualitate în abordarea pacientului terminal*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2012, vol. 466 pag.; Buta M. G., Onofreiu A – *Petiții din Granița nășăudeană în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2012, vol. 369 pag.; Buta M. G., Onofreiu A., Salvan A. – *Bârgăul sub pajura imperială*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2011, vol. 336 pag.; Buta M. G., 2011, Coordonator – *Constantin Pavel. Întemeietorul...*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2011, vol. 147 pag.; Buta M. G., 2011, Coordonator, *Medicii și Biserica, vol. IX, Provocările*

bioeticii creștine în era noilor tehnologii medicale, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, vol. 316 pag.; Buta M. G., Ciachir D., 2011, *Față către față*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, vol. 184 pag.; Buta M. G., Onofreiu A. – *Bistrița Bârgăului. Contribuții documentare*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2010, vol. 329 pag.; Buta M. G., 2010, Coordonator, *Medicii și Biserica*, vol. VIII, *Bioetica creștină și provocările lumii secularizate*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, vol. 364 pag.; Buta M. G., 2010, *Bârgăul lui Tini Pavel*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2010, 101 pag.; Buta M. G., 2010, *Dumnezeul unei lumi mărunte*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2010, 375 pag.; Buta M. G., 2009, Coordonator, *Medicii și Biserica*, vol. VII, *Perspectiva creștin ortodoxă asupra prelevării și transplantului de organ*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, vol. 315 pag.; Buta M. G., Buta I. A., 2008, *Bioetica între mărturisire și secularizare*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, vol. 276 pag.; Buta M. G., Buta L., 2008, *Bioetica în Pediatrie*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, vol. 273 pag.; Buta M. G., 2008, *Reflecții colocviale*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, vol. 331 pag.; Buta M. G., 2008, Coordonator, *Medicii și Biserica*, vol. VI, *Perspectiva Ortodoxă contemporană asupra sfârșitului vieții*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, vol. 329 pag.; Buta M. G., 2007, *Tabloul de absolvire*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, vol. 336 pag.; Buta M. G., 2007, Coordonator, *Medicii și Biserica*, vol. V, *Teologie și Ecologie*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, vol. 288 pag.; Buta M. G., 2006, Coordonator, *Medicii și Biserica*, vol. IV, *Familia, nașterea, tehnologii medicale de reproducere asistată*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, vol. 256 pag.; Buta M. G., Ciachir D., 2005, *Biserica din Spital*, Ediție adăugită, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, vol. 146 pag.; Buta M. G., 2005, Coordonator, *Medicii și Biserica*, vol. III, *Aspecte speciale determinate de relația dintre Teologie și Medicină*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, vol. 226 pag.; Buta M. G., Ciachir D., 2004, *Biserica din Spital*, Ed. Anastasia, București, vol. 100 pag.; Buta M. G., 2004, Coordonator, *Medicii și Biserica*, vol. II, *Alimentație și spiritualitate creștin-ortodoxă*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, vol. 192 pag.; Buta M. G., 2003,

Coordonator, *Medicii și Biserica*, vol. I, *Relația preot-pacient*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, vol. 148 pag.; Buta M. G., Buta L., 2002, *Alimentația copilului sănătos și bolnav*, Ed. Aletheia, Bistrița, vol. 284 pag.; Buta M. G., Buta L., 2001, *Emil Cioran; psihanaliza adolescenței*, (ed. bilingvă română-franceză). Ed. Dacia, Cluj-Napoca, vol. 73 pag.; Buta M. G., Buta L., 2000, *O Istorie Universală a Nursingului*, (cu rezumat trilingv), Ed. Dacia, Cluj-Napoca, vol. 282 pag.; Buta M. G., Buta L., 1998, *Actualități în alimentația sugarului*, Editura Aletheia, Bistrița, vol. 144 pag.; Buta M. G., Buta L., 1998, *Explorări morfo-funcționale în hepatologia pediatrică*. (cu rezumat în lb. franceză), Editura Aletheia, Bistrița, vol. 133 pag.

Capitole în cărți: Bolovan I., Buta M. G., 2012 – Postfață, în *Nestor Șimon. Restituiri*, Ed. Academiei Române, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, vol. 277 pag.; Buta M. G. – *Principiile teologice ale relației medic pacient*, în Dan L. Dumitrașcu, *Probleme actuale de medicină biopsihosocială*, Ed. Med. Univ. „Iuliu Hațieganu”, Cluj-Napoca, 2009, pg. 284-294; Buta M. G., Buta L., 2004, „*Bioetica medicală și morală creștină*” – în *Științele comportamentului* (Manual pentru studenții de la Medicină) – sub redacția Prof. Dr. Nicolae Miu, Ed. Med. Universitară „Iuliu Hațieganu”, Cluj-Napoca, pg. 214-227; Buta M. G., 2003, „*O poveste de dragoste dintre Dumnezeu și oameni*” – în *Primele mărturii despre Biblia Jubiliară* – 2001, sub redacția Ștefan Iloaie, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, pg. 5-6; Buta M. G., Buta L., 1999 „*Relația adolescentului cu familia și societatea*” – în *Tratat de Medicină a Adolescentului* – sub redacția Prof. Dr. Nicolae Miu, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, pg. 656-661; Buta M. G., Buta L., Radu E., 1998, „*Algoritmi de diagnostic în icterele colestazice ale sugarului și cauzele acestora*” – în *Actualități în Gastroenterologia și Hepatologia copilului și adultului tânăr* – sub redacția Prof. Dr. Nicolae Miu, Ed. Aletheia, Bistrița, pg. 27-31; Lezeu R., Buta M. G., 1998, „*Gastritele hemoragice ale adultului tânăr. Forme clinico-etilogice*” – în *Actualități în Gastroenterologia și Hepatologia*

copilului și adultului tânăr – sub redacția Prof. Dr. Nicolae Miu, Editura Aletheia, Bistrița pg. 73-74; Buta M. G., Buta L., Radu E., Maiorescu D., 1989, „*Manifestări clinice extrahepatice în evoluția proceselor hepatice postvirale*” – în *Actualități în Pediatrie* – sub redacția prof. Dr. Valeriu Popescu, Ed. Curtea Veche, București. pg. 566.

Dr. Mircea Gelu Buta este membru în Colegiu de redacție al Revistei Societății Române de Pediatrie, Colegiu de redacție al Jurnalului Român de Pediatrie, Colegiu de redacție al Studia Universitatis BB Bioetica, Cluj-Napoca. A deținut și deține mai multe funcții: membru în Societatea Română de Pediatrie, membru în Comisia de Pediatrie a Ministerului Sănătății (din 2005) secretarul Societății Române de Gastroenterologie și Hepatologie Pediatrică (2000-2008), președintele Comisiei de Bioetică al Societății Române de Gastroenterologie și Hepatologie Pediatrică (2008), secretarul Societății Române de Pediatrie Socială (1999-2008), membru în Societatea Română de Bioetică, secretar al Asociației Medicale Române, Filiala Bistrița, președinte fondator Rotary Club Bistrița (1998), membru în Societatea Scriitorilor din Județul Bistrița-Năsăud.

Activitatea publicistică însumează peste 300 de eseuri publicate în *Renașterea*, *Cuvântul*, *Tabor*, *Mesagerul de Bistrița*, *Răsunetul*, emisiunea săptămânală radiofonică «*Colecții Hippocratice*» la Radio Transilvania începând din anul 2001 până în prezent, emisiune TV săptămânală «*De la om la om*» TV Bistrița, începând din anul 2007.

Distincții și premii obținute: Crucea Patriarhală, 19 mai 1999, distincție oferită de Patriarhia Română, inclus în International Biographical Centre Cambridge, (pentru anul 2000), Omul anului 2000, distincție oferită de către Asociația Ziariștilor din județul Bistrița-Năsăud, Premiu oferit de Primăria Municipiului Bistrița, pentru întreaga activitate de promovare a imaginii comunității, 2001, Premiul Saloanelor Rebreanu, pentru eseistică – „Emil Cioran; psihanaliza adolescenței”, (ed. bilingvă), Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001, Ordinul Meritul Sanitar în grad de Cavaler, 2004, distincție oferită de Președinția României, Crucea Transilvană, octombrie 2005, distincție oferită de Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, Premiul special al juriului la Concursul Național de Proză „Liviu Rebreanu”, 2007, pentru volumul „*Tabloul de absolvire*”.

Pantere

Prof. univ. dr. Mircea Gelu Buta

„Intelectualii sunt responsabili pentru felul cum înțeleg lucrurile și pentru ceea ce fac sau nu în consecință”

– *Stimate Domnule prof. univ. dr. Mircea Gelu Buta, desfășurați, la Bistrița și nu numai, o activitate pe care am putea-o numi, simplu, cuprinzătoare. Sunteți medic și directorul celui mai mare spital din județ, profesor la Universitatea din Cluj-Napoca, organizatorul unui amplu simpozion în care se întâlnesc medicina și credința, autorul unor inițiative culturale care să întremeze viața culturală bistrițeană și să valorifice tradiția de aici, participați, pe linia specialității ca și pe aceea culturală în sens larg, la simpozioane naționale și internaționale, publicați cărți de medicină sau de literatură, membru Rotary și așa mai departe... Ce vă motivează o asemenea prezență, care este... filosofia unei asemenea strădanii?*

– Constatăm astăzi cu uimire că rezultatul ororii totalitariste este un fapt paradoxal. Am ajuns să ne comportăm în libertate într-un mod bizar. Zilnic, asistăm cu stupefație la scene în care români se mișcă între ticăloșie și frică, cu toate că în bisericile noastre se cântă cu foc: „Cu noi este Dumnezeu/ Înțelegeți, neamuri, și vă plecați!...” Probabil că aceste comportamente sunt cele ale unor oameni care se simt abandonați de către societatea totalitară, în care ființa umană a fost batjocorită în demnitatea sa, fiind victima unui colectivism anonim și distructiv. Aceasta a dus la o bulversare axiologică a sistemelor de valori. Degeaba le vorbești tinerilor de astăzi despre modele. Ei le vor trata cu refuz, iar atunci când totuși sunt acceptate, le doresc doar în parametrii pe care singuri și le fixează. Adevăratele modele îi contrariază și le creează instabilitate.

Am învățat de la profesorii mei că un bun educator nu este doar omul de contemplație, acela care știe toate teoriile pedagogice, ci cel care poate să influențeze viața spirituală a concetățenilor săi. Educatorul este un om de acțiune, omul de elan, entuziast, omul cu comportare exemplară, omul care iubește, înțelege și știe să fie generos. În plus el trebuie să servească țara și neamul cu răspundere și cu sacrificiu. Este important să trăiești aproape de popor și să reușești să-l înțelegi. În definitiv iubirea și înțelegerea poporului este prima condiție a reușitei în viață.

– *Evident că, printr-o asemenea prezență, va constituiți treptat într-un model ce exprimă acțiune eficientă și putere de comunicare. Care este, însă, modelul Dvs.? Ce vă inspiră un asemenea demers?*

– În zilele trecute, într-un interviu televizat, maestrul Sorin Dumitrescu accentua că singurul model care trebuie urmat este Iisus Hristos. Sunt întrutotul de acord cu Domnia Sa.

Desigur, mulți se vor întreba: De ce? Pentru că astăzi oamenii au o percepție falsă asupra credinței. O mare vină o poartă și Biserica, care îl livrează pe Hristos într-o formulă religioasă ce devine inoperantă.

Iisus Hristos trebuie oferit așa cum a vrut El. Adică euharistic, prin relație cu celălalt. În acest sens, relevant este răspunsul dat de Mântuitor învățătorului de legi, atunci când L-a întrebat: „Cine este aproapele meu?” Hristos îi va răspunde prin cunoscuta parabolă a samarineanului milostiv, înfățișând momentul discriminării obiective dintre oameni, care

duce firesc la următorul răspuns.: Aproapele este fiecare om, când ne apropiem de el „făcând milă de el”.

– *Trebuie să mai spun că, prin ceea ce faceți, treceți... proba intelectualului autentic, acea persoană care își pune mintea nu doar în câștigarea propriului trai, ci și în slujba comunității. Privind viața publică de azi din România, atitudinea societății față de intelectuali, ne putem întreba dacă țara mai are nevoie de intelectuali. Aceștia sunt criticați în momentul când se implică în viața publică, cum tot atât de bine li se poate reproșa neangajarea... Sunt oare (și) intelectualii vinovați de ceea ce ni se întâmplă astăzi?*

– În mare parte da! Pentru că ei sunt în stare să înțeleagă, să vadă răul. De aceea eu cred că intelectualii sunt în definitiv responsabili pentru felul cum înțeleg ei lucrurile și pentru ceea ce fac sau nu fac în consecință. Oamenii cu o anumită cultură au în primul rând posibilitatea să se trezească, să se revolte și să ia măsuri. De ei depinde direcția în care vom merge mai departe. Pe de altă parte, e plină lumea de cărturari insalubrii, de autorități „intelectuale” lipsite de orice autoritate morală.

– *Se pare că, din cauza realității insalubre, mulți intelectuali de marcă se retrag din viața publică, lăsând pe scenă interpreți politici care sunt departe de a fi la înălțimea culturii noastre, la înălțimea așteptărilor...*

– Există oameni în apropierea cărora te înjosești. Aceștia sunt cei răi, ale căror idei, cuvinte, fapte, îndeamnă spre rău. Aceștia sunt mediocrii, care trăiesc de azi pe mâine, fără o idee superioară, care să-i entuziasmeze, să-i dirijeze, să-i transforme. Aceștia sunt cei leneși și iubitori de frivolități, a căror conversație se învârtă numai în jurul banalităților. Mărturisesc cu tristețe că mă supără mitocănia din toate sectoarele: din presă, din viața civică, din politică.

Cu timpul, intelectualii de substanță s-au retras din acest schimb penibil de... înjurături, iar interpreții de astăzi ai politicii sunt departe de a fi la înălțimea culturii românești autentice. Ni se dă mereu drept exemplu, pentru angajamentul politic al intelectualului de după '89, cazul Cehiei.

„Cum adică, noi nu avem nici un Havel?”, am auzit mereu în acești ani. Ori nouă nu un Havel românesc ne lipsește, sunt convins de asta, ci nevoia de Havel ne lipsește.

– *Am putea oare spune că intelectualii se îndepărtează oarecum de... popor. Se poate obține concilierea?*

– Într-adevăr, dacă intelectualii ar fi fost alături de greviștii din Valea Jiului în anul 1977 sau de a muncitorilor brașoveni în 1987, mentalitățile poate ar fi fost astăzi cu totul altele.

– *Nu putem spune că nu au existat, totuși, intelectuali sensibili la evenimentele menționate, ca și față de altele... Însă, azi... Ce se întâmplă azi?*

– Iată, de exemplu, zilele trecute, cineva critica faptul că am organizat spectacole de operă la sat, pentru țărani. Este al treilea an consecutiv când artiști profesioniști ai Operei clujene vin în comuna Bistrița-Bârgăului pentru a-l omagia pe C-tin Pavel, primul director al Operei Naționale Române din Cluj. Se realizează o comuniune extraordinară între oameni și pentru oameni. Și atunci cel care critică e un păcătos, chiar dacă are dreptate. Căci ceea ce constituie păcatul nu este conținutul intrinsec al judecății lui, ci faptul că, profesându-l, el rupe comunitatea de iubire.

– *Aspecte nu tocmai fericite fac ca Universitatea să reintre în atenția publică. Mai poate Universitatea, prin calitatea formării tinerilor, să asigure viitorul țării?*

– Formarea elitelor intelectuale, a păturii conștiente, care să ridice nivelul cultural al unui popor, o asigură universitățile, iar sistemul academic este garanția dezvoltării și progresului. Poate că scandalul iscat de plagiatul lucrărilor de doctorat ale unor persoane publice va reuși să readucă în discuție calitatea învățământului universitar din România. Avem responsabilități față de tineri pentru că ei sunt viitorul țării noastre și socotesc că suntem datori să facem tot ce ne stă în putință ca atunci când vor pleca de pe aceste bănci să aibă cunoștințele, tăria și energia necesară ca să poată fi elemente reale și utile pentru progresul acestui neam.

– *Universitatea ar putea să facă unele lucruri, dar nu face cât și ce trebuie. Dincolo de aceasta, incluzând însă și condiția universității, se pare că nu ne putem găsi locul în lume...*

– Suntem o țară care nu reușește să facă pasul în lumea actuală. Noi încă adorăm miturile care probabil că funcționau la începutul secolului XX. Iată că acum nu putem face față la sfidările care vin dinspre Europa, care vin dinspre globalizare, care vin dinspre Calea Lactee sau de unde or fi venind și rămânem mereu cu aceleași aripioare osificate.

– *Ca să zbori trebuie să iubești zborul, ideea de zbor. Orice demers constructiv se bazează pe iubire. Vorbeați la un moment dat de comunitatea de iubire. Oare românii se iubesc suficient, ca entitate specifică, pentru a-și asuma împreună... ideea de zbor?*

– O trăsătură a românilor de pretutindeni și frecventă în toate timpurile este că românii îi disprețuiesc pe români. Cei care se cred mai răsăriți, încearcă chiar să bovarizeze, comparând fără nicio logică România cu Franța, cu Germania sau mai caraghios cu SUA. Bovarizând în felul acesta, iar bovarismul reprezintă o stare de spirit la antipodul realismului, românii „cu pretenții” se simt înstrăinați pretutindeni.

– *Vine însă Caragiale și ne aduce la realitate, privește realitatea cu luciditate. Eroii lui mișună printre noi...*

– Suntem, cum se zice acum, „dintre noi, cu noi, pentru noi”. Pe da altă parte, Caragiale circulă și e utilizat în continuare ca marcă și scuză a comportamentului social românesc. Dar știți ce este curios? Deși lua peste picior ideea de progres sau chiar celebra lozincă revoluționară „libertate, egalitate, fraternitate”, adică era un reacționar, Caragiale a fost luat în brațe de comuniști. O discuție asupra căreia poate o s-o purtăm altă dată.

– *Tema merită discutată. Dar vine o altă întrebare: în plină criză economică, se manifestă și mai puternic criza de identitate a românilor? Ce se poate face?*

– Cred că este o datorie a noastră a tuturor, față de cultura română, de a-i scoate la lumină valorile. Doar așa îi putem ajuta pe

oameni să îndepărteze răutățile dintre ei, să devină mai îngăduitori și iubitori unul pentru altul. Așa cum există o igienă pentru corp o „spălare” elementară, care ține de civilizație, există și o igienă pentru minte care este cultura. „Un om necultural, spunea Noica, e un om nespălat, un om lipsit de condiția minimală a mișcării lui în social”.

– *Demersul Dvs. este interesant și important, poate puțin... înduioșător, deoarece descinde dintr-o temă prezentă la români, descinsă din pașoptism, dar încă nerezolvată deplin... Dar poate „masa de alegători” să aprecieze și să ia în considerare cultura sau incultura omului politic, omul care ține – mai mult prost – a fișul actualității?*

– Ei bine, nu numai că poate, ci o și face. Oricât ar părea de ciudat, oamenii de rând nu vor să fie reprezentați în structuri instituționale din țară și în afara țării de persoane care sunt asemenea lor, ci de oameni care au făcut efortul să fie mai bine pregătiți și-și pun această pregătire în slujba celor mulți. Cultura inspiră respect, facilitează înțelegerea marilor probleme care preocupă societatea românească. Iar aceste probleme, ca și marile idei politice, lipsesc din dezbaterea publică actuală. De aceea, ori de câte ori intelectualii sunt denigrați, iar vocea celorlalți se aude din ce în ce mai mult, e bine să fim pregătiți. Vin vremuri grele. Proștii sunt la putere! Și o luăm iar de la capăt...

– *Dar medicina? Ce facem cu medicina? În timpul regimului comunist medicina a fost abordată doar ca o știință tehnică. Astfel din învățământul medical s-au scos toate materiile capabile să formeze cultura unui medic, deși este clar pentru toată lumea că medicina are și o importantă componentă umanistă.*

– Se renunța astfel la o tradiție, aceea că medicii sunt consumatori de cultură, dar și creatori de cultură. Și azi îi mai auzim pe unii susținând că spitalul este „o uzină de sănătate”, adică omul este un obiect, care intră în laboratoarele acestei uzine, este reparat și apoi trimis acasă. De aici și până a se uita că actul medical are o puternică încărcătură etico-psihologică nu a mai fost decât un pas iar eșecurile nu au întârziat să apară.

– *Neîndoielnic, medicina este știință în conținut și în metodă, o știință complexă interdisciplinară, teoretică și aplicativă în același timp. Și atunci, mulți se întreabă ce legătură are aceasta cu arta? De ce medicul nu-și vede de ale lui?*

– Îmi pare bine că provocați o discuție despre condiția artistică a actului medical. Am astfel ocazia să dau un răspuns celor câțiva cârcotași, care, sub pavăza anonimatului, încearcă să discrediteze tot ceea ce nu înțeleg sau se fac că nu înțeleg. Medicina reprezintă, prin definiție, un demers estetizat, pentru că boala este antiestetică, ea este urâtul, tot așa cum simbolizează și răul. Or, medicii au primit gustul frumosului prin opțiunea lor originală pentru sănătatea și viața semenilor. În plus, mai toate artele au fost atrase în slujba medicinei, aducându-și o importantă contribuție la reușitele ei.

– *Să înțeleg că medicii de azi mai poartă nostalgia artei din care s-au desprins și mulți trăiesc la interferența dintre cele două universuri?*

– Obişnuieți cu un ritm viu de viață, medicii își extind curiozitatea dincolo de profesie. De aici poate și atracția pentru artă. Iar de aici, de la bucuriile și atracția consumatorului de frumos, până la creatorul de artă nu mai este decât un pas. Sunt atâtea medici care

au devenit scriitori consacrați, pictori și chiar muzicieni. De altfel, prin artă, personalitatea câștigă valoare.

– *Și totuși nu-i paradoxală această atenție acordată artei, dacă ne gândim la timpul limitat pe care medicul îl are la dispoziție.*

– Paradoxul este doar aparent, pentru că nu inactivitatea îl poartă spre aceste domenii, ci personalitatea lui, cultura și deprinderea trăirilor spirituale.

Medicii se îndreaptă spre preocupări menite să le asigure echilibrul și armonia interioară. Așa cum am mai spus, e profesia care a dat mulți colecționari de artă, amatori pasionați de muzică și lectură, de sporturi și de turism.

– *D-le Profesor, aveți un interes ridicat pentru valorile creștine, fapt care vă dă un mare optimism.*

– Pentru mine acest lucru este foarte important. Se pune problema formării ființei umane, adică a responsabilității de a utiliza știința, descoperirile sale și ale tehnicii pentru binele umanității. De altfel, interesul pentru valorile creștine este mult mai mare decât înainte, atât în universitățile europene cât mai ales în țările fost comuniste. Aceasta demonstrează faptul că societatea dorește să aibă o gândire creștină în cultură.

Interviu de **Olimpiu NUȘFELEAN**

Grădina carnivoră

Lansare de carte *Tabloul de absolvire* – Bistrița 2007

La Troița din curtea Spitalului Județean

Cu regele Mihai I

IPS Bartolomeu, IPS Vladimir, Mircea Gelu Buta

Foto-album Mircea Gelu Buta

Bartolomeu Anania. Primul Simpozion de Medicină
și Teologie, Arcalia 2002

Lansare de carte *Față către față* – Cluj, aprilie 2011

Tic-tac liric autohton

Corneliu LUPEȘ

În accepția fiecăruia dintre noi, Ploieștii înseamnă altceva. Noi îl asimilăm cu Nenea Iancu, al cărui muzeu este la doi pași de Filarmonica „Paul Constantinescu”, un alt important reper, care a nemurit orașul găzarilor, mai cu seamă în lumea melomanilor, ori, inevitabil, pe Nichita Stănescu, rămas, ca și amintiții predecesori, în memoria colectivă, atât prin operă cât și prin memoria muzeistică.

Nu numai ploieștenii asimilează numele lui Candiano Popescu, inevitabil cu „revoluția” din Ploiești, fără să știe mare lucru despre aceasta, drept pentru care le sărim în ajutor: „*Revoluția din Ploiești a fost – dacă o examinăm acum – o simplă copilărie...*” – aflăm de la Constantin Bacalbașa în primul volum al istoriei *Bucureștii de altă dată*, Editura ziarului „Universul”, Buc., 1927 –, pentru ca să continuăm cu informații mai amănunțite: „*În fruntea revoluției găsim pe Alexandru Candiano Popescu, fost căpitan de artilerie, unul dintre ofițerii care au participat la detronarea lui Cuza. [...] Din actele dosarului găsim că Candiano Popescu a proclamat Republica numind regent pe generalul Nicolae Golescu iar ministru de război pe Ion Brătianu. Pe el s-a numit prefect de Prahova.*”

Reperele culturale prahovene nu se opresc aici. Noi ne oprim la amintitul muzeu al ceasului, cel în jurul căruia se deapănă pomenitele sesiuni științifice autumnale. Ca să fim cât mai aproape de „obiectul muncii”, primul gând a fost să completăm imaginea virtuală a ceasului, cu obiectele respective existente în muzeele literare bucureștene. Cum un asemenea drum a fost parcurs cu patru ani în urmă, cu multă dăruire și acribie profesională de tandemul Complexul Muzeal Național Moldova – Muzeul Literaturii

Române Iași, căruia i s-a alăturat Muzeul Brăilei, care au organizat și o expoziție periodică itinerantă pe această temă, am dat „Cezarului ce-i al Cezarului” și Ioanei Coșereanu ce-i a Ioanei Coșereanu, orbiți nu atât de exponate cât de foștii deținători, după cum depune mărturie aceasta în pliantul care a însoțit expoziția: „*Vă invităm la o călătorie în trecut, acel trecut legat de măsurarea nașterii cuvântului între cuvinte și care se numise Mihai Eminescu, Ion Creangă, Perpessicius, Panait Istrati, Vasile Pogor (tatăl și fiul), Petru Poni, Ștefan Procopiu, Cezar Petrescu, Constantin și Iacob Negruzzi, G. Ibrăileanu, generalul Eremia Grigorescu, Haricleia Darclée, Al. Grigore Șuțu și alte personalități.*”

Ne întoarcem, după acest respiro, la armele proprii, pentru a parcurge – chiar dacă pe sărite – o bibliografie mai apropiată condeiului nostru. N-o putem face decât ignorând instrumentul de măsură, în favoare obiectului măsurat: timpul. Privit inițial ca o categorie filosofică, „*Timpul – aflăm de la Immanuel Kant – este o reprezentare necesară, care se află la baza tuturor intuițiilor*” (Immanuel Kant, *Critica rațiunii pure*, Ed. Științifică, Buc., 1969, p. 74). Nici Hegel nu se îndepărtează prea mult de predecesorul său, cu precizarea că

Reper culturale

îl tratează în relație cu spațiul: „*Timpul este, tot astfel, continuu ca și spațiul; căci el este negativitatea raportându-se abstract la sine, și în această abstracție nu se află nici o distincție reală*”, pentru ca în aliniatul următor să conchidă: „*În timp – se spune – se naște și trece totul...*” (Georg Wilhelm Friedrich Hegel, *Enciclopedia științelor filozofice*.

Partea a doua. Filozofia Naturii, Ed. Academiei R. S. R., Buc., 1971, p. 48).

Mărșăluind în aceste direcții mult prea pretențioase, ajungem pe magistralele „Tic – tac-ului filosofic”, or noi pornisem pe aleile liricului autohton. În legătură cu primele, ne avertizează Constantin Noica, „Am zice că românului (sau omului de pe acest petec al Terrei) i-a fost dat să stea mai bine cu spațiul decât cu timpul”, continuă filozoful, exemplificând: „cumplite vremi”, „bietul om e sub vremi”. Pășind din piatră în piatră, am cules câteva metafore, fapt ce ne-a făcut să dăm îndărăt nu doar acele ceasornicului, ci și filele calendarului (multe la număr!), captivați de bucuria recitării. Ne-am luat ca model pe unul dintre ctitorii culturii române, cum îl numea Petru Creția pe mentorul „Junimii”, care căuta adevărul acolo unde „Apa a trecut, pietrele au rămas, și din piatră în piatră pășește adevărul spre viitorul său nemărginit”.

În orașul lui Nichita, vraja „ghersului” pe bulevardul castanilor și nu numai, este mai aproape de tic-tac-ul auditorului/cititorului, mai cu seamă că noi îl servim la pachet, lăsându-i bucuria propriilor preferințe lirice. Cât despre cele epice, cu altă ocazie sau niciodată...

Se știe că nu numai timpul ci și spațiul poate fi măsurat cu ceasul, dar și că timpul poate fi măsurat nu numai în ore, ci și în zile, nopți, săptămâni, luni, ani ș.a. Așa că ne-am simțit mai aproape de acestea, decât de alambicatele mecanisme ale orologiului.

De la evocarea trecerii timpului: „Tic! tac! auz cum bate,/ un ceasornic de departe,/ Ce a vremii ne arată;/ trecere curând uitată,...”, consemnată sec de Iordache Golescu (1768–1848), la metafora eminesciană e cale lungă! „Ziua scade, noaptea crește/ Și frunzișul mi-l rărește” sau „Trecut-au anii ca nouri lungi pe șesuri/ Și niciodată n-or să mai vie iarăși [...] Cu a tale umbre azi în van mămPRESURI/ O, ceas al tainei, asfințit de sară”, pentru că „De-or trece anii cum trecură/ Ea tot mai mult îmi va plăcea”, căci „Cu mâine zilele-ți adaogi/ Cu ieri viața ta o scazi/ Și ai cu toate astea-n față/ De-a pururi ziua cea de azi”, pentru a ajunge când „Se bate miezul nopții în clopotul de aramă,/ Și somnul, vameș

vieții, nu vrea să-mi ieie vază”, urmând să ne oprim „Când cu gene ostenite sara suflu-n lumânare/ Doar ceasornicul urmează lung-a timpului cărare”, așa cum o face și după ce unii (cei mai mulți) pășesc în uitare, pe când alții (cei aleși) se transferă în nemurire.

În tratarea timpului și în măsurarea scurgerii lui, criteriul cronologic devine unul implicit. Cu Traian Demetrescu, venit pe lume la 16 ani după Eminescu, suntem mai aproape de Iordache Golescu, decât de poetul național și universal: „Prins în zid, în taină bate/ Ceasul,/ Și-mi măsoară insomnia/ Și durerea cu compasul,/ Prins în zid, în taină bate/ Ceasul...”, nu departe este nici Dimitrie Anghel (1872–1914): „Bate-ntâi un ceas sfios/ Cum știe unde,/ Și-n târziu auzi de jos/ Altul cum răspunde”, în timp ce prietenul său, Șt. O. Iosif (1875–1913), cu care a scris împreună *Caleidoscopul* lui A. Mirea, dorește imperativ să afle cine a născocit acest complicat mecanism: „Socoata vremii-n ore, minute și secunde,/ – Întâiul ornic, – cine l-a născocit? Răspunde!”. Primind sau nu răspuns, poetul asociază bătaia ceasului cu miezul nopții: „Când însă-n turlă ceasul tainei bate/ De prin morminte umbre mari se scoală” sau „Olah, bate miezul nopții,/ Și moarte-acum te cheamă” și „Acuma-n turnul catedralei/ Se bate tainic miez de noapte...”

Din mănosal an 1880, în care se aude primul scâncet al unui caré de referință în cultura românească (M. Sadoveanu, D. Gusti, C. Ressu, T. Arghezi), responsabilul cu lirica (și nu numai) este, totuși, autorul *Cuvintelor potrivite*, singurul care ne poate da o mână de ajutor. Cum era de așteptat, Arghezi nu se mulțumește să se agațe de un singur instrument, sau de o unitate de timp. La el, „În cer/ Bate ora de bronz și de fier/ Într-o stea/ Bătu ora de catifea./ În ora de lână/ S-aude vremea bătrână/ Și se sfâșâie/ Ora de hârtie/ Lângă domnescul epitaf/ Bate gongul orei de praf/ Azinoapte, soră/ N-o mai bătut nici o oră.” Trecem peste „Pendulele-n care cucul s-a oprit” sau „Când am plecat, un ornic bătea din ceață rar/ Atât de rar că timpul trecu pe lângă oră”, chiar dacă, grăbiți, mai poposim și la „Când am plecat, un ornic bătea din ceață rar/ Poate mai bate încă secunda de

atunci,/ Cu limbile oprite pe palidul cadran/
Și cade-n geam zăpada la ceasul cunoscut”,
dar, cu măsură, rezistând tentației de a
reproduce în întregime poezia „Despărțire”,
chiar dacă pare scrisă tocmai pentru a
argumenta demersul nostru. Suntem tentați să
credem că Arghezi ar fi fost extrem de
interesat să viziteze Muzeul Ceasului, de
vreme ce una dintre ocupațiile lui, pe când
peregrina prin Europa, a fost cea de
ceasornicar. Cum pe certificatul de naștere a
pomenitului muzeu este inscripționat anul
1963, iar pe cel de deces al poetului 14 iulie
1967, o asemenea vizită n-ar fi fost exclusă.
Dacă n-avem astfel de mărturii, nu lipsește un
exemplar al unui ceas de buzunar, legat cu un
lănțișor la rever, aflat într-o vitrină a muzeului
bucureștean al meșterului slovei și, iată, și al
unor îndeletniciri manufacturiere: vezi pe cea
de meșter tipograf, atestat la 22 octombrie
1941, când scriitorul – atenție ! – trecuse de
61 de ani.

Următoarea bornă cronologică, 1881,
este chiar mai fertilă decât precedenta:
Minulescu, Bacovia, Lovinescu, Goga, Cerna,
Iser, Enescu ș.a. Ne oprim la primii doi
enumerați, care prin „tic” răspund liricii
autohtone (invocată încă din titlu), iar prin
„tac” vin cu argumente materiale, ceasornicele
din muzeele memoriale care le perpetuează
numele și opera.

Sensibil la pulsațiile timpului, Minu-
lescu îl cuantifică prin bătaia aripilor meta-
forei: „*Și au trecut de-aseară clipe/ Și au
trecut de-aseară ore/ Și ale zvonurilor aripe/
Fluturatu-m-au grăbite*”, atât de grăbite, încât
„*Fug din odaie-n odaie – se confesează poetul
– Când bate statornica oră*”; tot orele sună
„*Când orologiul din cupolă/ Anunță fiecare
oră/ Printr-un preludiu de mandolă*”. În acest
arsenal orar (vezi poezia „Ultima oră”,
dedicată lui Horia Furtună), autorul nu
încetează să interpreteze variațiuni pe teme
date: „*...decât o zi din calendar*”, chiar când
face declarații de amor: „*Azi nu-ți spun decât
că te iubesc*”, prevenind-o: „*Dar cât timp te
voi iubi nu știu*”, pentru că „*Măine, e noul
meu roman pe care-l scriu*”. Cu înțelepciune,
trubadurul se vede neputincios în fața
Atotputernicului: „*Azi noapte a plouat ca de*

*obicei/ Că Dumnezeu face ce vrea.../ O
noapte plouă-n cinstea mea/ O noapte plouă-
n cinstea ei.*” Și, pentru că artistul este și el un
muritor, îl surprindem într-o rugă prozaică,
cerșind un an (în cazul de față), după ce i-a
împrăștiat pe cei trecuți: „*...încă un an.../ Un
an măcar/ Atât/ Un singur an*”. În „Rânduri
pentru Brigitta”, poetul se vrea un „*...cuc/ Din
bătrânul ceas de nuc/ Ce-și va cânta: «Bri-
gitta mea, azi, 8 octombrie-i ziua ta*»”. Ne
despărțim de autorul *Romanțelor...* printr-un
ton ce-l definește și care i-a imprimat efigia în
posteritate: „*E miezul nopții/ E ora când
amanții, altdată,/ Sorbeau cu-amantele-
mpreună/ Mireasma binecuvântată*”, romanță
dedicată „Celei care minte”, dar, trebuie s-o
recunoaștem: minte frumos.

Pentru a trezi invidia muzeografilor (era
să zic ceasornicarilor), de la Muzeul ceasului
din Ploiești, înainte de a ne despărți de
scriitor, amintim că, atât acesta cât și Claudia,
soția sa, ba chiar și Mioara, fiica celor doi și
donatoarea locuinței părinților, din elitistul
cartier bucureștean, Cotroceni, erau și împă-
timiți colecționari. Printre tablouri, covoare,
obiecte de ceramică, icoane pe sticlă și multe
altele, pe două etajere din „biroul poetului”,
întâlnim și un „Ceas Empire”, la care nu-i
greu să-l recunoaștem pe Morfeu, în picioare,
mângâind corzile unei lire. Într-o casetă
rotundă de lemn aurit, pe un soclu paraleli-
pipedic din același material și de aceeași
cromatică, ceasul este susținut de doi grifoni.
Tot o casetă de lemn paralelipipedică, de data
aceasta pe verticală, de culoare închisă, cu
decorații pe laterale, găzduiește un alt ceas.
Cadranul este marcat cu cifre romane pentru
ore și cu cifre arabe (din 5 în 5) pentru
minute. Se înțelege că prezentarea acestora se
dorește o discretă invitație/provocare la a
descoperi și alte taine pomenitelor obiecte și,
implicit, vizitarea fostei case a Minuleștilor,
devenită astăzi muzeu.

Fiind în casa Minuleștilor, facem un salt
cronologic, desprinzând câteva sumare
abordări temporale în lirica Claudiei Millian
(1887–1961) trăitoare o vreme în Păcureții
Prahovei: „*Timpul abia și-a urnit/ Carul cu
boi/ Peste zile și peste noroi*”, observă
autoarea „Cântării pentru pasărea albastră”,

pentru ca, mai încolo, să descoperim portretul: „Și privind așa tăcută/ Pe cadran cum zboară ora/ Tu pari singură pe lume/ Și bogată ca Pandora”.

Nedespărțiți de autorul stihurilor „De ultimă oră”, pentru a-l supranumi pe Bacovia prin una dintre poeziile ce trădează accente circumscrise „tic-tac”-ului liric autohton, n-am observat că poetul este extrem de parcimonios când trebuie să ancoreze în timp și, când o face, se limitează la unitățile scurte: „Nici-un minut/ Pierdut degeaba”, notează lapidar în „Stil simplu”, pentru ca să-l întâlnim la el acasă în „Noapte de oraș”: „Cu tictac de târziu/ Cu tăceri ce plâng...”, în „Amurg de toamnă”; „Și corbii se plimbă prin sânge... și sug/ Da ceasu-i târziu... în zori corbii fug”, ca și poetul prin odaie: „Fug din odaie-n odaie/ Când bate satanica oră”. Dacă „O grăbită alchimie, fâlfâie a vâlvătaie,/ Vai, e ora de-altădată, dungi de ploaie se-ntretaie”, cum notează poetul „Nocturnilor” (cea din „Literatorul”, 14 iulie 1918) sau „Fug rătăcind în noaptea cetății/ În turn, miezul nopții se bate rar...”. În „Stanțe burgheze” (1946), aflăm „Când ore libere/ Sună/ Din vechi acordeon// Când ore libere/ Sună/ Uitări și abandon”, pe când în altă „Nocturnă” „Te pierzi în golul singurătății” și „Ascultă... e ora lașității” în variantă baco-viană. Același solitar poet avertizează: „Amic, e ora/ Când vinul/ Ne-a făcut suspecti” („Stanțe de vin”), pentru ca, în „Hibernal noptat”, „Un plâns iernatic, înnoptat/ Cu viscol de urgie –/ În ceasul greu, întârziat,/ Aleargă, cine știe...”. Ne despărțim de autorul „Lacustrei”, capodoperă pe care Zaharia Stancu o considera ca fiind definiția poeziei însăși, cu distihul: „De-atâtea nopți aud plound/ Aud materia plângând”. Spre deosebire de autorul *Romanțelor...*, cu care a colaborat la „Insula”, Bacovia a colecționat cel mult angoase, cât despre interesul și perceperea materială, sau manualitate, rămânem la părerea că n-a înșurubat un bec, toată viața. Așa se face că, în muzeul bucureștean al acestuia, pe birou, se află un ceas de masă, marca „Kienzle”, încremenit la ora 8 și 10 minute, oră la care, pe 22 mai 1957, s-a eliberat de o lume pe care n-o înțelegea,

mutându-se la Cimitirul Bellu (izolat de confracți, ca și în viață).

Cu Liviu Rebreanu (1885–1944) ne vom întâlni la un tic-tac epic, poate la următoarea serie de comunicări. Prezent în muzeistica literară a capitalei, de o intolerabilă parcimonie, nu putem să rămânem surzi la dangătul pendulei din sufragerie, parte a unei garnituri de mobilă Sekelly–Retty, oferită de romancier, ca dar de nuntă, Puiei, la căsătoria cu Radu Vasilescu. Cât despre o altă asemenea piesă, aflată de astă dată în birou (pendulă elvețiană cu medalion, brodat cu gobelin, primită de Liviu Rebreanu), bănuim că este aceea pe care scriitorul o proteja cu cea mai mare atenție la fiecare mutare și – Slavă Domnului ! – n-au fost puține.

„Două, post meridiene.../ Sună lung și monoton/ Ornicul cu trei cadrane/ De la Sfântul Spiridon”, ne avertizează ieșeanul adoptat George Topârceanu (1886 – 1937), răsfățat cu un muzeu atât în capitala Moldovei, cât și în Nămăieștii natali din Muscel. Tot el evocă mai departe „...vechiul ceasornic cu muzică”, dar și pe cel care „bate măsura” la uvertura cântată pe nas de un covor, în timp ce „...cărțile toate’l urmează în cor”.

Un catren cu săgeata îndreptată spre „...Caragiale, care voind să-l atragă pe Goga la «Românul», îi spunea că scriitorii sunt mecanisme de lux, care trebuiesc unse bine”, vine de la Cincinat Pavelescu (1872–1934): „Ești cronometru fin, maestre/ Dar la «Românul» ce cați oare ?/ Au ei nevoie de ceasornic,/ Ori tu nevoie de unsoare?!”

Tot sub aripa lui Cronos pășim și noi prin ani, ajungând la reperul 1891, când lirica românească avea să mai semnaleze două apariții, defel efemere: Adrian Maniu (1891–1968) și Ion Pillat (1891–1945). Primul aude chiar în spatele „Obloanelor [care] se închid” că „un ceas bate, bate, nu știu cât...”. Tot la el, „scheletul cu sfredel la nas”, „Gătit în frac roșu, se uită la ceas”, sau „cucul din ceasornic sună-n vale” și „Ceasornicul sforăie și bate...”. Cel de al doilea auzea pasul părinților „...pe vremuri, copil, când suna ceasul culcării, așteptându-i să mă sărute-n pat”, iar „Un ceas în depărtare răsună liniștit”, apoi

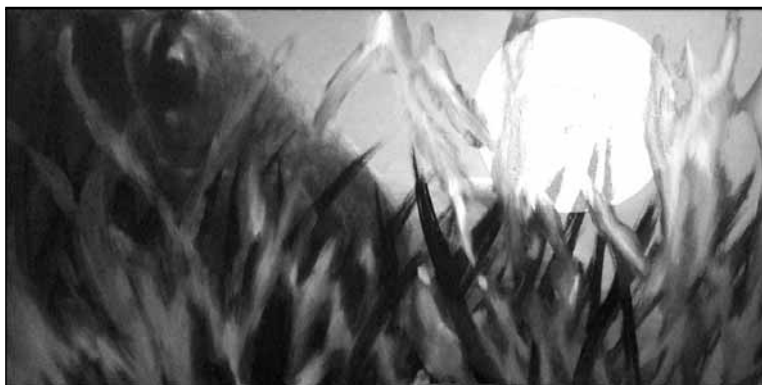
idilic „De-acuma suna ceasul să mergem mână-n mână”.

O altă pereche, mai galonată chiar, salută zorii liricii peste patru ani: Lucian Blaga (1895–1961) și Ion Barbu (1895–1961) care, cum vedem, pleacă în noaptea neuitării tot împreună. În „Noapte de mai”, aflăm de la Lucian Blaga, „Orice glas ascultă glas,/ Numai greierul din ceas/ Stă de vorbă cu tăcerea”. Leatul său, matematicianul – poet, pomenește despre „Un ceasornic fără minutar/ Ce singur scrie când să moară/ Și ou și lume”, văzând „Verzi investiții, prin câte-un gang,/ Sub ceasuri largi – balang, balang!”.

În timp ce la Alexandru Philippide (1900–1979) „Clipele picură – pic, pic –/ Pe barba orologiului stingher”, la Augustin Doinaș (1922–2002) ne întâlnim cu un sever avertisment: „Să treci prin timp, să nu te ntreacă timpul !/ Să-l scuturi de pe umăr, să-l dezbraci/ Cum își dezbracă frunza anotimpul/ Și viața – arcul gol de pe araci”. Cu Nicolae Labiș (1935–1956), „copilul teribil al literaturii române”, facem pasul în contemporaneitate, în sensul că sunt destui confrați de-ai autorului „Moartea căprioarei” care, de peste

o jumătate de secol, participă la comemorarea acestuia. Pentru acest „deschizător de drumuri în lirica românească”, cum îl gratulează Florentin Popescu în cea mai recentă monografie (Ed. Vestala, Buc., 2006, 220 p.), evocarea clepsidrei este un exercițiu de invocare: „Îndură-te de toate acestea, Demiurge!/ Placidă, în clepsidră, nimicnicia curge”. Ultima bătaie a „Orologiului” vine de la Ana Blandiana (n. 1942), în poemul intitulat chiar astfel: „Nu stă în puterea orologiului/ Să-și aleagă orele/ El e obligat să le spună/ Cum vin, la rând, ceas rău, ceas bun”.

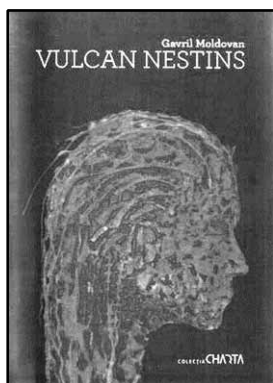
Dacă ne potrivim acestui instrument, destul de rar până mai ieri (chiar în secolul nu de mult scurs), astăzi pătrunzând în viața noastră prin toți porii (aparatură electrocasnică, telefoane, mobile, televizoare, pixuri etc.), depășim limitele unei abordări precum cea de față și, evident, pe cele ale celor condamnați să le suporte, mult peste marginea firii. Așa că lăsăm ceasornicul să macine, iar tic-tac-urile lirice să găsească noi și inspirate metafore care – ne place să credem – nu se vor sfârși decât odată cu stagnarea măsurării timpului.

În lumina lunii pline

Vulcanul nestins al poeziei

Menuș MAXIMINIAN

Biblioteca Județeană Bistrița-Năsăud prezintă, în colecția Charta, volumul „Vulcan nestins”, apărut la Editura Eikon, sub semnătura poetului Gavril Moldovan. Este prima carte apărută în

colecția coordonată de directorul Bibliotecii, Oliv Mircea, care își propune să aducă în fața cititorilor cei mai reprezentativi scriitori ai județului.

Cartea, prefată de profesorul universitar Ovidiu Pecican, este o întâlnire cu narcisele printre râuri, o bucurie a prezenței poeziei atunci când „gândurile ies la lumină multicolore”. Gavril Moldovan, laureat nu de mult al revistei „Mișcarea Literară”, ne duce, prin intermediul acestei cărți, într-o odaie a lirismului, în care, ascultând muzica altui veac, căutăm „urma creației lui Dumnezeu”. Scheletul liber al poeziilor dau acestora libertate, astfel încât postmodernul se așază ca o amprentă. Tema principală este cea a meditației: „îmi bat la ușă zile viitoare/ cu toate că prin ele vezi câmpia/ cum se înclină ca după un cutremur/ ce a absolvit melacholia”. Atunci

Raft

când „cercei de aur s-au prins la urechea materiei”, cuvintele prind viață, neavând „nicio lege/ ce unul strică, altul drege”. Interesante sunt versurile „să-nfrunzească literatura/ înstelată e fruntea ta, Doamne/ atâtea chipuri îi poți adresa unei flori”. Într-un dialog continuu cu divinitatea, Gavril

Moldovan se împacă cu soarta omului, deși este conștient că poetul este nemuritor: „mă împăcam cu gândul că voi lipsi/ că nu voi mai fi prezent la întoarcere/ în locul meu voi trimite o umbră/ a celui ce-am fost”.

În această lume în care doar cuvântul mai poate căpăta putere, Cel de Sus veghează asupra creației: „de după colț de perdea Dumnezeu privea/ deznădăjduiții oameni cum se luptă/ cu natura creată de el”. Versul este ca o libertate nespunsă, iar arta ca o necuvântare: „umblă ziua prin Rai/ oprește rotația pământului să-și poată lua penelul de pai/ pune un verde crud peste un răsărit al zilei”. Nu putea lipsi din acest peisaj orașul în care autorul își găsește seva pentru poezie: „Bistrița poate fi un fel de bibliotecă/ cu pereți/ file notariale/ scrise cu o cerneală epocală/ trecută prin gura poezilor”. Regăsindu-ne mereu în trecut, suntem conștienți că ne vom raporta mereu la acesta: „copilărie – zmeu uitat de vânt/ în odaia-mi care duminica/ mă scâldea mama într-o copaie/ turnându-mi văzduh pe trupul neînvățat cu moartea/ de atunci câtă lumină am îmbrățișat/ prin bibliotecile timpului”. De altfel, metafora este la ea acasă, în orașul poetului, în care florile se ivesc precum bucuria cuvintelor: „În odaie găsesc flori/ privirea ta uitată-n glastră/ a înflorit/ iar acum/ te uiți la mine/ cu toate culorile veștede”.

Gavril Moldovan ne-a obișnuit cu un vers al genezei, în care lucrurile sunt bine integrate: „umblă Dumnezeu prin lucrurile mele/ le inventariază/ le pune etichete/ e perseverent”.

Povești cu România

Scriitorul Daniel Săuca își exercită latura de jurnalist în volumul „România mea nu mai există”, apărut la Editura Eikon, cuprinzând pastile publicate în cotidianul „Magazin Sălăjean” din Zalău.

Deși, după cum însuși afirmă, editorialistul nu mai așteaptă aproape nimic bun de la celebra clasă politică românească, ia frâiele democrației în mână și le arată celor care se joacă cu soarta noastră slăbiciunile. Asistăm, în societatea de astăzi, la un „box fotbal” transmis în direct de televiziuni, cu pauze între reprize în care cartonul este arătat de fel și fel de personaje care nu au ce căuta în politică. Editorialele nu au o lungime impresionabilă însă transmit mesajul prin forța cuvintelor, șocând adeseori: „România se îndreaptă tiptil, tiptil către cimitir”.

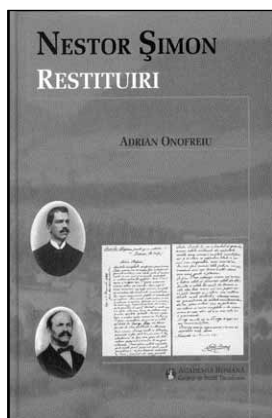
În zilele noastre deciziile politice răvășesc, distrug aproape orice decizie rațională, înțeleaptă, iar atunci, într-o junglă isterică, „animalele politice se cred regi”. În pastilele scriitorului sunt conturate atât portretele lui

Emil Boc – „un personaj comic”, dar și ale vicepreședintelui Oltean, cu celebra zicere „Broscoiul râios PSD i-a rămas în gât” sau că Emil Boc ar fi Ștefan cel Mare al zilelor noastre.

Așa cum Avram Iancu spunea la Câmpeni, în 1850, „Unicul dor al vieții mele e să-mi văd națiunea mea fericită”, Daniel Săuca vine să completeze dorința de apărare a valorilor noastre. Este greu de luptat într-o lume în care candidații își spun „proiectele” pe ritmuri de manele: „Hai mândră să ne îmbrăcăm/ Să mergem să ștampilăm/.../ Dar ai grijă cum votezi/ Pui ștampila pe Băsescu” (manelistul Nicolae Guță & Roxana Prințesa Ardealului). Atrage atenția editorialul dedicat zilei nașterii poetului Mihai Eminescu, jurnalistul rugându-i pe politicieni ca măcar în această zi să tacă, poate așa „am putea auzi un alt zumzet, al speranței”.

Daniel Săuca este un apărător al limbii române, fiind nemulțumit de apariția unor greșeli grosolane chiar în revistele culturale. A fi un om demn care-și apără patria și limba în zilele noastre poate fi considerat un lucru ciudat. Prin oameni ca Daniel Săuca poate că, într-o zi, valorile noastre vor fi recuperate astfel încât să privim demn peste granițele țării și să afirmăm cu mândrie: sunt român.

Nestor Șimon, readus în actualitate

Doctorul Adrian Onofreiu, de la Arhivele Naționale, Filiala Bistrița-Năsăud, repune în actualitate viața și opera ilustrului înaintaș Nestor Șimon, în volumul „Restituiri”, apărut la Academia Română,

Centrul de Studii Transilvane. Prin redarea posterității a unor articole apărute în presa de acum mai bine de 100 de ani, greu accesibile cititorilor de azi, precum și prin strădania de a introduce în circuitul științific o interesantă corespondență ieșită la lumină în ultimii ani, Adrian Onofreiu face ca aria formativă a spațiului cultural transilvănean din a doua jumătate a secolului XIX să fie repusă în lumină, Nestor Șimon, prin realizările sale,

oglundind condiția intelectualului român transilvan. Produs tipic al zonei militarizate de la Năsăud, născut în Ragla, la 6 ianuarie 1862, Nestor Șimon urmează cursurile gimnaziului din Năsăud, o contribuție importantă la formarea sa intelectuală având-o societatea de lectură a elevilor *Virtus Romana Rediviva*. În același timp este și în colectivul de redactare al publicației „Muza someșană”. Ajuns student la Cluj, la Universitatea „Francisc Josef”, a beneficiat de susținerea materială a Fondurilor Grănicerești năsăudene, fiind activ în cadrul Societății Studențești „Petru Maior”. Nestor Șimon va abandona însă perspectiva unei cariere juridice de succes la Cluj, întorcându-se acasă, la Năsăud, unde ocupă funcția de secretar la instituția care gestiona patrimoniul material, educațional și cultural rămas din perioada existenței confiniului militar. Se apleacă spre cercetarea documentelor care, în timp, devine o a doua natură a existenței sale, fiind cel care va avea grijă, cum nu se poate mai bine, de fondurile grănicerești. Ajungând la apogeul formării sale profesionale și intelectuale nu se poate bucura de aceasta, destinul nemilos marcându-i viața, fără a realiza ceea ce și-a propus în domeniul cercetărilor. Moare de bună, prematur, la 19 ianuarie 1915, la doar 53 ani.

Preocupările pentru trecutul zonei unde-și desfășura activitatea au rămas, însă, prin publicarea unor părți din cercetările sale, Adrian Onofreiu reușind să adune rodul muncii sale pentru prima dată într-o carte bazată pe documente inedite. Merită să amintim doar manuscrisul lui Francisc Mihăilaș despre revoluția de la 1848–49.

Remarcăm cele cinci manuscrise inedite care se referă la considerații privind istoria patriei, motivația scrierii istoriei, introspecțiunea în trecutul zonei fostului regiment de graniță Năsăud, începând din antichitate, Evul mediu, etapele formării regimentului de graniță, desființarea acestuia, considerații referitoare la înființarea Gimnaziului

năsăudean și o scurtă schiță biografică a unui ofițer de graniță – Vasile Popițan. Trebuie remarcate, în acest context, paginile care arată motivele militarizării, etapele acestui proces, implicarea Curții de la Viena, acțiunile constante de structurare a proiectului din partea populației săsești din ținutul Bistriței, dar și revolta fățișă de pe Platoul Mocirla de la Salva.

Structurate cronologic, scrisorile expediate de Nestor Șimon, prezente în acest volum, ne oferă imaginea preocupărilor sale, începând cu cele din perioada formării intelectuale, când a solicitat ajutorul material al fondurilor grănicerești, atitudinea de revoltă față de cei care beneficiau de acest ajutor utilizându-l în alte scopuri, dialogul cu Ioan Pop Reteganul și proiectul comun de a realiza monografiile parohiilor.

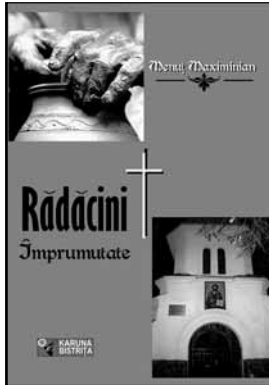
Manuscrisele prezente în volum definesc probleme abordate de cărturar, fie secvențial, pe anumite intervale de timp, fie tematic, pe direcții bine definite din reconstituire a trecutului. Pentru prima dată este publicată și schița portretului unei personalități din trecutul graniței. Ea sugerează amploarea proiectatului realizat de autor și risipit, de urmași, fie prin asumare în nume propriu, fie prin detașare din întreg.

Partea a doua cuprinde șapte capitole publicate în presa din epocă, reeditarea lor fiind motivată atât de valoarea acestora, cât și de greutatea identificării lor, amintind aici publicarea în presa locală.

În partea a treia sunt redată un număr de 24 scrisori trimise de Nestor Șimon unor persoane sau instituții. Cartea se încheie cu o listă bibliografică care cuprinde 237 titluri, articole sau lucrări studiate de Nestor Șimon și un număr de 33 titluri de publicații periodice, unde se găsesc articolele utilizate de acesta. Prin acest volum, cititorii au acces la o informație detaliată asupra unui cărturar năsăudean care a slujit cu credință patria: Nestor Șimon.

Calea care duce spre fericire

Doina MACARIE

Când vorbea despre fericire, Alexandru Vlahuță avea o opinie tranșantă. El spunea că durabilitatea fericirii constă în modul cum fiecare individ înțelege să-și construiască viața, iar nefericirea este cauzată de neînțelegerea sensului existenței. Cartea pe care o scrie Menuț Maximinian, intitulată *Rădăcini împrumutate*, se bazează pe această noțiune, deoarece fericirea adevărată nu poate să o aibă decât acela care o dă, iar pentru a o oferi, nu e nevoie să o ai, însă pentru a o deține, e imperios necesar să o dai. Scriitorul are un scop, pe care îl adresează subconștientului, iar din paginile acestei lucrări transpare dorința ardentă a individului, indiferent de cultură și „rădăcini”, de a găsi calea care duce spre fericire.

Lucrarea lui Menuț Maximinian reprezintă o interpretare, în contextul raportului dintre memorie și istorie, a mărturiilor orale și scrise, circumscrise unei direcții tematice din fenomenul conviețuirii celor două naționalități, și anume acela al strategiilor de supraviețuire a celor implicați în acest context motivațional. Cartea face parte din familia formelor narrative nefictive și transmite o realitate necruțătoare: trăirile și emoțiile unor oameni aflați în situația de a se cunoaște, în scopul unei bune vecinătăți și se pretează unei lecturi echivoce, care îi asigură polisemantismul, deoarece, în textura densă a acesteia, se reușește sugestia unei trăiri în mai multe dimensiuni, prin gradația subtilă a discursului monografic, care îi sporește farmecul.

În capitolele: „Străin în propria țară”, „Întâietatea românilor”, „Dezrădăcinarea”, „Icoana biruinței”, „Puterea slovei”, „Umbra

de viață culturală”, „Tradițiile uitării”, având titluri încărcate metaforic, se compune imaginea, cu suave alunecări și labirintice căutări, a unui univers contorsionat, oferind lectorului posibilitatea de a simți atât pulsul evenimentelor actuale, cât și atmosfera care generează această scriitură. Aceste capitole se constituie în povești care vorbesc de la sine despre o problemă actuală și persistentă, oferind lectorului motive anticipative (Tomașevski).

Mircea Eliade, în lucrarea „Meșterul Manole”, descoperea că în cultura oricărui popor există un mit central, care o relevă, identificabil în toate marile creații aparținătoare acelui popor. În cultura românească, după același savant, există două mituri dintre cele patru fundamentale, descoperite de specialiști: Mitul etnogenezei poporului român, Mitul estetic, Mitul existenței pastorale și Mitul erotic. Capitolul „Modelul – sintetic integrativ, mentalități etnice” vorbește, printre altele, despre miturile fundamentale ale poporului român, preluate și de către populațiile conlocuitoare. Unul dintre ele este mitul existenței pastorale, întâlnit într-o variantă a *Mioriței*, versiune culeasă de Domokoș Pal Peter. În capitolul intitulat „Meșteșuguri care mor” autorul prezintă descriptiv satele aparținătoare Bazinului Odorheiu Secuiesc, cu toate preocupările lor: agricultura, creșterea animalelor cu obiceiurile specifice, prelucrarea laptelui, prelucrarea lânii, a cânepei și inului, cu ilustrarea obiectelor necesare, și denumirea fiecărei etape, cum ar fi melișatul, periatul, pieptănatul, torsul, depănatul, urzitul, trădând formația profesională a scriitorului, aceea de etnolog. În general, este ilustrat întregul ritual existențial, în consecință, apar cutumele, menite să păstreze teluricul în armonie desăvârșită cu divinitatea.

Tematic, opera lui Menuț Maximinian prezintă viața scoasă din tipare, și totuși tipicizată de indiferența care devine laitmotiv. Programatic, lucrarea de față prelungește o atitudine ilustrată în volumele anterioare. Așa cum mărturisește autorul în capitolul premergător cărții, „Străin în propria țară”, nucleul germinativ al acesteia îl reprezintă documentarea în vederea realizării cărții „Chip de înger”, apărută în 2008. Din lucrare se deduce o adresare directă, specifică oralității, care creează sentimentul că lectorul și autorul sunt împreună, cel de-al doilea încercând să transmită, cât mai subtil cu putință, sentimentele pe care le încearcă despre ceea ce a descoperit. Discursul se conturează într-o formulă acut interogativă, revărsându-se în sufletul cititorului cu inocență și onestitate.

Cercetarea de teren pe care o face Menuț Maximinian în vederea elaborării acestei lucrări este profund documentată, folosind metodele etnologului și ale antropologului, experiența fiind întregită de munca jurnalistului, preocupat să adune ineditul și să-l materializeze. Autorul observă, adună informații, face conexiuni și judecăți de valoare asupra faptelor și, iată, apare o „lucrare-document”. Studiul numit simbolic „Rădăcini împrumutate”, elaborat cu frenezia și pasiunea omului-orchestra, așa cum este numit antropologul, se adresează pasionaților de istorie, dar și tuturor cititorilor dornici să afle detalii de existență milenară pe aceste meleaguri, de asemenea, se adresează, atât specialiștilor în etnologie și antropologie, dar și publicului larg, prin paleta diversificată de informații, pe care o oferă cu generozitate. Preocupat de trecerea ireversibilă a timpului, scriitorul dorește să lase generațiilor care vor urma o dovadă a traversării sale prin acest univers care este, în primul rând, prin tradiție, plurietic, producător al unui model specific de existență. Cartea relevă imaginativ o lume, care prin efortul autorului se află mai aproape

de noi, care ne atrage atenția prin forța de exprimare și prin trăirile oamenilor, aflate în combustie permanentă. Autorul își proiectează actanții în fața ochilor minții lectorului, prin descrieri de tip portret, în care apare pregnant un sistem de acțiuni exercitate în mod conștient și sistematic asupra unor persoane în scopul modelării personalității lor, fără a se ține seama dacă aceștia doresc o asemenea modelare. Prin descrieri arhitecturale și etnografice din comunitatea în care conviețuiesc românii și maghiarii din Bazinul Odorheiu Secuiesc se dorește configurarea traiectoriei românilor, băștinași pe aceste meleaguri.

Cercetător consacrat, Menuț Maximinian face comparații care pot contribui la îmbogățirea orizontului de cunoaștere al cititorului asupra unui teritoriu, atât geografic, cât și spiritual, căci această lucrare are intenția de a circumscrie, prin metoda monografică, unicitatea demersului autorului într-un domeniu studiat de mai bine de zece ani, și, de altfel, foarte aproape de sufletul său, prin origine, sau „rădăcini”, așa cum subliniază încă din titlu, cu alte cuvinte, conturează profilul unui scriitor complet. Inițiere, căutare a sinelui, întoarcere spre o lume zbuciumată, cercetarea scriitorului se desfășoară cu scopul de a contura o identitate mai puțin relevantă, în ansamblu, recognoscibilă, în esență. Volumul aparține unui scriitor erudit, preocupat de problema existenței, nu fără apăsarea specifică unui om care încearcă să recompună microcosmosul, redându-i acestuia o cadență potențată de autocunoaștere.

Având o arie de semnificații specifice unui demers realizat în scopul de a atrage atenția asupra unor probleme stringente, a unei realități pe care o refuzăm, cu subiectul adus în postmodernitate, cartea îndeamnă la conciliere, la liniștea necesară împlinirii unui deziderat, acela care poartă numele de *fericire*.

Diortosiri în sticlă

Andrea HEDEȘ

Dintre zoграфи, preasmeriții Radu-Ilarion Munteanu, Liviu Ovidiu Penea și Lucian Perța, cu multă osteneală au adunat împreună și au aranjat, după multă cercetare, într-o carte, vechiul și tainicul meșteșug al turnării de clopote. Dar, precum adevărații *zografo didascalos*, această erminie, „*de nimic fiind ea lipsită dintru cele ce sunt trebuincioase pentru meșteșugul acesta*”* au ticluit-o astfel încât numai ucenicul cel mai iscusit, „*împodobit cu darurile firii*”*, dintre cei dornici de a-l deprinde și numai „*cu multă osârdie și încercată iscusință*”* să poată dezlega structura aceasta revelatoare, rostită senin. Astfel, cei trei meșteri lucrează această erminie, nu oricum, ci în întregimea sa precum și cu diortosiri cu tot măiestrit ticluită în sticlă, sub numele: *Mai există bizoni. Și cei care-i văzură*, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2011.

„*Necesități practice de atelier și de schelă*”* precum „*și tot ceea ce privește meșteșugul*” au făcut ca lucrarea să fie un triptic: *Poemele clopotelor* – Radu-Ilarion Munteanu, *Parodii* – Lucian Perța, *Ilustrații* – Liviu Ovidiu Penea, fiecare din ei tălmăcindu-i pe ceilalți doi și astfel tălmăcind nu doar Erminia în întregul ei ci și fiecare pe sine.

Poemele clopotelor sunt feerii în sticlă modelată la temperaturi înalte, fiecare prinzând sub cupola transparentă un clinchet, un dangăt, un zvon de taină. Cântecul de argint tălmăcit în cuvinte și subțirimi transparente de Radu-Ilarion Munteanu vibrează în poeme-casetă de sticlă lucrată cu bucăți de aur, ascunzând în ele „*meșteșugul clopotelor*” și toate câte „*le aveau în suflet meșterii clopotari*” (*Secretul meșteșugului clopotelor*), în poeme-tablou de sticlă multicoloră,

sprințară: „*Ting-ling-liiing!* – face clopoțelul telegrafului”, „*în timp ce privirea pilotului/ adevăratul căpitan/ lunecă pe colinele de pe țârm/ departe/ departe/ acolo unde vântul rostogolește norii.*” (*Viața pe Mississippi*), în poeme de Baccarat: „*nu toate clopotele sunt făcute din metal sunător*” (*Clopote de tot felul*), ori „*Numai două perechi de urechi auzeau fiecare bătaia inimii celuiilalt, în timp ce, zugravul de icoane, din colțul lui, sub gluga cernită, auzea glas din cer, precum că legământul tăcerii trebuia să ia sfârșit*” (*Povestea tânărului meșter de clopote*), poeme din sticlă suflată în formă de inimă, în care meșterul sticlar a căutat să obțină albastrul cobalt cel mai pur (lucru peste puteri de realizat, poate tocmai din cauza unei prea mari intimități cu misterele durerii) „*din piatra vorbei zid împărătesc/ bisericii care, cântând, ne curge-n vine.*” (*Biserica din piatră de hotar*) sau „*Și, pentru că toate astea/ trebuiau să poarte un nume/ Le-ar fi botezat/ o căutare a Graalului.*” (*Graalul regăsit*).

Fiecare din aceste gingașe alcătuirii își găsesc reflectată forma, structura, culoarea fie în jocul desenelor în nisip pe sticlă: „*Viața la Vișeu de Sus e foarte agitată/ mai ales vinerea, când e târg.*” (*Viața la Vișeu de Sus*), ori „*Apoi a mai montat un clopoțel la ușa de la intrare/ a demontat alarma de fum/ și și-a comandat o firmă nouă cu litere uriașe, italice:/ LA MAGAZINUL CU VISE – PLANTE ETNO-BOTANICE*” (*Magazinul de vise*), fie în apele de oglindă venețiană ale parodiilor meșterului șlefuitor de sticlă Lucian Perța precum în versurile: „*(...) în clopoțelul lui era o întreagă/ lume de sunete, pe care el/ în toată copilăria lui, le-a luat și le-a îngămădit acolo.*” (*Clopotul mănăstirii Rohia*), „*(...) dar dacă veți sta vreodată pe malul Dunării, (...) veți auzi imamul chemând la rugăciune/ și dangătul clopotului bisericii/ urcând până la cer, din genune...*” (*Ada Kaleh*).

Meșter în filigran, Liviu Ovidiu Penea lucrează delicate miniaturi în peniță, privind lumea ca pe-un mozaic văzut printr-un glob de cristal. Ilustrațiile sale tălmăcesc drumul de la firul de nisip la cuptorul de sticlă până la miniatura transparentă și fragilă. Uneori, în acest drum, prea multă smerenie nu lasă aripile să se deschidă la adevărata lor anvergură, nebeneficiind de întreaga forță portantă a inspirației, pentru a recupera apoi în compoziții-memoir al clinchetului altor lumi.

Nu trebuie să excludem din acest demers nici componenta ludică a celor trei meșteri artizani. În spatele alcătuirilor de foșnet transparent și subțire, se aud, vocile de copii puși pe șotii: „*Frère Jacques, frère Jacques,/ Dormez-vous? Dormez-vous?/ Sonnez les matines! Sonnez les matines!/ Din, dan, don. Din, dan, don.*”

De ce atâta grijă în a ticlui în sticlă secretul meșteșugului clopotelor din această carte-atelier de creație? Pentru că aceia „câți

pentru a banilor iubire, cu lăcomie, fără de evlavie și cu nebăgare de seamă se apucă de lucrul acesta”^{*} de îndată ce ar încerca a-l atinge l-ar preschimba în curcubeie de cioburi, căci nu sunt orice fel de zografi, zografii aceștia, ci sunt zografi de vise, „*fierul de clopot*” este pretext declanșator al catapultării în transcendent, exercițiu de libertate, ritm și măsură în dansul elementelor altor lumi, prezență și înfățișare a „*unei lumi intermediare, acea lume în care gândirea nu este încă distinctă de lucruri, în care imaginarul și realul sunt încă indiscernabile*”^{**}. Nu oricui îi este dată visarea, ci doar celui ce va desluși, fără a vătăma, gingașa lucrătură de sticlă, îi va fi dat să audă zvonul a douăsprezece clopote, ori, acela va fi ceasul când ucenicul își va primi aripile iar, visul „*în sus alergând*”^{*} va „*împodobi cu frumoasă podoabă și închipuire cerul (...)*”^{*}.

Căci, nu-i așa, mai există bizoni. Și cei care-i văzură...

Note

^{*} Citate din *Erminia picturii bizantine*, Dionisie din Furna, București, Editura Sophia, 2000.

^{**} Oliv Mircea, *Principiul grației suficiente – Marcel Lupșe: un pictor*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2007.

Happiness

Singurătatea alergătorului de cursă lungă

Virgil RAȚIU

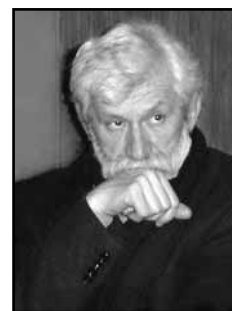
Un volum de proze (Editura Polirom, Iași, 2012 – traducere din limba engleză de Ciprian Șiulea). *Singurătatea alergătorului de cursă lungă*, ca piesă în proză, este considerată nuvelă, publicată în 1959 și ecranizată în 1962 după un scenariu scris de autor, în regia lui Tony Richardson. Smith este un tânăr de 17 ani, locuiește în Nottingham, care, împreună cu prietenul său, a dat o spargere la o brutărie și-au furat din birouri cutia cu bani. Au fost prinși de sticleți și închiși. El, Smith, nefiind recidivist a ajuns într-un centru de corecție, la Borstal. Guvernatorul din Essex și ai săi au pus ochii pe noul „recrut” și au început să-l pregătească pentru maraton, o cursă la care participau deținuți și din alte închisori. Guvernatorul îi promite verzi și muscate, numai să „joace corect”, să fie sincer. Corect însemna să nu evadeze, deoarece îl lăsa să iasă pe poartă în chilot și maieu și alerga zeci de kilometri. În timp ce aleargă, tânărul atlet îi trece pe toți cunoscuții de până atunci prin sita sa, îi judecă pe rând, fie ei ce-or fi: polițiști, guvernați, ofițeri, parlamentari – toți niște burtoși –, nici curvele rasate nu-i scapă de la judecată. De-a lungul zilelor de antrenament, tentativa de a evada îl încolțește în mai multe rânduri, însă nu merita să riște câtă vreme mai avea de stat acolo doar șase luni. Deseori, în orele de alergare rememorează tehnici de manglire, iar ura împotriva sticleților îl roade ca un vierme mare. Însă nu evadează, ci se pregătește pentru momentul confruntării, al competiției. Dorința guvernatorului ca el să câștige cupa era arzătoare. Acesta i-o și spune. Astfel, Smith pregătește răzbunarea. În ziua „cea mare” cursa începe, spre finalul acesteia are un avans considerabil, dar până la linia de sosire mai are metri buni. În pofida

îndemnurilor din tribune, așteaptă să fie depășit și pierde. De fapt, el câștigă. Ceilalți, guvernator, caralii, pariori, pierd disperați.

Unchiul Ernest este o povestire simplă, tot despre singurătate și însingurare. Ernest Brown este tapițer.

Nu duce lipsă de comenzi. Masa o ia de obicei la un birt. Într-o zi, două fete, eleve, surori, se așează la masa lui, negăsind alt loc, și beau ceai. Bătrânul intră în vorbă cu ele pentru că fetele începuseră să se certe. Din vorbă în vorbă, Ernest le mai oferă un ceai și prăjituri. Gestul acesta, în următoarele zile devine obișnuință. Zi de zi. Fetele chiar îi exploatează bunătatea și dărnicia, însă lui Ernest îi place pentru că are cu cine schimba o vorbă. Până într-o zi când doi detectivi îl iau la întrebări, fetele spunând că le este unchi, dar sticleții știau că nu e, și-i interzic cu brutalitate să se mai apropie de fete, dacă nu dorește să o pățească rău de tot. Se pare că cineva l-a turnat la poliție.

În povestirea *Domnul Raymond, învățătorul* sunt descrise condițiile învățământului englezesc de după Război: brutale și dezinteresate. Foarte reușită este povestirea *Sâmbătă după-amiaza*. Naratorul are 10 ani. Familia în care s-a născut este o familie de supărați și disperați, așa, fără

Cartea străină

motiv. Tatăl său înjură mereu pe nepusă masă, tot așa, nu de puține ori răstoarnă masă încărcată cu veselă. Nevastă-sa plânge deprimată. „Expresia supărată e moștenire de familie. Unele familii o au, altele nu. Familia noastră o are din plin, asta e sigur, așa că atunci când suntem exasperați chiar suntem exasperați. Nimeni nu știe ce ne exasperează în halul ăsta sau ce ne face să arătăm așa de supărați în acele momente. Unii oameni sunt exasperați și nu arată rău deloc: par fericiți într-un mod ciudat de parcă tocmai ar fi fost eliberați de la pârnaie pentru ceva ce nu făcuseră, sau ar ieși de la cinema după ce au stat opt ore ținându-i în fața unui film prost, sau tocmai au pierdut autobuzul după ce au alergat o jumătate de kilometru și au văzut că nu era autobuzul lor doar după ce s-au oprit din alergat – dar în familia noastră, dacă unul e exasperat, pentru ceilalți e dezastru.” Într-o zi, tatăl se uită lung la copil și i se pare că-i supărat rău. Îl dă afară, să meargă se aerisească. Șezând în curte, copilul observă un

vecin care umbla cu o funie în mână. Se furișează în casă ăluia, care se chinuia să prindă funia de tavan, lângă bec. Băiatul devine curios. Era mai ceva decât să se fi dus la cinema. Intră în dialog, îi spune sinucigașului că funia nu o să reziste cum e prinsă. Ța nu-l ascultă. El voia să termine cât mai repede. Contra a cinci *penie*, băiatul se angajează ca la momentul potrivit să dea un șut scaunului pe care se suie disperatul. Chiar face chestia asta, ca la fotbal. Numai că cârligul din tavan nu a rezistat. Apare și-un sticlete – de unde, de neunde – care-l ia pe sinucigaș la întrebări, tentativă pentru care o să umfle cinci ani de pușcărie. El nu e responsabil pe viața lui, după cum credea – i se spune –, statul e responsabil de viața fiecărui cetățean.

Alte povestiri: *Fotografie cu barca de pescuit, Arca lui Noe, Meciul, Dizgrația lui Jim Scarfedale, declinul și prăbușirea lui Frankie Buller.*

Armăsarul

Două destine

Liviu PĂIUȘ

Marele romancier Liviu Rebreanu și-a făcut fratele nemuritor prin personajul din romanul *Pădurea spânzuraților*, roman al dramei ostașilor români puși să lupte împotriva conaționalilor săi, un roman de analiză psihologică, al trăirilor sufletești în care eroul romanului oscilează între datoria de soldat devotat unui imperiu străin aspirațiilor sale și cea „de a lupta ca ofițer, în armata austro-ungară, împotriva celor de o limbă cu el”.¹

Eroul din romanul „Pădurea spânzuraților” este însă inferior eroului real căci: „Viața zbuciumată a lui Emil, reconstituită după scrisorile sale și după documente este, într-un fel, mai impresionantă decât cea a lui Apostol Bologa, pentru că este o viață trăită și nu creată, chiar dacă aceasta din urmă poartă amprenta geniului creator al celebrului său frate Liviu Rebreanu”.²

Între realitate și ficțiune nu este decât un singur pas: Emil Rebreanu (în roman Apostol Bologa) este un personaj real, cu toate că între cei doi se remarcă și unele deosebiri. Emil Rebreanu a studiat la Bistrița, la „Polgari fiu iskola”, de unde va fi eliminat „din toate școlile statului, în urma unui conflict, între elevi, cu substrat etnic”.³

Dar fapta sa n-a fost făcută numai de el ci și de colegul său de clasă, Horga Vasile, de loc din Ocnița și nu are la baza un conflict între elevi, ci o manifestare a conștiinței naționale a celor doi elevi: „Când ne-am întors (de la pădure unde culeseră flori n.n.) am avut marele ghinion, că ducându-mă acasă cu colegul meu de clasă Emil Rebreanu, eroul din romanul fratelui său, „Pădurea spânzuraților”, am găsit aruncat pe stradă, un ziar maghiar, care ne-a atras atenția asupra unui conflict al deputatului român Dr. Alexandru Vaida Voievod, în Parlamentul maghiar, care citind în parlament o poezie ponegrind

poporul maghiar, ca fiind un popor care nici nu-și cunoaște originea și că de frații lui numai nobilul Huniade Ion i-a scăpat etc. La aceasta deputații maghiari l-au atacat, salvându-se numai cu ajutorul deputaților sârbi. Colegul Emil Rebreanu, aducând la școală ziarul, l-a citit în clasă, fără ca eu să fi luat parte la aceasta. Elevii maghiari l-au denunțat la profesori, după care consiliul profesoral ne-a exclus pe amândoi din școală”.⁴

Asta este realitatea relatată de colegul său, Vasile Horga, care și el va avea neplăceri în armata austro-ungară. Nu a fost un conflict cu elevii maghiari, majoritari la aceasta școală, ci elevii maghiari s-au simțit ofențați și l-au reclamat direcțiunii, iar această i-a eliminat pe amândoi din toate școlile din Transilvania.

După ce este eliminat, Emil Rebreanu trece prin mai multe slujbe mărunte, dar și prin alte școli, urmărit mereu de gândul de a pleca la București, unde „viitorul meu ar fi la București, mângâierea în scris”.

În vara anului 1914 este mobilizat în armata maghiară, la Bistrița și apoi trimis la Școala Militară de Artilerie din Târgu-Mureș, de unde ajunge pe frontul Italiei, fiind ofițer eminent, avansat în grad și decorat. În 1916 ajunge cu bateria sa la Sfântu Gheorghe, aproape de granița României, fiind silit să lupte contra celor de un neam cu el. În această situație încearcă să treacă linia frontului, dar este prins de o patrulă de ofițeri maghiari, condamnat la moarte și executat prin spânzurare.

Colegul său, Vasile Horga, eliminat și el de la școala din Bistrița, pe același motiv, se înscrie la un liceu din Brașov, dar cu numele schimbat: Horga Vasul, față de numele său real. Va ajunge și el să fie mobilizat la

**Caietele
Liviu Rebreanu**

Regimentul din Târgu Mureș și trimis, apoi la Regimentul 24 maghiar din Sibiu, la niște cursuri de schiori. La terminarea cursului de schiori, comandantul Regimentului 24 Sibiu îl avansează ofițer, dar comandantul este prevenit de fostul său comandant de la Târgu Mureș „asupra eroarei comise, prin avansarea mea ca român cu sentimente anti maghiare cerând degradarea și supravegherea comportamentului meu în continuare... spunându-mi că în acea zi va lămuri situația printr-un curier special pentru luarea măsurilor necesare față de mine”.⁵ Comandantul avea în mână o scrisoare în care era pus spânz pe care locotenentul Vasile Horga îl folosea pentru a-și crea o situație care-i afecta sănătatea, pe lângă alte trucuri, pentru a se sustrage frontului, fiind internat prin spitale.

Această discuție cu colonelul, comandantul lui Horga Vasile, îl va lămuri pe acesta asupra măsurilor ce vor fi luate împotriva sa, dacă se va descoperi acest șiretlic: „Am înțeles totul deducând un sfârșit tragic pentru mine, prin degradare și alte neajunsuri din cauza ființei mele românești”.⁶

Acestea se întâmplau după execuția lui Emil Rebreanu la care printre cei 200 de ofițeri români aduși să asiste la „un ceremonial „eroic”... ca un avertisment: *Cine va face ca el, ca el va păți*”⁷, era și tânărul locotenent Vasile Horga.⁸

Scena participării la execuția lui Emil Rebreanu va fi povestită copiilor, iar unul dintre ei o va reda: „Apoi a venit ziua când Emil Rebreanu, colegul și prietenul tău din școală, a fost spânzurat, tu fiind de față la execuție. Îmi închipui ce-ai putut simți, atât pentru el cât și pentru viitorul tău atât de incert, având în vedere tot ce-ai făcut/simulat.” În această situație singura soluție era dezertarea: „iar aceasta mi s-a dat chiar în seara următoare, când fiind trimis într-o patrulă de noapte am aranjat și dus la împlinire planul trecerii la ruși... Astfel la intrarea în noapte, am trecut prin cărărușa secretă din gardurile de sârmă ghimpată am intrat în câmpul dintre cele două fronturi asemănătoare cu zborul cocorilor, astfel că ultimul soldat rămăsese la poarta de ieșire din gardul cu sârmă ghimpată, iar primul în

fruntea coloanei înspre inamic. După așezarea formației, eu cu cei doi însoțitori români am luat loc în fruntea coloanei... Astfel am stat până spre apropierea ceții dese, prevestitoare a dimineții... La momentul oportun, am dat ordin de retragere, eu rămânând pe loc, până ce nu s-au mai auzit pașii în retragere ai trupe, când, cu precauțiunea necesară, am început să fug spre ruși. Acum mă vedeam singur între două fronturi, moment suprem de la care depindea viața sau moartea mea. După aruncarea la pământ a armamentului, am început să fug, prin ceața dimineții, spre frontul rusesc, în pocnetele gloanțelor de pușcă trimise spre mine din partea frontului maghiar, după ce s-au convins că la reîntoarcerea patrulei, eu, comandantul lipseam. Apropiindu-mă de gardul de sârmă ghimpată al rușilor, doi soldați ruși au ieșit deodată, dintr-o groapă săpată în pământ, întinzând armele asupra mea, strigând pe rusește „stoi”. Conducându-l la comandantul companiei, un căpitan rus, bărbat frumos, cu maniere de om cult a dat soldatului ordonanță să mi se servească un ceai cald și apoi m-a trimis în dosul frontului la un comandament militar, compus din ofițeri superiori, printre care și generali.”⁹

Ca încercare a sincerității sale a fost pus să schițeze pe hartă comandamentul maghiar pe care aceștia îl bombardează câștigând încrederea rușilor, primind gradul de sublocotenent și dreptul de a circula prin toate lagărele rusești. Aici a văzut personal minunățiile revoluției rusești. După câțiva ani se formează Divizia de Voluntari Ardeleni și în 1917 se întoarce în satul său ca primul ofițer român în țara eliberată. După demobilizare își reia activitatea de avocat. În timpul celui de al doilea război mondial a fost mobilizat ca ofițer la Blaj, apoi la șantierul de căi ferate Bumbesti-Livezeni. După război, în anul 1952 este arestat și condamnat la cinci ani de închisoare, fără proces, doar pe baza că ar fi fost chiabur și dușman al poporului. „Tu care ai făcut România Mare erai acum dușman al poporului tău. Frumos epilog!” Așa va scrie în „Hronicul” nepotul său, peste ani.¹⁰

Într-adevăr cel ce-și riscase viața pentru înfăptuirea unui ideal național este astfel răsplătit de către societatea comunistă cu

închisoarea și disprețul ei. După ieșirea din închisoare, Vasile Horga cu greu a putut fi angajat ca magaziner la un spital.

Făcând o privire retrospectivă asupra celor doi „eroi” vom constata că soarta lor se aseamănă ca împrejurări și consecințe. Ce

soartă l-ar fi aștepta pe Rebreanu dacă reușea să treacă la ai lui? Am văzut cu ce s-a ales Vasile Horga, colegul și prietenul său de idealuri. Ne vin în minte vorbele cronicarului Miron Costin: „Nu sunt vremile sub om, ci bietul om sub vremi”.

Note

1. D. Micu, „Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism”, Editura Saeculum I. O., București, 2000, p. 255.
2. Ioan Lăpușneanu, „Emil Rebreanu – eroul de la Ghimeș Făget”, Editura Karuna, Bistrița, 2011, p. 6.
3. Idem: p. 35.
4. Zaharie Horga, „Jurnal” ms, originalul la ing. Zaharie Horga, Rodna, p. 16-17.
5. Idem, p. 21.
6. Idem, p. 23.
7. C. Mustață, „România trădată”, Editura Eurocarpatic din Sfântu Gheorghe, p. 25.
8. În jurnalul său scris în 1978, Vasile Horga nu a putut relata acest episod de teama ca nu cumva acest manuscris să intre pe mâna securității, în vizorul căreia era ca deținut politic, condamnat de cinci ani de închisoare pe motive politice.
9. Vasile Horga, „Jurnal”, pp. 23-26.
10. Mircea Vasile Ovidiu Horga, op. cit. p. 21.

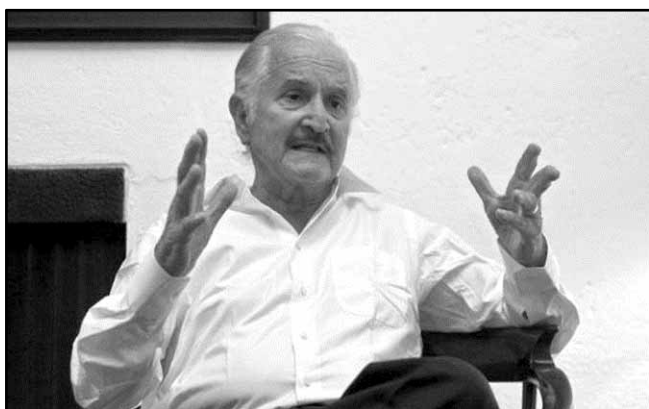

Playground

Carlos Fuentes sau scrisul ca exorcizare

Virginia NUȘFELEAN

În 15 mai Mexicul și limba spaniolă l-au plâns pe celebrul **Carlos Fuentes**, cel mai citit scriitor mexican din lume, om de cultură universală, conferențiar la Princeton, Brown, Harvard, Columbia și Cambridge, doctor honoris causa al multor universități din

întreaga lume, umanist remarcabil și strălucit diplomat, intelectual militant pentru valorile de stânga și categoriile sociale defavorizate, căruia țara îi aducea în 2008, la aniversarea a 80 de ani, un omagiu național. De asemenea, Franța îl decorează în 1992, prin François Mitterrand, cu *Legiunea de onoare*. În plan literar, i se acordă numeroase premii, printre care două dintre cele mai importante, *Premiul Cervantes* (1987) și *Premiul Principe de Asturias* (1994), și i se consacră, în 2006, un *Cahier de l'Herne*, în care scriitori faimoși

Literatura străină

Jorge Volpi îl prezintă pe Carlos Fuentes cu pasiunile, frământările și bătăliile sale de-o viață, un caiet în care istoria tumultuoasă a Mexicului și-a Americii Latine reprezintă „muzica de fond”.

Tradus în peste 40 de țări, Fuentes „a lăsat o operă colosală ce constituie o mărturie elocventă despre toate problemele politice și

realitățile culturale ale vremii noastre” (Mario Vargas Llosa). Această operă, compusă din romane, nuvele, piese de teatru și eseuri – în care satira, onirismul și realismul exacerbat dezvăluie fețele ascunse ale unei lumi surprinse cu talent de ochiul său critic –, îl plasează de nenumărate ori pe lista candidaților la Premiul Nobel, însă nu-l obține niciodată. Să fi suferit, oare, prolificul scriitor mexican de neșansa de-a i se fi acordat prestigiosul premiu? Nicidecum. Nu-l interesau nici gloria, nici premiile, ci munca, cărțile ce-l așteptau să fie scrise, capabile să-i alimenteze starea de bine și să țină la distanță angoasa existențială.

„Mexico este singurul oraș ce-mi stimulează imaginația”

Despre ce scrie Carlos Fuentes? Despre sărăcie, violență și trafic de droguri. Acestea sunt relele ce-i bântuie țara. Ultimul cuvânt al culegerii de nuvele *Todas las Familias Felices* (2006) este „violența”, violența fiind tema comună a întregii cărți – fie că este vorba de o violență fizică, psihologică, sau politică –, temă ce-i străbate în cele din urmă întreaga operă. În ultimul său roman, *La voluntad y la fortuna* (2008), naratorul este un cap tranșat, ce ne vorbește despre tragedia Mexicului modern, devenit o „narconatiune” guvernată de crimă organizată și corupție. „Este romanul unei țări al cărei corp nu mai are cap, nu mai are creier să-i controleze mișcările” (*Lire*, martie, 2009). De unde atâta violență în această țară? Să fie ea, oare, o moștenire aztecă? Explicația e alta în opinia scriitorului. A crescut populația. După revoluție, Mexicul avea 20 de milioane de locuitori. Astăzi, datorită exploziei demografice, are 110 milioane. Însă ceva a

rămas neschimbat în această „țară a nedreptății”, cum o numea Humboldt, prin 1801: sărăcia. „E o țară de cerșetori așezată pe un munte de aur. Inegalitățile sociale și proasta distribuție a bogățiilor – mărturisesc Fuentes – sunt marile nenorociri ale Mexicului, și ele prind mereu amploare” (Lire, mai, 2012). „Celălalt motiv pentru care țara a intrat într-o spirală a violenței este traficul de droguri (...) legat direct de cererea nord-americană. (...) Mexicul e mereu acuzat că trimite droguri Statelor Unite. O face pentru că americanii le vor. Cererea vine de acolo. Țara mea nu-i decât un loc de producție și tranzit. Șefii mexicani de narcotice sunt doar cuțite secundare. De aceea eu sunt în favoarea depenalizării tuturor drogurilor, inclusiv a celor mai puternice. Când prohibiției i s-a pus capăt, nu au dispărut alcoolicii. Însă Al Capone, da” (Lire, martie, 2009).

Cât despre corupție, ea există peste tot în lume, problema e că-n Mexic ea este greu de semnalat și combătut. În Statele Unite, „de îndată ce un act de corupție e descoperit are loc un proces. Nu și în Mexic” (Lire, mai, 2012), unde onestitatea, precizează scriitorul, este element de excepție. Ceea ce-i lipsește acestei țări, afirmă Fuentes, e o cultură a anticorupției, în care legea și justiția să funcționeze. Un personaj din *Todas las Familias Felices* constată că „Țara ne-a alunecat printre degete”. Sarcina de-a o salva de la pieire ține nu doar de intelectuali, cum se crede adesea, ci de fiecare cetățean în parte. Oamenii trebuie să reacționeze. „În majoritatea scrierilor mele există un soi de fatalitate ce apasă Mexicul, dar și o voință a unor ființe libere de-a i se opune și de-a crea o rezistență. Aici se leagă drama. Drama romanelor mele e existența celor două fapte teribile. Mexicul e o țară cu o puternică tradiție de corupție, dar, dincolo de asta, există o cultură mexicană ce se i se opune: cântece, cărți, arhitectură, valori ce constituie un mod de-a zice nu corupției”. Drog, corupție, violență, toate pe un fond de sărăcie. „Ne-ar trebui un plan ca și cel al lui Roosevelt, *New Deal*, pentru a repune țara la muncă. Altfel, vom avea și mai mult șomaj, și

mai multă mizerie, și mai multe orori” (Lire, martie, 2009). „Marea provocare a Mexicului este să îmbine securitatea cu democrația”.

Și totuși, în această țară, cu un prezent atât de agresiv și de contradictoriu, în care „violența trece atât de aproape de tandrețe” (D. H. Lawrence), se află Mexico, „singurul oraș din lume ce-mi stimulează imaginația (...), un teritoriu nemăsurat ce stimulează dorința, imaginația, memoria, timpul, toate aceste teme pe care le abordez de la debut, fără de care nu aș putea scrie. E nevoie de un sol pentru a crea, iar pentru mine acest sol e Mexico, fie că se cutremură sau se face pulbere sau apă” (Lire, mai, 2012).

„Romanul, ficțiunea, invadează realitatea pentru a o apăra mai bine”

Pentru Carlos Fuentes, ca pentru orice scriitor autentic, marea pariu al literaturii, marea sa reușită este de-a salva, prin cuvânt și imaginație, efemerul din ghearele stingerii, eternizându-l. „Scriitorul construiește realitatea, grație imaginației, cu locuri și indivizi, care rămân. Don Quichote nu a existat, însă el este mult mai real decât polițistul din colțul străzii”. Imaginația dă viață unor „personaje ce dăinuie și sunt citite de-a lungul secolelor, ca Don Quichote, sau Louis Lambert, personajul lui Balzac, sau M. Pickwick, al lui Dickens”. Parisul lui Balzac și Londra lui Dickens nu mai sunt Parisul și Londra de astăzi, însă acestea – consideră Fuentes – n-ar exista dacă n-ar fi fost Parisul lui Balzac și Londra lui Dickens.

„Romanele se scriu cu imaginație și cuvinte, independent de tema tratată, de orașul căruia îi aparții. Nimeni nu zice că Balzac este un scriitor doar al Parisului, el este mult mai mult. De ce? Pentru că are capacitatea de a-și antrena imaginația dincolo de loc”. „Plecând de la un context local ce poate fi recunoscut, scriitorii dau frâu liber imaginației și fac inteligibilă această interacțiune dintre realitate și ficțiune (...). Romanul, ficțiunea, invadează realitatea pentru a o apăra mai bine”.

„De ce se scriu romane? Pentru că aceasta este o căutare de identitate”

Întrebarea legată de sensul literaturii, al romanului, de sensul scrisului, a preocupat mereu atât scriitorii cât și cititorii lor, în orice spațiu literar, în orice timp... Literatura explorează neîmplinirea omului, problematizează condiția sa în univers, încercând să dea răspunsuri la interogațiile ce-i traversează viața. Poveștile de familie din *Todas las Familias Felices* compun o geografie a condiției umane, scriitorul vrând să dea glas celor ce spun „Și noi suntem aici!”, să dea ecou vocii mizeriei, violenței, insatisfacției și geamătului continuu al majorității mexicanilor, convins, ca și Malraux, că ea are forța de-a schimba lumea, chiar dacă „libertatea poate fi mai grea decât lanțurile sclaviei”. Literatura, în opinia scriitorului mexican, este o alternativă a disperării și urii ce macină balamalele vieții, aceste două otrăvuri injectate adesea de istorie în conștiința celor care au fost martorii sau victimele ei, iar romanul nu-i altceva decât o căutare a locului nostru în lume, a identității. „Pentru că nu există nimic mai sigur decât identitatea... până în clipa în care-o pierzi, când n-o mai ai. E ca și libertatea: o cauți mereu și n-o găsești nicicând. Nimeni nu poate spune: am găsit libertatea. La fel cum nu poți zice: știu care-mi este identitatea. De ce se scriu romane? Pentru că aceasta este o căutare de identitate în care cititorii vor recunoaște, cu puțin noroc, propria lor căutare de identitate, prin personaje, ființe alese, cărora le vor da uneori mai multă realitate decât propriei lor vieți”.

„Scriitorul n-are de dat socoteală decât artei sale”

Ca orice mare scriitor, Carlos Fuentes a fost preocupat nu doar de poveștile ce ni le spune în cărțile care i-au adus faima (*Todas las Familias Felices*, *La región más transparente*, *La muerte de Artemio Cruz*, *La cabeza de la hidra*, *Terra Nostra*, *Gringo*

Viejo), ci în mod special de felul în care le spune. Vocabularul extrem de colorat, precizia chirurgicală a cuvintelor, atât de piperate uneori, forța imaginii, cinematografice, stilul percutant, adaptate admirabil subiectului abordat, reușesc să te tulbure, să te impresioneze. „Caut mereu un stil care să se lipească de ceea ce spun. Nu sunt «căsătorit» cu unul singur. Începând cu *La región más transparente*, evoc numeroase clase sociale, numeroase feluri de-a vorbi, dau tot felul de referințe, tot ceea ce-mi pare interesant în Mexic. (...) În romanul *Splendeurs et misères des courtisanes*, Balzac a folosit limbajul ocnașilor, prin personajul Vautrin, alias Jacques Collin, zis Trompe-la-Mort. După apariția romanului, prizonierii au trebuit să schimbe acest limbaj, căci Balzac îl dezvoltase, pe când ei vroiau să fie secret. Mi se pare foarte amuzantă această anecdotă: scriitorul dezvoltă un limbaj, îl face să fie recunoscut, iar cei ce-l folosesc îl schimbă pentru ca lumea să nu-l înțeleagă.”

Întrebat de unde-i vin acele cuvinte, atât de actuale, scriitorul mărturisește că, deoarece limba s-a schimbat foarte mult de la primul său roman – puține cuvinte de atunci sunt astăzi folosite –, e foarte atent la oamenii din jur, la șoferul de taxi, foarte atent la limbajul lor, pentru ca textele sale să nu aibă nevoie de glosar pentru a fi pricepute. Fuentes consideră că responsabilitatea scriitorului ține de felul în care pune în joc limbajul și imaginația. Dacă acesta reușește să pună în limbaj și imaginație tot ce-i mai bun în el însuși, atunci misiunea lui s-a îndeplinit, literatura devine rezervă hrănitore pentru societate, chiar dacă aceasta nu-și dă seama. Dacă scriitorul, crede Fuentes, reușește să facă, la superlativ, ceea ce trebuie cu limbajul și imaginația, atunci el poate fi și cetățean care votează și care are o anumită ideologie. „Cilianul Pablo Neruda e un mare poet. Că a fost stalinist sau comunist, n-are importanță, e o alegere de cetățean. La cealaltă extremă, Louis-Ferdinand Céline era antisemit, un individ oribil, dar ce cărți mari a scris! Lucrul cel mai grav este să te supui din punct de vedere literar unei ideologii. Au făcut-o mulți scriitori și au scris cărți mediocre”.

„Separ cu claritate activitatea mea de romancier de orice angajament politic”

Mereu prezent, ca scriitor angajat, în viața publică, pe scena „bătăliilor” politice de pretutindeni, Fuentes reușește întotdeauna să împace cu ingeniozitate, fără să le confunde, literatura cu politica. „Singurul mod de-a introduce politica într-un roman este să-i accepți toate contradicțiile, tezele și antitezele. Nu trebuie niciodată să afirmi o singură poziție, trebuie să faci auzite toate vocile. Scriitorii socialismului științific, obligați să slăvească gloria lui Stalin, exprimau o singură voce, însă această atitudine nu a produs niciodată un adevărat roman politic, deoarece politica este întotdeauna un dialog între poziții diferite. (...) Nu vreau să privilegiez un singur punct de vedere politic, chiar dacă mă consider un om de stânga. Niciodată nu las ca poziția mea să treacă în roman, nu vreau ca ea să se impună în mod dogmatic. Am, desigur, idei politice, dar separ cu claritate activitatea mea de romancier de orice angajament politic prin care apăr o cauză sau alta. Când scriu un roman, nu adopt aceeași atitudine ca atunci când scriu un articol pentru *El País* despre

politica internațională” (*Le Magazine Littéraire*, mai, 2012).

„Scrisul este un mod de a mă revolta”

„Fiecare carte este un act de exorcism” prin care Fuentes încearcă să alunge violența din țara sa, răul ce lasă răni personale și colective de nevindecat. Mexico, orașul său de suflet, pe care îl iubește până la durere, „solul” care-i dă aripi imaginației, i-a înfipt adânc, de două ori, pumnalul în inimă, luându-i-l pe Carlos, fiul său drag, la 25 de ani, și pe Natasha, fiica sa iubită, la 29. „Când încep să scriu, simt că o fac pentru ei. Asta îmi dă curaj, altfel poate n-aș mai scrie. Scriind, le trăiesc viața (...). Ei sunt, într-un fel, coautorii cărților mele. Durerea absenței lor este mereu prezentă, însă ea îmi hrănește creativitatea (...). Scriul este un mod de-a mă revolta împotriva destinului și a uitării. Însă nu poți, la infinit, exorciza durerea morții prin cuvinte. O faci doar până la un punct. Vine o clipă în care nimic nu mai poate atenua această durere” (*Lire*, martie, 2009).

Labirint

O amazoană a tandreții – Elian

Magda CÂRNECI

După ce a dat o probă de virtuozitate și de imaginație debordantă în parcurgerea în galop dar cu mult umor a clișeeilor pe care istoria artei clasice și moderne le-a lăsat în mintea și inima sa, iată că tânăra pictoriță româncă Elian se afișează-n prezent așa cum e. Adică romantică, jucăușă, fantastă. Picturile sale recente, desenele sale, instalațiile și performanțele sale exhibă cu înflăcărare o feminitate împlinită, îndrăgostită de ea însăși și de propriile ei valori ireductibile. Eliberată lăuntric de alte constrângeri decât propria sa plăcere estetică și bucuria sa inventivă, ea lasă să înflorească în fața noastră o „pădure de simboluri” pe cât de barocă pe atât de poetică. După ce

Plastică

a fost uneori feministă, iat-o pe Elian mai degrabă feminină, cu pană și delicatețe. Simbolurile clasice pe care le utilizează, trandafirul, cerbul, căprioara, iepurele, vorbesc cu umor și

tandrețe despre un erotism ardent și în același timp pudic, asumându-și cu naturalețe și cu un pic de provocare partea sentimentală sau kitsch. Există multă senzualitate și ironie în acest univers pictural uimitor, degajând un narcisism deopotrivă enorm și sănătos, al cărui unic personaj este, la urma urmei, artista însăși. În seria „pădurii inocente” pe care ne-o propune acum, cu o vervă prodigioasă și plină de grație, Elian se pune în acord cu o întreagă falangă de tinere artiste femei din Europa care, pe cât de ingenue pe atât de ludice, fac pace cu ele însele și cu restul lumii.

Reprezentanta lor cea mai cunoscută este probabil elvețiana Pipilotti Rist. O falangă strălucită, făcând din emoția debordantă o întreagă ideologie și din iubire o veritabilă declarație de credință, cu scopul de a pune din nou de acord cu întregul univers și de a ne readuce, grațios dar incontestabil, înapoi la noi înșine.

Elian, Autoportret

Cristian Bădiliță invitat la „Atelierele critice” organizate de Biblioteca Județeană Bistrița, la Galeriele Arcade 24.

Alex Ștefănescu

Oliv Mircea, Alex Ștefănescu, Cristian Bădiliță, Gabriel Cojocaru.

Alexandru Rațiu, Virgil Rațiu, Icu Crăciun, Iacob Naroș.

Album cu scriitori

Marcel Pinte, Adriana Zăgrean, Susana Silai, David Dorian, Alexandru Uiuiu, Ana Zăgreanu.

Mircea Măluț, Traian Parva Săsărman, Grigore Moldovan, Ionela-Silvia Nușfelean, Olimpiu Nușfelean.

Lansarea cărții „Poeți români de azi” de Andrei Moldovan,
la Casa Cărții „Nicolae Steinhardt”.
Sunt alături de autor: Mircea Bătrânu, Ioan Pinte, Virgil Rațiu și Olimpiu Nușfelean.

Ion Moise, Icu Crăciun, Al. Macovei, Sever Ursa,
Iacob Naroș, Alexandru Rațiu, Aurel Podaru.

O nouă carte de Flore Pop – *Odiha scării*.
Prezintă: Olimpiu Nușfelean, Ioan Pinte, Virgil Rațiu,
Florin Vasile Șomlea, Vasile Cihorean.

Flore Pop

Vasile Gogea vorbește, la Casa Cărții din Bistrița, despre
Adrian Marino. Dialoghează cu el Cornel Gaiu
și Oliv Mircea.

Radu Țuculescu, Vasile Gogea și Ion Mureșan.

Zilele revistei Nord Literar – 2012. În imagine: Florica Bud, Mircea Muthu, Sălcu Horvat (director executiv al revistei), Ion Pop, Cătălin Gherecheș – primarul municipiului Baia Mare, Gheorghe Glodeanu (director al revistei), Horia Bădescu. Cu acest prilej, Gheorghe Glodeanu a primit Premiul *Scritorul Anului* și *Marele Premiu pentru literatură* oferit de primăria Baia Mare.

Revista *Nord Literar* a acordat următoarele premii: Ion Pop – *Opera Omnia*, Horia Bădescu – *Premiul pentru poezie*, Mircea Muthu – *Premiul pentru critică și istorie literară*, Ștefan Jurcă și Teo Moldovan – *Premiul pentru proză*.

Gheorghe Glodeanu

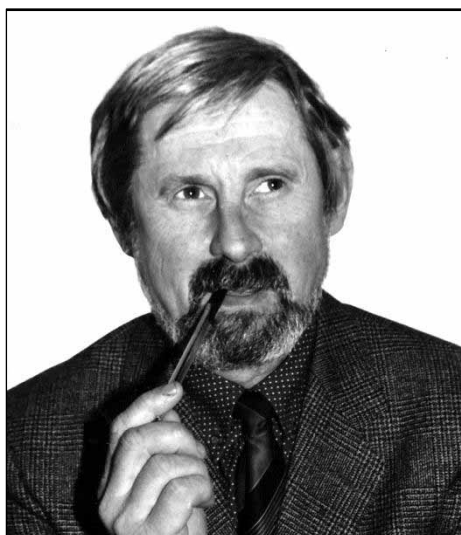
Olimpiu Nușfelean, Daniel Săuca, Daniel Hoblea, Gheorghe Pârja, Ștefan Jurcă.

Gheorghe Pârja, Ștefan Mariș, Ștefan Jurcă, Aurel Pop, Violel Pop, Ion Marchiș, Teodor Ardelean, Ion Bogdan.

Imagine din sală

Florin Caragiu

Călătorie în inima nopții

scrisul meu are rolul
de a stârni dialogul dintre religie și știință –
multor scrieri le sunt doar co-autorul,
ele scriindu-se singure, într-o privință;
pentru asta umblu prin catacombele istoriei,
călare pe calul de abur al credinței –
aici totul e viu și gustul victoriei
în lupta înverșunată cu morile de vânt,
îmi umple cotloanele ființei
și totul devine subiect de scris
și scriu pe pietre, pe pământ,
cu neliniștea celui ce palpează un vis
într-o călătorie în inima nopții,
fără să-și fi trimis înainte solii...
uh, să vină toamna odată
și să se deschidă ușile școlii!

Parodii pur și simplu

Valeriu Marius Ciungan

Fereastra

cum dă toamna în făget
deschid ușa și fereastra
de la balcon
și mă apuc de scris povești, încet-încet,
dar numai după ce-mi îmbrac haina de molton

așa mă simt infuzat
de o sensibilitate lirică autentică

Lucian PERȚA

și, după ce meșteșugesc câte-o poveste,
imediat,
ca din pământ apare o muză blondă și deretică
când toamna nu e deplină
nu deschid fereastra, ci îmi iau pardesiul și
pe dată
o pornesc pe străzi spre lumină,
într-o mișcare literară constantă!

Betty Kirchmajer

Nelumina

(din volumul *Firul Ariadnei*, Ed. Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, Baia Mare, 2012)

Nelumină-a fost atunci
când ni se tăia curentul –
voi nu știți, că ați fost prunci
și n-ați sesizat momentul.
La Seini îmi petreceam
viața printre călimări,
fiind contesă, mai aveam
și niscaiva lumânări.
Am avut chiar și iubiri,
unele mărturisite –
cititor, să nu te miri
că le-am vrut și tipărite.
Chiar de-nchipuiri-s vreo zece,
nu-s acrite de reproș,
firul Ariadnei trece
printre toate, ca fir roș'.
Dar vorbeam de nelumină,
azi uitării o așez
și-asta, poate, din pricină
că și EU vă luminez!

Gheorghe Pârja

Venirea pe lume

(din volumul *Singurătatea sonoră*, Ed. Limes, 2005)

Am venit pe lume când se-nțarcă merii
În april, adică, chiuind sonor,
Liniștea spărgând-o până-n faptul verii,
Încercând prin asta glas de scriitor.

De pe grinda casei mi-am luat condeiul
Și din vechi hrisoave litere de jar,
Tata mi-a dat nume, mama obiceiul
Ca în jocul vieții să fiu gospodar.

Și de-or vrea străinii *Graiul* să mi-l curme,
Le voi spune-n față cum e la români:
Am venit pe lume cu cuvinte-turme,
Dar la orice turmă am și niște câini!...

Mircea Crișan

scri-jelesc pe dunga grijilor mele

(din revista *Arheus*, 2011)

mie să nu-mi spuneți că pentru o femeie
nu poate să dispară o revistă –
nici nu aveți idee
câte din acestea există,
dar transformate în gazete oarecare,
unde cuvântul iubire
este scris cu cerneluri amare
și-orice fericire
ți se-mparte-n funcție de vânzare –
nu că mă dezvinovățesc,

dar dacă muncești, și altcum se poate:
eu, de exemplu, am un birou de nuc cu

cristale,

trei telefoane, secretară cu agendă
și, peste tot și toate,
o femeie de legendă!

Florica Bud

Respecizând riguros vechi reguli

(din volumul *Crucificat între paranteze*, Ed. Ramuri, Craiova, 2010)

spre binele meu imediat
și al poeziei românești, deci al tuturor,
billclintonienii au votat
că sunt un obiect nezburaător,
așa că să nu mai scriu poezie –
cel mult pot să alerg prin sine mereu
după Nu Motanul și Fiul lui, în prostie,
adică până o să-mi dau seama că eu
sunt Mariatereza și, ca atare,
eu fac regulile –
ei bine,
până aici, le-am spus
răspicat și tare,
nu faceți voi școală cu mine!
Cui îi place școala? Nu-s
destui doctori în poezie?
Eu sunt Mariatereza acum,
de fapt sunt mai multe Mariatereze,
pe care n-o să puteți voi nicicum
să le crucificați între niște biete paranteze!

Exerciții cu iepurași

CITITOR DE REVISTE

Vatra nr. 5/2012. Pe prima pagină, Dumitru Chioaru, cu al său poem *Un salt în afară*. În continuare, Andrei Zanca ne oferă nu mai puțin de (alte, firește!) 15 poeme, unul și unul! Un grupaj consistent și extrem de interesant. La *epica magna*, Radu Aldulescu ține morțiș să ne avertizeze că *O jelim pe Madam Friț*. N-aveți decât, dar *cronica literară* este susținută de Nicolae Cliveț, care scrie despre volumul de versuri *Când va veni ceea ce este desăvârșit*, semnat de Andrei Dosa, Un „volum demn de toată lauda”, după cum însuși N. C. mărturisește în finalul cronicii sale. Ceea ce s-ar potrivi, ca o mănășă, și pentru Diana Iepure (Basarabia), autoarea volumului (tot de versuri) *O sută cincizeci de mii la peluze*, despre care Lucia Țurcanu spune, printre altele, că „e o carte minuțios gândită și bine scrisă, prezentând-o pe Diana Iepure ca pe un autor matur, format, ce își face un stil din naivitatea voită”. Alex. Cistelecan încearcă, pe aproape patru pagini, să ne dezmeticească pe noi, cititorii de rând, cum stă treaba cu *Fenomenologia spiritului conservator*, întorcând pe toate fețele cartea lui Dan Tăpălagă, *Bulversarea valorilor. Scrieri dintr-un timp buimac* (Humanitas, 2010). Și ajunge la concluzia că „a fi conservator înseamnă oarecum a umbla prin lume cu un ceas care stă”. Oricum, povestea e lungă, complexă și complicată, mai ales pentru muritorii de rând. Noi ne oprim puțin la *Centenarul nașterii* poetului, pictorului și compozitorului Wolf von Aichelburg (n. în 1912), o mare personalitate artistică atât a culturii germane, cât și a celei române, trecut la cele veșnice în 1994. Evenimentul e consemnat de Herbert-Verner Mühlroth. Semn că revista *Vatra* nu uită ceea ce e de ținut minte! Ca drept dovadă și cele 38 de pagini destinate fenomenului avangardist în literatura și arta chineză. Pagini întregi de literatură autentică din avangarda chineză.

În timp ce la rubrica *triptic* Mircea Kiropol, Ana Mizumski și Andrei Mocuța ne oferă poezie și proză (ultra) scurtă, de foarte bună calitate, Andrei Moldovan, Florina Moldovan Lircă și Monica Grosu își așteaptă cititorii cu *cărțile pe masă*.

Una dintre aceste cărți este *Îndărătul cortinei*, cel de-al treilea volum al trilogiei *Arta de a fi păgubaș* de Niculae Gheran. Despre cartea asta, atâta vă spun, s-au scris peste 50 de cronici (asta zic și eu pagubă!) în cei patru ani de când tot apare câte un volum. Cronică se intitulează *Niculae Gheran și vinul său pierdut*. Este amplă, substanțială și la obiect.

Pe aceeași masă se mai află cărțile lui Zeno Ghițulescu (*8 proze scurte. Reflecții, aforisme, paradoxuri*), proză scurtă și scrieri apoftegmatice, și Mihai Pascaru (*Sentințe/Sentences*), versuri, antologie de autor.

În acest număr, mai semnează: Iulian Boldea, la rubrica *lecturi*, Rodica Grigore, la *cartea străină*, Petrișor Militaru, la *cronica traducerilor*, iar la *cronica plastică*, Maria Zintz, despre pictorul Gheorghe Iovian. Călin Crăciun este prezent cu eseul (de 8 pagini!) *Pentru perspectiva etnocratică*. Alți patru poeți mureșeni sunt prezentați de Al. Cistelecan în al său *Dicționar*, iar Simona-Grația Dima ne oferă, de data aceasta, niște *Taine la vedere*. La rubrica talmeș-balmeș, despre *Cum îl citim pe Caragiale astăzi?*, *Acțiuni literare la Alba Iulia*, *Ce scriu ungurii*, *La un pas de un nou numerus clausus?* Iar pe ultima pagină, același poem, *Un salt în afară*, cu care începe revista, dar de data aceasta, în lectura lui Lucian Perța. (A.P.)

Cultura nr. 14/12 aprilie 2012. Constantin Stoiciu,

în pagina politică, notează: „Sub presiunea pieței și a oligarhiei financiare, austeritatea a fost impusă ca singura soluție a salvării de la faliment nu numai a câtorva țări europene cu

datorii suverane imense, ci ca soluție-miracol pentru salvarea în general a capitalismului în forma sa actuală. Rezultatul? Grecia și Portugalia sunt țări sinistrate, Italia este condusă de un guvern de contabili, Spania de un guvern conservator al cărui ultim buget a scos în stradă zece milioane de manifestanți. Anglia, care a redus sălbatic cheltuielile publice, e în pragul unei noi crize. Guvernată probabil socialist, Franța va fi și ea obligată să aplice medicamentul de cal al austerității. La sfârșitul anului 2011, Uniunea Europeană număra 23,8 milioane de șomeri. Criza capitalismului a născut o criză socială care nu va mai putea fi înăbușită de hoardele de polițiști înarmați cu grenade lacrimogene și asurzitoare. În această Europă a deznădejdiei și a orbirii sociale, România e mai săracă decât în urmă cu douăzeci și doi de ani...”

Constantin Coroiu scrie despre volumul trei din seria *Arta de a fi păgubaș* de Niculae Gheran, volum cu subtitlul *În dosul cortinei*. „Am citit și acest volum al trilogiei lui Niculae Gheran cu sufletul la gură, râzând nu o dată cu lacrimi și de cele mai multe ori printre lacrimi. Ce păcat că *Arta de a fi păgubaș* – o adevărată frescă și o inestimabilă mărturie pentru cei ce vor scrie istoria așa cum a fost și nu cum continuă să o falsifice cu grosolănie kominterniștii mutanți de azi, inclusiv cei dintr-o așa numită comisie prezidențială – nu se difuzează și în librării. Și când te gândești că autorul ei, mare editor, dar și fost demnitar în sistemul culturii, chiar în domeniul editorial, într-o perioadă de renaștere din epoca postbelică, și-a dedicat viața și și-a legat numele de *istoria cărții*. Parcă cineva vrea cu tot dinadinsul să confirme o dată în plus titlul admirabilei scrieri a lui Niculae Gheran: *Arta de a fi păgubaș*.”

România literară nr. 18/2012.
Anul Caragiale.

Revista publică în acest număr un supliment de 20 de pagini, *Anul Caragiale*. Nicolae Manolescu observă că: „Lipsește încă o adevărată biografie. Aceea a lui Cioculescu din anii 1930 e cea mai bună, doar că

documentele au sporit semnificativ între timp, iar felul de a le interpreta s-a schimbat, ca să nu spun că biograful de ieri nu avea și aptitudini de romancier și uita, pur și simplu, să ne informeze că personajul său a murit, la Berlin, în 1912, exact acum o sută de ani. De născut se născuse în 1852, în comuna prahoveană Haimanale, nu la mulți kilometri de pădurea Strejnicu, unde va fi ucis mișelește, peste ani, Nicolae Iorga, căruia Caragiale îi plăcea încă și mai puțin decât lui E. Lovinescu, marele său adversar literar”. Scriu „la suplimentul Caragiale” foarte mulți, nu-i enumăr. Florin Manolescu reproduce „Notița explicativă” a lui I. L. Caragiale la volumul *Schițe ușoare* apărut în 1896 la Leon Alcalay. I. L. C. nota cu ironie: „Toate artele cer de la om o strădanie mai mult sau mai puțin îndelungată. Muzica, pictura, sculptura, arhitectura, teatrul, până și călăria, trebuiesc învățate încet-încet, ani întregi. Cu cât le învață omul și le pătrunde, cu atât descoperă că-i mai rămâne încă mult de știut; așa, s-a zis cu drept cuvânt, că viața este prea scurtă și arta prea lungă. (...) Ca să judeci o operă de artă, un tablou, o statuie, o simfonie, mai știu eu ce, îți trebuie pe lângă gustul născut, și o deprindere îndelungată, o anume pregătire, care nu se pot căpăta decât cu vremea. Un muzician bătrân, om care și-a petrecut o viață cu cercetarea secretelor artei sale, nu îndrăznește a se pronunța așa dintr-odată asupra valorii unei produceri de școală nouă. Un pictor (la fel). (...) Așa cu toate artele – afară de literatură. Și e drept să fie așa; dacă pentru ca să o faci cu succes nu-ți trebuie o altă pregătire decât scrisul, de ce ți-ar mai trebui mai mult decât cititul ca să o judeci cu competență. Știi să scrii? ești literat. Știi să citești? ești critic. Prin urmare, eu, care nu am învățat arta ce profesez, nu am deloc dreptul să mă supăr, nici cuvânt să mă mir că d-ta, fără nici o preparare îmi critici producerile; cum mie nu mi-a trebuit învățătură să le scriu, nici dumitale nu-ți trebuie ca să pricepi producerea mea decât să o citești...”

România literară nr. 22/2012. În editorialul său, Nicolae Manolescu scrie despre ridicarea unui bust al lui Adrian

Păunescu în parcul Grădina Icoanei, în sectorul doi, cu acordul primarului Nicolae Onțanu. Nicolae Manolescu: „Am scris eu însumi, și nu o dată, despre Adrian Păunescu. Nu există nici o îndoială că e vorba de un poet adevărat”... Dar, cu ani în urmă – continuă Manolescu –, „Păunescu a promovat cu mult zel în poezia lui cultul lui Ceaușescu. Versuri ale lui, lipsite de demnitate, au fost printre cele mai citite în epoca de aur. «Cântarea României» a fost spectacolul care a contribuit în cea mai mare măsură la pervertirea ideii de cultură, chiar dacă la el au participat artiști și formații de valoare și populare mai ales pentru tineri. Și nu în ultimul rând, nu constituie un merit, ci din contra, al «Cântării României» faptul că a exprimat cultul ceaușist în mod spontan, neobligat de autorități. Sub raport artistic și educativ, spectacolul cu care Păunescu a cutreierat țara a încurajat în chip iresponsabil prostituarea artiștilor și a artei în regimul comunist. Regret că trebuie să amintesc aceste lucruri, prea bine știute și prea repede uitate. Dezvelirea bustului lui Adrian Păunescu în Grădina Icoanei nu face bine nimănui și, nu în ultimul rând, poetului însuși”. Recenzii și cronici literare semnează: Gabriel Coșoveanu la *Alibi cu Rebecca* (proză) de Mirel Brateș; Gabriela Gheorghisior la *Trecutul e o sărbătoare* (versuri) de Horia Gârbea; Cosmin Ciotloș la *Cele mai frumoase poezii* de Mircea Ivănescu; Sorin Lavric la *Munci și zile în Bărăgan* (memorii) de Elena Spijavca. Nicolae Manolescu semnează un interviu cu scriitorul australian J. M. Coetzee căruia în cadrul Festivalului „Zile și Nopti de Literatură” de la Neptun i-a fost decernat Marele Premiu OVIDIUS. (V.R.)

Conta, nr. 10, aprilie-iunie, 2012. Revista nemțeană ce apare sub egida

Uniunii Scriitorilor din România, editată de Consiliul Județean Neamț și avându-l ca director pe cunoscutul poet Adrian Alui Gheorghe invită cititorul, așa cum ne-a obișnuit, la o lectură consistentă, în cele aproape 300 de pagini ale sale. Poezie, proză, teatru, istorie și critică literară, interviuri,

debuturi, arte plastice și alte realități culturale, toate de un nivel ales. Ne-a atras atenția editorialul directorului publicației cu titlul *Generația '80. O aniversare*, în care, printre altele afirmă: „Dacă o judecăm prin prisma înțelesului (și subînțelesului) că o generație contează în măsura în care produce individualități, atunci o putem considera «o generație împlinită»”. Printre multe alte texte de calitate, amintim cel al lui Ion Mureșan (*Raportul pentru Capitala Secretă*), poemele regretatului scriitor Ion Zubașcu din ultimul său volum, *Apocalipsa după Alexandru Vlad* (despre romanul *Ploile amare*) de Ioan Groșan, un interviu consistent cu poetul Nicolae Coande, urmat de un grupaj de versuri, un grupaj antologic din poezia italiană de azi, precum și *Mărturisirea finală a lui Eugen Ionescu. Fragment din textul (testamentar) scris cu puțină vreme înainte de a muri*, din care cităm: „Sper în continuitatea identității cu mine însumi, temporală și supratemporală, traversând timpul și în afara timpului. Nu apărem pe pământ pentru a trăi. Apărem pentru a pieri și a muri. Trăiești copil, crești și foarte repede începi să îmbătrânești. Cu toate acestea, este greu să-ți imaginezi o lume fără Dumnezeu. Este totuși mai simplu să ți-o imaginezi cu Dumnezeu. S-ar putea spune că medicina modernă și gerontologia doresc, prin toate mijloacele, să reconstruiască omul în plenitudinea sa, așa cum divinitatea n-a putut s-o facă: în pofida bătrâneții, a stricăciunii, a slăbiciunii etc. Să-i restituie omului integritatea, în imoralitate, așa cum divinitatea n-a știut sau n-a vrut s-o facă.”

Dacia literară, nr. 104-105 (5-6, 2012) Revista condusă de Lucian Vasiliu (redactor

șef) păstrează consistența și diversitatea tradiționale (de la Cogălniceanu la seria nouă), într-o cuprinzătoare hartă literară, de tradiție și ea. Ținuturile Bistriței și Năsăudului sunt prezente prin nume precum Lucian Valea (memorialistică), Ioan Pinte (interviu) și Menuț Maximilian (poezie), dar mai cu seamă prin paginile dedicate casei de odihnă a

scriitorilor de la Valea Vinului, un semnal de alarmă pentru un edificiu în primejdie de ruinare. Semnează: Vasile Dan, Ștefan Oprea, Mihai Ursachi, Emilian Galaicu Păun, Gellu Dorian, Liviu Papuc, Nicolae Panaite, Nicolae Corlat. Mai remarcăm „Textul regăsit” al lui Virgil Gheorghiu (1939), versurile lui Vasile Tărâțeanu, George Vulturescu, Viorel Mureșan, proza lui Matei Vișniec, articolul *Credincios regelui său până la moarte* de Anghel Popa. În primul rând, însă, ne atrag atenția paginile cu care se deschide publicația, semnate de Al. Zub: *Basarabia 200*, comemorând două secole de la răpirea provinciei românești. Autorul nu rămâne doar în istorie, ci judecă situația de acum, cu ușoare tonalități profetice: „Pentru Basarabia, o schimbare semnificativă de statut nu s-a produs însă decât în 1991, prin disoluția imperiului sovietic și redefinirea acestuia în anii ce au urmat. Republica Moldova, în noua alcătuire, ezitând mereu între Federația Rusă și reintegrarea în statul român, a ajuns până la urmă să-și croiască o cale «autonomă» spre Uniunea Europeană, alături de România și aspirând pesemne la o soluție integrativă à la longue.” (A.M.)

În *Apostrof* nr. 5/2012, editorialul CNCS *contra culturii românești*, Marta Petreu, pornind de la apariția a „două cărți bune” semnate de Sanda Cordoș și, respectiv, Mihaela Ursa, apărute la Cartea Românească, constată că editura pomenită nu este recunoscută CNCS și recomandă instituției CNCS „să-și regândească urgent criteriile, să țină cont de realitatea culturală națională și de faptul că sistemul de învățământ, în întregul lui și cu toate etajele lui, are niște datorii în primul rând față de România.” Marian Victor Buciu scrie despre *Singura cale* de Nicolae Breban, un roman „istoric” al ironiei și al farsei... Mircea Tomuș publică un fragment dintr-un studiu monografic, sub titlul *Structuri antropologice ale imaginarului în opera lui I. L. Caragiale* iar Ion Pop prezintă debutul critic al lui Claudiu Turcuș, care semnează studiul monografic *Estetica lui Norman Manea*.

În editorialul din *Steaua* nr. 4/2012, *Uniformitate și individualitate*, Adrian Popescu mărturisește la un moment dat: „M-am gândit că multe versuri ale unor tineri au aceste însușiri eliminatorii, textele lor, nu lipsite de surprize, par să se dispenseze, parcă, de cel care le-a scris. Se instaurază, astfel, la nivel general, cu excepțiile de rigoare, un anonim fecund, poate, domină o pătură de humus literar, roditor, altminteri, unde straturile sunt aproape egale. Arbuști, tufișuri, rar copaci impunând solitari, care sparg peisajul poetic de azi. Avem o poetică a unduirilor, a fluidității, nu a verticalității și a solidelor, deci, instantanee hiperrealiste sau/și proiecții cotidiene, imaginarul clipelor, cli-puri, fotograme, secvențe quasi-cinematografice conținând tensiunile zilelor noastre, tensiuni încapsulate în semințele textuale curente, dar autorii par a fi inter-șanjabili, sau lesne confundabili. De aici, impresia de egalitate stilistică, de unde izbucnesc, rar semnele originalității marcate. Este o altă paradigmă aceasta a minimalismului post-douămiist, propunându-ne, conștient, sau inconștient, semi-anonimatul stilistic? După paradigma șaizecistă, ceremonios-inițiată, după cea șaptezecistă, livrescă-manieristă, după cea optzecistă, demitizant-antropologică, clasicizată și ea, după cea nouăzecistă, dezbuzat-fracturistă, după cea douămiistă, mizerabilistă, să asistăm acum la nașterea uneia noi – „post-douămiistă”? Revista găzduiește un „dosar” despre scrierea creatoare, în cadrul căruia formulează opinii câțiva scriitori inițiatori de cursuri și ateliere de Creative Writing: Alexandru Mușina, Caius Dobrescu, Simona Popescu, Romanița Constantinescu, Daniel Vighi, Ruxandra Cesereanu, Felix Nicolau, Mihai Ignat, Radu Vancu. Un text aniversar Ana Blandiana așează Ovidiu Pecican înaintea unui fragment din romanul *Fals tratat de manipulare* semnat de poeta... romancieră. (O.N.)

Revista *Rost*, condusă de Claudiu Târziu și Răzvan Codrescu, se pare că

a ajuns în impas financiar. Se prea poate să apară doar on line. Din păcate. O primesc cu regularitate și o citesc de la un capăt la altul. E o revistă sobră, polemică, de o ținută culturală impecabilă. Numărul pe iunie 2012 are un sumar bogat în care alternanța literatură, istorie, teologie, politică, este la ea acasă. De reținut toate titlurile și semnăturile. De citit și recitit eseul lui Russel Kirk, tradus de Paul Ghițiu, intitulat *Imaginația morală*. Autorul, conservator de rasă, pune în discuție cât bine și cât rău poate produce literatura, cărțile, unii autori, imaginația acestora. E un eseu tare pe marginea căruia se poate discuta îndelung. Pro sau contra. Depinde de scriitori, depinde de cititori. Remarc proza Sânzianei Pop (da, ați citit bine: Sânziana Pop care a fondat și conduce cea mai cumpărată revistă din România, *Formula AS*). De zeci de ani nu am citit o proză semnată de S. P. Moment de bucurie. E un eveniment. Sânziana Pop nu e numai un reporter excepțional și de cursă lungă ci și un prozator de clasă. A nu se uita că a debutat cu proză, cu o carte absolut remarcabilă: *Serenadă la trompetă*. Povestirea *Mergere pe ape*, titlul din *Rost*, e atât de bine scrisă încât aștept... volumul de povestiri.

Caiete Silvane, nr. 6 (89) scrie despre prezența

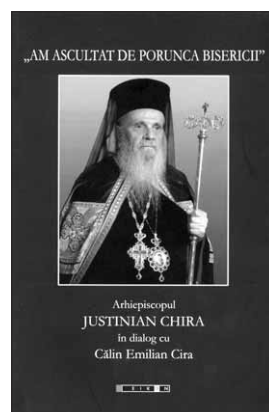
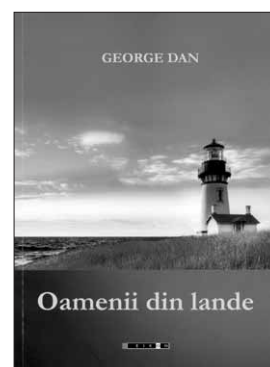
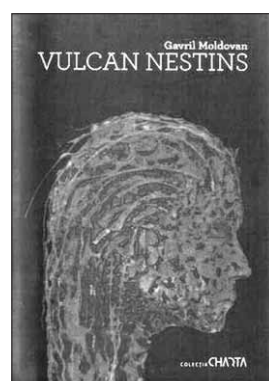
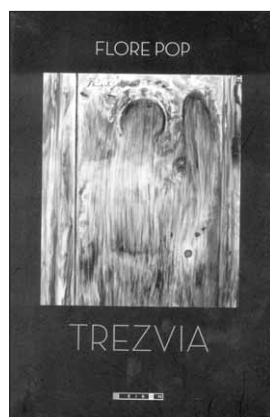
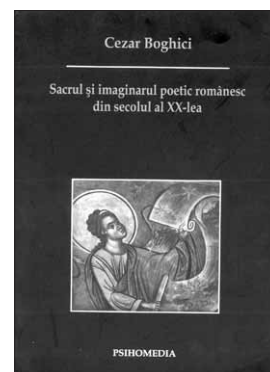
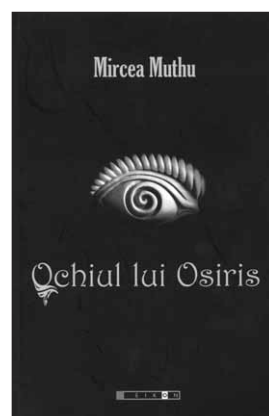
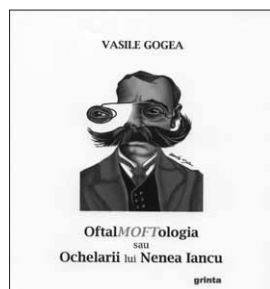
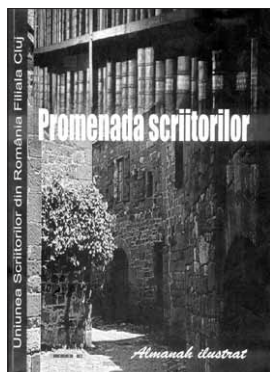
Anei Blandiana la Zalău. Carmen Ardelean semnează un articol cald și sincer despre această prezență de zile mari în „orașul cu aplauze”. De reținut răspunsul trist, dar adevărat dat de poetă lui Daniel Săuca: „Mi se întâmplă mult mai rar acum să fiu invitată într-o școală, de exemplu, decât înainte de a fi interzisă”. Pornind de la scena finală a *Scrisorii pierdute*, poetul și eseistul Viorel Mureșan, publică la rubrica „Colecția de călimări” un text dens și foarte aplicat pe exegeza lui Steinhardt despre Caragiale. Textul e însoțit de un facsimil după cronică literară scrisă de N. Steinhardt despre volumul de versuri al lui Viorel Mureșan, „Scrisori din muzeul pendulelor”. Bravo redacției și lui Viorel Mureșan că nu au uitat de Centenarul Steinhardt! De citit: amintirea lui Viorel

Tăutan despre Ana Blandiana, recenzia la cartea lui Daniel Săuca *Clopotele raiului*, semnată de Imelda Chința, poemele în română și maghiară scrise de Simone Györfi, Daniel Hoblea, Dina Horvath, Kiss Lehel, Kovakcs Jozsef Hontalan, Lakatos Mihaly, Laszlo Noemi, Lovetei Lazar Laszlo, ancheta literară *Noua poezie nouă* inițiată de Viorel Mureșan la care răspund: Irina Petraș, Adrian Alui Gheorghe, Virgil Diaconu, Lucian Vasiliu, Gellu Dorian. Cu toate că e vorba de *noua poezie nouă*, Lucian Vasiliu, ne reîntoarce la interbelic și ne spune răspicat și bătrânește despre cele două mari șanse ale poezilor de atunci. „a) critici literari de cea mai bună condiție și b) cititori de elită”. Minunat! Am ghicit ce vrea să zică.

Nord Literar, nr. 6 (109), conține critică literară, eseu, proză, poezie, istorie literară, o traducere de Liviu Mărcan din Alberto Moravia. O revistă în care cititorul literat găsește de toate. Întâlnim semnături locale și din țară: Augustin Cozmuța, Constantin Cubleşan, Ioan Aurel Pop, Terezia Filip, Valeria Bîlț, Dan Grădinaru, Cornelia Petrescu, Mihaela Condrat, Daniela Sitar-Tăut. Într-un eseu, cu urmare în numărul viitor, Gheorghe Glodeanu aduce în discuție atitudinea vehementă a lui George Călinescu față de jurnalul intim. Textul se intitulează pur și simplu: „Un detractor al Jurnalului intim”. Foarte interesantă și binevenită provocarea lui Gheorghe Glodeanu. Deocamdată aflăm din text părerile „divinului critic”. Poate în numerele viitoare aflăm și ce crede autorul textului, Gheorghe Glodeanu, despre acest gen literar. E de așteptat o anchetă literară pe această temă. Au apărut în ultima vreme nenumărate „jurnale”, mai mult sau mai puțin intime, scrise de Livius Ciocârlie, Mariana Sora, Leo Butnaru, Nora Iuga, Florin Manolescu, Constantin Țoiu. Remarcăm și recomandăm spre lectură două pagini de poezie semnate de: Horia Bădescu și Leons Briedis (acesta din urmă poet leton; cu o prezentare de Gheorghe Pârja). (I.P.)

CĂRȚI SOSITE LA REDACȚIE

„Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicațiilor și nici pentru conținutul materialelor publicate.”

ELIAN, *În mintea mea este semnătura ta*